Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor
Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret
Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links
Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

0 584

Næstelsø By's Historie

Næstelsø Sogns Historie
2. Del

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Næstelsø By's Historie

Næstelsø Sogns Historie

2. Del

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

© 2009 Ole Krogh Jensen

Kolofon:
Bogen er udgivet med støtte fra Velux Fonden og Næstvedegnens Landbrugsfond.
Forfatteren takker disse sponsorer.

Ide og manuskript:
Ole Krogh Jensen

Redigering og tekst:
Margit Hansen

Forsidefoto:
Næstelsø Kirke
Hanne og Lars J. Hansen med tilladelse fra ©Næstved Museum
Kirken set fra sydvest
Klokke fra 1649
Præsteportal fra ca. 1500. Fladbuet dør og over denne en toptinde med et stykke savskifte
og blændingsfelt, der øverst har rundstavsprofil af formsten.

Bagsidefoto:
Næstelsø kirke
Hanne og Lars J. Hansen med tilladelse fra ©Næstved Museum
Fragment af flise - nu deponeret på Næstved Museum. Fundet i alterbordet i forbindelse med alterbordets ombygning i 1987.
Fragment af flise - nu deponeret på Næstved Museum. Fundet i alterbordet i forbindelse med alterbordets ombygning i 1987.
Korbuekrucifiks - detalje.
Kalkmaleri. Indvielseskors på korets nordvæg.

Oplag: 650 stk.

Layout og grafisk produktion:
Imprint Grafisk, Thurøvej 8, 4700 Næstved. Telefon 55722 6692.

ISBN 978-87-992969-0-3

Bogen kan købes hos forfatteren:
Ole Krogh Jensen,
Holmevej 89, Brandelev, 4700 Næstved.
Telefon 55 54 00 56, bedst formiddag.
E-mail:margit.h@jubii.dk

Oldermand Jens Rasmussen,
Holmevej 20b, Næstelsø, 4700 Næstved.
Telefon 55 54 01 95

Fladså Arkiv,
Korskildevej 2A, Brøderup, 4733 Tappernøje.
Telefon 55 96 00 14.
e-mail: arkiv@fladsaa-arkiv.dk

Næstvedegnens Lokalhistoriske Arkiv,
Amtmandsstien 1, 4700 Næstved.
Telefon 55 73 65 07
e-mail: næstvedarkiv@mail1.stofanet.dk

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Indholdsfortegnelse:

Introduktion **4**

Kilder **4**

Forord **5**

Fra stenalder til middelalder **7**

Byens gårde indtil 1664 **13**

De enkelte gårde historie fra 1664 til nutiden: **18**

Matr. nr. 1a Næstelsø Kirkestræde 6a 18
Matr. nr. 1c Næstelsø Præstemark 9 21
Matr. nr. 1d Næstelsø Præstemark 11 21
Matr. nr. 1e Næstelsø Præstemark 13 21
Matr. nr. 1f Næstelsø Præstemark 15 21
Matr. nr. 1g Næstelsø Præstemark udstykning 21
Matr. nr. 1h Næstelsø Præstemark 10 20
Matr. nr. 1m Næstelsø Præstemark 7a 21
Matr. nr. 1ao Næstelsø Præstemark 7b 21

Chr. Jensen's livsbeskrivelse **22**
Ikke medtaget i navne og stedregister

Matr. nr. 3b Vindsmindevej 1 24
Matr. nr. 3a Vindsmindevej 3 26

Matr. nr. 4a Holmevej 3 29
Matr. nr. 4b Holmevej 1 31
Matr. nr. 4c Holmevej 2 32

Matr. nr. 5a Vindsmindevej 1 34
Matr. nr. 5b Vindsmindevej 5 39
Matr. nr. 5d Holmevej 11 40

Matr. nr. 6a Bøttekildevej 2 41
Matr. nr. 6b Bøttekildevej 4 46
Matr. nr. 6c Bøttekildevej 8 47

Matr. nr. 7 Holmevej 6 48

Matr. nr. 8a Præstø Landevej 1 54
Matr. nr. 8b Holmevej 7 66
Matr. nr. 8c Holmevej 9 68
Matr. nr. 8e Holmevej 4 68

Matr. nr. 9 Skovbovej 8 69

Dorthea Neerups erindringer **73**
Ikke medtaget i navne og stedregister

Matr. nr. 10a Næstelsø Kirkestræde 2 87
Matr. nr. 10b Næstelsø Præstemark 5 93

Matr. nr. 11a Holmevej 24 95
Matr. nr. 11b Skovbovej 6 98
Matr. nr. 11bb Skovbovej 3 99
Matr. nr. 11c Skovbovej 1b 99
Matr. nr. 11d Skovbovej 2 101
Matr. nr. 11e Holmevej 27 102
Matr. nr. 11g Holmevej 31 102

Matr. nr. 12a Holmevej 19b 103
Matr. nr. 12b Knohammervej 6 105
Matr. nr. 12d Knohammervej 1 106
Matr. nr. 12c Knohammervej 3 106
Matr. nr. 12f Knohammervej 4 106
Matr. nr. 12k Holmevej 25 106

Huse i Næstelsø 1584 til nutiden: **109**
Matr. nr. 2b Holmevej 17 109
Matr. nr. 2c Holmevej 19a 111
Matr. nr. 13 Næstelsø Præstemark 17 111
Matr. nr. 14 Matriklen slettet 111
Matr. nr. 15 Præstø Landevej 2 111
Matr. nr. 16, 17, 18, 19, 20, 21, Præstø Landevej 18, 9, 3, 5, 7 111
Matr. nr. 22 Næstelsø Præstemark 6 112
Matr. nr. 23 Matriklen slettet 113
Matr. nr. 24 Skovbovej 7 113
Matr. nr. 25 Skovbovej 3 113
Matr. nr. 26 Skovbovej 5 114
Matr. nr. 27 Matriklen slettet 115
Matr. nr. 28 Næstelsø Kirkestræde 4 115
Matr. nr. 30 Holmevej 30 115
Matr. nr. 31 Holmevej 4 118
Matr. nr. 32 Holmevej 16, 18, 20 118
Matr. nr. 33 Holmevej 8 118
Matr. nr. 34 Holmevej 12 118
Matr. nr. 35 Holmevej 22 119

Nyere huse i Næstelsø: **120**
Matr. nr. 8e Brandelev, Holmevej 28 120

Udskiftningen af Næstelsø 1794: **121**
Landvæsenskommissionens første møde
Landvæsenskommissionens andet møde
Landvæsenskommissionens tredje møde
Landvæsenskommissionens fjerde møde
Ikke medtaget i navne og stedregister

Udskiftningskort **135**

Næstelsø som garnisonsby under englandskrigene **136**

Menighedsråd **136**

Sted og navneregister **138**

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Introduktion

De enkelte gårdes historie begynder med matriklen af 1664 også kaldet Frederik III's matrikel. Denne matrikels hartkornsansættelser var beregnet efter de gamle landgildeydelser. For at skaffe et mere retfærdigt beskatningsgrundlag kom matriklen af 1688 også kaldet Christian V's matrikel.

Den blev beregnet efter en omfattende opmåling og taksering af al landets jord. Dette blev nedskrevet i protokoller, sogn for sogn, og opbevares på Rigsarkivet, hvor jeg har gennemgået og oversat protokollen for Næstelsø sogn. Denne matrikel var gældende til 1844, hvor den matrikel, som stadig er gældende, trådte i kraft. Det er disse matrikelnumre, altså fra 1844, jeg bruger i denne bog. Derfor har ejendomme, der er delt før 1844, fået hele numre.

Ved senere delinger har numrene fået tildelt et bogstav til den fraskilte parcel, ligesom den oprindelige ejendom får tilført a efter sit nr. f.eks. sælges et stykke jord fra matr. nr. 6. Nr. 6 bliver derefter 6a og den fraskilte del får 6b o.s.v. De gamle numre har jeg så vidt muligt ikke brugt, da det kun vil skabe forvirring. Derfor er de parceller, der er udskilt fra ejendommen efter 1844 omtalt under ejendommens matr. nr. f.eks. under gården matr. nr. 6 fortælles om 6b, 6c, o.s.v.

Den i teksten fremhævede *"kursiv skrift"* henviser til, at det er direkte citeret.

Ved gårdenes navne og andre gamle navne bruges den oprindelige gamle retskrivning uden Å.

Hartkornet er skrevet ved gårdene som f.eks. 7-0-2-1. Det betyder 7 tønder, 0 skæpper, 2 fjerdingkar og 1 album. 1 tønde var 8 skæpper, 1 skæppe var 4 fjerdingkar og 1 fjerdingkar var 3 album.

I skattenaturalnydelser nævnes f.eks. 1 pund byg. Dette pund er lig 4 tønder.

1 bolsvin er et svin opfødt på gården modsat oldensvin, der levede af olden og andre ting i skoven.

1 rigsdaler var 6 mark, 1 mark var 16 skilling, altså skulle der 96 skilling til 1 rigsdaler. Det ændredes ved møntreformen i 1873 til kroner og øre. 1 rigsdaler regnedes for 2 kroner. Lang tid derefter brugtes daler som en populær betegnelse for en 2 krone.

Kilder:

Matriklen 1664. Matriklen 1688. Franziska Carlsen, Rønnebæk og Rønnebæksholm. Lærer Jensen, Gavnøbogen. Pastor Frants Nielsen, Vejlø. Gårdejer Knud Hansen, Olstrup. Inge Eriksen, Næstelsø. Marie Oldenburg, Slægterne bag Christian, Merete og Claus Oldenburg II og III del. Hanne og Lars J. Hansen, Næstelsø. Birgitte Borby Hansen, Næstved Museums årsskrift Liv og Levn nr. 21 2007. Fladså Arkiv, Nationalmuseets årbog for 1877, side 372. Næstved Museums udgravninger i 1994. Næstved Avis 16. april 1866. Everdrup kirkebog . Realregisteret Næstelsø sogn. Danmarks Riges Breve. Roskildegaards registratur. Vordingborg Rytterdistrikt. Kronens skøder. Bækkeskov fæsteprotokol+skifteprotokol. Historisk Tidsskrift 1841. Sjællands Stifts Landebog 1567. Næstelsø Præstegaards Arkiv. Klokker og graver Chr. Jensens's livsbeskrivelse. Næstved Tidende 1893. Folketællinger Næstelsø Sogn. Næstelsø kirkebog. Næstelsø-Mogenstrup Sogneforstanderprotokol. Jens Baunegaards privatarkiv. Grevensvænge skifteprotokol. Familien Carlsens privatarkiv. Holmegaards jordebøger og skifteprotokol. Præstø amts skolehistorie til 1830. Toksværd kirkebog. Ellekildegaards private arkiv. Dorthea Neerups erindringer. Vordingborg amts register og forseglings-protokol 1790-1808. Westye Egebergs dagbog. Sparresholm skifteprotokol. Sjællands Stifts Degnehistorie. Næstelsø Sogns Historie 1. Del. Næstelsø Mogenstrup menighedsråds protokol. Landvæsenskommissionens protokol for Vordingborg og Tryggevælde amter 1776-1790.

Kun en tåbe ser ned på fortiden - den vise lærer af den!
Ukendt

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Forord

Oprindelig fandtes der næsten intet nedskrevet om Næstelsøs sogns historie. Sognet lå i et historisk tomrum i udkanten af de egne godsforvalter Rasmussen skrev om i sin bog om Gisselfeld, ligeså i Franziska Carlsens bog om Rønnebæk og Rønnebæksholm og lærer Jensens Gavnøbog. Lærer Jensen var ellers opvokset i Brandelev på ejendommen matr. nr. 3c, Holmevej 62 og gået i Næstelsø skole, men han skrev meget lidt om sit gamle sogn. Med min store interesse for lokalhistorie har jeg, næsten så længe jeg kan huske, spurgt de *"gamle,"* gjort notater og søgt oplysninger i de arkivalier der findes.

For næsten 40 år siden mødte jeg i forbindelse med min lokalhistoriske interesse pastor Frants Nielsen, Vejlø, og gårdejer Knud Hansen, Olstrup. De var begge meget vidende og dygtige lokalhistorikere, men også personligheder, der navnlig for Frants Nielsens vedkommende, ikke ønskede at efterlade sig nogle skriftlige arbejder. Begge viste mig stor tillid, der udviklede sig til et nært venskab, og jeg føler mig som elev af dem. De delagtiggjorde mig i deres viden, og jeg mindes dem med stor taknemlighed.

Fra venstre pastor Frants Nielsen, i midten Ole Krogh Jensen, til højre gårdejer Knud Hansen . Privatfoto 1984

Det var mig en glæde, da vi i 1976 dannede et lokalhistorisk udvalg med det formål at indsamle og nedskrive oplysninger om Næstelsø sogns historie. Vi fik husly hos Bodil og Svend Georg Jørgensen, tidligere Tjørnebo, Brandelev og blev nærmest som børn af huset i de otte år, der gik indtil resultatet *"Næstelsø Sogns Historie 1. Del"* udkom i 1984. Den fortæller om alt fælles, der har været i sognet gennem tiderne.

De næste dele skulle omhandle sognets byers historie. Men tiden gik, mit liv ændredes, da jeg mistede min kone Ruth. Det blev vanskeligt for mig at koncentrere mig om udgivelsen af næste del af sognehistorien. Derefter blev jeg af flere i min slægt bedt om at færdiggøre min og deres slægtshistorie. Det blev muligt, da Margit begyndte at hjælpe med at renskrive og redigere mine manuskripter, og resultatet blev en bog på 212 sider om min fædrene slægt, der udkom i 2005.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Derefter kunne Margit og jeg begynde at arbejde med udgivelsen af Næstelsø Bys Historie. Det er sket med stor hjælp af min kusine Inge Eriksen, Næstelsø, hvis arbejde med Næstelsøs historier og glimrende hukommelse er baggrund for meget af bogens indhold. En anden stor historisk kilde, som jeg fik den glæde at kunne øse af, er Marie Oldenburg født Gasmann, som med stor velvilje delagtiggjorde mig i sit store slægtshistoriske arbejde, bl.a. i sine bøger *"Slægterne bag Christian, Merete og Claus Oldenburg II og III del."*

Hanne og Lars J. Hansen, Næstelsø, får tak for mange oplysninger og fine billeder af Næstelsø kirke, der også kan ses på Næstved Museums hjemmeside.

Tak til Palle Birk Hansen, Birgitte Borby Hansen og Susanne Outzen, Næstved Museum, Rasmus Nielsen, Næstvedegnens Lokalhistoriske Arkiv og Keld Andersen, Fladså Arkiv, for hjælp og velvillighed.

Oldermand Jens Rasmussen, Næstelsø Bylaug, og Elsemarie Rasmussen, Næstelsø takkes for megen hjælp i forbindelse med udgivelsen af Næstelsø By's Historie.

Tak til de utallige der har bidraget med oplysninger, små vink og historier og fotos.

En speciel og stor tak til Margit for utallige timers arbejde med opsøgende arbejde, renskrivning af mine manuskripter, korrekturlæsning, billedsortering, redigering og små nødvendige puf når jeg blev for sendrægtig og meget mere.

Kroghbrogaard i marts 2009
Ole Krogh Jensen

Du skal plante et træ.
Du skal gøre en gerning,
som lever, når du går i knæ,
en ting som skal vare
og være til lykke og læ.

Du skal åbne dit jeg.
Du skal blive et eneste trin
på en videre vej.
Du skal være et led i en lod,
som når ud over dig.

Du skal blomstre og dræ.
Dine frugter skal mætte
om så kun det simpleste kræ.
Du har del i en fremtid.
For den skal du plante et træ.

Piet Hein 1948

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Fra stenalder til middelalder

Forfædrene har færdedes her i flere tusinde år. Først slog de deres bo op her i kortere eller længere tid ikke mindst, da de store egetræer dækkede området. Her var gode fiskeri og jagtmuligheder, rigelig med flint til forarbejdning og passende afstand til kysterne, hvilket kunne være en fordel i ufredstider. De oprindelige småsøer, som var meget fiskerige, kan stadig anes som lavninger og mindre moser, selv om mange hundrede års generationer af bønder, navnlig efter udskiftningen, har forsøgt at afvande og jævne dem for at øge arealet af dyrkbar jord og dermed øge udbyttet. Graver man i disse lavninger og moser, finder man lagene af planterester i forskellige tykkelser blandet med store ege, der efter deres tusindårige vækst er ældede og af sydvestenstormen har fået deres dødsdom, svækkede som de var, og segnet langsomt og værdigt ud over kanten og endt i søens vand. Selv om de var ældede, havde de dog stadig egens kraft i sig, som de har bevaret til vores tid. Når plovens spidser er trængt ind i en gammel moseeg, sker det, at selv nutidens traktor med dens kolossale træk og løfteevne må give op. De få lidt større søer med en mere anselig dybde, der også blev til moser, kom senere, da skovene var forhugget og ødelagt, til at spille en væsentlig rolle som tøv til brændsel.

Næsten overalt findes der spor efter menneskers liv gennem tusinder af år. På matr. nr. 4c Holmevej 2 er der fundet et rensdyrgevir. Flinteredskaber og afhug næsten i lagvis, hvoraf de ældste kan dateres tilbage til Ertebøllekulturen ca. 5000 til ca. 3000 år før Kristus, kan findes ved de gamle søbredder sammen med brandpletter og stensatte kogegruber under pløjelaget. Af kendte gravhøje var der syv på matr. nr. 8 Ellekildegaardens jorder. De blev afgravet i 1857 og følgende år og brugt som fyld i Volters eng lige syd for byen. Lige øst for byskellet til Brandelev på matr. nr. 7 Stenholmsgaardens jorder, var der tre gravhøje, der er sløjfet efter udskiftningen. På Østerskovsbakken på Vindsmindes jorder var der én gravhøj, som også er sløjfet efter udskiftningen. Den eneste bevarede gravhøj ligger på matr. nr. 4a Højgaards jorder lige nord for vejen til Rønnebæk. Det er en anse-

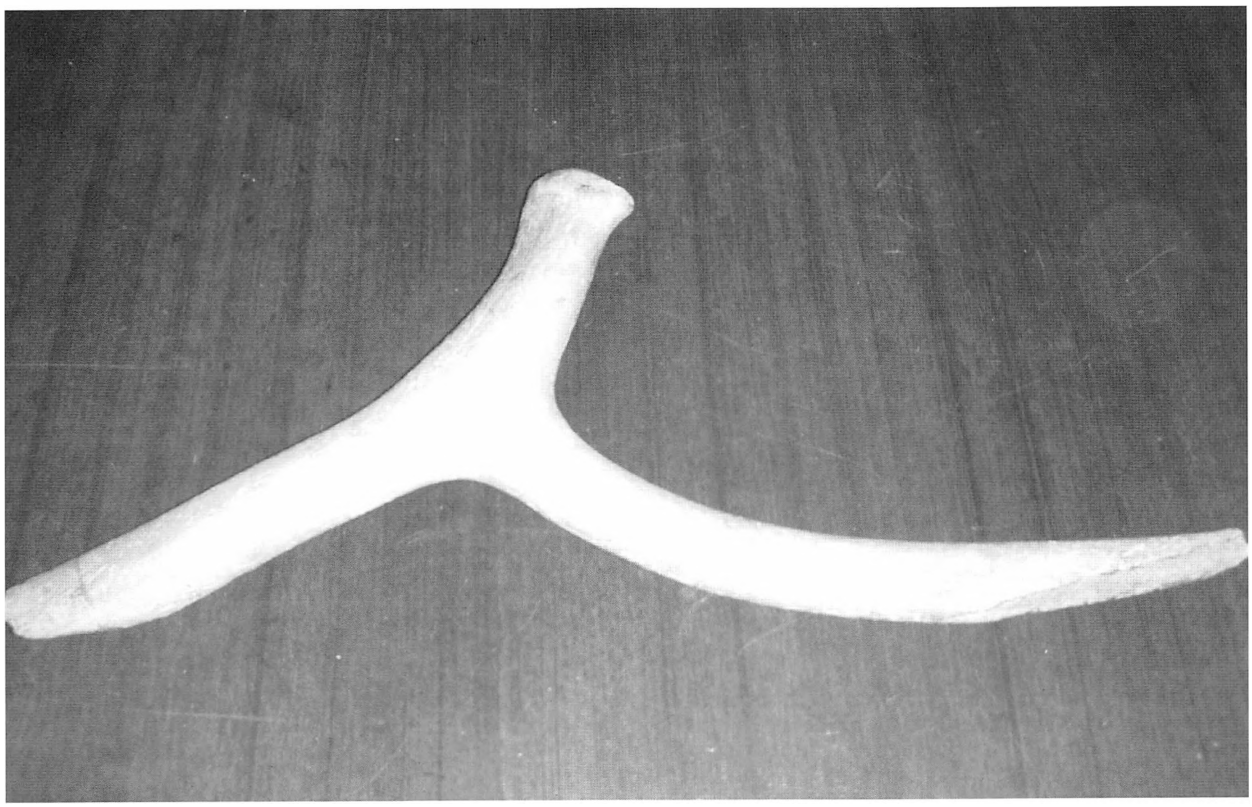

Matr. 4c Rensdyrgevir fundet 1921. Foto Erna Eriksen

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Matr. 4 Højen der har givet Højgaard sit navn. Foto 1980 Knud Hansen

lig gravhøj fra broncealderen eller måske yngre, fra hvis top der er en storslået udsigt helt ud over Dybsø fjord. Efter visse sagn skulle det være Nestle, efter hvem byen har fået sit navn, der er stedt til hvile her, men det er næppe rigtigt, da højen må være ældre end Nestle.

I 1869 modtog Museet for de Nordiske Oldsager (fra 1892 Nationalmuseet) fra ejeren fra matr. nr. 10 Næstelsøgaarden meddelelse om et fund, der åbenbart repræsenterede en rig kvindes grav, som i henseende til udstyr står meget nær andre fund på Næstvedegnen. Fundet er sikkert sket ved grusgravning i den såkaldte Tosbjerghøj, men efter den store udstrækning, der angives (ca. én skæppe land) og efter forekomsten af skeletdele flere steder, kan det ikke have været en egentlig gravhøj. Sandsynligvis er det en naturlig grusbanke, som nu helt er fjernet, hvori der har været en gravplads. Om selve fundforholdene findes kun sparsomme oplysninger. Fundet er omtalt i Nationalmuseets årbog for 1877, side 372 og er endvidere omtalt af museumsinspektør Birgitte Borby Hansen i Næstved Museums årsskrift Liv & Levn nr. 21 2007. Graven har ligget ca. 65-70 cm under jordoverfladen og har rummet et ubrændt lig, der antagelig har været næsten helt destrureret, idet der kun fandtes få knogler. Der lå smykker i en sort trævlet masse, som måske var resterne af dragten. En alen derfra fandtes rester af en træspand med bronzebeslag og lerkar med øre, som gik tabt.

Af gravgods forelå følgende: *"En 22 cm lang velbevaret hårnål af sølv, hovedet bestod af to skiver belagt foroven og forneden med bukkelformede knopper af guldblik med pressede ornamenter herunder en i spiral bøjet sølvtråd. Meget velbevaret var også en hagekorsformet fibula udført af en sølvplade, hvorpå der med sølvnagler var nittet knopper belagt med guldblik og prydet med pressede snoreornamenter og små sølvknopper. Enkelte af knopperne var faldet af, og midterpartiet var beskadiget på den ene side, men i øvrigt er smykket velbevaret. Bredde ca. 10 cm. Desuden fandtes tre fibulaer, deriblandt to små velbevarede fibulaer af sølv og samme type 3,8 cm lange. Den tredje fibula, der også er af sølv, har en båndformet mod foden tilspidset bøjle 3,4 cm lang. Til en halskæde hørte seks skiveformede hængesmykker af sølvblik med rør foroven til at trække snoren igennem.*
På de tre findes på forsiden en belægning af guldblik med en korsdekoration. Desuden fandtes en kugleformet tenvægt af bronze 1,5 cm i tværmål dekoreret med indridsede linjer, en spiralperle af broncetråd, fragment af benkam og to små ravperler samt en del fragmenter af en bødkerforarbejdet træspand med bronzebeslag. Bevaret af hanken, der foroven er dekoreret med buer og linjer samt de to trekantede sidebeslag og de runde knopper, der har dækket hankens kroge. Spanden har været ca. 22 cm i tværsnit foroven."

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

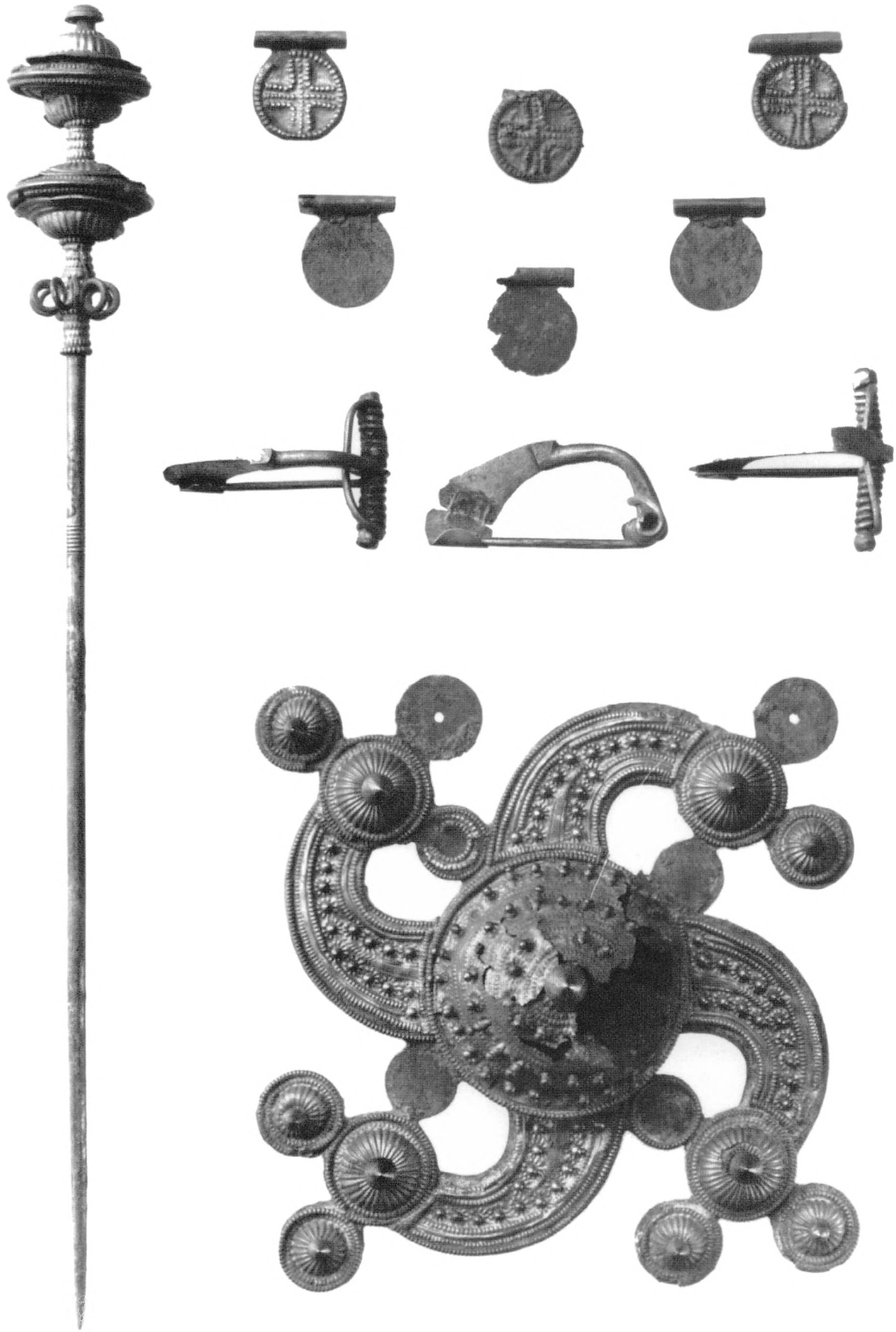

Fund fra Tosbjerghøi i 1869. Foto med tilladelse fra Nationalmuseet. H.C. Broholm 1954, fra yngre romertid i Sydsjælland.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Fundet dateres til yngre romersk jernalder ca. 3-400 år efter Kristus. Det her beskrevne fund føjer sig smukt ind i rækken af andre fund fra yngre romersk jernalder og giver et klart indtryk af den høje kultur, der takket være livlige forbindelser med de romerske kolonier og de romaniserede egne af Germanien og Gallien, prægede livet i Sydsjælland. Den her omtalte gravplads med sin store udstrækning kan have været i brug, lige indtil den nuværende kirkegård er blevet indviet.

Tosbjerghøj er ikke afsat på udskiftningskortet og nævnes heller ikke i markbogen fra 1682. Begge steder nævnes derimod Askeagre og Søndre Askeagre beliggende nord og nordøst for Tosbjerghøj. Her er jorden absolut ikke askeagtig og kan ikke være grunden til dette navn. Navnet kan være kommet af asketræerne. Asketræerne var helligtræer og groede i offerlunden ved de gamle blote og offersteder, helligstedet, viet, som var benyttet indtil den kristne tid og på hvilket sted, den kristne trækirke ofte blev rejst. Der tegner sig et billede af en gravplads i den sydlige udkant af askelunden med gudeviet og høvdingesædet og den dertil knyttede gode (hedensk præst) mod nord, der hvor kirken, Næstelsøgaarden og Præstegaarden er nu, og hvor oprindelig Kirkens Gaard, nu Bøttekildegaard, også lå indtil udskiftningen.

Ved Næstved Museums udgravninger i 1994 på matr. nr. 8b Brandelev, Baunegaard, fandtes spor af en mindre landsby på begge sider af lavningen, hvor der tidligere har været et vandløb. Det havde sit udspring i en sø, hvor den nuværende mose er sydøst for kirken. Desuden fandtes spor af samtidige hustomter på matr. nr. 1m Næstelsø, Ledbo. Bebyggelsen er dateret til yngre romersk jernalder ca. 3-400 år efter Kristus og er således fra samme tid som gravpladsen på Tosbjerg. Men ikke nok med det, det er også samtidig med bopladsens deling til to bopladser, Næstelsø og Brandelev. Begge navne har oprindelse i mandsnavne. Nestle, som fik Nestleshøj senere Næstelsø, og Brandi, der fik sit levn d.v.s. arv senere skrevet som Brandesløff, Brandeløv og nu Brandelev. Var Nestle og Brandi brødre og stormandsbørn? Er det deres moder, der var den fornemme kvinde, der blev begravet i Tosbjerghøjen? Svaret kan vel aldrig gives, men umuligt er det absolut ikke!
Befolkningstallet øgedes fra jernalderen til og med vikingetiden, og nye bopladser opstod. Det domæne, den oprindelige boplads rådede over, har stort set været det nuværende Næstelsø, Bonderup, en torp, der er en udflytterby fra Næstelsø, Brandelev, Nørre Tvede og Lille Tvede, der oprindelig hed Søndre Tvede. Tvede betyder fældet måske afbrændt skov, hvor der anlagdes nye bopladser fra en adelby, moderby, i dette tilfælde Brandelev. Der er eksempler på navnet i Normandiet og Danelagen, hvor vikingerne brugte navnet Tvede. Den Nørre og den Søndre Tvede må således være opstået før eller i tidlig vikingetid. Selv om den Nordre Tvede er en udflytterby fra Brandelev, kom den dog ikke med i Næstelsø sogn, da sogneinddelingen var endeligt fastlagt i midten af 1000 årene. Årsagen har vel været, at der fra Nørre Tvede er næsten dobbelt så langt til Næstelsø end til Toksværd.

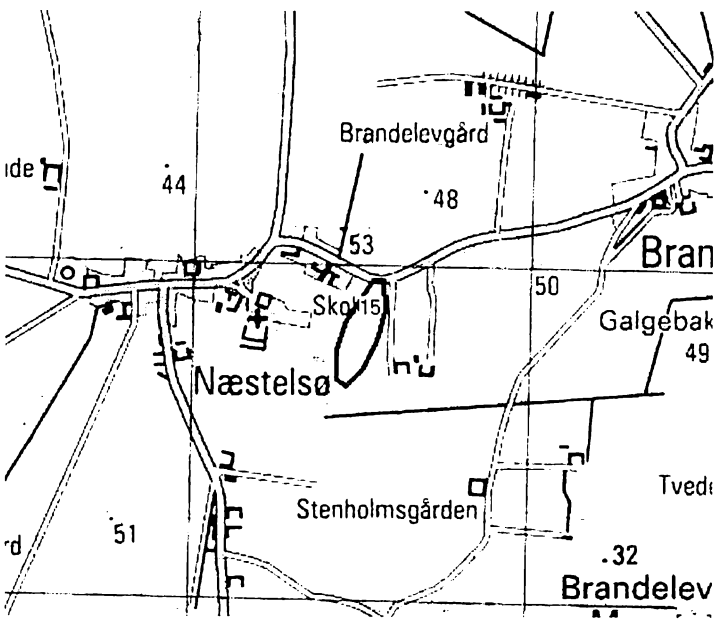

Gammel boplads udgravet af Næstved Museum i 1994. Kort med tilladelse fra © Kort & Matrikelstyrelsen (331)

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Brandislevn eller arv omfattede således størstedelen af den gamle boplads helt ind til nuværende Næstelsø by. Hvor den gamle boplads havde været, var det meget frugtbar jord, og Brandelevs bønder havde her indtil udskiftningen byens største ås, Bauneaasen, med ikke mindre end 35 agre liggende syd/nord med et areal på 81726□alen (knapt seks tønder land) fordelt mellem byens 12 gårde. Det fremgår af 1688 matriklen, hvor opmålingen hertil for Brandelevs vedkommende skete den 29. august 1682. Navnet Bauneaasen og Bauneagrene skyldtes baunen, som helt sikkert har været her ved den gamle boplads. Baunen var en stabel af brænde eller halm på et højt punkt. Ved fjendtlige angreb tændtes baunen til alarmering af egnens folk og tilkaldelse af hjælp, og derfor var der baunelinjer ind i landet. Til vagt og betjening udtogedes en fast baunemester. Baunene kendes helt tilbage fra oldtiden og systemet har været organiseret før historisk tid. Baunerne har været anvendt i alle krige sidst i 1864. Navnet er bevaret i Baunegaarden, der nu ligger på dette sted.

Den gamle boplads blev flyttet med passende mellemrum langt tilbage i tiden, hvad der også er fundet spor af, men dog ikke langt fra det gamle gudevi og stormandssæde, hvor kirken ligger nu. Det er det højeste punkt nøjagtig på vandskelslinjen. Rønnebækken har sin start lige vest herfor og løber ud i Susaaen, og ganske tæt ved mod øst var starten på et lille vandløb, der løber mod øst til Fladsaaen.

Ved at studere luftfoto over Næstelsø blev Lars J. Hansen (tidligere graver ved Næstelsø kirke) opmærksom på aftegninger, som kunne ligne en skibssætning syd for Høagergaard tæt ved Volters eng og sydvest for Vindsminde nok tæt på de gamle søbredder. Om de eventuelle gravsætninger har omfattet vikingeskibe kan ikke siges, men hvis det er tilfældet, har man måske kunnet sejle ind til Næstelsø ved at følge Rønnebækken og dens småsøer. Skulle skibet slæbes over land, opgav man ikke af den grund. Man ved med sikkerhed, der var sejlbart ind til nord for Rønnebæksholm, hvor Danmarks første krudtmølle blev anlagt af Christian II (1513-1523). Næstved avis fra den 16. april 1866 fortæller, at Museet for de Nordiske Oldsager har modtaget en del oldsager som foræring fra proprietær Bang i Mogenstrup, deriblandt et noget beskadiget jernsværd fra den sidste hedenske tid, d.v.s. vikingetid, fundet i en lille høj på Næstelsø mark. Det har ikke været muligt at finde flere oplysninger om dette fund, ej heller hvor denne høj var. Aldersmæssigt må det ligge meget tæt på de eventuelle skibssætninger.

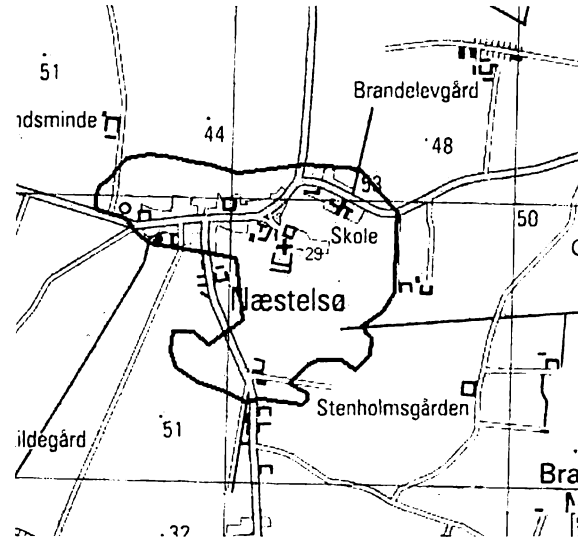

Fra ca. år 0 har der været kontinuerlig bosættelse inden for cirklen. Kort med tilladelse fra ©Kort & Matrikelstyrelsen (331)

I år 2002 fandt Lars J. Hansen på Vindsmindes mark nordøst for Højgaard en Urnesfibel, dateret til 1000 årene, d.v.s. vikingetid. Desuden fandtes en støbekegle, bronzeslagger, tenvægt, malmfod, beslag m.m., som dateres til højmiddelalder. Formodentlig har der her været en smedie måske helt tilbage i vikingetiden.

Den første trækirke og senere stenkirken er antagelig opført, hvor det gamle gudevi lå. Kirkens oprindelige syddør (mandsdøren) er anbragt tæt ved gavlen af det gamle kirkeskib. Den nordre indgang (kvindedøren) fandtes normalt overfor mandsdøren, men i Næstelsø er kvindedøren nærmere skibets midte. Karakteristisk er det, at ved vintersolhverv rammer solens første stråler det sted, hvor døbefonden må antages oprindelig at have stået. Var der på dette sted noget meget helligt i den hedenske tid? Vel gik man over til den nye stærke tro, men man følte sig alligevel lidt tryggere, hvis man kunne bevare noget af det gamle, som dog havde været godt nok i umindelige tider. Man kunne ikke pludselig forlade den gamle kultur og religion og fuldstændig forlade sig på det nye. Folk skulle helst fortsat søge helligdommen gerne på samme sted.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Urnes-fibel fra Vindsminde. Fiblen er i Urnes-stil, der har fået navn efter træskæringer fra den norske stavkirke i Urnes, og stammer fra 1000-tallet, dvs. vikingetid. Stilen er raffineret og viser slanke slangelignende dyr, der snor sig i tynde båndslyng. Et yndet motiv er dyr i kamp, hvor et firbenet dyr slås mod en slange. Fiblerne findes både i bronze og sølv. Foto med tilladelse fra Nationalmuseet.

Også de ældste vejforbindelser mødtes i den gamle boplads på Baunegaardens jorder. Helt frem til udskiftningen af Næstelsø i 1794 gik vejen fra Brandelev igennem, hvor bopladsen havde været på Baunegaardens jorder, syd om kirkegården og ramte sammen med vejen fra Fladsaa bygaden, ca. hvor matr. nr. 33, Holmevej 8, ligger nu. En af de ældste vejforbindelser fulgte højderyg og vandskelslinjen fra Vordingborg og over Ørslev, Grumløse, Hammer, Mogenstrup, Fladsaa, Næstelsø, Herlufmagle til Ringsted. Franziska Carlsen skriver i sin bog om Rønnebæk og Rønnebæksholm om denne ældgamle vejforbindelse at: *"Indbyggerne har banet denne vej langs med højderyggen, hvor ikke vandløb, sieninger og uføre gjorde vejen besværlig og ufremkommelig. En af disse tidligere befærdede veje skal have gået igennem Rønnebæks sogns nordlige hjørne."* Det var denne vej, der gik gennem Næstelsø og oprindelig har gået gennem Fredskoven. Da Bonderup er anlagt, er vejen ændret til sit nuværende forløb igennem denne by.

Da kong Valdemar den Store var død i natten til den 12. maj 1182, bar de sydsjællandske bønder hans lig, som var svøbt i en oksehud, i taknemlighed over, han havde været dem en god konge, igennem deres landsbyer til hans sidste hvilested i Ringsted. Hin dag i maj 1182 har været en meget højtidelighed dag i Næstelsø, hvor bygaden har været pyntet med blomster og grønne bøgegrene.

Alvorlig taler ved alfarvej
med grønsvær tækket de gamles grave.
Henfarne slægter -forglem dem ej!
i arv de gav dig en ædel gave.
Henfarne slægter
i landets marv
sig ej fornægter.
-Bevar din arv!

Johannes V. Jensen

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Byens gårde indtil 1664

Ved sogneinddelingen i 1050'erne er præstens tillagte gård formentlig udskilt af den daværende stormand og ejer af byen fra dennes hovedgård. Præstegaarden har lige siden været og er stadig bolig for sognets præst og var tidligere også en del af hans underhold.

På samme tid fik selve kirken også tillagt fast ejendom som dens underhold. I Næstelsø nuværende gård matr. nr. 6, nuværende Bøttekildegaard, der benævnes som halvgård. Denne jord er nok en del af den gamle hovedgårds tilliggende sammen med Præstegaarden, Næstelsøgaarden og måske Svingkærgaarden og Skovbo. Kirkens Gaard matr. nr. 6, var indtil udskiftningen sammenbygget med Næstelsøgaarden mod vest og mod øst helt ind til kirkegården. Selve kirken, hvis ældste del efter min mening er opført i sidste del af kong Niel's regeringstid, d.v.s. 1120'erne, da der var rolige og stabile forhold i landet. Det må anses for stormandsbyggeri, der er blevet opført tæt ved den gamle hovedgård og har sikkert haft samme ejer. Selve hovedgårdens beliggenhed kendes ikke, men der er munkestensfundamenter to meter øst for den nuværende vej til kirken i mindst tre til fire meters længde. Murresterne har en højde på ¾ til én meter, hvis øverste del er én meter under nuværende terræn. Det kan være fundamenter fra den gamle kirkelade eller den gamle hovedgård. Disse fundamenter er yngre end kirken og kan udmærket være opført som afløser for en tidligere stormandsgård, der formentlig var opført af træ ligesom den første kirke.

Navnet Næstelsøgaarden nævnes i Everdrup kirkebog allerede 1702 og i tingbogen 1795, hvilket tyder på, at her lå den gamle hovedgård. Det må anses for sikkert, at disse tætte bygningskomplekser Næstelsøgaarden, Kirkens Gaard og Præstegaarden dækker over den gamle hovedgårds beliggenhed tæt ved det gamle helligsted, hvor stormanden opførte kirken, da den kristne tro fik overtaget. Således er Præstegaardens historie helt sin egen og helt anderledes end byens øvrige gårde.

Kirkebondens Gaard matr. nr. 6 Bøttekildegaards ejerforhold fulgte kirken og var dermed under kronen administreret fra Vordingborg slot til 1687, da den overgik til Holmegaard, hvorfra den solgtes til rent selveje 1803. Den først kendte ejer af Næstelsø var Ove Pedersen til Paddeborg, nuværende Sparresholm som ejede den i første halvdel af 1300 årene. I den kongeløse tid indtil 1340 var Danmark pantsat til holstenske grever, og mange danske stormænd fik tætte forbindelser til de holstenske panthavere i disse år. Det kom de til at fortryde, da Valdemar Atterdag var blevet konge i 1340.

Lærer Jensen har skrevet i Gaunøbogen: *"Ove Pedersens søn, Henrik Ovesen, som har arvet Næstelsø, blev tilsagt til et møde med Valdemar*

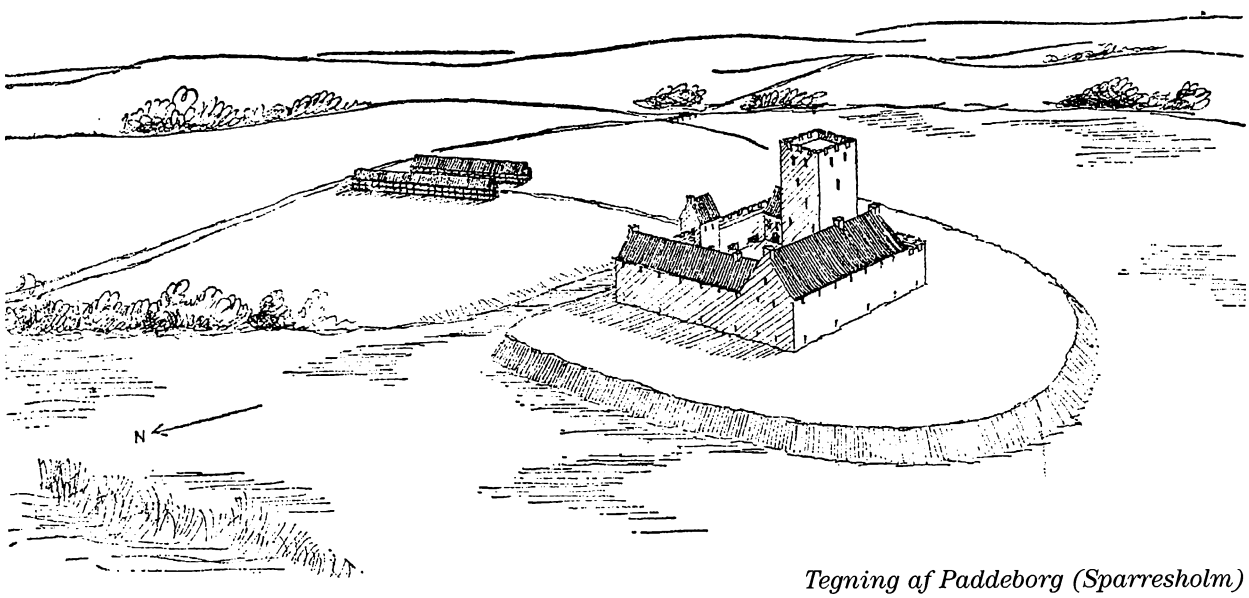

Tegning af Paddeborg (Sparresholm) ca. 1345. Frants Nielsen

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Atterdag den 27. oktober 1355 på Vrangstrup slot i Susaaen. Her måtte han afstå bl.a. sin hovedgård i Næstelsø med brydiere, landboere (fæstere), huse, agre, enge, abildhauger, skove, græsgange og fiskeri, i alt tre mark og tre øre jordskyld eller jord til 192 tdr. udsæd foruden én stuejord, ejendomsjord, som nok har været hovedgårdens tilliggende, som besås med fem øre korn = 80 tønder udsæd, og disse ejendomme havde han arvet efter sin far og sine brødre." I Roskilde bispestols arkivalier står der, at i 1334 ejer Ove Pedersen Paddeborg. I 1345 indtog Valdemar Atterdag borgen, der blev lagt øde hen.

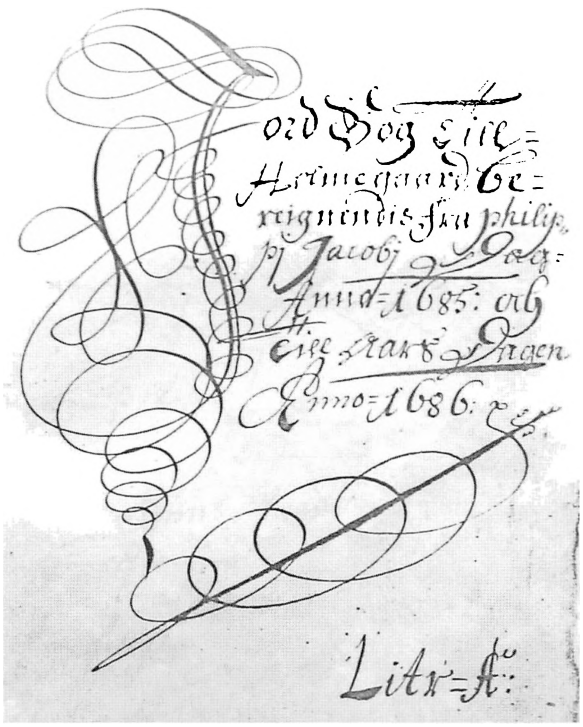

Jordebog til Holmegaard 1685.

Henrik Ovesen var en ganske ung mand, da Valdemar Atterdag tvang ham til at afstå Næstelsø. Som nævnt var han søn af Ove Pedersen og hustruen Mette Jakobsdatter Lunge, som var født ca. 1310 og som ejede Paddeborg. Han havde to brødre, Niels Ovesen, død efter 1359 og Jakob Ovesen, der var gift med Mectild, og deres efterkommere er kendte.

Ove Pedersen var ud af Gere-slægtens Paddeborg linie. To andre linier af slægten levede i Halland og Skaane. Deres egentlige slægtsnavn var Most. En Gere-slægt i Sverige har samme våbenskjold. Slægten Brok på Gl. Estrup har ligeledes samme våbenskjold og har sikkert været ud af samme slægt. Valdemar lod de fleste af de hovedgårde, han overtog nedrive således også Næstelsø og Paddeborg. Men Henrik Ovesen har tilsyneladende helt eller delvis bevaret ejerforholdet til Paddeborg. I Danmarks Riges breve 4 række, bind 9, nr. 259 står der: *"1403 Henrik Uffesen skøder sin rettighed i Paddeborg med mere gods til biskop Peder af Roskilde."*

I Roskildegaards registratur står der 1570: *"Henrik Offesen, væbner, skøder bisp Peder af Roskilde al sin rettighed i Paddeborg, Vester Svennerup, Øster Svennerup, desuden den pantrettighed han har i Ravnsbjerg, i Rude, i Nørre Tvede, Borup og Sørup i Sønder Tvede givet 1403."*

Men Næstelsø fik Henrik Ovesen ikke lov at beholde hverken helt eller delvis. Byen gik i arv til Valdemar Atterdags datter Margrethe I. I 1401 skænkede dronning Margrethe Næstelsø til det nyoprettede Gavnø nonnekloster, og det gik til på denne måde; På herregården Gladsakse i Skaane boede en meget from og gudfrygtig frue ved navn Ide Falk, datter af ridder Peder Falk og fru Ide Olufsdatter, Gisselfeldt. Hun havde været gift to gange men var nu enke, og da hun ingen børn efterlod sig, begge hendes døtre var døde, besluttede hun at anvende sit betydelige jordiske gods til gudeligt brug og hun testamenterede sin gård i Gladsakse til et fruerkloster. Under et besøg i Skovkloster ved Næstved 15. august 1398 var testamentet blevet oprettet og dronning Margrethe indsat til Executor testamenti. Året efter døde Ide Falk, og dronning Margrethe købte Gavnø og oprettede klosteret der, men da der ikke hørte så meget jordegods under Gavnø som under Gladsakse, mageskiftede dronningen sit gods i omegnen med det i Gladsakse så det nyoprettede kloster fik rigeligt, hvad det kunne tilkomme.

Efter reformationen i 1536 tilfaldt klosteret med tilliggende kronen, og 16. februar 1584 udstedte Frederik II skødebrev til Hans Johansen Lindenov til Huntzlund. Om Næstelsø står der: *"Udi Næstelsø 9 gaarde, de 4 Hans Ibsen, Casper Tysk, Jørgen Lauridsen og Rasmus Hemmingsen iboer skylder hver aarlig 3 pund byg, 1 bolsvin, 1 faar, et lam, en gaas, 1 skæppe gaasehavre, 2 par høns, 20 æg, 2 fodernød, 2 tdr. havre, 2 Mark groth, 20 læs Wed, 3 dages pløjning. Laurits Hansen og Laurits Trane hver aarlig 2 pund byg, 1 pund rug, 1 bolsvin, 1 faar, l lam. Nr. 7,8 og 9 Niels Hansen, Madtz*

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Plud og Anders Dyreskytte iboer, skylder hver aarlig 2 pund byg, 1 bolsvin, et faar, et lam, 1 gaas, 1 skæppe havre, 2 høns, 10 æg, 2 td. Havre, 1 fodernød, 2 Mark groth, 20 læs Wed, 3 dages pløjning. End gives af Næstelsø by: 2 skattekøer, 1 sæk og 1 skæppe ærter. I de 5 gadehuse boede Hans Andersen, Svend Jensen, Simon Jensen, Peder Jyde og Jacob Staldsvend og de skulle betale aarlig hver 1 td. Havre."

1613 døde Hans Johansen Lindenov, og Næstelsø arvedes af hans datter Rigborg, der var gift med Sten Bille til Billesholm i Skaane. Efter sin Mands død solgte Rigborg de fire gårde i byen til Krænkerup (Hardenberg) dengang skoleherre på Herlufsholm for 1000 rdl. og året efter, 1631, endnu en gård til samme. De fire andre gårde blev købt af Sorø kloster og matriklen af 1664 fortæller, at alle ni gårde tilhører Sorø kloster. Sorø kloster blev grundlagt i 1100 tallet på en ø i Soer sø, som siden blev ændret til et cistercienserkloster. Det blev i løbet af middelalderen landets absolut rigeste kloster, og det etablerede en skole til uddannelse af degne og præster. Efter reformationen fik klosteret lov at fortsætte en tid som protestantisk kloster og som administration for dets store jordbesiddelser. I 1586 afskaffede Frederik II klosteret, mens skolen og godsadministrationen fortsatte. Christian IV ændrede skolen til et

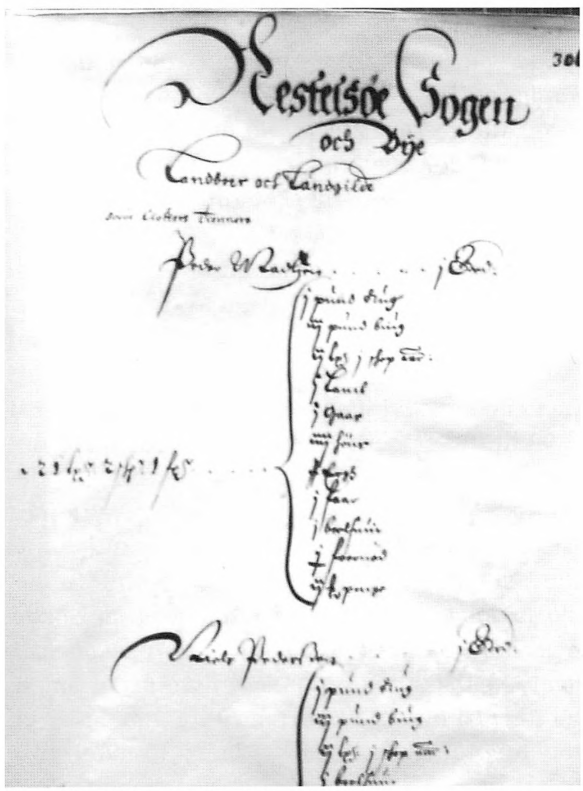

Matr. 1664

kongeligt og adeligt ridderakademi og opførte boliger til sine egne sønner uden for klosterporten.

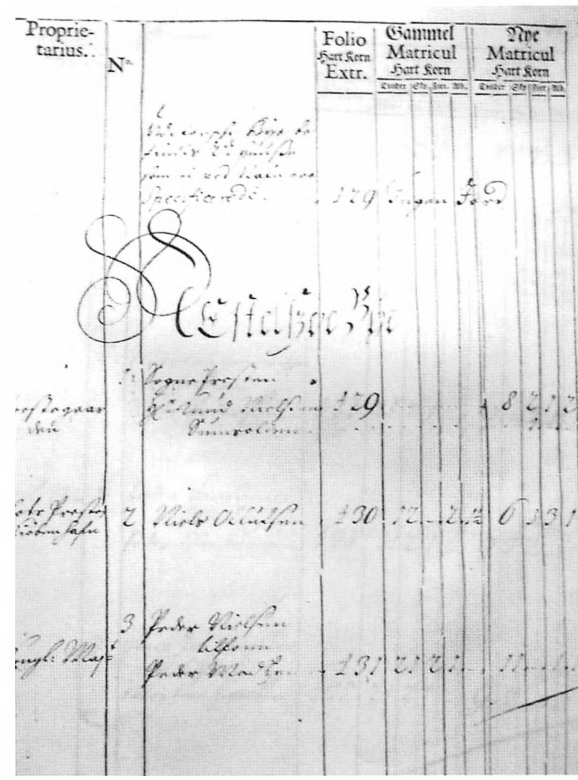

Matr. 1688

I 1673 tillægges to af gårdene, matr. nr. 9 Skovbo og matr. nr. 10 Næstelsøgaarden, Københavns Slotspræsteembede. De syv andre gårde blev overdraget til Henrik Tot til Boltinggaard også i 1670, men Henrik Tot døde samme år, og de syv gårde gik tilbage til kronen. Matr. nr. 9 og 10 gik også tilbage til kronen ved mageskifte 1687. Matr. nr. 8 Ellekildegaard ejes ifølge matriklen af 1688 af Henrik Ejlertsen i Gørslev, hvortil den må være kommet i årene mellem 1673 og 1688. Denne gård forbliver i Ejlertsenslægtens eje til senest 1740, da den ejes af Rønnebæksholm. Henrik Ejlertsen ejede en del gårde i Gørslev, og der er en ligsten over ham bevaret i Gørslev kirke. Se mere derom under matr. nr. 8 Ellekildegaardens historie.

Da Christian V var blevet konge i 1670, udstedte han forordningen om landrytteriet, og de otte gårde matr. nr. 3,4,5,7,9,10,11 og 12 blev udlagt som ryttergårde. I forordningen hedder det, at den, som bor på en ryttergård skal være fri for landgilde, egt og arbejde, alle visse og uvisse afgifter, fæste, udskrivning til landmilits og alle contributioner såvel som indkvartering. Han skal ikke være skri-

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

veren eller ridefogden undergiven, men han skal dog svare konge-kirke og præstetiende samt deltage i den almindelige vedligeholdelse af veje og broer.

Til gengæld skal han enten selv ride og være rytter eller holde for sig en dygtig karl med tilbehørig hest, gevær og klæder som sig bør og på mønstring kan for godt agtes. Når rytterbonden red af gårde i sin fulde mundering; Filthat med en jernpotte indvendig, gul læderkøllert, rød kappe, gule skindklæder, mægtige støvler med tilsvarende sporer, jernkyras og bevæbnet med pistoler og pallask, var det en person man så op til. De fleste rytterbønder måtte holde en fremmed karl som rytter, og det viste sig efterhånden tit at være uheldigt at have en fremmed mandsperson gående hjemme på gården, mens manden var på arbejde i marken.

Derfor blev der mange steder opført et særligt rytterhus ved siden af gården. Her kunne rytteren bo for sig selv, og bonden kunne have sin kone og døtre i fred. Men hesten skulle stadig være på gården, og herfra skulle rytteren også have sit underhold.

I årene omkring 1715-16 skete der store ændringer af rytterens forhold. Frederik IV bestemte at rytteriet skulle samles på de kongelige ladegårde, hvis jorder skulle benyttes til græsning for hestene. I vores område blev det Vordingborg, der blev hjemsted for rytterriet. Hele distriktet blev målt op og nedfældet i: *"Hoved Krigs og Portions Jordebog for det Vordingborgske Regiment Di-strikts Ryttergods saaledes som det af 5.600 tdr. hrtk. til 700 rytterportioner er vorden inddelt fra 1. oktober 1719."* Og i denne jordebog nævnes Næstelsø, som værende gammelt ryttergods under oberst Numsens regiment. En rytterportion var stadig otte tdr. hrtk. og deraf skulle årligt svares 16 rdl. i penge og for andre 16 rdl. i varer + tre læs halm, desuden skulle bønderne besørge høhøstningen på ladegaardsmarkerne samt transport af hø og brænde og andet kørselsarbejde, men egentlig hoveri skulle de ikke gøre.

Da Frederik IV oprettede rytterskolerne, var der tiltænkt Næstelsø en sådan skole, dog på betingelse af at sognets øvrige lodsejere påtog sig en del af udgifterne. Det ville de ikke, og Næstelsø fik ingen skole. Men de otte ryttergårde i Næstelsø fik ret til at sende deres børn til Vester Egesborg skole, dog mod at der pålagdes de otte gårde en afgift til Vester Egesborg skole. Denne afgift fulgte disse gårde langt op i tiden, men det er nok tvivlsomt om der nogensinde kom børn fra disse gårde i Næstelsø til Vester Egesborg.

Christian VI blev konge i 1730, og han var ikke så interesseret i rytteriet, som hans far og farfar havde været. I 1740 solgtes en del ryttergårde på offentlig auktion, og blandt dem var de otte gårde i Næstelsø.

I kronens skøder finder vi udstedt på Frederiksborg slot den 6. september 1740: *"Skøde til Helene Maria Brumond på Becherchou, afgangne landsdommer Bechers, for 5.083 rdl. 3 skl. kurant, hvoraf en tredjedel, nemlig 1694 rdl. og 33 skl. 3.388 rdl. 66 skl., fyldestgjorte ved hende til kongen udgivne panteobligation på følgende af kronens strø- og forbeholdne gods, som hun har købt ved offentlig auktion:!*
"Blandt dette gods var der syv eller otte gaarde i Hemmestrup, en gaard i Staunstrup og så de otte gaarde i Næstelsø by og om dem staar der i skødet:
"I Næstelsø sogn og by matr. nr. 2 og 3 hrtk. 6-3-3-1 og 11-0-1-1 men af matr. nr. 3 bruges under 2 hrtk. 2-0-0-2, saa at matr. nr. 3 kun har 9-0-0-2, matr. nr.4 hrtk. 8-1-2-0, skov til dette og matr. nr. 2 hrtk. 0-1-2-2, matr. nr. 6-9 henholdsvis 9-3-2-0, 9-3-0-0, 7-6-3-1 og 5-5-1-0, til de 6 gaarde matr. nr. 3 og 5 til 9 hører skovskyld hrtk. 7 skp. Og til hele byen en forhuggen fælles skov på 2 skp., altsaa tilsammen 1-1-0-0, men deraf afgaar med gaarden matr. nr. 5, som er solgt til kaptajn Thage på Rønnebæksholm skovskyld 0-1-2-2, bliver saa igen til de andre gaarde skovskyld 0-7-2-0 tilsammen hrtk. 59-1-1-2 a 67 rdl. pr. td. Er 3.964 rdl. 83 skl."

Numrene her er de gamle matrikelnumre, som var i brug til 1844. Den specielle inddeling af matr. nr. 2 og 3 og til dels også matr. nr. 4, der var sammenbygget med Kirkens Gaard og måske Præstegaarden , som dog har været udskilt inden dette tidspunkt, tyder på at det kan være den gamle Hovedgårds tilliggende, som er blevet til disse gårde efter Valdemar Atterdag nedbrød Hovedgården. I skødet står der, Bækkeskov køber hele byens fælles skov, der trods den lave vurdering, der skyldes den blev ødelagt og forhugget under svenskekrigene, dog dækkede et areal på ca. 50 td.l. Men da dette areal tilhørte hele byen, havde Henrik Ejlertsens gård, nuværende matr. nr. 8 Ellekildegaarden, Kirkens Gaard, Bøttekildegaard, nuværende matr. nr. 6, og

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Præstegaarden også rettighed til dette område.

Det samme er nok tilfældet for gammel matr. nr. 5, nuværende matr. nr. 7 Høagergaard, som fru Brumondt solgte straks til Rønnebæksholm. Denne fejl eller i hvert fald uklarhed kom til at medføre store uenigheder ved byens udskiftning, men læs mere om det i afsnittet om udskiftningen.

Den nye ejer af ryttergårdene i Næstelsø, Helene Maria Brumondt, var datter af en indflydelsesrig mand ved hoffet, kongens skrædder kommerceraad Brumondt i København. Hun havde været gift med den berygtede bondeplager, Knud Ahasverus Becher, der i 1729 havde købt Bækkeskov. Han blev myrdet af sine bønder på hovmarken den 12. august 1738, og en af hovedmændene var Ulrik Hermansen fra Lille Tvede, som sammen med ti andre sydsjællandske bønder blev henrettet på Ugledige ting den 21. juli 1739.

Fru Brumondts køb af ryttergårdene i Næstelsø skyldtes bl.a., at Bækkeskov derved kunne blive en Hovedgård, hvortil krævedes mindst 200 td. hartkorn inden for en afstand af 2 mil, og det indebar store skattefordele. Der er 13-14 kilometer fra Næstelsø til Bækkeskov, så det kunne lige klares inden for de 2 mil. Ejerskiftet har næppe vakt stor glæde hos rytterbønderne i Næstelsø. Mordet på Ahasverus Becher, henrettelsen af 11 bønder foruden at adskillige flere måtte på Bremerholm for mændenes vedkommende og kvinderne kom i Spindehuset, har vel nærmest givet chokbølger ud i landet. Desuden skulle de nu til at forrette hoveri, hvad de ellers havde været fritaget for. Samtidig rasede kvægsygen, så det blev hårde år for Næstelsøs bønder.

Om Bækkeskovs syv gårde i Næstelsø står der i godsets fæsteprotokol den 7. oktober 1741: *"Alle samtlige deres indstændige lejere vorder nu for haanden afmaalt i lige skyld, som tager sin begyndelse nu."* Det vil sige, at disse syv gårde nu blev lige store, og der til hver gård blev 8 td. 2 skp. 1 fdk. og ⅞ album. Som nævnt solgte Helene Maria Brumondt straks efter købet af de otte gårde den ene gård, matr. nr. 7 Høagergaard, til Rønnebæksholms ejer kaptajn Thage. Årsagen til denne lidt mærkelige handel kender jeg ikke. Måske har kaptajnen været interesseret i at købe alle gårdene, da de lå ganske tæt ved Rønnebæksholm, og har så fået den ene gård for ikke at byde prisen op på auktionen. Rønnebæksholm ejede denne gård indtil 1853, da solgtes den til selveje sammen med matr. nr. 8 Ellekildegaarden, som Rønnebæksholm købte af Ejlertsen-slægten senest 1740.

I 1760 solgte Bækkeskov fire af gårdene til Grevensvænge. Det var matr. nr. 9,10,11 og 12. Tre af disse solgte Grevensvænge til Sparresholm i 1789, hvorfra de solgtes til selveje i 1805. Det var matr. nr. 9,11 og 12. Den fjerde af Grevensvænges gårde, matr. nr. 10 Næstelsøgaarden, solgtes samme år, 1789, til præsten Mariager, som i 1795 solgte den til Gasmann. Bækkeskovs tre gårde, som ikke blev solgt i 1760 matr. nr. 3, 4 og 5, blev ved udskiftningen 1794 tillagt hele byens fælles skov uden partsfordeling. Dette fællesskab varede til 1826, da fællesskoven blev opmålt og delt i 4 parter. Part nr. 1 og 4 tilfaldt gård matr. nr. 5, part. nr. 2 tilfaldt gård matr. nr. 4 og part nr. 3 tilfaldt gård matr. nr. 3.

Disse gårde solgtes til selveje i årene 1869-71. Dog med undtagelse af matr. nr. 3's del af fællesskoven, nu matr. nr. 3a, der først blev selveje i 1909.

Du kan ikke ændre fortiden,
men du kan ødelægge nutiden,
ved at bekymre dig om fremtiden.

Edgar Cayce

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

De enkelte gårdes historie fra 1664 til nutiden

Matr. nr. 1 Næstelsø Præstegaard
Præstegaarden i Næstelsø ligger med sit stuehus mod syd ganske tæt på kirkegården. Dens oprindelse kan være som en del af den gamle hovedgård, hvis rester findes lige vest herfor. Stormanden, som sad på hovedgården, har måske opført gården og tillagt den nødvendige jord, da sogneinddelingen var nogenlunde fastlagt i Svend Estridsens regeringstid 1047-74 eller måske lidt senere, hvor kravene til at sikre en kirkes eksistens var blevet større og det blev fastlagt, at der skulle udlægges en hel bondegård til præstens underhold. Da Næstelsø-præsten også blev præst i Mogenstrup sogn, blev der også her udlagt en bondegård til præstens underhold, en annexgård, som lå i Fladsaa by.

I Kong Niel's regeringstid 1104-1134 blev tiende indført eller gennemtvunget, for bønderne gjorde nogle steder modstand mod den nye skat. Præsterne fik her en yderligere indtægt, idet de fik ⅓ af denne skat ligesom kirken og biskoppen, der også fik hver ⅓. Desuden modtog præsterne offergaver, som er betegnelsen for kirkelige afgifter til præsten. Man gav højtidsoffer ved de tre store højtider, jul, påske og pinse og accidensoffer som en (delvis frivillig) ydelse ved forrettelse af kirkelige ydelser som dåb, vielse, kirkegangskoners indledelse og begravelser. Præsterne skulle således være sikret et rimeligt udkomne, men alligevel har flere af præsterne i Næstelsø-Mogenstrup beklaget sig over, at det kun var et lille embede.

På præstetavlen i Næstelsø kirke, hvor samtlige præster siden reformationen er nævnt, anføres det, at disse præster boede i Fladsaa indtil 1641. I den sidstnævntes Jens Nielsen Fladsaa's tid, 1596-1641, blev Præstegaarden anlagt i Næstelsø. Hvorfra denne oplysning stammer, har det indtil nu ikke været muligt at spore, og andre kilder, der kan bekræfte denne påstand, er jeg aldrig stødt på. Sikkert er det derimod, at i efterretningerne om Abraham Lehn den yngre og hans slægt af cand. theol. Jul. Schade i Historisk Tidsskrift

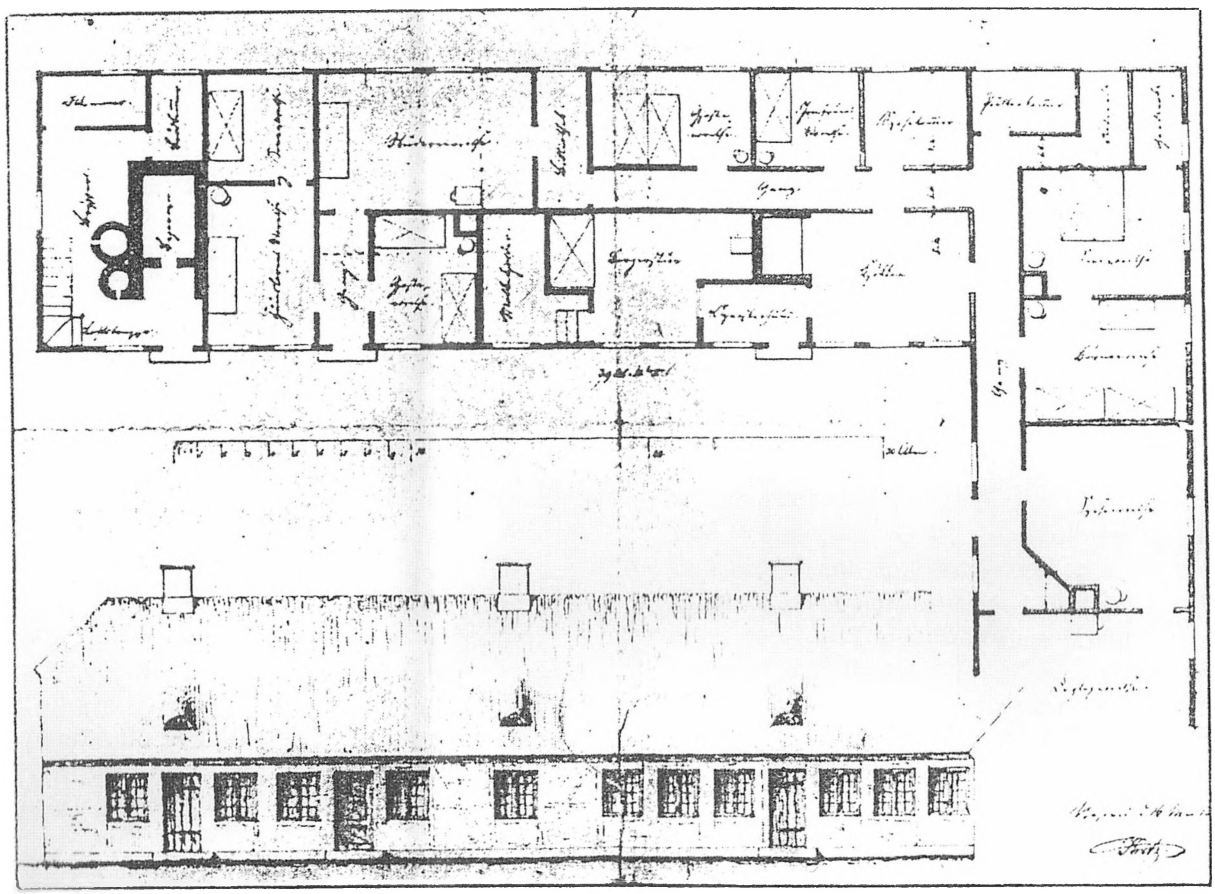

Tegning af Næstelsø Præstegaard 1841 udført af arkitekt J.G. Kretz, Næstved

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

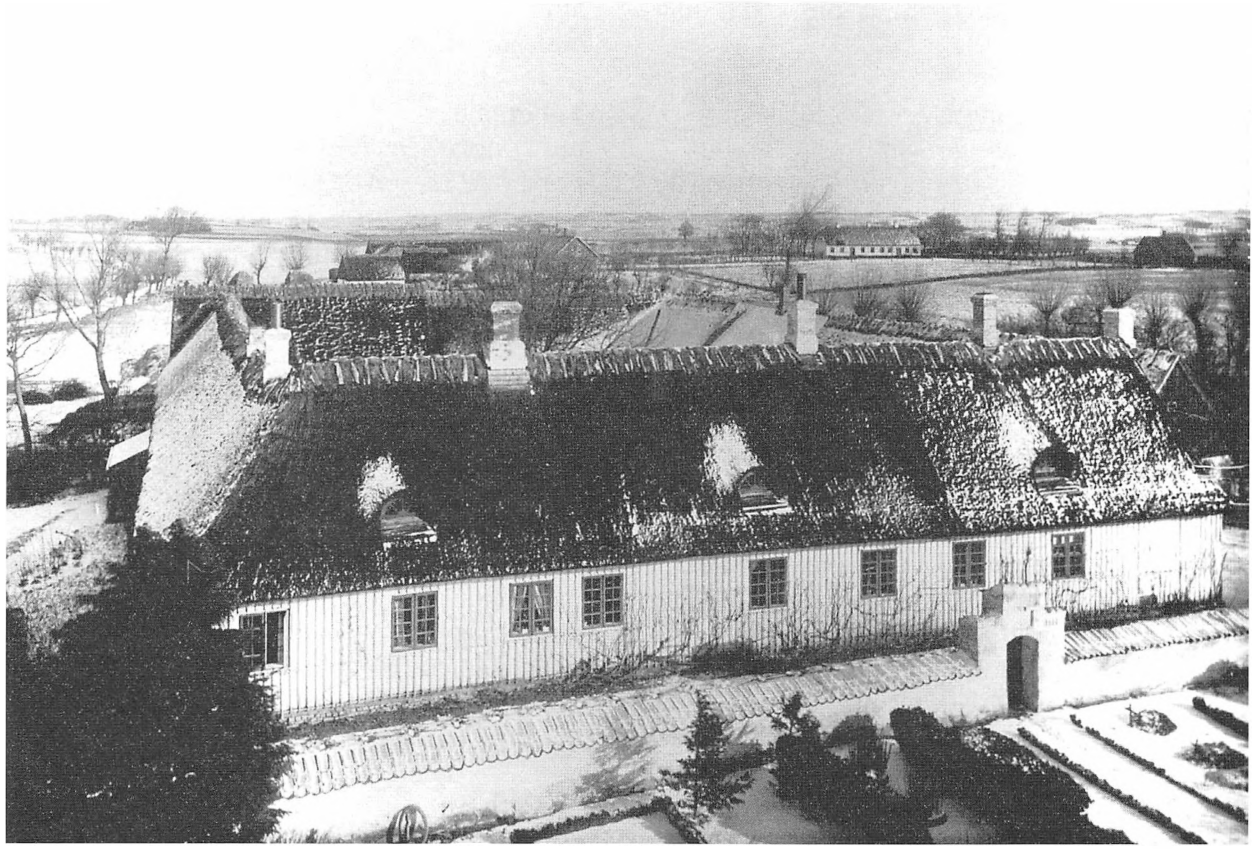

Næstelsø Præstegaard 1890erne. Foto Frederik Borch

1. række 2. bind (1841) side 89 og følgende meddeler side 109, at der i Berritgaards arkiv der senere er overflyttet til Orebygaard, findes et brev udstedt 1380 af sognepræsten Peder Andersen i Nestenshøj (Næstelsø) i Sjælland, hvorved han bevidner, at en vis Anders Ingvarsen på sit yderste har skænket alt sit jordegods i Lolland til Thornæs nu Taars kirke.

En ligeså sikker kilde er Sjællands Stifts Landebog fra 1567, der er en fortegnelse over hvad stiftets kirker ejede, nævnes under Næstelsø kirke: *"Præstegaarden ibiidem. Ther thil kannd saais udj alle marcher 5 pund korrn."* Dertil kommer, at i samme landebog anføres under Mogenstrup kirke: *" Annexo thil Nesthellsøe. Prestegaarden ibiidem ibor en bonnde, Ther thil kannd saais vdi alle vannge 100 skp. kornn, eng 40 lees, skylder 1 pund kornn."*

Det er altså sikkert, at præsterne boede i Næstelsø Præstegaard både 1380 og 1567. I perioden 1567-1641 (74 år) var Jens Nielsen Fladsaae (død 1642) præst de sidste 45 år. Hans tiltagne efternavn tyder på en nær tilknytning til Fladsaa by.

Omskrevet til mere kendte måleenheder kunne der årligt sås til Næstelsø Præstegaard 20 td.l. korn, men kun 12½ td.l. til gården i Fladsaa, som til gengæld havde et anseligt engareal angivet til 40 læs, og bonden på gården måtte yde til præsten 4 tdr. korn årligt i afgift.

1727 brændte Præstegaarden og dermed også kirkebøgerne. Matriklen 1664 henviser ellers til Næstelsø kirkebog allerede fra 1640. Der har altså været ført en form for kirkebog allerede før Chr. IV forordning fra 1645.

Før udskiftningen havde Præstegaarden en stor del af sin jord liggende tæt ved gården, hvor de øvrige gårde i byen kun havde deres tofter, som var det almindelige. Resten af Præstegaardens tilliggende i bymarken syntes også at have været samlet i lidt større enheder end de øvrige gårdes. Udskiftningen i Næstelsø voldte store problemer på grund af byens mange lodsejere, som ikke kunne blive enige. I flere år turde man ikke tømme møddingerne, fordi man var bange for ikke at gøde egen jord, da man jo ikke kendte de nye skel. Tilsidst var præsten nødt til at køre en del gødning ud grundet pladsmangel. Da de endelige skel mellem gårdene blev fastlagt, blev den jord han havde gødet, ikke tillagt Præstegaarden. Som en del af det endelige forlig om byens udstykning, måtte de øvrige

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

lodsejere køre staldgødning på 1.td.l. af Præstegaardens jord.

Efter flere års forhandlinger blev lodsejerne i Næstelsø endelig enige om Næstelsø's udskiftning i 1794, og der blev tillagt Præstegaarden 8-1-1-2 td. hrtk. som ved den nye matrikels indførelse 1844 fik matr. nr. 1.

I den yderste del af marken ved skellet til Fladsaa blev der udskilt en parcel matr. nr. 13, som dog stadig tilhørte Præstegaarden, som blev beboet af en Hans Mikkelsen. I Præstegaardens have ved indkørslen lå et hus matr. nr. 27. Begge steder har der formodentlig boet folk, som arbejdede for præsten, da der hos præsten ved folketællingen 1801 kun er en karl, 22 år gl., og to piger på 32 og 37 år. Ved folketællingen 1787 var der to karle på 38 og 16 år og tre piger på 23, 26 og 27 år.

I 1883 frasolgtes et mindre areal (matr.1 b.) som blev udlagt til legeplads m.m. for den skole der var bygget 1854. På dette areal byggedes i 1926 den nye skole.

I 1904 solgtes yderligere 6 parceller som arvefæste:
Matr. nr. 1c. 5 td.l. á 175 kr. + arvefæsteafgift til J.C.V. Jensen
Matr. nr. 1d. 5 td.l. á 150 kr. til Lars Larsen
Matr. nr. 1e. 6 td.l. á 175 kr. til L.M. Pedersen
Matr. nr. 1f+13. 5 td.l. á 160 kr. til P. Mortensen
Matr. nr. 1g. 4 td.l.. á 100 kr. til C.V. Hansen
Matr. nr. 1k. 4 td.l. á 175 kr. til Chr. Jensen

Køberne havde ret til at indfri arvefæsteafgiften kontant. Det benyttede tre købere sig af. For J.C.V. Jensen og Lars Larsen betød det en yderligere købesum på 1.822,50 kr. for hver, medens Chr. Jensen kunne nøjes med 1.458 kr.

Køberen af matr. nr. 1c. J.C.V. Jensen opførte bygninger på sin jord nuværende Næstelsø Præstemark nr. 9. Det samme gjorde ejeren af matr. nr. 1d. Lars Larsen nuværende Næstelsø Præstemark nr. 11 og ejeren af matr. nr.1e. P. Madsen Pedersen Næstelsø Præstemark nr. 13. Om der på dette tidspunkt var bygninger på matr. nr. 13, der tillagdes matr. nr. 1f. vides ikke, men ellers blev parcellen bebygget som Næstelsø Præstemark nr. 15 af den ny ejer P. Mortensen. Matr. nr. 1g. blev lagt sammen med køberens C. Vincents Hansens ejendom matr. nr. 6b Bøttekildevej 4 og blev udstykket i 1930erne til parcelhuse. Matr. nr. 1h blev heller ikke bebygget, da ejeren, Chr Jensen, boede i huset matr. nr. 8c Næstelsø, nu Holmevej 9, og passede jorden herfra.

I 1927 solgtes yderligere 11 td.l. fra Præstegaarden. De 3 td.l. blev lagt til matr. nr. 1c., hvis daværende ejer, N. Chr. Mortensen, samtidig købte ½ td.l. af Chr. Jensen matr. nr.1h., og her byggede han huset Næstelsø Præstemark 10 i 1938. På de resterende 8 td.l. fra

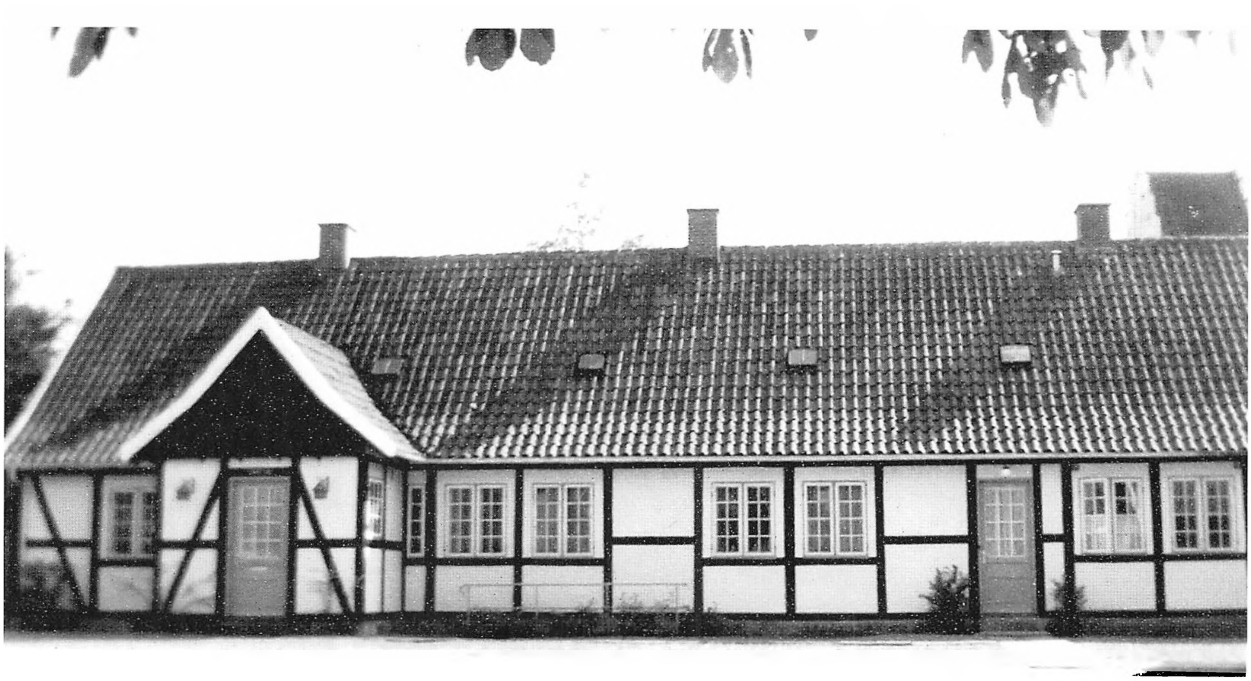

Næstelsø Præstegaard 1978. Foto Knud Hansen

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Præstegaarden byggede Chr. Jensen Ledbo matr. nr. 1m Næstelsø Præstemark nr. 7a og her blev senere tilkøbt 4 td.l. fra Stenholmsgaarden i Brandelev. Resten af matr. nr. 1k. solgte Chr. Jensen samtidig til sammenlægning med matr. nr. 1d., som da ejedes af Gustav Andreasen.

Af ejere af parcellerne kan nævnes:

Matr. nr.1c.: Næstelsø Præstemark nr. 9. J.C.V. Jensen 1904, N. Chr. Mortensen, Johannes Jensen, jorden er frasolgt og tillagt Næstelsøgaarden.

Matr. nr. 1d.: Næstelsø Præstemark nr. 11. Lars Larsen, Gustav Andreasen, Erik Hemmingsen, Chr. Søndergaard, Svend Søndergaard.

Matr. nr. 1e.: Næstelsø Præstemark nr. 13. P. Madsen Pedersen, som tilkøbte 4½ td.l. fra Bøttekildegaarden matr. nr. 6a. og dennes søn Frede Pedersen.

Matr. nr. 1f.+

Matr. nr. 13: Næstelsø Præstemark nr. 15. P. Mortensen (bror til N. Chr. M. på matr. nr. 1c.), tømrer Kristen Larsen, Karl Larsen, Mariegaard.

Matr. nr. 1g.: Tillægsjord til C. Vincents Hansens ejendom matr. nr. 6b Bøttekildevej 4 udstykket i 1930'erne til parcelhuse.

Matr. nr. 1h.: Næstelsø Præstemark nr. 10 købtes i 1927 af N. Chr. Mortensen, hvor han byggede huset Næstelsø Præstemark nr. 10 i 1938.

Matr. nr. 1m: Ledbo, Næstelsø Præstemark 7a. Chr. Jensen, Hans Larsen, Poul Jensen.

Matr. nr. 1ao: Næstelsø Præstemark nr. 7b købtes i 1978 af Rudy Pedersen, og her opførte han et nyt og moderne smede og maskinværksted.

Chr. Jensen skrev på sine ældre dage sin livsbeskrivelse, som gengives ordret ved afslutningen af Præstegaardens historie.

I 1967 købte menighedsrådet Ledbo og lagde jorden tilbage under Præstegaarden, mens bygningerne blev solgt.

Forpagtere af Næstelsø Præstegaard:

1. marts 1841 tinglyst forpagtningskontrakt, hvorved præsten von Wyllic bortforpagter Præstegaardens jorde til selvejer Frederik Gasmann, Næstelsøgaarden.

I 1850erne var Præstegaardens jorder, bortset fra en mindre jordlod, bortforpagtet til Hans Olsen Ellekildegaard. Hans Mortensen, der ejede Næstelsøgaarden fra 1875 til 1901, var også indtil 1893 forpagter af Præstegaardens jord.

1893-1904 Peter Poulsen Svingkærgård.

1904-18 Jens Jensen (søn fra matr. nr. 8c. Brandelev) senere slagter og handelsmand i Brandelev.

1918-26 Oscar Petersen (søn fra Stenholmsgaarden).

1926-33 drev sognepræsten Robert Glenthøj selv Præstegaarden.

1933-38 Poul Hansen søn fra og senere ejer af Ellekildegaarden, oldebarn af tidligere forpagter Hans Olsen.

1938-48 Per Kinch

1948-56 Hans Rasmussen

1956-86 Chr. Ankersen

1986-94 Benny Kristiansen

1994- Frederik Gasmann, (kun jorden), Fladsaagaard, tipoldebarn af den først kendte forpagter, Frederik Gasmann, Næstelsøgaarden.

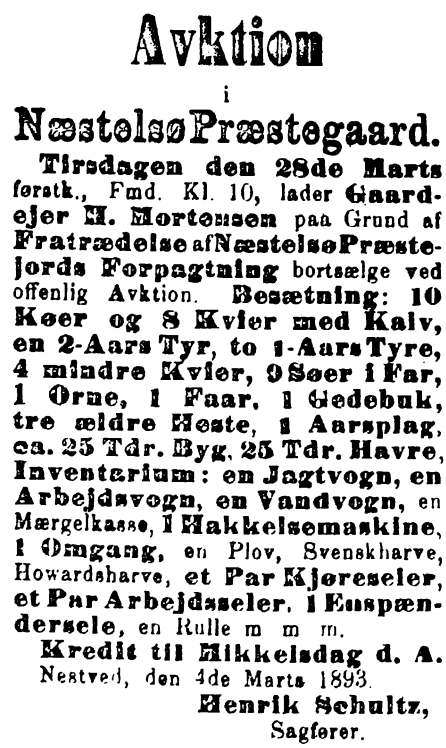

Avktion

i

Næstelsø Præstegaard.

Tirsdagen den 28de Marts førstk., Fmd. Kl. 10, lader **Gaardejer H. Mortensen** paa Grund af **Fratrædelse** af **Næstelsø Præstejords Forpagtning** bortsælge ved offenlig Avktion. **Besætning: 10 Køer og 8 Kvier med Kalv, en 2-Aars Tyr, to 1-Aars Tyre, 4 mindre Kvier, 9 Søer i Far, 1 Orne, 1 Faar, 1 Gedebuk, tre ældre Heste, 1 Aarsplag, ca. 25 Tdr. Byg, 25 Tdr. Havre, Inventarium: en Jagtvogn, en Arbejdsvogn, en Vandvogn,** en Mærgelkasse, **1 Hakkelsemaskine, 1 Omgang,** en Plov, Svenskharve, Howardsharve, **et Par Kjøreseler, et Par Arbejdsseler, 1 Enspændersele,** en Rulle m m m.

Kredit til Mikkelsdag d. A.

Næstved, den 4de Marts 1893.

Henrik Schultz,
Sagfører.

Annonce i Næstved Tidende 1893 over løsøreauktion i Næstelsø Præstegaard

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Chr. Jensens's livsbeskrivelse:

"Jeg er født på Højgaarden i Næstelsø den 24. Januar 1858 hos mine Bedsteforældre, mine forældre boede hos dem en 2-3 Aar.
Min Søster er ogsaa født der den 20. Februar 1860, min Far var Tømrer og stod der og lavede en Del Møbler, imellem som han arbejdede paa Gaarden. 1861 rejste mine Forældre til Aaderup og lejede en Lejlighed hos Gaardmand Anders Henriksen; min Far arbejdede som Tømrer der i Byen. 1864 blev min Far indkaldt i Krigen og min Mor, Søster og jeg tog hjem til mine Bedsteforældre i Næstelsø til Krigen hævede, saa rejste vi igen til Aaderup i samme hus; 1867 købte min Far det gamle Kobberbakkehus med 5 Td. Land af Gaardmand Chr. Petersen, som han passede tillige med Tømrerarbejdet, herfra begyndte jeg at gaa til Stenstrup Skole hos lærer Lund. 1870 døde Bedstefar, Bedstemor købte Gaarden som var Fæstegaard under Bækkeskov, som hun delte mellem 3 af sine Børn, her fik mine Forældre 22½ Td. Land og boede paa det sted som nu Peter Petersens Enke har.

Jeg gik endnu i Skole i Stenstrup og 1872 den 7. April blev jeg konfirmeret i Rønnebæks Kirke af Pastor Brandt, derefter arbejdede jeg hjemme til jeg skulle være Soldat. 1880 den 15. Januar meldte jeg mig som Dragon paa Stabskassernen i Næstved, og laa i fast Tjeneste til 3. Oktober 1881, herefter i 30 dages Manøvre 1882 og 1883 kom jeg hjem igen.

Vinteren 1885-86 lærte jeg Forstvæsen, saa skulde Skovrider Hosnetman ikke have Elev længere og jeg fik mit Lærebrev, jeg tog da hjem igen til Efteraaret 1888, da blev min Moster paa Højgaard Enke, og jeg fik Plads der som Bestyrer.

Den 21. Maj 1889 blev jeg gift, og lejede en lejlighed hos en gammel Mand som hed Jens Andersen men var alligevel Bestyrer til 1890 da min Moster blev gift anden gang.

29. Maj 1890 fik vi en lille Pige som hedder Rasmine, samme Aar blev der Samlingshus i Brandelev og jeg søgte Pladsen som Vært og fik den, der var vi til 1892 saa blev Pladsen ledig som Bestyrer paa Sørup Fattiggaard og vi fik den, der var 23 Td. Land, og vi var med Børnene 30 Mennesker hver Dag, saa der var nok at tage vare paa. 1896 sagde jeg op og Rejste, jeg syntes Lønnen var for lille 300 kr. og fri station. Jeg fik saa Plads paa Tuel Gaarden i Størlinge, der var vi 1 Aar, saa købte vi et Hus i Næstelsø, det samme som vi havde boet i før, her gik jeg paa arbejde i 7 aar hos Gaardmand Ole Hansen Ellekildegaard, og min Kone gik ud som Kogekone der paa Egnen. 1904 blev der udstykket en Del af Præstegaardsjorden og jeg købte 4 Td. Land som blev lagt ind til Huset, som jeg havde bygget, saa der var Plads til 3 Køer 1 Hest og et Par Grise. Samtidig købte jeg et gammelt Hus ved siden af og indrettede til Lo, Lade og Vognskur.

Jeg kørte Mælk til Kalby Mejeri i 4 Aar og til Brandelev Mejeri i 5 Aar, efter den tid samlede jeg Æg i nogle Aar. 1909 blev jeg valgt ind i Næstelsø-Mogenstrup Sogneraad hvor jeg var i 2 Perioder til 1917 som Radikal Medlem. 1918 blev min Datter gift. 1919 købte jeg et Hus af Kommunen til dem, hvor de boede nogen Aar, saa blev min Kone syg og de kom hjem til os, saa lejede vi Huset ud til fremmede nogen Aar. 1923 blev jeg Klokker og Graver ved Næstelsø Kirke og vi passede Kirke og Kirkegaard til 1933.

1927 blev der udstykket mere af Præstegaardsjorden, jeg solgte Huset med 4 Td. Land og købte 8½ Td. Land og bygge paa. 1933 afstod jeg ejendommen til min Datter og Svigersøn, samtidig overtog de Kirke og Kirkegaard og vi flyttede op i Huset oppe i Byen som jeg har nu, der bor vi nu og faar Aldersrente nu er vi 90 Aar.

1914 den 21. Maj Sølvbryllup
1939 den 21. Maj Guldbryllup
1949 den 21. Maj Diamantbryllup – hvis vi lever saa længe.

Næstelsø d. 11. Marts 1948
Chr. Jensen"

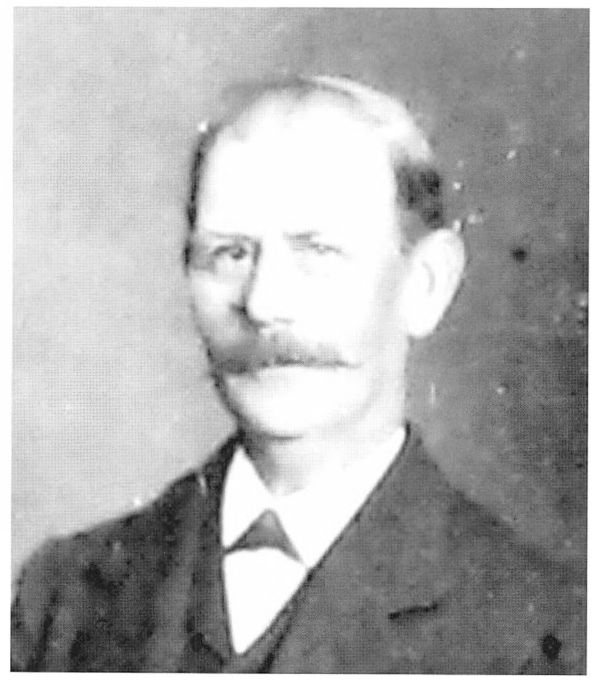

Graver Christian Jensen 1917. Privatfoto

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Gårdsplads Næstelsø Præstegaard 1890erne. Foto Frederik Borch

Næstelsø Præstegaard 1932. Fra v. bestyrer, karl, havemand, barnepige, stuepige, kokkepige, pastor Glenthøjs tre yngste børn. Privatfoto.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Matrikel nr. 3 Vindsminde
Vindsmindevej 1

Ifølge matriklen af 1664 hedder gårdens fæster Peder Christensen Hugger. Den ejes af Sorø kloster, som var ejet af kronen, og dens hartkorn var 21-2-1-0. I landgilde skal fæsteren svare 1 pund rug, 3 pund byg, 2 tdr. 1 skp. havre, 1 bolsvin, 1 får, 1 lam, 1 gås, 4 høns, 20 æg, ½ fodernød, 2 mark penge.

I 1673 er gården en af de 7 gårde i Næstelsø, der sælges til Henrik Tot til Boltinggaard. Han døde samme år, og derfor overtog kronen atter disse gårde. I matriklen af 1688 er Peder Jensen gårdens fæster. Gården ejes stadig af kronen, men administreres nu fra Vordingborg slot, hvorfra den udlægges som ryttergods. I specifikation for alt bøndergods, som er henlagt til første Vordingborgske districts betjening, står der, at Hans Frandsen i 1720 fæster den gård, som Jens Ibsen fradøde.

Hartkorn efter landmålingens matricul otte td., bestående af 3 længer 28 fag anført brøstfældig 30 rdl. Besætningen med sæden beregnet 148 rdl. og der var nogen restancer. Hans Frandsen blev gift med Jens Ibsens enke, Anne Mortensdatter, der havde otte børn i sit første ægteskab. Anne og Hans Frandsen fik to børn i deres ægteskab, Sara og Mette.

I 1740 får gården øget sit jordtilliggende. I Vordingborg rytterdistrikts protokol står der: *"Hans Frandsen, gårdmand, fæst den øde jord som Hans Steffensen smed hidintil har fæstet til hans hus hvis og nu formedelst anden fæstning til hannem godvillig har afståen hrtk. efter matriculen under nr. 6 1 td., 3 skp., 2 fjk."*

Byens smed har altså haft jord til sit hus, som nu overtages af Hans Frandsen. Matriklerne 1664 og 1688 nævner ikke nogen smedejord i Næstelsø, så det må på dette tidspunkt have været en nyere ordning eller måske form for afløsning, man har haft med byens smed. Hvor stor glæde Hans Frandsen fik af sit øgede areal er dog nok begrænset, for 1740 var samme år som Bækkeskov købte rytterdistriktets gårde i Næstelsø, og lagde dem i lige skyld d.v.s. gjorde dem lige store.
I 1744 døde Anne Mortensdatter. I Bækkeskovs skifteprotokol står der:*"Anno 1744 4 januar indfandt sig på velædle og velbårne hr. kancelleriråd Bredo Munthes vegne hans fuldmægtig, Samuel Andreas Müller, på Bækkeskov udi Hans Frantsens bolig i Næstelsø, for der at foretage skifte og registrere, hvad der måtte findes efter hans salig hustru, Anne Mortensdatter, som i går ved døden er afgangen. Ved samme forretning kom som vurderingsmand Christoffer Uldriksen og Hans Rasmussen, Lille Tvede og forefandtes da følgende."*

Derefter blev alt indbo, og hvad der ellers var registreret, det var et ret stort bo. Men af redskaber havde man ikke mange dengang. Der fandtes: *"1 beslagen vogn med haver, 1 kørevogn, 1 plov og 1 harve, 1 skærekiste med kniv, 1 høtyv og 1 hakke. Af besætning var der: 9 heste, 2 føl, 1 kvie, 5 kalve, 2 stude, 2 studlinger, 11 faar og geder, 2 svin 2 aar, 2 galte, 1 4 aarings griseso, 4 grise, 1 gasse, 5 høns og 1 hane."*
Der var altså ingen køer på gården, hvad der heller ikke var på flere af byens andre gårde, formentlig som følge af kvægpesten .

Konens børn af første ægteskab var: *"Sivert Jensen boende i København, Anders Jensen boende i Hammer, Jep Jensen i København, Maren Jensdatter i Brandelev, Birte Jensdatter sammesteds, Boel Jensen i Næstelsø og Anne Jensdatter tjenende i ? Desuden deres fælles børn Sara og Mette Hansdatter."* Anne Mortensdatter blev 75 år.

Hans Frandsen giftede sig ikke straks igen, men han havde de voksne døtre, som sikkert har været hjemme. I 1749 blev Sara gift med en enkemand fra Svinninge. I 1750 blev Hans Frandsen gift med en ung pige fra Næstelsø, nemlig Lars Hemmingsens datter, Bodil, matr. nr. 9 Skovbo. Aldersforskellen må have været stor, for Hans Frandsen var otte år ældre end sin svigerfar. I 1751 blev Hans Frandsen anden datter gift med Peder Christiansen. I 1754 døde Hans Frandsen, 66 år gammel, og samme år blev hans enke, Bodil Larsdatter, gift med en ungkarl fra Engelstrup, Peiter Nielsen, som så fik fæstebrev på gården. Men Peiter Nielsen kan ikke have været på gården ret længe, for i 1759 får Jørgen Jensen fæstebrev på denne gård, som Jens Andersen sidst havde i fæste. Jens Andersen var gift med Maren Christensdatter, som var stedsøster til Hans Frandsens anden kone Bodil Larsdatter.

Der er skiftet fæster tit i disse år på denne gård. Der mangler sider i Bækkeskovs fæsteprotokol, så alle fæsteskifter kan det være vanskeligt at følge. Den nye fæster, Jørgen Jensen, var søn af Jens Hansen på matr. nr. 4 Højgaard. I kirkebogen står der under trolo-

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

velser 1759: *"Jørgen Jensen, ungkarl, og Bodil Pedersdatter. De har faaet gaard her i byen. Forlover var for ham hans broder, Frands Jensen Næstelsø (matr. nr. 4 Højgaard) og for hende hendes svoger, Frederik Pedersen, Brandelev."*

Bodil var datter af Peder Nielsen Jyde på Næstelsøgaarden, men han var død samme år, 64 år gammel. Hvor længe Jørgen Jensen havde gården i fæste, vides ikke med sikkerhed. I 1771 nævnes han som gårdmand, men ved folketællingen 1787 er han husmand. I 1801 er han indsidder og i 1806 døde Jørgen Jensen, 78 år gammel. I 1807 står der i kirkebogen: *"Jørgen Jensens datter begravet 38 aar gammel."* Så har Bodil Pedersdatter nok været ene tilbage, for da hun er død i 1812 står der: *"Almisselem Bodil, Jørgen Jensens enke i Næstelsø, 73 aar."*

24. januar 1787 blev gård matr. nr. 3 i Næstelsø fæstet af Berthel Jacobsen samme sted. Gården havde hans kones fader, Rasmus Christensen, til han formedelst alderdom og skrøbelighed afstod den. Berthel Jacobsen er ikke viet i Næstelsø, men han var søn af gårdmand Jacob Hermansen i Lille Tvede. En søn af Berthel Jacobsen, Rasmus Berthelsen, var gift med Maren Nielsdatter Bonderup og nævnes her som husmand og daglejer. Berthel Jacobsen døde 1812, 59 år gammel. Derefter drev hans enke, Mette Rasmusdatter, i næsten 20 år gården. Den ældste søn, Claus, nævnes som forlover ved et bryllup i 1814 og betegnes som gårdmand, så han har sikkert bestyret gården for moderen.

Men den 7. december 1831 bortfæstede Leight-Smith, Bækkeskov, gården til Anders Nielsen og Mette Hansdatter fra Aaside. De havde børnene Else født 1827, Ane Sofie født 1829, Maren født 1836, Niels født 1839, Kirstine født 1841 og Ane Marie født 1843.

Else blev gift med Peder Hansen, Korshøjgaard, Rønnebæk, søn af Hans Olsen Ellekildegaard matr. nr. 8. Blandt deres børn var Hanne født 1858, som blev gift med Rasmus Petersen, Sipperup Østergaard, som blev kendt gennem bogen *"Hanne og Rasmus."* En anden datter, Ane, blev gift med Hans Poulsen, Grejsgaarden Rønnebæk. Den tredje datter fra Korshøjgaard blev gift med Jørgen Rasmussen fra Bækgaarden i Rønnebæk, og de fik senere Korshøjgaard.

Den næste af Anders Nielsens døtre, Ane Sofie, blev i 1854 gift med Christen Petersen fra Enegaarde ved Præstø. Han havde året før købt matr. 4a Sømosegaarden i Brandelev. De fik en datter, der blev gift med Christian Bang i Snesere. I Ane Sofies andet ægteskab med Peder Kristensen fra Bøgesø, fødtes datteren Kirstine, der senere blev gift med Lars P. Frandsen, som overtog Sømosegaarden. Blandt deres børnebørn er Johannes Feldthusen, og den nuværende ejer af Sømosegaarden Helge Frandsen.

Anders Nielsens tredje datter, Maren, blev gift med Søren Pedersen fra Fodby i 1858, men han døde allerede året efter, 1859, hvorefter Maren i 1860 giftede sig med Lars Larsen fra Guderup. De omtales senere.

Anders Nielsens fjerde datter, Kirstine, blev gift 1866 med Hans Hansen fra Ellekildegaard, og de købte samme år Aagaarden i Brandelev, matr. 12a. Deres datterdatter, Gudrun, blev gift med Ricard Andersen og overtog denne gård i 1930.

Anders Nielsens femte datter, Ane Marie, blev gift med Ole Hansen, Ellekildegaard, og de er oldeforældre til Ellekildes nuværende ejer, borgmester Hans R. Hansen. Der var således tre døtre fra denne gård, der blev gift med tre sønner fra Ellekildegaarden.

Anders Nielsens søn, Niels Andersen, forblev ugift men mere herom senere.

Den 25. oktober 1841 holdtes det første valg til sogneforstanderskabet i Næstelsø-Mogenstrup sogne. Anders Nielsen blev valgt med et meget højt stemmetal. Her var præsten født medlem, og blev i de fleste sogne også valgt til formand. I Næstelsø var der et medlem, der ikke mente, præsten skulle være formand nemlig, gårdmand Hans Simonsen fra Høagergaard matr. nr. 7. Han foreslog, Anders Nielsen skulle være sogneforstanderskabets første formand, og gav ham sin stemme. Præsten gav også Anders Nielsen sin stemme, men resten af medlemmerne stemte på præsten, som derefter var valgt til formand. Anders Nielsens helbred blev dårligere sidst i 1840erne, og i 1849 søgte han om at udtræde af sogneforstanderskabet på grund af sygdom, og denne ansøgning blev efterkommet. Anders Nielsen døde i 1852, og hans enke forsatte fæstet af gården i 19 år. Hun var en meget handlekraftig og viljestærk dame, der styrede gården og de af børnene, der var

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Matr. 3 Mette Hansdatter ca. 1870. Privatfoto

hjemme, med fast og til tider ret hård hånd. Mette døde i 1871, hvorefter gården, matr. nr. 3b som den nu benævnes, af Bækkeskovs ejer Kammerherreinde Wind solgtes til hendes godsinspektør, exam. Juris, Peder Andreas Carlsen.

Mette var død, alle døtrene var gift og flyttet hjemmefra. Men der var sønnen Niels Andersen tilbage. Kammerherreinde Wind ville åbenbart sørge for, at han fik en god lille ejendom. Gården matr. nr. 5 havde Carlsen også købt, men nu købte kammerherreinde Wind bygningerne af matr. nr. 5 tilbage samt noget af jorden nærmest byen, det fik matr. nr. 5c. Samtidig beholdt hun noget af jorden til matr. nr. 3b. Det er 3c. Det blev lagt sammen med jord og bygninger på matr. nr. 5c, i alt 20 td.l. udmærket jord, og denne ejendom blev derefter overdraget Niels Andersen i fæste, men ikke ret længe for i 1873 kan man læse i tingbogen: *"Matr. nr. 3c og d Kammerherreinde Wind Bækkeskov sælger til Peter Hemmingsen 20 td.l. med bygninger på matr. nr. 5c for 7.000 kr."* I 1875 solgte Peter Hemmingsen til Peter Johansen, som i 1876 solgte til Carlsen, som nu igen blev ejer. Gården blev lagt sammen med matr. nr. 5 under navnet Vindsminde. Gården lå oprindelig, hvor huset matr. nr. 3g Holmevej 5 ligger nu. Hvornår gården er flyttet til sin nuværende beliggenhed vides ikke. Se mere om Vindsmindes historie under matr. nr. 5.

Matr. nr. 3a
Vindsmindevej 3

Matr. nr. 3's part af fællesskoven beholdt Bækkeskov gods. Allerede i 1859 blev denne part bortfæstet som selvstændig ejendom, idet Anders Nielsens enke frivilligt afstår fæstet af denne lod, der får matr. nr. 3a, til Søren Pedersen. Som tidligere nævnt blev han gift med Maren, Mette og Anders Nielsens tredje datter. Fæsteafgiften var 50 rdl. årlig, som skulle erlægges med halvdelen hver 1. maj og 1. november. De unge fæstere kunne begynde at opdyrke jorden, som indtil da havde ligget hen som græs til kvæget. Det har ikke været nogen let opgave. Men det blev ikke Søren Pedersen, der kom til at gøre dette stykke arbejde, for han døde allerede året efter, 1859.

Men Maren havde fæstet, der gjaldt for 50 år, og 28. december 1860 blev hun gift med ungkarl Lars Larsen, født 23. april 1835, søn af gårdmand Lars Larsen, Guderup. Det blev ham som opdyrkede jorden, fyldte mosehullerne, så der kun var nogle få tørvegrave tilbage langs skellet indtil matr. nr. 9 Skovbo, og et lille vandhul på engen ved Fredskoven. Lars Larsen måtte ligesom hans svogre fra matr. nr. 8 Ellekildegaarden med i krigen 1864. Efter 42 års slid flyttede Lars Larsen til Næstelsø by, hvor han købte den gamle degnebolig matr. nr. 2b Holmevej 17. Lars Larsen oplevede også 1. verdenskrig og var da meget

Matr. 3a Maren Andersdatter. Privatfoto

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

ked af at se moserne på hans gamle ejendom blive skåret op til tørv.

I 1902 kom der nye fæster på matr. nr. 3a. I Bækkeskovs fæsteprotokol står der følgende: *"Jeg, Carl Rudolf Emil Wind, hans Kongelige Majestæts Kammerherre, dansk Minister i Berlin, Storkors af Dannebrog, Dannebrogsmand, ejer af Bækkeskov Hovedgaard og Gods, erklærer, at have fæstet til Jørgen Peder Madsen af Nyskov, det Parcelsted i Næstelsø, som Lars Larsen sidst har haft i fæste, men som nu frivilligt har afstaaet, og hvilket Parcelsted, der under matr. nr. 3a staar for hrtk. Ager og Eng 1 td. 4 sk. 2 fdk. 2 alb. gl. skat 20 kr. 72 øre. Nævnte Jørgen Madsen maa nyde, bruge og for sin eventuelle Hustrus levetid i fæste beholde på følgende vilkaar:*

1. *Betale alle kongelige og kommunale Skatter*
2. *I aarlig Afgift af Hus og Jord svare 200 kr. Saalænge Aftægt svares til forrige Fæster og Hustru eftergives i fornævnte afgift 100 kr. saa længe begge lever og 70 kr. aarlig, naar kun den ene lever. Med Stedet følger ingen Besætning og Inventarium, da dette er anskaffet af Fæsteren. I Jorden er nedlagt 2½t. Rug. Fæsteren skal drive og gøde Jordlodden forsvarlig, ej dyrke over Halvdelen af Arealet med langstraaet Sæd og ej bortføre Hø, Halm eller Gødning. Tilladt at skære 150 Kvadratfavne tilberedt Tørv á 2½ Tomme i tykkelse i tør tilstand. Maa ej stables eller hjemkøres før Ejeren har eftermaalt dem. Fæsteovertagelse sker 3. april 1902."*

I 1909 købte Peter Madsen ejendommen til selveje. Det var den sidste ejendom Bækkeskov gods ejede i Næstelsø by.
Peder Madsen solgte ejendommen i 1915 til Ferdinand Hansen, der i 1937 solgte til sin datter og svigersøn Ester og Vilhelm Grothe Johansen. De solgte i 1946 til Hans Søren Hansen, der i 1953 solgte til Inge og Egon Eriksen.

Livet der er brugt,
har fået noget smukt,
siger smukkere ord,
end ordene om det kan.

Bundgaard Poulsen

Matr. 3a Inge og Egon Eriksen. Privatfoto ca 1970

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Matr. 3a Vilhelm Grothe Johansen henter mælk på matr. nr. 4c på Kalby Mejeri's 50 års jubilæumsdag 1939. Foto Inge Eriksen

Matr. 3a ca. 1953. Privatfoto

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Matrikel nr. 4 Højgaard
Holmevej 3

Ifølge matriklen af 1664 hedder fæsteren på gården Hans Jørgensen. Den ejes af Sorø kloster, som var ejet af kronen, og dens hartkorn er 21-2-1-0. I landgilde skal Hans Jørgensen svare 1 pund rug, 3 pund byg, 2 tdr. 1 skp. havre, 1 bolsvin, 1 får, 1 lam + 1 gås + 4 høns, 20 æg, ½ fodernød, 2 mark penge.

I 1673 er gården en af de 7 gårde i Næstelsø, der sælges til Henrik Tot til Boltinggaard. Han døde samme år, og derfor overtog kronen atter disse gårde. I matriklen af 1688 er Hans Jørgensen stadig fæster. Gården ejes fortsat af kronen, men administreres nu fra Vordingborg slot, hvorfra den udlægges som ryttergods.

Hans Jørgensens søn, Jens Hansen, overtager fæstet før 1718. Meget tyder på, at det er en anden søn, Jørgen Hansen, der er fæster på matrikel nr. 7 Høagergaard. Jens Hansen nævnes i retsprotokollen i 1722, da der afsiges dom i sagen mellem Jacob Isaksen i Næstelsø contra rytterbonden Jens Hansen ibidem. Sagen begyndte efter dom af 23. maj 1720 for en beskyldning mod Jacob Isaksen. I 1724 anlægger Poul Sadolin i Næstved sag imod Jens Hansen angående fjernelse af ting fra Anne Mortens hus i Rønnebæk. Jens Hansen døde i 1738, og hans enke, Bodil Larsdatter, fik lov at fortsætte i fæstet, hvad der ellers ikke var så almindeligt dengang.

I 1740 solgtes gården til Bækkeskov, og familien fik nyt herskab. Bodil Larsdatter og Jens Hansen havde mindst 5 børn, sønnerne Hans, Frands, Jørgen, Peder og Christian. Christian og Peder fik begge gårde i Lille Tvede. Peder mistede fæstet på sin første gård og flyttede ind i et hus. Senere fik han atter en gård i Lille Tvede, nuværende Gyldendal, som hans efterkommere havde indtil 1966.

Den ældste søn, Hans Jensen, hjalp sin moder med at styre gården efter faderens død, men i 1741 blev han gift med den unge enke, Bodil Pedersdatter, på matrikel nr. 11 Svingkærgaard. Hans afløser hos moderen på matrikel nr. 4 blev næstældste søn Frands.

I 1751 blev Frands Jensen trolovet med Michel Hansens datter, Maren, fra matrikel nr. 5 i Næstelsø. I 1755 fik han fæstebrev på gården *"som hans Fader Jens Hansen fradøde og som hans Moder siden har brugt."* Den sidste af brødrene, Jørgen, fik i 1789 gård matrikel nr. 3 i fæste. Frands Jensen havde gård matrikel nr. 4 i 34 år indtil 1789, hvor hans søn, Hans Frandsen, overtog fæstet *"formedelst hans Faders alder og skrøbelighed."* Frands Jensen og Maren gik på aftægt hos sønnen, der i 1792 blev gift med Dorthe

Matr. 4a, Højgaard, Foto Fladså Arkiv 1987

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Andersdatter, datter af Kirsten Jørgensdatter og Anders Jensen matrikel nr. 9 Brandelev, Brandelevgaard.

Ved udskiftningen af Næstelsø 1794 blev der tillagt gården 67½ td.l. foruden gårdens part i fællesskoven, der i 1826 opmåltes til 15.td.l. Dorthe og Hans Frandsen havde en søn, Jens Hansen, født 1793. Han var hjemme på gården hos forældrene, men nåede aldrig at blive fæster på gården. Jens Hansen blev gift 28. december 1824 med Mette Jensdatter datter af Jens Nielsen, Bøgesø. De fik børnene; Frands 1825, Maren 1827 og Anders 1829. Dorthe Andersdatter, altså den gamle kone, døde 1828, men Hans Frandsen fortsatte i fæstet indtil 19. marts 1831, da Leigt Smith på Bækkeskov fæstede den ud til Anders Rasmussen fra Vejlø. Hans Frandsen havde da haft fæstet i 42 år. Hvorfor sønnen, Jens Hansen, ikke fik fæstet vides ikke, men måske har han været syg. Han døde året efter, 2. oktober 1832, 39 år gammel. Hans Frandsen fik aftægt på gården, og sønnens enke og hendes børn boede hos ham. Hans Frandsen døde 1835. Hans svigerdatter og børnebørn måtte derefter forlade gården og flyttede vistnok til Mogenstrup sogn.

Anders Rasmussen havde fået matrikel nr. 4 i livsfæste. Han var 31 år gammel, og hans kone, Ane Kirstine Christiansdatter, var 27 år. De havde en søn, Rasmus, på 1 år. Siden fik de en datter, Ane Marie, en søn Christian og til sidst en datter, Karen. Anders Rasmussen har bygget det nuværende stuehus på matrikel nr. 4 Højgaard i 1830erne.

Børnene var hjemme på gården. Også den ældste datter, Ane Marie og hendes mand Peder Jensen, som var søn af gårdmand Jens Andersen Stenstrup, boede på gården efter deres bryllup den 14. december 1857. Deres søn, Christian Jensen, blev også født på Højgaard. Han blev gift med Ane Kirstine Rasmussen fra matr. nr. 5 i Lille Tvede, Tvedegaarden, som nåede den høje alder af 101 år. Som 90 årig skrev han efter opfordring fra sine børnebørn en kort beretning om sit liv, som han kalder sin livshistorie og som er gengivet under Præstegaardens historie.

Ifølge folketællingen 1860 var der følgende personer på matr. nr. 4 Højgaard:
Anders Rasmussen, 60 år, gift, Jordbruger, Husfader
Ane Kirstine Christiansdatter, 57 år, hans Kone
Rasmus Andersen, 30 år, ugift, Søn
Christian Andersen, 22 år, ugift, Søn
Karen Andersdatter, 17 år, ugift, Datter
Ane Marie Andersdatter, 25 år, gift, Datter
Peder Jensen, 30 år, gift, Svigersøn tjener Husfaderen
Christian, 3 år, deres Søn
Ane Sophie Andersen, 11 år, Tjenestepige
Peder Larsen, 15 år, Tjenestedreng

Anders Rasmussen døde 1870. Men Bækkeskovs og dermed også Højgaards ejer, kammerherre Christian Andreas Vind, var også død, og hans enke, Anna Elisabeth Vind, begyndte at frasælge en del fæstegårde deriblandt Højgaard. Man valgte så at udstykke gården, så 3 af børnene fik hver en ejendom, som ifølge tingbogen var lige store 22½ td.l., men det stemmer ikke helt i nutiden. Højgaard var indtil da en firelænget gård, men ved udstykningen blev gadelængen, den søndre længe, revet ned og genopført med halvdelen på hver af de 2 nye ejendomme matr. 4c og 4b. I portbjælken på denne længe var indhugget årstallet 1803, så den må have været bygget i Hans Frandsens tid. Der blev oprettet aftægtskontrakter, således at alle 3 ejendomme skulle udrede aftægt til enken Ane Marie. Som sikkerhed for opfyldelsen af denne forpligtelse blev der tinglyst 2. prioritet i ejendommene. Højgaards part af fællesskoven, matr. 4d., blev ved samme lejlighed solgt til godsforvalter Carlsen og tillagt Vindsminde.

Matr. nr. 4a, selve Højgaard, blev overdraget den yngste datter, Karen og hendes mand Christian Christensen, og hos dem blev Anders Rasmussens enke Ane Marie boende. Christian Christensen døde 1888 og Chr. Jensen bestyrede gården for sin moster, som han fortæller om i sin livsskildring. I 1890 giftede Karen sig med en enkemand Peder Andersen. Han byggede staldlængen om, så den blev bredere. Bindingsværksmuren ind til gården blev stående, men den søndre gavl og vestsi-

Matr. 4a Carl Henriksen, ca. 1920. Privatfoto

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

den blev bygget op af kampesten. I 1903 solgte Karen og Peder Andersen Højgaard og flyttede til Haslev. Den næste ejer var Jens Rasmussen. Han havde indtil da haft ejendommen matr. nr. 15 i Brandelev. Jens Rasmussen solgte 1909 til Otto Nielsen, som i 1912 solgte til Carl Henriksen.

I 1945 blev Højgaard solgt til Carl Jensen, der året efter solgte til Knud Hansen. Han havde Højgaard i 4 år og solgte gården i 1950 til Rudolf Petersen, som i 1960 solgte til Frede Christensen.

Matr. nr. 4b
Holmevej 1

Sønnen fra Højgaard Rasmus Andersen fik matr. nr. 4b. Han blev kun på ejendommen i 5 år, hvorefter han flyttede til Skuderløse. Den nye ejer hed Lars Larsen, og han solgte i 1894 til Hans P. Hemmingsen som var fra Kongsted. Hans bedstefar havde deltaget i bondeopstanden på Gisselfeld, hvor man antog, prinsen af Nøhr havde skjult sig. Det var den sidste opstand med rettede leer. Da Hans P. Hemmingsen flyttede til Næstelsø, havde han flere voksne børn. En søn, Christen, var politibetjent i Næstved. Carl ejede Annexgaarden i Kalby og en kort tid også Næstelsøgaarden. Otto var gårdejer og sognefoged i Stenstrup og Niels Peter som havde matr. nr. 12f Næstelsø fra 1901 til 1914 da han købte matr. nr. 12a Næstelsø. Hans P. Hemmingsen solgte matr. nr. 4b til Ejler Larsen i 1916 og købte huset, matr. nr. 12l, af sønnen Niels P. Hemmingsen. Matr. nr. 12l havde indtil da hørt under matr. nr. 12a, som N.P. Hemmingsen købte 1914. Ejler Larsen solgte i 1923 til Gerdorf. Han havde kun ejendommen i 1 år, da han solgte til Frederik Poulsen fra Myrup, hvis datter og svigersøn Ingeborg og Carl Christensen i 1963 solgte til Hartvig Monberg Kjær.

Matr. 4b. Hans P. Hemmingsen, karlen Alfred og datteren Julie. Ca. 1900. Privatfoto

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Matr. 4b. Karen og Frederik Poulsen, Maardalshuset på Fussingø, hvor han var skovfoged i 9 år fra 1911-1920. Privatfoto

Matr. nr. 4c
Holmevej 2

Svigersønnen, Peder Jensen, fik den såkaldte udmark matr. nr. 4c, som nok kun delvis var opdyrket og mest bestod af sortsandet og let jord med kun 1 td., 3 skp., ¼ alb. i hartkorn. I 1890 solgte Peder Jensen matr. 4c til Peder Pedersen, der indtil da sammen med sin hustru, Gjertrud Andreasen, havde været fattiggårdsbestyrer af fattiggården i Sværdborg. Peder Pedersen var søn af Mette Kirstine Tobiesen og Peder Jensen, Højgaarden i Snertinge. Han deltog i krigen i 1864 som ambulancesoldat og blev dekoreret i felten den 28. oktober 1864. Hvorfor ville han ikke fortælle og ingen ved det. Sandsynligvis har han udvist heltemod i redningen af sårede, måske officerer. Han pådrog sig et brok ved den lejlighed, som han var generet af resten af sit liv. Han fortalte, tyskerne skød selv på sårede og ambulancesoldater. Så længe han levede, kunne han ikke tåle tyskere. Peder Pedersen solgte i 1916 ejendommen til sin søn, Peter Andreas Vincents Petersen, der i 1906 var blevet gift med Christiane Jensen datter, af Rasmus Jensen, matr. nr. 4b, Kroghbrogaard, Brandelev. Peter A.V. Petersen døde i 1936. Hjulpet af sine børn drev Christiane ejendommen til 1949, da hun solgte til sin søn Gerhard V. Petersen. Christiane blev boende på ejendommen hos sønnen til sin død 1970.

Matr. 4c. Gjertrud og Peder Pedersen ca. 1889. Privatfoto

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Matr. 4c ca.1950, privatfoto

Matr. 4c. Christiane og Peter A.V. Petersen i 1915, han var da indkaldt til sikringsstyrken i en alder af 36 år.

Matr. 4c Gerhard Petersen, privatfoto ca. 1930

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Matrikel nr. 5 Vindsminde
Vindsmindevej 1

Oprindelig var denne gård ligesom matr. nr. 9 Skovbo, matr. nr. 8 Ellekildegaard og kirkens gaard matr. nr. 6 mindre end byens øvrige gårde. I matriklen af 1664 betegnes den som halvgård med 12-0-2-0 i hrtk. I landgilde svares der af gården 2 pund byg, 2 tdr. 1 skp. havre, ½ bolsvin, 1 lam, 1 gås, 2 høns, 10 æg, ½ fodernød, 2 mark penge. Den ejes af Sorø kloster, som var ejet af kronen, og fæsteren hed Niels Olsen.

I 1673 er gården en af de syv gårde i Næstelsø som kronen sælger til Henrik Tot til Boltinggaard. Han døde samme år og kronen overtog atter disse gårde. I 1688 hedder gårdens fæster Jørgen Laursen. Gården ejes stadig af kronen, men administreres nu fra Vordingborg slot, hvorfra den udlægges til rytter-gods. I specifikationer for alt bøndergods, som er henlagt til første vordingborgske districts betjening, står der, at i 1718 fæster Laurs Hemmingsen denne gård, som hans fader Hemming Ibsen haver, men afstår formedelst alder og svagelighed. Men i 1720 forlader Lars Hemmingsen gården og overtager fæstet af gård matr. nr. 9 Skovbo hvor han gifter sig med den forrige fæster, Christen Hansens enke. Gamle Hemming Ibsen må have fortsat i sit fæste indtil 1724, for da står i protokollen: *"Hans Christensen fæst den Gaard som Hemming Ibsen formedelst alderdom godvilligt afstod hrtk. 7-6-3-1 har til alle de kongelige prætentioner bekomen fuldkommen fornøjelse."*

Det vil sige, at den nye fæster har betalt eventuelt skatterestancer og andre mangler ved gården og må således have været velstillet, hvad den videre historie også beretter om. Hans Christensen var søn af afdøde Christen Hansen matr. nr. 9 Skovbo, og bliver således stedsøn af Lars Hemmingsen. Hans Christensen er født 1703 og har således kun været en 16-17 år, da hans far, Christen Hansen, er død og altså for ung til at overtage fæstet af matr. nr. 9. Det overtages af Lars Hemmingsen, der som nævnt 2 år før, 1718, havde overtaget faderens, Hemming Ibsens fæste, men gamle Hemming Ibsen har ikke lidt mere af alder og svagelighed, end han kunne klare driften af gården i endnu 4 år til 1724. Hans Christensen er da 20-21 år og gammel nok til at overtage stedfaderens oprindelige fæste, hvad der har været det mest praktiske.

Disse dispositioner tyder på, at det har været vanskeligt at få fæstere til alle gårde, nok fordi befolkningstallet har været lavt. Tidligere havde man med pestepidemier og under svenskekrigene ofte haft ødegårde. Hans Christensen blev gift med Maren Larsdatter og hun var født i Lov 1704 og var søster til gårdmand Henrich Larsen, Lov, hvis søn Christen, blev gift med Karen Jørgensdatter fra matr. nr. 11 i Brandelev. De fik matr. nr. 3 Skovgaard i Brandelev, og fra dem nedstammer en meget stor slægt. Maren og Hans Christensen havde mindst otte børn, Lars 1731, Bodil 1735, Christen 1739, Anders 1743, Morten 1748, Peder 1754, Mads 1756 og Kirsten der døde som ung. I 1740 fik man nyt herskab, idet Bækkeskov købte gården af kronen. Bækkeskov lagde gårdene i *"lige skyld,"* d.v.s. de blev lige store.

Af disse børn kan nævnes sønnen Christen. Han blev gift 1768 med Karen Poulsdatter fra Engelstrup, og de fæstede gården matr. nr. 6 i Fladsaa. Han havde fæstet til sin død 1818. Ved hans begravelse blev der forfattet en (ligtale) mindetale, der lød således: "Efter vedtagen kristelig brug ville vi mindes vores nylig afdøde, hvis jordiske Levninger vi nys nedsænkede i sit Hvilested, den i livet retskafne og gudfrygtige, nu hos Gud, salige Mand Christen Hansen af Fladsaa, ved at betragte han ærlige Fødsel, retsindige vandel og salige død. Han var født den 17. juni 1739 i Næstelsø by, Faderen var den i livet retskafne og gudsfrygtige Gaardmand Hans Christensen i Næstelsø og Moderen den agtværdige Kone Maren Larsdatter nu begge salige i Herren. Af disse to retsindige og kristelige Forældre er han født og i sin ungdom opdragen. Han bestyrede Gaarden med sin Moder i fire Aar, tjente derpaa tre aar hos sin Broder Lars Hansen i Næstelsø (Svingkærgaarden matr. nr. 11) to Aar hos Gaardmand Johan Fridericsen i Fladsaa og et Aar hos gaardmand Hans Nielsen sammesteds. Da han var 30 Aar gammel indlod han sig i slutningen af 1768 i Ægteskab med hans den 10. januar dette Aars bortdøde Kone Karen Poulsdatter.

I dette Ægteskab blev han Fader til Tvende Børn, en Søn og en Datter; Datteren Kirsten er gift med velagtede Gaardmand Rasmus Jensen i Dysted (Christiansminde) og Sønnen Hans haver hidtil bestyret Gaarden og sørget for sine gamle, nu bortdøde Forældre.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

*Næsten 50 Aar varede dette Ægteskab i samme omgikkes han sin Kone som en retskaffen Mand og sørgede for sine Børns opdragelse og bedste. Ordentlig og redelig vandrede han sin lange Bane og nød et godt Helbred indtil Alderdommen med sine Byrder nærmede sig og han for tre-fire Aar siden ved et Uheld væltede med en Vogn saaledes forslog sig at han siden for det meste har maattet holde Sengen indtil afvigte Løverdags Aften den 6. juni da Gud ved en salig død kaldte ham til evig hvile, efter at han havde levet iblandt os i 79 Aar, som er den salig afdødes alder og Aar * 17-6-1739 † 6-6-1818"*

Den omtalte søn, Hans Christensen, købte i 1825 gården matr. nr. 6 i Brandelev, og var farfar til den kendte Kristian Hansen på samme gård og oldefar til Kristian Hansens efterfølger på denne gård, Jens Baunegaard, og hans søskende Aksel, Knud og Kirsten.

Af Maren og Hans Christensens øvrige børn blev både Lars og Mads gårdmænd på matr. nr. 11 (Svingkærgaard), som det fortælles om under denne gårds historie. Anders overtog fødegården, men derom senere.

Hans Christensen døde i 1760, og i 1762 fik gården ny ejer og dens beboere nyt herskab, idet den blev solgt fra Bækkeskov til Grevens Vænge. I Grevens Vænges skifteprotokol står der: *"Generalauditør Jens Wederkinch Herre til Grevensvænge køber i 1762 af Munthe af Morgensterne til Bækkeskov den Gaard, som beboedes af Hans Christensens Enke. Samme Hans Christensen er ellers ved døden afgangen og intet Skifte er holdt imellem hans Enke Arvinger samt Boets Kredi og Debitorer."* Vi får altså her at vide, at Hans Christensen er død 1760, og da gården nu handles i 1762, opdager man, at der intet skifte er holdt. Skiftet skal nu holdes, og til vurderingsmand vælges de to naboer, Michel Hansen og Frans Jensen, og de vurderer alt, hvad der var på den velbesatte gård.

Det blev nedskrevet i skifteprotokollen, hvorfra følgende genfortælles:

"I Stuen:
Et stort Egebord med Egefod under 1 rdl., 1 fyrre Gaasebænk 1 rdl. 6 m. 4sk., 1 Fyrrebænk 8 sk., et stort antrogen Fyrreskab 4 m., en lille Gaasebænk af fyr 12 skl., 1 nyt antrogen Madskab 2 m 8 sk., 1 Jernbilæggerovn 5 rd. 2 m., 5 Egetræsstole 2 m 8 sk., tvende Bøtter 2 m., 4 malte Trug 8 sk., 2 Messing Lysestager 3 m., 1 Peberkværn 4 sk., 1 nyt Sengested 1 rd., 1 gulstribet Olmerdugsoverdyne 1 rd. 2 m., 1 ditto med røde Striber 1 rdl. 1 stribet Olmerdugshovedpude 1 m 8 skl., 1 gulstribet ditto 1 m., 1 par Blaarlærredslagner 1 rdl. 8 m, 1 Hovedpude med Vaar 3 m, 1 gult Overhæng og Tæppe 1 rdl., 1 gl. Fyrretræssengested 2 m., 1 ny rødstribet Olmerdugsoverdyne 1 rdl., 1 grønstribet Olmerdugsunderdyne 1 rdl., 1 grønstribet Olmerdugsunderdyne 1 rdl., 1 blaastribet Linned Underdyne 5 m., 1 blaastribet ulden Hovedpude 1 m. 8 skl., Graastribet ditto 12 sk., 2 Hovedpuder med Vaar 3 m., 2 Blaarlærredsdyner 1 m 8 sk., 1 gl. rødt Omhæng og Tæppe 2 m.

Øverste Stue:
1 lille Egebord 2 m., 1 jernbeslagen Egekiste 2 rdl., 1 Fyrretræssengested med Egestolper 4 m., 1 grønstribet Olmerdugsoverdyne 2 rd., 1 blaastribet Hovedpude 4m., 1 rødstribet ditto 4m., 1 par Blaarlærredslagner 1 m 8 sk., 3 Hovedpuder med Vaar 1 rd. 3 m., 1 grønt Tæppe med Overhæng 3 rd., 4 Par Hoergarns Lagner 2 rd. 4 m., 2 store Hylder 8 sk., 4 Stole 3 m., 1 Hegle 1 m 8 sk., 1 gl. Lysekrone 4 sk., 8 Pund uld 4 m., 10 Alen Hørlærred 1rd. 1 m. 8 sk., 2 Par Lagner 4 m., 2 dagligdagen vaar 1 m.

I Køkkenet:
1 indmuret Kjedel af Kaaber 5 rdl., 1 ditto mindre 2 rdl., 1 ditto mindre 4 m., 1 Messing ditto 1 rdl., 1 mindre ditto 1 m. 8 sk., 1 Jerngryde 1 rdl. 2 m., 1 mindre ditto 1 rdl., 1 Jerngryde 8 sk., Jernrist 8 sk., 2 Kedelkroge 1 m., 1 Ildtang 8 sk., 2 smaa Eger Bryggerkar 1 rdl. 2 m., 1 Kande af Fyr 1 sk., 1 Fyrre Balje 2 sk., 2 hele Øltynder 5 m., 3 halve Øltynder 5 m., 1 Ølfjerding 4 sk., 2 Sulkar 1 m. 8 skl., 1 Hakkebræt 8 sk., 1 gl. Malkebøtte 8 sk., 1 gl. Saltkar 4 sk., 2 smaa Bøgekrukker 8 sk., 2 Trætruge af Fyr 1 m. 8 sk., 1 liden Trug 12 sk., 2 Suler Fyrre Hylder 4 sk., 1 Slagtebænk 3 m., 2 Ostekar 4 sk., 1 Bliktragt 6 sk., 1 Blikfad 10 sk., 1 Haandkværn 1 rd., graastribet Vævegarn 4 m., 2 Ting 8 sk., 1 Olmerdugsunderdyne 4 m., 1 rødstribet ditto 4 m., Hovedpuder 1 m. 8 sk., 2 par Blaarlærredspuder 1 m., 10 Trætallerkener 4 sk.

På Loftet:
4 smaa Baljer 8 sk., 1 slæsk? 1 Sold 12 sk., 6 Sække 3 rdl., 2 Spinderokke 4 m., 1 Haspe 8 sk., 1 Garnvinde 8 sk., 1 Loftstige 8 sk.

Karlenes Kammer:
Sengested af 2 Brædder 8 sk., 1 blaastribet vadmels Overdyne 4 m., 1 linned Underdyne 4 m., 1

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

ditto 4 m., tvende Hovedpuder 1 rd. 8 sk., tvende Blaargarnslagner 1 m. 8 sk., 1 Degetrue 5 m.

Kvæg:
1 sorthjelmet kuldet Ko 5 aar 5 rdl. 2 m., 1 sortgrimet ditto 7 aar 5 rdl., 1 sorthjelmet ditto 4 rd. 4 m., 1 sortstjernet ditto 4 rd. 4 m., 1 sortkullet dito 4 aar 3 rdl. 2 m., 1 sorthjelmet Kvie 3 rdl. 2 m., 1 sortgrimet ditto 3 rdl. 2 m., 2 stk. Studekalve 1 rdl. 2 m.

Svin:
10 stk. Ungsvin 10 rdl., 12 Grise 6 rdl. 2 Søer paa Eylen 5 rdl. 2 m.

Faar:
6 stk. Faar 6 rdl., 1 Vædder 1 rdl., 3 Lam 1 rdl. 3 m.

Bæster:
1 gul Hest 12 aar 8 rdl., 1 rød Hoppe 4 aar 10 rdl., 1 brun ditto 12 aar 8 rdl., 1 sort Hest 18 aar 4 rdl., 1 brun Hesteplag 3 aar 6 rdl. 4 m., 1 sortstjernet ditto 4 aar 5 rdl. 2 m., 1 sortblakket ditto 3½ år 3 rdl., 1 sortbrun Hoppe 8 aar 5 rdl.

Høns:
10 kalkunske Høns 5 rdl., 10 Smaahøns 5 m., 1 Hane 6 sk.
Gæs:
20 Gæs 3 rdl. 2m.

Bonderedskaber:
1 Haandøkse 2 m., Buløkse 1 m., 2 Naure 3m., 2 Huggejern 1 m., 1 Baandkniv 4 sk., 1 Bursav 2m., 1 Knibtang 8 sk., 2 Svinler 4 sk., 2 Jernvægge 1 m., 1 jernbeslagen Færredsvogn med tilbehør 10 rdl., 1 Halvbeslagen vogn 6 rdl., 1 Høstvogn 2 rdl., noget gl. Vognredskaber 1 rdl., 2 par Høsthauger 4 m., 1 Plov med tilbehør 2 rdl., 1 Harve 1 m. 8 sk., 3 Læsetræer 12 sk., Skærekiste med Kniv 3 m., 2 Vognfjelde 1 m., 2 Bagreb 1 m., 1 Forreb 6 sk., 2 Pæler 1 m., 2 Høtyver 1 m. 8 sk., 1 Huggestok 4 sk., 1 Skærebænk 4 sk., 2 Skovler 4 sk., 1 Greb 2 sk., 3 Høstlader 1 m., 4 River 4 sk., en af Tinfad 4 sk., 1 Ølkrus med Trælaag 12 sk., 2 smaa Træuschetter 2 m. 8 sk., 4 Trætallerkener 2 m., 1 Hjulbør 1 m., 1 Kuskehynde 2 m., 1 Gravespade 1 m., 1 Hakke 1 m.

Den gamle Mands Gangklæder:
1 rød Klædesvest 1 m 8 sk., 1 Vadmelskofte 1 m. 8 sk., 1 Trøje 1 m 8 sk., 1 graa Vadmelskjortel 4 m., 1 par Skindbukser 1 m., foruden anførte angav Enken at være givende til Børnene af hendes Mands og bestod i følgende: 1 rødstribet Olmerdugsoverdyne 1 rdl. 4 m., 1 blaastribet Linnedsunderdyne 1 rdl. 2 m., 1 graastribet ditto 1 rdl., 1 blaastribet lang Hovedpude 1 m. 8 sk., 2 Puder med Vaar 3 m., 1 par Hørgarnslagner 4 m., 1 nyt Fyrretræssengested med Egestolper 1 rdl., 1 Vadmelsomhæng med Tæppe 2 rdl., tillige 8 Vaar given til Datteren (ingen værdiansættelse).

Den tredje yngste Søn:
1 sorthjelmet Tulling 6 rdl., 1 ditto kullet 6 rdl.

De tvende ældste Sønner:
4 stk. Faar 4 rdl., 2 blaastribede Linnedsunderdyner 2 rdl., 1 Egeskrin 3 m., forskellige Fæsteindbetalinger + 12 traver ? 3 rdl.

Boets værdi bliver saaledes 249 rdl. 4 m."

Maren Larsdatter har egenhændigt underskrevet skifteforretningen, mens laugeværgen og vurderingsmænd kun har prentet deres forbogstaver.

Maren Larsdatter giftede sig ikke igen, men beholdt fæstet af gården. Sønnen Christen bestyrede gården for hende de første fire år, men rejste så hjemmefra. I 1771 giftede sønnen Anders sig med Birthe Olsdatter, som var født i Mogenstrup sogn 1753, og de overtog derefter fæstet af gården. I deres ægteskab fødtes børnene Karen 1779, Hans 1783, Peder 1786, Maren 1789 og Kirsten 1793. I 1789 fik Birthe og Anders Hansen nyt herskab, idet deres gård solgtes fra Grevensvænge til Sparresholm. I 1794 blev Næstelsø udskiftet. Hver lodsejer i landsbyerne havde ret til at få deres gårdes udskiftede jorder samlet i én andel af byens samlede tilliggende. For at få dette til at passe byttede Sparresholm og Bækkeskov gårde, således at matr. nr. 5 blev overdraget fra Sparresholm til Bækkeskov, og matr. nr. 12 fra Bækkeskov til Sparresholm. Med i handelen fulgte Anders Hansen og hans familie. Som der står i udskiftningsforretningen: *"Gamle Anders Hansen flytter ifølge Magelæg imellem Sparresholm og Bækkeskov efter skadesløs taxation ind i unge Anders Hansens Gaard, og forbeholder da unge Anders Hansen sig 5 Alen med den vestre Ende af Toften til Fortoug."* Om det skete frivilligt eller tvunget, ved jeg ikke. Stavnsbåndet blev ophævet 1788, men først med virkning fra år 1800. Men i hvert fald skal unge Anders Hansen og hans families historie fortsættes på denne gård.

Gamle Anders Hansen og Birthe Jørgensdat-

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

ter på matr. nr. 12 blev under deres herskab Bækkeskov og flyttede ind på matr. nr. 5, men benyttede lejligheden til at gå på aftægt nok på grund af svagelighed. Fæstet blev overtaget af Birthes søn af første ægteskab, Jørgen Rasmussen, som ved sessionen var kendt udygtig til krigens tjeneste. Anders Hansen døde 1794 53 år gammel. År 1800 måtte Jørgen Rasmussen fraflytte gården og opgive sit fæste på grund af fattigdom. Men Birthe blev på gården og fik aftægt.

Den nye fæster hed Rasmus Olsen og var søn af gårdmand Ole Nielsen (matr. nr.12,13,14) Brandelev. Han var i 1799 blevet gift med Ane Andersdatter, datter af afdøde gårdmand Anders Jensen, Brandelevgaard, matr. nr. 9. Af gården skulle de årlig svare til Bækkeskov gods: 16 daler penge, 4 skp. Rug, 2 skp. Byg, 1 lam, 1 gaas, 1 kalkun, 2 ænder, 2 smaa høns samt to snese æg. Ane og Rasmus Olsen fik to døtre, Kirsten og Karen, men allerede i 1817 døde Rasmus Olsen kun 44 år gammel.

Den nye fæster hed Jens Pedersen og var fra Aaside, og han fik fæstebrev på livstid. Han blev gift med den ældste datter, Kirsten, den 26. november 1819. De fik børnene Kirsten, Ane, Peder, Rasmus og Anders. Rasmus Olsens anden datter, Karen, blev gift med sin fætter Jens Rasmussen, Brandelevgård. Allerede i 1832 døde Jens Pedersen. Gården fik en ny fæster og Kirsten en ny mand. Det var Hans Larsen fra Everdrup, og de blev gift 18. december 1833. De fik sønnen Jens Hansen, men han døde som 22 årig. Hans Larsen havde gården til sin død de sidste halve snes år som enkemand. I 1860 var tre af hans stedbørn hjemme hos ham på gården, nemlig Ane 37 år ugift, Rasmus 39 år gift, men han har nok kun arbejdet der og boet et andet sted, for hans kone er ikke nævnt. Han var gift med Karen Sofie Hansen datter af Hans Hansen, Baunegården, matr. nr. 8 b. Brandelev (halvsøster til Søren Jensen). Den yngste af stedsønnerne, Anders Jensen, 31 år var også hjemme på gården. Desuden var der to tjenestepiger og en karl. Den ene af pigerne, Ane Kirstine Jensdatter fra Rønnebæk, blev gift med Anders Jensen. I 1868 døde Hans Larsen. Der blev holdt auktion over besætning og indbo, og gården blev solgt.

I skødet står; *"Jeg undertegnede Christian Andreas Vind, hans Kongelige Majestæts Kammerherre, Hofjægermester og Ridder af Dannebrog, Ejer af Bækkeskov Gods i Sjælland, tilstår og vitterliggør herved, at jeg har solgt og overdraget fra mig til eksm. juris, Godsforvalter ved Bækkeskov, Peder Andreas Carlsen til fuldkommen Ejendom, Hovedparcellen matr. nr. 5a i Næstelsø By og Sogn, der ifølge Indenrigsministeriets skrivelse af 2. januar 1869 er ansat Ager og Engs hrtk. 7 td. 3 skp. 0 f. ¼ album og Gammelskat 50 rd. 88 sk. Med paastaaende Bygninger forsikrede for 2.070 rdl."*

Gårdens matrikel nummer er nu blevet 5a. Det er fordi yngste søn på gården, Anders Jensen, købte nr. 5's ene part af byens gamle fællesskov matr. nr. 5b, den såkaldte skovlod ca. 10¼ td.l., som var part nr. 4 da fællessko-

Matr. 5a m.fl. Karna og Aksel Carlsen ca. 1900. Privatfoto

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Matr. 5a m.fl. Kaja Carlsen ca. 1950. Privatfoto

Matr. 5a m.fl. Andreas Carlsen ca. 1940. Privatfoto

Matr. 5a m.fl. Mogens Carlsen 1983. Privatfoto

Matr. 5a m.fl. Karen Carlsen 1983. Privatfoto

ven blev delt mellem Bækkeskovs tre gårde i byen. Han fik altså ikke hele nr. 5's part, som lå to steder, en på hver side af de to andre gårdes parter. Den anden part ca., 6¾ td.l., lå op til gårdens jorder og fulgte med hovedparcellen, da P. A. Carlsen købte gården 1869.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Matr. 5a m.fl Vindsminde 1936. Privatfoto

Matr. nr. 5b
Vindsmindevej 5

Den part Anders Jensen købte af Bækkeskov i 1869, kaldtes skovlodden og var på 10 td.l. og fik matr. nr. 5b. Prisen var kr. 1.800 ubebygget. I 1881 mageskiftede Anders Jensen sin ejendom med Christen Pedersen 8c. Brandelev. Det vil sige, man byttede ejendom og dermed naturligvis også bopæl. Anders Jensens børn var Jens Jensen, senere præstegårdsforpagter i Næstelsø og slagter og handelsmand i Brandelev, fra hvem der nedstammer en stor slægt, bl.a. den kendte håndboldspiller Lars Jørgensen fra Lov. Desuden havde Anders Jensen datteren Anna gift med købmand og slagter Frands Jensen det gamle forsamlingshus i Brandelev, fra hvem der også nedstammer en stor slægt.

I 1901 solgte Christen Petersen ejendommen til Karl Frederik Hansen og flyttede til Trælløse. I 1909 solgte Karl F. Hansen til Peder Johan Jensen, der allerede i 1910 solgte til Jørgen Mortensen. Samme år solgte han til Niels Rasmus Pedersen. Han solgte 1914 til Vilhelm Hansen, der i 1918 solgte til Peder Larsen, hvis søn Poul Larsen overtog ejendommen i 1927. Han solgte jorden fra ejendommen i 1970 til Ingrid og Knud Bæk, Skovbo. Bygningerne solgtes til Kirsten Klein og Sten Folmer Jensen, der i 1976 solgte til Bodil Gudrun Nielsen.

Som fortalt under gård matr. nr. 3 blev denne gård i 1871 også købt af Carlsen. Desuden købte han matr. nr. 4, Højgaardens part af fællesskoven ca. 15 td.l. Disse gårde blev sammenlagt til én gård, og da kammerherre Vind på Bækkeskov lige var død, kunne man

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

ikke kalde gården noget bedre eller mere passende end *"Vindsminde"*, hvilket den har heddet siden.

Vindsminde blev sognets største gård med 142 td.l. Ejeren P.A. Carlsen var søn af Canceliraad Edvard Carlsen, København. Efter at have deltaget i første slesvigske krig som frivillig tog han dansk juridisk eksamen og blev 1853 ansat som godsforvalter på Bækkeskov. Han forblev i denne stilling efter købet af Vindsminde og kom aldrig til at bo på gården. Den blev drevet af en bestyrer, som ved folketællingen 1880 hed Andreas Rudolph, født 1836 i København. I 1887 blev P.A. Carlsens søn Axel Johan Carlsen bestyrer på Vindsminde og købte den i 1890. Han var født 1862 og blev gift med Karna Katrine Bidstrup i 1887. I ægteskabet var der tre børn, Frida Cecilie Carlsen f. 1889, Johanne Pauline Carlsen f. 1890 og Axel Andreas Carlsen f. 1891. Axel Andreas Carlsen overtog driften af gården, først som forpagter og fra 1937 som ejer. Han blev gift i 1923 med Kaja Tissot. I ægteskabet fødtes sønnerne, Frits og Mogens der senere overtog Vindsminde. Mogens Carlsen blev gift med Karen Borch, som er barnebarn af pastor Borch, tidligere Næstelsø, og hvis slægt således stadig er i hans gamle sogn.

I 1971 købtes jorden fra matr. nr. 12a og i 1976 købte Mogens Carlsens søn Henrik Carlsen sin farbroders Frits Carlsens del af gården. Henrik Carlsen er nu eneejer af gården.

Matr. 5b Poul Larsen privatfoto ca. 1968

Matr. nr. 5d
Holmevej 11

Det er en af gårdens gamle bygninger, der stadig ligger, hvor gården lå i byen.

Matr. 5d. Stenhuset, gl. stuehus til matr. nr. 5. Ca. 1979. Foto Knud Hansen

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Matr. 6a. Bøttekildegaard ca. 1905. Privatfoto

Matrikel nr. 6 Kirkens Gaard
– Bøttekildegaard
- i 1795 kaldet Feldtgaarden
Bøttekildevej 2

I Sjællands Stifts Landebog fra 1567 nævnes en øde jord i Næstelsø, som tilhører Næstelsø kirke og som bruges af Laurits Fynbo. Denne jord er sikkert en del af den jord, som har tilhørt den gamle hovedgård i byen, men underlagt kirken for at sikre dens eksistens, da sogneindelingen blev fastsat senest i midten af 1000 årene.

Om der oprindelig har været bygninger til, eventuelt en del af eller i forbindelse med bygningerne til den gamle hovedgård, vides ikke, men i så fald er de nedrevet og ødelagt af Valdemar Atterdag, da han tvangskøbte den af Henrik Offesen i 1355.

I 1567 står der, at der kan sås 20 skp. byg, 8 tdr. havre og 10 skp. Og der kunne høstes 9½ læs hø og svarer 1 pund byg til kirken. Det passer fint sammen med, at den senere nævnes som en halvgård. Dens senere bygninger var sammenbygget med Næstelsøgaarden mod vest, og den østre længe lå helt op til kirkegården. Da kirken ejedes af kronen, hørte denne gård altså også under kronen administrativt, det vil sige under Vordingborg Slot.

I Frederik III matrikel fra 1664 angives gården som en halvgård med 4 tdr. hrtk. og ½ skp. skovskyld, som svarer til 6 svins olden, og den skal ligesom i 1567 svare 1 pund byg til kirken. Kirkebonden hedder nu Niels Pedersen Holst. Her angives det, at Niels Holst har jord på Bonderup mark på 1 skp. 1 alb. på Brandelev mark, hvoraf han svarer 3 skp. byg og 1 td. Havre, og på Tvede mark 3 skp. land jord. Disse jorder var altså også kirkens ejendom og har sikkert også siden sogneinddelingen været en del af eksistensgrundlaget fra sognets tre øvrige byer. Endvidere ejede kirken jord i Nr. Tvede, Krømlinge, Størlinge og Rønnebæk. Om disse jorder også hørte under kirkebonden i Næstelsø, eller var lejet ud til lokale bønder i disse landsbyer, vides ikke.
I matriklen af 1688, der for Næstelsø's vedkommende blev opmålt i 1682, har Hans Hansen afløst Niels Pedersen Holst som kirkebonde. Hrtk. er nu ansat til 4 tdr. 2 skp. O fjk. 1½ alb. Men den 21. september 1687 skete der noget altafgørende for kirkebonden, for den dag udstedte kongen, Chr. V, et skøde til Otto

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Krabbe, Holmegaard, som lød således: *"Just patronatus til Næstelsø og Mogenstrup Kirker med Kirkens andel af Korntienden af de nævnte Sogne samt til Næstelsø Kirke i Næstelsø 1 Gaard, 3 Agre på Blangslev Mark, 1 Eng kaldet Holtemosen."* Så var kirkebonden Hans Hansen reelt fæstebonde under Holmegaard og har nok måttet forrette hoveri her.

Hoveriet havde han hidtil været fri for på grund af den store afstand til Vordingborg Slot. Desværre er Holmegaards fæsteprotokoller ikke afleveret til Landsarkivet, men ved hjælp af jordebøger og skifteprotokoller er det nu muligt at følge kirkebønderne. I jordebøgerne står der, at kirkebonden også har jord i Lille- og Nørrevang i Fladsaa by på 4 skp. 1 fjk. hrtk. Denne jord hørte altså også under kirkens gaard og er måske den part kirken havde i 3 gårde i Fladsaa i 1567. Kirkebonden havde altså jord i mindst fem landsbyer, måske i otte. Det må have været ganske besværligt, men det fortsatte lige til udskiftningen i 1794.

I 1699 døde både kirkebonden Hans Hansen og hans hustru. I Holmegaards skifteprotokoller har jeg fundet følgende: *"29. August 1699 Skifte efter afgangne Hans Hans og hans Hustru Anne Hansdatter som boede og døde udi Næstelsø hand 12. August 1699 hun den 1. Marts samme Aar. Deres efterladte Fællidbørn og Arvinger var; Peter Hansen 21 Aar Ungkarl tjenende Peder Jensen Brandelev, Niels Hansen 17 Aar værende endnu i Sterfboet. Item Laurids Hansens Hustru Karen Hansdatter i Bunderup samt Niels Jensens Hustru Bodil Hansdatter i Brandeløv og Anne Hansdatter 20 aar værende endnu i Sterfboet. Bemeldte Arvinger, hvis nærmeste paarørende er paa Moderens side, Peder Hansen Husmand i Næstelsø, var alle medens forretningen paastod tilstede og til at vurdere hvis Arv var forefandtes var anordnet Niels Jensen og Niels Rasmussen af Bunderup."* Så er det forskellige løsøre talt op, og der var på det tidspunkt af besætning på gården; 6 heste, 1 stud 2 år, 1 ko 11 år, 5 får, 3 lam, 2 gl. svin, 20 unge dito, 3 grise, 15 gjæs, 1 gasse. Peder Ibsen som er kommen til borligen og ægte Augnete Pedersdatter som var trolovet med den salig mand.

Det skal forstås sådan, at Hans Hansen, da han er blevet enkemand, straks er blevet trolovet med Augnete Pedersdatter, men inden de er nået at blive viet, dør han også selv og allerede 17 dage efter hans død, er hans trolovede, Augnete Pedersdatter, trolovet med en anden mand, Peder Ibsen. Det var meget almindeligt i de tider – aftale om et nyt ægteskab var ofte indgået inden ægtefællens begravelse. Selv om Hans Hansens ældste søn var 21 år og måske kunne have fulgt efter forældrene i fæstet, var der altså nu helt nye folk på gården.

Augnete Pedersdatter var født 1662 og var altså 37 år, da hun blev trolovet med Hans Hansen og bagefter gift med Peder Ibsen. Hun havde sikkert været gift før og havde også børn, men deres navne kender jeg ikke, da dette er længe før de bevarede kirkebøger begynder.

Men allerede året efter i oktober måned døde også den nye mand, Peder Ibsen, og den 17. oktober 1700 er der skifte efter afgangne Peder Ibsen i Næstelsø og det imellem den salig mands efterladte hustru, Augnete Pedersdatter, på den ene, og hans spæde pigebarn, Dorthea Pedersdatter, 18 uger gammel på den anden side. Som barnets nærmeste pårørende er farbroderen, Hans Ipssøn boende på Sparresholm gods i Ravnstrup og var forne tillige med enkens trolovede fæsthusmand, Anders Hanssøn Holme, såvel som skovfogden, Jørgen Søfrensen, på Holmegaard som skifteforvalter. Enken beretter at være skyldig til Hans Pedersen i Brandeløv 5 sletdaler 7 mark 3 skilling, Jacob Olsen ibid. 70?, Jep Nielsen ibid. 3 mark, Jørgen Jørgensen Nr. Tvede 3 sletdaler, Laurids Gedde i Kalkerup 7 sletdaler. Der er ikke nogen opgørelse over boet, men det ser ikke ud til, at den lille familie var blevet mere velhavende i det forløbne år. Også her har Augnete straks fået en ny fæstemand, som foruden sit efternavn kaldes Holme. Spørgsmålet er, om ikke manden på gården kaldes Holme efter godset, for herefter kaldes mændene på gården altid Holme, selv om de ikke var af samme slægt. Holmegaard hed oprindelig kun Holme, og da det var Holmes eneste gård i Næstelsø, er manden på gården naturligvis blevet kaldt Holmes bonde eller bare Holme. Navnet optræder også i Brandelev og Størlinge.

Iberegnet den korte trolovelse med Hans Hansen var det altså Augnetes fjerde ægteskab. Det var barnløst og varede til 1717, for da døde Anders Holme. Augnete var da 55 år, men har fortsat haft mod på livet. For i skifteprotokollen står der; *"11. juli 1717 Skifte efter Anders Holme i Næstelsø mellem hans*

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

efterladte Hustru, Augnete Pedersdatter med sin Kæreste Peder Hansen, og den salig Mands Moder, Lucia. Forvalter Rasmus Rudegaard, Holmegaard, Skøtte Jørgen Nielsen Myrup og Niels Rasmussen Bonderup er Vurderingsmænd ved Skiftet og Optællingen." Ved Vurderingen er der på gården 4 bistader a'1 sletdaler – 6 heste – 3 køer – 3 stude – 12 får og 1 værre – 6 smågrise – gæs og gasse. Der var 2 tdr. rug, 2 tdr. byg, 1 td. og 1 skp. havre (det var lige før høst).
Boet var ikke særlig velhavende. Der skyldes for kgl. prætentioner for 3 kvt. landgilde. Efter forordning af 15. januar 1701 skylder for bæster – vogn – plov og harve = 100 sletdaler. Gårdens brøstfældighed 11 sletdaler, 2 mark. Salig mands begravelse 19 sletdaler, 4 mark, 6 skilling, udlagt til hendes egen begravelse 19 sletdaler, 4 mark, 6 skilling (stort beløb). Så var der gæld til tjenestekarlen Niels, degnen og pigen.

Så blev 55 årige Augnete gift med sin kæreste og trolovede, altså hendes femte mand, Peder Hansen, fra nu af kaldet Holme. Han var 33 år ved giftermålet altså 22 år yngre end sin kone, men alligevel kom deres ægteskab til at vare i ikke mindre end 36 år! Så døde Augnete 91 år gl., og præsten skrev i kirkebogen*: "Begravet Peder Holmes Hustru i Næstelsø Augnete Pedersdatter 91 Aar, N.B. hun havde da Fornøjelse af sine Børn i fjerde Led og haft god Forstand til sit yderste."*

Lige efter står der i kirkebogen: "*Samme Tid blev Bodil Larsdatter en Enke ligeledes her af Byen og af samme Gaard begravet hun var ogsaa 91 Aar."* Det sidste forekommer mærkeligt. Bodil Larsdatter kan umuligt have været aftægtskone fra gården. Måske har hun været indsidder på gården. Mange gårde havde en indsidderstue eller bolig, Hun kan have været i familie med Augnete eller Peder Holme.

Peder Holme var 69 år, da han blev enkemand og ønskede at gå på aftægt. Augnete og Peder havde naturligvis ingen børn, men Peders bror, Henrik Hansen i Olstrup, havde tre døtre, tvillingerne Karen og Anna f. 1728 og Johanne f. 1732. Augnete var gudmor til Anna, og Anna kom i huset hos Augnete, da hun blev gammel, men Anna blev gift med gårdmand og enkemand Peder Jensen matr. nr. 5 Lille Tvede (Gyldendal), og da Peder havde gård, blev det den yngste af pigerne fra Olstrup, Johanne og hendes mand Niels Jensen, der overtog fæstet, og Peder Holme blev aftægtsmand hos dem. Men fire år senere i 1757, da aftægtsmanden Peder var 74 år, blev han trolovet med enken Birthe Andersdatter fra Bonderup. Men præsten tilføjer: *"Peder Holme døde straks efter Trolovelsen."*

Niels Jensen fra nu af kaldet Niels Holme klarede sig godt som kirkebonde i 1700 årene, som ellers var trange år for bønderne. Johanne og Niels Holme fik en søn, som kom til at hedde Peder f. 1756. I 1773 blev Peder konfirmeret i Næstelsø kirke 17 år gl. Det var en meget almindelig alder, at blive konfirmeret i dengang. Hvis de unge ikke kunne lære, hvad de skulle, kunne de ikke blive konfirmeret. Først efter konfirmationen kunne man komme til Herrens bord. Altergang var tvungen. Ingen kunne få pas og skudsmål, så vedkommende kunne rejse uden at have været til alters, ligesom man ikke kunne blive gift. Og straffen for kønslig omgang udenfor ægteskab blev strengere, hvis det skete med en person, der ikke havde haft sin første altergang. Der var enkelte unge, som det kneb med var i stand til at lære nok udenad, så måtte præsten se lidt imellem fingre med stakkelen, og så kunne han gøre et notat i kirkebogen, at vedkommende ikke havde evner til at lære det bedre. Så havde præsten ryggen fri, hvis han fik bebrejdelser ved bispevisitater. Det var nu ikke noget problem for kirkebondens Peder, for præ-sten skrev om hans kundskaber: *"Overmaade* vel" Det er vistnok den højeste karakter, der er indført i kirkebøgerne for Næstelsø.

I 1775, da Peder var 20 år, døde hans far. Sammen med sin mor, Johanne, drev Peder gården i tre år. Så blev Peder gift, og da Johanne ikke ville blive hos de unge som aftægtskone, hun var kun 46 år, giftede hun sig med husmand Jørgen Nielsen i Brandelev. Han var 20 år yngre end Johanne. I 1807 skrev præsten i kirkebogen: *"Begravede Jørgen Nielsens Kone i Brandelev 79 Aar."* Alderen passer ikke, hun var kun 75 år (29 års ægteskab). Peder Nielsen Holmes kone hed Mette Andersdatter, og var datter af Anders Jensen og Kirsten Jørgensdatter nr. 9 Brandelev (Brandelevgaard). I 1779 fik de en datter, Karen, der døde som barn. I 1782 sønnen Niels, i 1787 en datter Anne og i 1793 en søn, Jens.

I 1791 kom forordningen om sognefogeder, og Peder Holme blev udpeget til den første sognefoged i Næstelsø sogn. Det vidner om,

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

at Peder Holme har været en respekteret og dygtig mand som nok også har mestret skrivningens kunst, hvad der var de færreste forundt på det tidspunkt. På den tid var det et meget stort og omfattende hverv at være sognefoged. Bortset fra præsten var der kun sognefogden til at forestå lokale administrative ting i sognet, foruden han var tillagt politimyndighed og som regel også varetog hvervet som lægdsmand og som vurderingsmand i dødsboer.

Den 7. juni 1794 efter flere års lange og omstændige forhandlinger enedes Næstelsø lodsejere om byens udskiftning. Under disse forhandlinger var Peder Holmes herskab, Major Post til Holmegaard, en meget tolerant forhandler. Resultatet af udskiftningsforliget blev i hvert fald ikke godt for Peder Holme, for han fik sin jord tildelt yderst på grænsen imod Lille Tvede imellem Brandelev og Fladsaas jorder. Da gården havde betydeligt mindre hrtk. end byens øvrige gårde, fik den også mindre areal ca. 50 td.l. Det har ikke været den bedste jord, selv om en del af den var opdyrket. Det yderste hed Trætte Agre og Stenkisten. Nærmere byen fandtes Langagre, Mølleagre og Bøttekildeagre, der senere gav navnet til gården, selv om dens oprindelige navn var Feldtgaarden, som nævnes i en skrivelse fra amtmanden 1. februar 1795.

Så skulle Peder Holme forlade byen og opføre bygninger på sin tildelte jord langt ude på byjorden. Det var et stort og bekosteligt arbejde, og derfor indgik det også i forliget, at byens øvrige lodsejere skulle betale udflytningsomkostninger til Peder Holme. Sparresholm og Bækkeskov godser hver 20 rdl. Præsten Mariager ligeledes 20 rdl. og Rønnebæksholm 12 rdl. til betaling 30. juli 1794. Desuden nævnes at gården, som kirkebonden forlader, får et td.l. vest op til huset op til Præstegaardens jorder. Det kom dog ikke Peder Holme til gode, for denne ejendom beholdt Holmegaard, men derom senere.

Uheldigvis for præsten hr. Mariager havde han netop gødet det stykke jord, som blev udlagt til kirkebondens gamle gård, fordi han naturligvis havde regnet med, at det var blevet tillagt Præstegaarden, eventuelt Næstelsøgaarden, som han ejede. Som noget af det sidste i udskiftningsforliget må major Post derfor love, at Peder Holme vil gøde 1 td.l. på præstens, lod hvor samme ønsker det.
Så kunne Peder Holme gå i gang med at opføre den nye gård og rydde sin jordlod for sten og krat samtidig med, at han skulle passe det omfattende hverv som sognefoged og forrette hoveri til Holmegaard gods. Først på året 1803 fik Peder Holme besked fra Holmegaard, at man ville sælge alt sit bøndergods til rent selveje. Dermed skulle Peder Holme være selvejerbonde med deraf følgende gældsætning. Han var da 48 år og har måske allerede følt sig opslidt eller andre ting har spillet ind. I hvert fald skete der det meget tragiske, at sognefoged og kirkebonde, Peder Holme, hængte sig i sin hølade. Dengang skulle amtmanden give sin tilladelse til, at folk, der døde for egen hånd, kunne blive begravet i indviet jord på kirkegården. Tilladelsen blev givet, Peder Holme blev begravet på kirkegården, men uden de tre skovle jord som ikke mindst dengang havde så stor betydning.

Det blev så enken Mette Andersdatter, der fik skøde på gården tinglyst 14. september 1803. Købspris 1.268 rdl. 72 skl. Uden udbetaling så betingelserne syntes meget rimelige. Den ældste af sønnerne, Niels, var da 21 år. Jens var kun 10 år. I 1815 blev Jens gift med den unge Anders Hansens datter Kirsten fra nr. 12 og de fik en parcel af denne gård 12 b. Niels overtog Bøttekildegården i 1811. Hans første kone hed Bodil Nielsdatter, og hun blev mor til Anders født 1810 og Mette født 1816. Bodil døde allerede i 1821. Derefter giftede Niels Pedersen sig med Maren Jensdatter, som var datter af gårdmand Jens Pedersen i Lov. Hun blev mor til Jens født 10. januar 1823, men hun døde i barselsseng fem dage senere 26 år gammel.

Så blev Niels gift for tredie gang nu med Mette Jørgensdatter. Hun var 33 år og datter af gårdmand Jørgen Andersen V. Egesborg. Hun blev mor til Peder født 1824, men han døde som barn. I 1830 fødtes en lille pige, der blev opkaldt efter sin fars første kone, Bodil, men hun døde også som barn.

I 1848 døde Niels Pedersens tredje kone Mette 56 år gammel. Niels var nu 66 år og valgte at gå på aftægt. Sønnen Anders var for længst flyttet hjemmefra, mens Mette og Jens stadig var hjemme. Man enedes om, at Jens skulle have gården minus knap 20 td.l., som Mette skulle have. Disse handler er tinglyst 1849. Samme år blev Mette gift med Niels Pedersen, søn af husmand Peder Nielsen Brandelev. De boede på gården, indtil der blev

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

opført bygninger på deres lod, hvilket vistnok skete i 1850. Samme år, 1850, giftede Jens Nielsen sig med Maren Nielsdatter, datter af Niels Sørensen, matr. nr. 8, Boulsbjerggaard, Brandelev.

Det var meget naturligt, at de unge giftede sig. Måske knap så naturligt var det, at aftægtsmanden, nu kaldet gamle Niels Pedersen Holme, der nu var 66 år, holdt bryllup samme år som sønnen. Den udkårne var en enke fra Pederstrup, som hed Birthe Olsdatter og var 53 år. De skulle bo på gården sammen med de unge, hvilket ikke altid var den store lykke. Dette varede i 12 år, så døde Niels Pedersen den 29. december 1862, 80 år gammel efter et langt og bevæget liv. Næste sommer skrev præsten i kirkebogen: *"Begravet Birthe Olsdatter Enke efter Niels Pedersen Holme i Næstelsø 65 Aar gammel. Fandtes druknet i en Tørvegrav den 24. Juni, begraves efter tidligere Begæring paa Mogenstrup Kirkegaard."*

Men de unge på gården skulle naturligvis også leve deres liv. Året efter deres bryllup, 1851, fik de en datter, Maren, som døde samme år. I 1852 fik de sønnen Lars, i 1853 en datter, som også kom til at hedde Maren, og i 1856 endnu en søn Niels. Jens Nielsen døde allerede i 1869 som 47 årig og Maren drev så gården videre hjulpet af sine børn. I 1879 overdrog hun gården til sin ældste søn, Lars Jensen, for 14.200 kr.

Lars Jensen giftede sig med Ane Kirstine Pedersen, og de fik børnene Jens Peder Johan Jensen i 1878, Hans Laurits Jensen i 1880, Niels Christian Jensen i 1881, Marie Martine i 1882 som døde samme år. Marie Martine 1883 og Valdemar Jensen, som fødtes i Næstved, for i 1887 solgte familien Bøttekildegaarden og flyttede til Kildemarksvej i Næstved. Valdemar Jensen fik senere forretningen A. Larsens Eftf. på Hjultorvet i Næstved og blev kaldt træhandleren. (Stenlunds isenkram – Benny Seifert)

Den nye ejer på Bøttekildegaarden hed Lars Peder Rasmussen Stage, og han gav 20.000 kr. for gården i 1887. Han solgte i 1902 til Svend Christian Johnsen fra Svinø for 22.500 kr. Svend Johnsen var sognerådsformand 1937 til 1941. Hans søn Emil Johnsen overtog senere gården. Han var den sidste kommunekasserer i Næstelsø Mogenstrup kommune og blevmedlem af kommunalbestyrelsen i den første Fladså storkommune.

Matr. 6a.
Svend Johnsen,
ca. 1935 ?

Matr. 6a.
Emil Johnsen,
ca. 1958 ?

Vi får ikke et rigt
og velsignet liv,
ved at gøre de ting
vi kan lide, men ved
at kunne lide de
ting vi skal gøre.

Goethe

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Matr. 6b. Huset i forfald 1978. Foto Knud Hansen

Matr. 6b. Huset i forfald 1978. Foto Knud Hansen

Matr. nr. 6b
Bøttekildevej 4

Den fraskilte jord, som Mette Nielsdatter og hendes mand Niels Pedersen fik i 1849 og opførte bygninger på, fik matr. nr. 6b. De fik tre børn, hvoraf kun Christian, født 1855, levede. I 1880 solgtes 7 td.l. af jorden matr. 6c til Jørgen Pedersen. Niels Pedersen døde i

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

1888 og i 1893 solgtes ejendommen til Jørgen Christiansen. Han solgte året efter til Peder Pedersen, der to år senere solgte til Chr. Vinzentsen for 8.500 kr. 10 år senere er der en anmærkning i tingbogen: *"Navnet skal være Chr. Vinzents Hansen."* Ved præstegårdens udstykning i 1904 købte Chr. Vinzents Hansen en af de udstykkede parceller, matr. nr. 1g, med knap 5 td.l. jord, som derefter blev drevet fra denne ejendom, indtil den blev udstykket til bebyggelse i 1930'erne. Denne nye bebyggelse blev derefter i folkemunde kaldet Chicago. Marie og Chr. Vinzents Hansens søn, Hans Vinzents, fik ejendommen efter sine forældre og boede her til sin død i mange år med hjælp af Karen Schaffenberg.

Matr. nr. 6c
Bøttekildevej 8

Som nævnt under matr. nr. 6b solgtes i 1880 fra denne ejendom 7 td.l. med matr. 6c til Jørgen Pedersen, som opførte bygninger på lodden. Jørgen Pedersens datter, Fanny, og hendes mand, Laurits Hansen, fik ejendommen i 1915, og efter Laurits Hansen var død solgte Fanny ejendommen i 1928 til Ejnar Mørkeberg.

Matr. nr. 23 og 28
Næstelsø Kirkestræde 4

Det er Bøttekildegaards gamle gårdtomt i byen med bygninger og ca. 1 t.l. jord, som forblev Holmegaards særskilte ejendom. I tingbogen omtales den med 2 matr. nr. 23 og 28 og 2 huse med tilhørende vænger, haver, hus og gårdsplads. Der var altså to længer til beboelse, hvad der også passer sammen med præstens notater ved Agnethe Pedersdatters begravelse i 1753, hvor der næsten samtidig blev begravet to 91 årige koner fra samme gård. Med tilhørende hus må betyde, at gårdens udlænger eller i hvert fald en del af dem er blevet liggende. Sognefoged Peder Nielsen Holme har altså ikke fået lov at nedrive alle gårdens bygninger og flytte dem ud på hans tildelte jordlod.

I 1794 solgte præsten Mariager Næstelsøgaarden til Frederik Gasmann. Han købte 1. juli 1802 disse to matr. nr. 23 og 28 med alt tilhørende huse og vænger af Danneskjold-Samsøe til Holmegaard, dog kun som arvefæste. En del af disse bygninger var sammenbygget med Næstelsøgaarden, så det var en stor fordel for Gasmann at overtage dem. Jorden blev drevet fra Næstelsøgaarden, og beboelserne blev lejet ud. Nr. 28 til Madam Plum, en lærerenke fra Baarse, og nr. 23 til Niels Evertsen, som vistnok arbejdede på Næstelsøgaarden som husmand. Gasmann havde to børn Frederikke født 1792, og Frederik født 1804. I 1817 blev Frederikke gift med Niels Hansen, som var søn af gårdmand Hans Petersen Bonderup, matr. nr. 4.

Niels Hansen arbejdede hos sin svigerfar som avlsbestyrer, og 1822 fik han arvefæstekøb på kirkebondens gamle gårdtomt. I 1835 flyttede Frederikke og Niels Hansen til Borupgaarden i Mogenstrup sogn, som de fik i fæste af Herlufsholm gods. Frederikkes bror, Frederik Gasmann, havde da for længst overtaget Næstelsøgaarden efter forældrene, som døde i 1826 og 27. Niels Hansen havde ved svigerforældrenes død overtaget et hus, som Gasmann havde ladet opføre på gadejorden nord for gadekæret nuværende matr. nr. 35 Holmevej 22. Selv om Frederikke og Niels Hansen flyttede til Borupgaarden beholdt de stadig deres ejendomme i Næstelsø. De havde to døtre, Kristiane født 1817, og Marie født 1825. I 1839 blev Kristiane gift med Rasmus Frandsen fra Bomosegaarden i Olstrup, og derefter overtog de fæstet af Borupgaarden. Frederikke og Niels Hansen og deres yngste datter, Marie, flyttede tilbage til deres ejendom i Næstelsø, og to år senere 1842 døde Niels Hansen. I 1846 blev Frederikkes yngste datter, Marie, gift med Jens Rasmussen, matr. 4b, Brandelev, og samme år 1846 solgte Frederikke sin arvefæsteejendom, Kirkebondens gamle gårdtomt til sin bror, Frederik Gasmann.

Han solgte året efter, 1847, Næstelsøgaarden med Kirkebondens gamle gårdtomt og en del øvrige ejendomme i Næstelsø og Bonderup til Georg Frederik Keil. Bortset fra et mindre areal, som er afstået til kirkegårdens udvidelse, har Kirkebondens gamle gårdtomt siden hørt til Næstelsøgaarden.

Frederikke Gasmann fik aftægtsydelse fra Næstelsøgaarden på livstid efter at broderen havde solgt denne. Hun flyttede ind i sit selvejerhus ved gadekæret, hvor hun boede i næsten 24 år til sin død 19. november 1870, 77 år gammel.

Se i øvrigt under matr. nr. 23+28 i afsnit om byens huse.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Matr. nr. 7 Høagergaard
Holmevej 6

Ifølge matriklen af 1664 ejes gården af Sorø kloster, d.v.s. kronen, og er sat til hartkorn 21-2-1-0 og med en landgildeydelse på 1 pund rug, 3 pund byg, 2 tønder 1 skæppe havre, 1 bolsvin, 1 får, 1 lam, 1 gås, 4 høns, 20 æg, ½ fodernød, 2 mark penge. Fæsteren hedder Niels Pedersen.

I 1673 er denne gård en af de 7 gårde i Næstelsø, der sælges til Henrik Tot til Boltinggaard. Da han døde samme år overtager kronen atter disse gårde. Ved den nye matrikel i 1688 med sin regulering af hartkornet, der ansættes til 9-0-2-1, ejes gården stadig af kronen, men administreres nu fra Vordingborg slot, hvorfra den udlægges som ryttergods. Fæsteren hedder nu Morten Hemmingsen. Han efterfølges i fæstet af Hans Jørgensen, født 1660, sandsynligvis som søn af Jørgen Hansen, matr. nr. 4, Højgaard. Hans bror Jens Hansen overtog fødegården Højgaard.

Jørgen Hansen døde 1730, 70 år gammel, og blev begravet 13. april fra Næstelsø kirke. Den 30. april samme år troloves hans enke, Anna Jørgensdatter, født ca. 1685, med Hans Madsen, født ca. 1695, søn af Mads Jensen Bryde og hustru Karen Lauritsdatter, Risby, Baarse sogn. Hans Madsen får fæstet af gården sammen med enken og nævnes i Rytterdistriktets protokol samme år. Her står at gården har 3 længer, 43 fag hus, brøstfældig for 29 rdl. Besætningen foruden rugsæden beregnet til 154 rdl.

Ved en ny eller ombygning af gården i 1737 har Hans Madsen ladet sin og hustruens initialer indskære i portbjælken H.M.S. 1737 A.I.D. Da Hans Simonsen ombyggede gården i 1857, lod han den gamle portbjælke indmure over stalddøren og tilføjede sin og Ane Pedersdatters initialer H.S.S. og A.P.D. 1857.

I 1740 købte Bækkeskovs ejer, Helena Marie Brumond, Vordingborg rytterdistrikts 8 gårde i Næstelsø. Men uvist af hvilken grund videresolgte hun straks en af disse gårde til Rønnebæksholms ejer, kaptajn Christoffer Tage. Denne gård var gammel matr. nr. 5 Høagergaard. Prisen var 67 rdl. pr. t. hartkorn, hvilket er lig med 607 rdl. 85 skl. Dermed skulle man fra denne gård på hovarbejde på Rønnebæksholm, hvad der var hurtigere end de syv andre gårde, som nu måtte drage den lange vej til Bækkeskov på hovarbejde.

Anne Jørgensdatter døde 1760 75 år gammel og blev begravet 29. december. Straks efter, 1761, giftede Hans Madsen sig med Dorte Jeppesdatter, datter af Jeppe Pedersen og hustru Taageskov. Hans Madsen er da 65 år og Dorte er 23 år. I deres ægteskab fødtes børnene: Anna 14-11-1762, Hans 8-7-1767, døde 12 dage gammel, Hans 25-9-1768, Karen 3-7-1770. Anna blev gift 1782 med gårdmand Jørgen Hansen, Brandelev, søn af gårdmand Hans Jørgensen, matr. nr. 14 (nu fraskilt nr. 12 og 13). Gårdens gamle stuehus opført 1746 ligger stadig som resterne af denne gård på sin oprindelige plads i byen. Jørgen Hansen overtog gården efter faderen, men måtte gå fra gården og flyttede ind i et hus. De fik en stor børneflok, blandt dem Niels Jørgensen, der blev sognefoged og havde gård matr. nr. 4 Granagergaard, Lille Tvede. Niels Jørgensen var far til Niels Nielsen, sognefoged og ejer af matr. nr. 9, Skovbo, Næstelsø.

Hans blev trolovet 6. december 1793 med Sidse Christensdatter, datter af Christen Jørgensen, Bøgesø, senere Askov Mølle. Han nævnes først som indsidder senere som husmand i Lille Tvede. I 1806 køber Hans Hansen 35 td.l. af gård matr. nr. 5 i Brandelev, som da ejedes af Lars Hendriksen, for 1.037 rdl. 32 3/8 skl. Hans Hansen opførte bygninger på jorden, og den nye gård fik matr. nr. 5c og er den nuværende Søndergaard. Denne gård blev senere overtaget af Hans Hansens søn, Peder Hansen, hvis datter, Ane, i 1846 blev gift med Høagergaards fæster og senere ejer Hans Simonsen. Således blev Hans Hansens sønnedatter kone på hans fødegård og stammoder til de følgende slægtled.

Hans Madsens og Dorte Jeppesdatters fjerde barn, Karen, blev 2. marts 1797 trolovet med gårdmand Jens Nielsen, Dysted. Forlover for Karen var hendes stedfader, Simon Hansen, og for Lars hans far Niels Hansen. Samme år, 1770, som den yngste datter blev født, døde Hans Madsen.

I skiftet efter Hans Madsen er besætningen på gården talt op og vurderet. Der var 12 heste og 1 føl, hvoraf de bedste heste vurderes til 10 rdl., 3 køer, som har syge af kvægsygen, men vurderes højt 20 rdl. Der har været mangel på kreaturer efter at kvægsygen, som på dette tidspunkt flere gange i de sidste ca. 30 år var blusset op og gav hårde tider for flere af bønderne i Næstelsø. Desuden var der 1 kviekalv 1 rdl. og 1 studekalv 1 rdl., 18 får og 2 vædde-

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

re 20 rdl., 12 svin 2 år 14 rdl., 8 grise ½ år 4 rdl., 4 grise l galt 5 mark, 10 grise 5 mark. Boopgørelsen viser en netto formue på 175 rdl. Enken har ret til halvparten, men sætter 100 rdl. til sine børn, som efter den tids arvelov fordeles med 50 rdl. til sønnen Hans og 25 rdl. til hver af de to piger, Anna og Karen.

Enken Dorte Jeppesdatter beholdt fæstet af gården og giftede sig i 1771 med Simon Hansen, der var født 1743 som søn af gamle Hans Hemmingsen og Ellen Hansdatter, Abbednæs, Vejlø sogn. I dette ægteskab fødtes sønnen Peder Simonsen i 1772, der senere blev gårdmand i Aaderup, og datteren Ellen i 1776, men hun blev kun tre år gammel og døde i 1779. I 1794 enedes man om udskiftningen af Næstelsø, og gården blev liggende i byen og fik sin lod på 1.195.260□alen = 85 $^{5260}/_{4000}$ td.l.mod syd. Heraf var 618730□alen opdyrket. Dog fik den også en part i Brandelev tørvemose på 2,7 td.l. som omtalt i afsnittet om udskiftningen.

Dorthe Jeppesdatter døde 23. maj 1804, 70 år gammel og i 1805 giftede Simon Hansen sig med Lisbeth Madsdatter, født 1781, datter af gårdmand Mads Hansen og Karen Rasmusdatter på matr. nr. 23, Rævehøjgaard, Svinø. Simon Hansen var således 38 år ældre end sin anden kone. I deres ægteskab fødtes børnene Hans Simonsen 1806, Dorthe 1812, Ellen 1818 og Ane 1821. Der var således en aldersforskel på 49 år mellem Simon Hansens ældste og yngste barn.

Dorthea Neerup omtaler Simon Hansen i sine erindringer som en dygtig og retskaffen mand, men med et stejlt sind, der ikke bøjede sig for uret, og dette måtte han døje for. En dag han var på hoveri på herregården d.v.s. Rønnebæksholm, blev han uvenner med ridefogden og måtte ride træhesten så længe, at han måtte kravle hjem på alle fire. Hvor længe Simon Hansen måtte sidde på træhesten vides ikke, men han svor hævn og fik den også senere. Der var nemlig snyderi med i spillet, da han fæstede sin gård. Han anlagde sag på Ringsted landsting og førte selv sin sag og vandt den. Igennem tiderne var hoveriets omfang stadig vokset og blevet fæstebøndernes tungeste byrde. Det ønskede man fra regeringens side at gøre mere rimeligt og begrænset, og det kom der forordninger om i 1769, 1771, 1773 og endelig 1795, hvor det forlangtes, at der skulle indgås faste og rimelige aftaler. Hvis ikke man kunne blive enige, blev der udnævnt hoverikommisærer til at afgøre tvistigheder. Måske har dette været baggrunden for, at Simon Hansen måtte en tur på træhesten, da han forlangte sin ret.

Sønnen Hans Simonsen, født 1806, førte slægten videre på gården, men derom senere. Datteren Dorthe født 1812 døde som ugift i 1839. Den næste datter, Ellen, født 1818 blev i 1845 gift med sin fætter, Rasmus Pedersen, søn af gårdmand Peder Pedersen og hustruen Ane Madsdatter matr. nr. 10 Aunshøjgaard Svinø, og de overtog denne gård. Den yngste datter Ane født 1821 blev kun 18 år gammel og døde i 1839 samme år som søsteren.

Simon Hansen var bruger og fæster af Høagergaard i 47 år indtil sin død 1818, 75 år gammel. Enken Lisbeth Madsdatter beholder fæstet indtil 11. december 1841, da fæstet overtages af sønnen, Hans Simonsen, og moderen får tinglyst aftægt med bolig på gården.

Den 25. november 1846 bliver Hans Simonsen gift med Ane Pedersdatter født 1821, datter af gårdmand Peder Hansen og hustru Karen Jørgensdatter matr. nr. 5c, Søndergaard, Brandelev. Karen Jørgensdatter var datter af Jørgen Rasmussen matr. nr. 6 Brandelev, og kom dermed fra en gammel og meget stor Brandelev slægt. Som nævnt var Ane Pedersdatters farfar, Hans Hansen, født på Høagergaard i 1768 som søn af Hans Madsen og hans anden hustru Dorthe Jeppesdatter. Ved dette giftermål kom Hans Hansens slægt således atter tilbage til gården. I 1853 blev Hans Simonsen selvejer, idet Rønnebæksholms ejer, Marie Toft, tog initiativ til at sælge bøndergodset. Bønderne var ellers meget reserverede overfor dette at stå alene med det fulde ansvar og ejendomsret. Skøderne på gårdene er også underskrevet af Grundtvig som på det tidspunkt var gift med Marie Toft. Købesummen for Høagergaard var 4.572 rdl. 3 skl. Der blev reserveret aftægt til Hans Simonsens moder på livstid, for dette refunderes årligt 7 rdl. 48 skl.

Hans Simonsen var også kendt som en mand med et noget stejlt sind og bestemte meninger, og ligesom sin far forlangte han sin ret også ved at anlægge retssager, som han dog ikke altid vandt. I 1841 valgtes det første sogneforstanderskab i Næstelsø-Mogenstrup, og her blev Hans Simonsen valgt som nr. 1 med det højeste antal stemmer. Præsten var født medlem og blev som regel også valgt til formand. Ved det konstituerende møde havde

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Hans Simonsen dog en anden mening og foreslog sin genbo, gårdmand Anders Nielsen matr. nr. 3, nuværende Vindsminde, til formand. Præsten von Wylich stemte også på Anders Nielsen som formand, men resten af sogneforstanderskabets medlemmer stemte på von Wylich, som dermed var valgt som sogneforstanderskabets første formand.

Som nævnt ombyggede Hans Madsen gården i 1857 og indmurede den gamle portbjælke over stalddøren, og hvor han tilføjede sine og hans hustrus initialer. Ane Pedersdatter og Hans Simonsen havde børnene: Simon Hansen født 1847, Rasmus født 1848, død som barn, Dorthe Hansdatter født 1848 og Ane Elisabeth Hansdatter født 1857, død som barn. Dorthe Hansdatter blev i 1876 gift med gårdejer Jørgen Larsen matr. nr. 1 Hjortsølund, Krømlinge. De fik sønnen Lars Peter Larsen den 22. november 1876. Tredie juledag samme år døde Jørgen Larsen. Han kom kørende hjem til Hjortsølund, men lå død i vognen, hestene gik selv hjem. Dorthe var nu alene med sin lille søn, men drev gården videre alene indtil 1883, hvor hun giftede sig med sønnen fra nabogården, Kildevang, Andreas Jensen.

Matr. 7 Portbjælke ca. 1981.
Foto Knud Hansen

I dette ægteskab fødtes børnene Hans Jørgen Jensen i 1883, Anna Elisabeth Jensen i 1886, død 1897, og Marie Rasmine Jensen født 1892. Anders Jensen døde 1905, og Dorthe var enke for anden gang. Sønnen fra første ægteskab, Lars Peter Larsen, var blevet gift og var gårdejer i Sjolte, senere flyttede han til Grunderup. Med hjælp af sine to yngste børn drev Dorthe Hjortsølund videre indtil 1916, da hun afstod til sønnen Hans Jørgen Jensen. Datteren Marie Elisabeth blev gift i 1922 med gårdejer Rasmus Larsen Rasmussen i Kyse. Dorthe Hansdatter døde 7. december 1917. Hans Jensen var ugift, men hans sidste husholderske, Margrethe Hansen, var hos ham i mere end 25 år og rejste med ham til Tappernøje, da han i 1953 solgte Hjortsølund. Der er ingen efterkommere af denne gren af slægten.

Hans Simonsens moder, Lisbeth Madsdatter, døde 20. april 1872, 90 år gammel, og samme år den 31. oktober døde også Hans Simonsen, 66 år gammel. Hans enke, Ane Pedersdatter, drev gården videre med sønnen Simon Hansen som bestyrer. I 1875 blev han gift med Maren Frandsen, datter af Frands Jørgensen og Kirstine Jensdatter, matr. nr. 9, Brandelevgaard, Brandelev. Kirstine Jensdatter døde 1854, 24 år gammel, og da det stadig var hendes forældre, der ejede Brandelevgaard og hun var det eneste barn, var det den lille Maren, der i en alder af 2 år og 8 måneder var eneste arving. Frands Jørgensen måtte således købe gården af sin datter. Han giftede sig senere med Karen Marie Jensdatter, matr. nr. 2, Fiskebækgaard, Brandelev, og i dette ægteskab var der børnene Jens Frandsen, der senere blev ejer af Brandelevgaard, Lars Peter Frandsen, senere ejer af matr. nr. 4a Sømosegaard, Brandelev, Hans Frandsen, der blev cand. theol., og Kirsten Frandsen der blev gift med sin fætter Jens Pedersen, matr. nr. 5a Tvedebrinksgaard, Brandelev. Simon Hansens moder, Ane Pedersdatter, var ejer af gården til sin død i 1896, hvorefter Simon Hansen overtog gården som ejer. I 1917 købte han noget af Næstelsøgaardens jord, som blev lagt til Høagergaard.

Maren og Simon Hansen havde børnene Hans Peter Hansen født 1876, Ane Elisabeth født 1879 død som barn, Jens Jørgen født 1880 død som barn, Karen Kirstine født 1883 og Frands Jørgen Hansen født 1889. Hans Peter Hansen blev gift med Dorthea Neerup matr. nr. 9 Skovbo og blev ejer af denne gård.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Matr. 7. Maren Frandsen ca. 1875.
Privatfoto

Matr. 7 Simon Hansen ca. 1900. Privatfoto

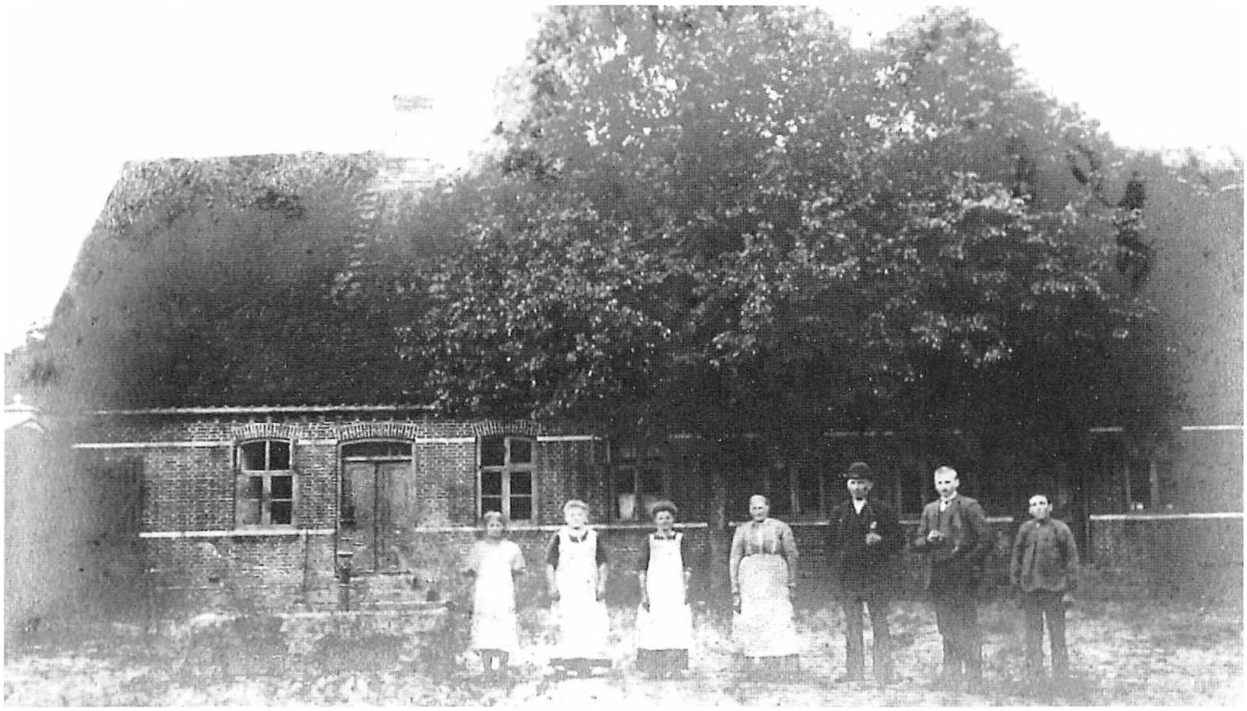

Matr. 7 fra venstre tre piger, Maren Frandsen, Simon Hansen, Frans Hansen, dreng.
Privatfoto 1914

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Matr. 7 Karlen Hans William Andersen, søn af graver Hans Andersen med Kaj Simon Hansen på hesten ca. 1921. Privatfoto

Karen Kirstine Hansen blev gift med gårdejer Jens Peter Petersen matr. nr. 11b Nordgaard, Brandelev. Frands Jørgen Hansen overtog sin fødegård, Høagergaard, i 1918 samme år, som Simon Hansen døde 70 år gammel. Ligeledes samme år blev Frands Hansen gift med Clara Christine Christensen, datter af gårdejer Peder Villum Christensen og Inger Marie født Larsen, Spragelse. I deres ægteskab fødtes børnene: Kaj Simon Hansen 1919 og Otto Johannes Hansen 1923.

Efter at have været forpagter af Høagergaard i en årrække, overtog Otto Hansen gården i 1958. Han blev gift 1949 med Tyra Mercedes Jørgensen, datter af kystskipper Ingvald Theodor Jørgensen og hustru Anna Gurine Tobiassen, Lillesand i Norge. De fik børnene: Jørgen Simon Hansen født 1951 og Hans Simon Hansen født 1955.

Clara Hansen døde i 1969 og Frands Hansen døde i 1973. I ? købte Otto Hansen matr. nr. 7 Stenholmgaarden, Brandelev. I 1959 blev Otto Hansen udnævnt til sognefoged for Næstelsø sogn. Dermed blev han den sidste sognefoged i Næstelsø sogn, idet han beklædte dette hverv indtil sognefogedinstitutionens ophævelse 1. april 1972. Otto Hansen afstod Høagergaard til sønnen Jørgen Simon Hansen i 1976.

Frit at tænke, tale, tro,
synge hvad I skue,
frit at lade livet gro,
under himlens bue.

O. Arnesen

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

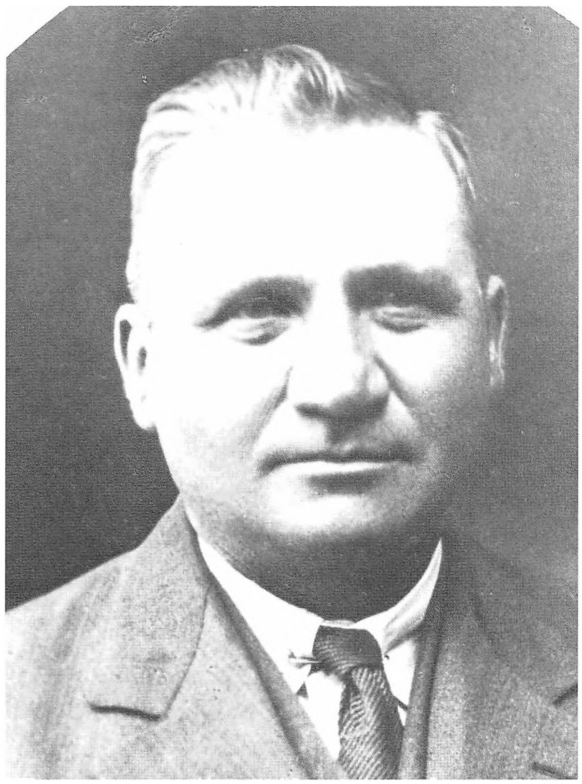

Matr. 7 Frands Hansen ca. 1930. Privatfoto

Matr. 7 Clara Hansen ca. 1930. Privatfoto

Matr. 7 Thyra og Otto Hansen ca. 1980.
Privatfoto

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Matr. nr. 8 Ellekildegaard
Præstø Landevej 1

Matriklen af 1664 fortæller, at gårdens fæster hed Jens Mortensen Ørn. Den ejes af Sorø kloster, som var ejet af kronen. Dens hartkorn er 12-0-2-½, som i 1688 matriklen ændres til 5-2-2-2. I landgilde svares der 2 pund byg, 2 tdr. 1 skp. havre, ½ bolsvin, 1 får, 1 lam, 1 gås, 4 høns, 20 æg, ½ fodernød, 2 mark penge.

Bortset fra kirkens halvgård var det byens mindste gård lidt mindre end matr. nr. 5. De benævnes da også som halvgårde i 1664 matriklen, hvor deres hartkorn er ens. De lå også ved siden af hinanden i byen, så måske er det en gård, der er delt. Hvis det er tilfældet, må det dog være helt tilbage i middelalderen.

Jens Mortensen er stadig fæster i 1688 matriklen, men nævnes ikke her med efternavnet Ørn. Gården ejes nu af Hendrik Ejlertsen i Gørslev. Gården var en af de syv gårde i byen, der i 1673 solgtes til Henrik Tot til Boltinggaard. Han døde samme år, og kronen overtog atter disse syv gårde. Disse gårde blev udlagt som ryttergårde med undtagelse af matr. nr. 8 Ellekildegaard. Henrik Ejlertsen har således købt denne gård af kronen sandsynligvis i 1673 og senest i 1688.

Henrik Ejlertsen nævnes i 1688 matriklen fra Gørslev som ejer af fem gårde i Gørslev, hvoraf han bor på den ene, og de fire andre er fæstet af andre Gørslevmænd. I Gørslev kirke hænger et maleri af en ældre kvinde mellem to midaldrende mænd. Det er Henrik Ejlertsen, hans anden hustru *"den ærlige, dydige og gudeelskende Matrone Hilleborg Mikkelsdatter"* og hendes første mand, Peder Nielsen Gad. Endvidere er der i våbenhuset en ligsten over Henrik Ejlertsen, der her har fået tilføjet det mere fornemme von Haftig til sit navn, og Hilleborg Mikkelsdatter og deres arvinger dateret 1677.

Hilleborgs første mand, Peder Nielsen Gad havde arbejdet sig op fra små kår bl.a. ved handel med stude og endte som en meget rig mand og ejede bl.a. herregården Estrupgaard, som han købte af storgodsejeren Kaj Lykke, da denne måtte forlade landet efter et for nært bekendtskab med dronning Sophie Amalie. Peder Nielsen Gad havde i et stort omfang lånt penge ud til kongen bl.a. til finansiering af de ulykkelige krige mod svenskerne 1657-1660. Han døde i 1663 men hans bo ejede Estrup til 1668. Hans enke, Hilleborg Mikkelsdatter, er kort tid efter mandens død blevet gift med Henrik Ejlertsen, som derved er blevet meget velstående. Han døde allerede i 1667 og Hilleborg døde i 1677, som der står på ligstenen.

Kongens salg af Ellekildegaarden til Henrik Ejlertsen eller hans bo kan således være afdrag på gælden til Peder Nielsen Gads bo eller arvinger. Men Henrik Ejlertsen var død 1667, så det må være en søn af samme navn eller hans enke, som døde 1677, eventuelt hans bo, der køber Ellekildegaarden, hvilket tidligst kan være sket i 1673. I hvert fald havde Henrik Ejlertsen arvinger fra sit første ægteskab.

Matrikel nr. 8 Ellekildegaarden blev således ikke ryttergods og kom dermed heller ikke til at betale til rytterskolen i Vester Egesborg. Ligesom ryttergårdene var den også fri for hoveri. Hvorlænge Ejlertsen slægten ejede gården vides ikke. I 1740 fortæller en notits i kirkebogen, at den ejes af Rønnebæksholm, men det har ikke været muligt at finde noget om ejerskiftet. Meget tyder dog på, at Rønnebæksholm har overtaget gården allerede før 1710, da fæsteprotokollen begynder. Den næste fæster, der kendes, hed Hans Christensen senere nævnt som gamle Hans Christensen. Hans alder kendes ikke, men da hans enke, Elisabeth, begraves fra Næstelsø kirke i 1750, står der i kirkebogen at hun er 90 år, altså er hun født i 1660. Hans Christensens begravelse er ikke indført hverken i Rønnebæks eller Næstelsø's kirkebøger. Selvom han var yngre end sin hustru, kan han have overtaget fæstet efter gamle Jens Mortensen, der nævnes som fæster i 1688 matriklen. Måske har Rønnebæksholm allerede overtaget gården omkring dette tidspunkt, i hvert fald har Hans Christensen relationer til dette gods.

Han nævnes som arving efter Maren Hansdatter i Myrup under Rønnebækholms gods, ved hendes død 2. oktober 1730. Det må være hans moder, som da er gift med Hemming Sørensen Hatt. 16. november samme år døde også Hemming Hatt, der ellers allerede var blevet trolovet med Apolone Hemmingsdatter, og Hans Christensen i Næstelsø nævnes atter som arving.

Hvor mange børn Lisbeth og Hans Christensen havde vides ikke, men gårdmand Knud

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Hansen Rønnebæk var sikkert deres søn. Sønnen Peder Hansen blev i 1739 trolovet med Cidce Svendsdatter af Rønnebæk, men hun døde allerede i 1741, 24 år gammel.

Bormand gl. Hans Christensen nævnes sidste gang i 1737, da han er forlover ved en tjenestepiges trolovelse. I 1739 nævnes bormand Peder Hansen ligeledes som forlover ved en tjenestepiges trolovelse. Det må være i den periode Peder Hansen har overtaget fæstet af gården, hvad der dog intet står om i fæsteprotokollen. Hans Christensen kan være død på dette tidspunkt, men som nævnt er hans begravelse ikke indført i hverken Rønnebæks eller Næstelsø's kirkebøger.
I 1743 troloves Peder Hansen med Maren Rasmusdatter, min pige, skriver præsten. Altså har Maren været tjenestepige i præstegården. I deres ægteskab var der flere børn. Sønnen Rasmus fødtes i 1748. I kirkebogen skriver præsten: *"Min Broder hr. Jens Hersoms Hustru i Rønnebæk, Maren Hansdatter, bar Barnet, Faddere Hans Madsen og Hans Frandsen af Næstelsø, Knud Hansen af Rønnebæk."* Udfra dette er det jeg formoder, at Knud Hansen er Peder Hansens broder.

Hvorfor Rønnebækpræsten Jens Hersoms kone, Maren Hansdatter, er gudmoder ved denne dåb i Næstelsø vides ikke. Efter navneligheden troede jeg, Maren Hansdatter var søster til Knud og Peder Hansen. Jens Hersoms kone hed ganske rigtigt Maren Hansdatter, men var ifølge Franziska Carlsens bog om Rønnebæk datter af købmand Hans Hansen i Ringkøbing.

Men det gik ikke godt for Peder Hansen. I 1751 står der i Rønnebæksholms fæsteprotokol: *"Jeg Müller til Rønnebæksholm fæster herved til Peder Jørgensen Godsets (ulæseligt måske skytte) den Gaard i Næstelsø By og Sogn som sidst var beboet af Peder Hansen og formedelst hans Forsiddelse som han kvitterede hvor førnævnte Gaard staar for hartkorn 5 td., 7 skp., 2 fdk., 2 album."* Peder Hansen blev altså sat fra gården, fordi han ikke kunne klare sine forpligtelser og nævnes derefter som husmand i Næstelsø.

Den nye fæster på gården, Peder Jørgensen, var som nævnt i fæsteprotokollen ansat på Rønnebæksholm. Han var født i 1717 men ikke i Rønnebæk sogn. Måske var han født i Myrup, hvor hans broder, Christopher, bor. En anden bror, Niels, er på Rønnebæksholm. En søster Birthe Marie tjener i 1760 hos præsten i Næstelsø. Peder Jørgensen blev trolovet med Sidse Jørgensdatter, datter af gårdmand Jørgen Larsen og Margrethe Willumsdatter matr. nr. 4 Brandelev.

De fik børnene Hans 1751, Karen 1753, Margrethe 1755, Niels 1757, Sophie 1760, Ellen 1765, Maren 1775. Om børnene kan nævnes, at Hans senere blev gårdmand i Rønnebæk, Karen blev gift med gårdmand Niels Andersen i Bøgesø og Margrethe, der blev gift med Jens Johansen, som senere fik fæstet af gården.

Peder Jørgensen døde i 1778. Sidse Jørgensen nævnes som jordemoder, men hvornår hun har begyndt at virke som sådan vides ikke. Med de talrige børnefødsler foruden dagligdagens mange arbejdsopgaver, som datidens gårdmandskoner havde, kan det ikke have givet tid til så meget andet end hjemlige sysler. Sidse Jørgensdatter var i sit andet ægteskab gift 1786 med gårdmand Lars Hansen matr. nr. 11 Svingkærgaard. Han døde i 1786 og er da husmand og bor i et af Sparresholms huse. Sidse flyttede derefter tilbage til Ellekildegaarden hos datteren og svigersønnen. Hun nævnes ved en barnefødsel i Rønnebæk 1810, hvor hun stadig bor i Næstelsø. Men ved sin død 3. november 1814 er hun i Rønnebæk, hvor hun er indført i Rønnebæk kirkebog, og hun blev begravet i Rønnebæk. Hun var da 84 år gl.

Som nævnt overtog Sidse og Peder Jørgensens datter og svigersøn fæstet af gården efter Peder Jørgensens død. De blev trolovet 19. februar 1779. Forlover for Margrethe Pedersdatter var hendes broder, gårdmand Hans Pedersen i Rønnebæk og for gårdmand Jens Johansen hans fader, Johan Hansen i Stenstrup. Jens Johansen var født i Rønnebæk sogn. I deres ægteskab fødtes børnene: Peder 1782, Casper 1784, Ane 1786, Karen 1788 og Kirsten i 1791.

I 1787 står der i folketællingen, at der er to tjenestefolk på gården. Hans Jensen på 16 år og Maren som kun er 13 år. Formodentlig har man haft hjælp af en husmand, men alligevel er det et meget lille folkehold til at klare gårdens drift og forrette hoveri. Det er dog kendetegnene for alle byens gårde.

Ved udskiftningen, der efter mange og lange forhandlinger afsluttedes i 1794, blev gården

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

liggende i byen nord for bygaden og tillagt 85 $^{5200}/_{14000}$ td.l, hvoraf 553680□alen eller knap 40 td.l. var opdyrket, der bortset fra toften var beliggende syd for bygaden i en trekant, der mod syd grænser op til Fladsaa. Året efter, 1795, døde Jens Johansen. Samme år trolovedes hans enke med Lars Sørensen. Forlovere var gårdmand Jørgen Andersen Bøgesø og gårdmand Hans Pedersen. Begge forlovere er af Margrethes familie. Hvor Lars Sørensen kom fra vides ikke, men han havde en broder, Niels Sørensen, husmand i Nygaarde, en søster, Karen Sørensdatter, i Gelsted og en søster, Mette, i Herlufmagle. Der var ingen børn i dette ægteskab.

Af Margrethe Pedersdatters børn i første ægteskab blev Casper skytte på Sparresholm. Ane blev i 1810 gift med Christen Jensen, som da er husmand hos præsten. Forlovere var husmand Jens Olsen Næstelsø og gårdmand Lars Sørensen Næstelsø. Christen Jensen var født i Næsby i 1787.

Kirsten og Peder er hjemme på gården, da Lars Sørensen døde i maj måned 1814, og Margrethe blev enke for anden gang. Margrethe fortsatte i fæstet og drev gården videre formodentlig med hjælp af sine børn og måske svigersønnen Christen Jensen. Således fortsatte det i ti år indtil 1824, da gården blev bortfæstet til Hans Olsen, der flyttede bygningerne ud på marken, hvor han opførte de nye bygninger ved Ellekilden, og gården har siden haft navnet Ellekildegaard. På gårdens jorde var der i øvrigt talrige kilder.

De gamle bygninger og gårdens toft blev liggende som en selvstændig ejendom matr. nr. 8b, og her blev Margrethe boende sammen med datteren og svigersønnen, Ane og Christen Jensen, der ernærede sig som væver. Her døde Margrethe Pedersdatter i 1836. Præsten skriver i kirkebogen hun var 73 år. Det passer ikke, hun var 81 år gammel. Se videre om familien og ejendommens historie under matr. nr. 8b.

I 1824 kom der en ny fæster på gården og en ny slægt til byen. Han hed Hans Olsen og var født i 1796 som søn af gårdmand Ole Christensen Kusk i Blangslev. Hans Olsen var ud af en meget stor slægt, hans halvbroder var Jens Olsen, der blev ejer af Skovbo i 1840. I 1823 blev Hans Olsen gift med Karen Clausdatter, der var født i 1804 som datter af gårdmand Claus Olsen Aaside. Fra dem nedstammer der en meget stor slægt.

Det var en meget stor opgave de unge fæstere gik ind til, ikke mindst at de skulle opføre en helt ny gård langt ude på gårdens marker.

Conditionerne lød således:
(oversat til nutidig dansk)
"Conditioner hvorefter den i Næstelsø beliggende gård, som Lars Sørensens enke frivillig inden retten har afstået, igen kan overdrages i fæste til Hans Olsens fra Blangsløv.

1. *Gårdens bygninger med besætning modtager fæsteren i den stand samme er og nu bliver ham forevist, tilligemed den i jorden værende vinter- og vårsæd og står således såvel gården som besætning for fæsterens regning fra dato.*
2. *Af bemeldte gård og dens jorder med påsat hartkorn ager og eng 7 tdr. 1 skp. 2 fdk. 1½ alb. hvoraf udreder, leverer og præsterer fæsteren alle kongelige skatter og offentlige afgifter, leverancer og påbudte vejarbejder etc. Af hvad navn nævnes kan undtaget fra dato af at regne; den allernådigst påbudne landsskat bærer han uden nogen godtgørelse af ejeren ligesom han og bærer alle andre skatter som måtte blive påbunden, hvad enten det befales at de skal bæres af ejeren eller af fæsteren.*
3. *Udi i landgilde- og hoveripenge svarer fæsteren årlig bygskatte- tdr. og penge 25 rdl. rede sølv. Landgilden betales enten efter hvert års kapiteltakst eller og leveres på stedet af længde som anordningen bestemmer for landgildens transport- alt på hvad måde ejeren fastsætter, 4. dagen før Mikkelsdag. Hoveripengene betales hvert års Påske- og Mikkelsdag, hver gang med det halve og betales første gang Michaeli d.å.*
   For kornvarer er fæsteren fritaget så længe som fæster Lars Sørensens enke lever, imod at fæsteren udreder den hendes tilstående og herefter specificerede undertægt; men den første Michaeli dag efter bemeldte enkes dødsfald leverer eller betaler fæsteren anførte kornafgift. Endvidere forretter fæsteren årlig tvende kørende Københavns-rejser med anordningsmæssigt læs fra Rønnebæksholm eller og med forspand, alt som denne tilsiges, dog bliver i de tvende første år 1823 og 1824 kun at forrette én Københavnsrejse.
4. *Gården skal fæsteren i til-kommende sommer 1824 besørge udflyttet på jorden på det sted som han af herskabet bliver forevist og*

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

skal da gården bestå i det mindste af 48 fag indrettet i fire længer med sluttede gavle og bliver for øvrigt indretningen således som seneste udflyttede gårde er byggede. Hertil gives fæsteren af herskabet i bygningshjælp 150 rigsdaler sedler, samt behøvende afdele- og væggeender, 3 læs udhug til stængetræer og tækkekæppe, ege-undertømmer til 12 fag sigt (lavt) stuehus med behøvende fyr, samt 50 læs langhalm. Med denne hjælp skal fæsteren besørge gården opbygget i complet stand, således at den fra første akt kan blive overtaget i senest Sct. Hansdag 1824 og skal han tillige for egen regning complettere den mulig manglende besætning og inventarium, således at dette ligeledes til samme tid kan blive ham overleveret uden mangel, da fæstebrev derefter skal blive udstedt og han fra den tid da først må anses som fæster af gården- imidlertid står samme under gårdmand Ole Christensen af Blangsløv, hans bestyrelse og opsigt.

5. *Når gårdens bygninger er opført skal samme af fæsteren besørges assureret i landets almindelige brandkasse og omkostningerne derpå såvel som det årlige brandkontingent betales af fæsteren.*
6. *Indsiddere må fæsteren ikke indtage uden herskabets udtrykkelige tilladelse.*
7. *Den undertægts som er tilstået Lars Sørensens enke så længe hun lever, nemlig: 8 læs tørv, 1½ td. byg og 2 lp. flæsk årlig, samt 1 ko og 1 får i frit foder og græs iblandt gårdens egne kreaturer udleverer og udreder fæsteren upåklagelig i alle måder.*
8. *Ved gårdens udflytning bliver gård- og havepladsen tilligemed den derved liggende toft reserveret og fæstern således uvedkommende, dog skal han yde årlig for skatter og andre præstationer i navnlig måde, tiende alene undtaget, 2 rbd. sølv, ligesom han også fremdeles beholder den hidtil forrige fæsters tilståede godtgørelse for afgiven jord ved udskiftningen til en huslod.*
9. *Skulle der eller ved udskiftningen eller noget andet fradrag være tilstået forrige fæster af denne gård nogle fordele, da bliver det denne fæster aldeles uvedkommende.*
10. *Af den gården tillagte tørvemose, skal fæsteren årlig blive anvist det fornødne tørveskær og siden må han ikke skære eller tillade andre der at skære og heller ikke sælge eller bortgive tørv.*
11. *Gårdens jorder skal fæsteren forsvarlig dyrke og drive, opgrave sten og sætte stengærde, brække og lægge jorden i rette tid, ikke så mere i et indtaget stykke jord end 3 halme (halmafgrøder), da så udlægges den i 7 dele, hvorefter han da driver den som Rønnebæksholms jord drives. Han må ikke bortføre hø, halm eller gødning fra stedet.*
12. *Udi i indfæstning betaler fæsteren straks 3 hundrede rbd. sedler og 30 rbd. i sedler i fogedpenge, tilsammen 330 rbd. i sedler, samt alle i anledning af dette fæste og overleverings-forretningen på- gående omkostninger.*
13. *Den af forrige fæster af denne gård fæstede karl og dreng skal denne fæster, når det forlanges modtage og ganske opfylde deres fæstecontrakt om løn etc.*

Rønnebæksholm d. 12. maj 1823
Eine Moltke
Som lavværge
A.P. Neergaard

På forstående vilkår modtager jeg bemeldte gård i fæste og lover at opfylde samme i et og alt.
Datum ut supera!
(Tid og sted som anført)
Hans Olsen

Som bestyrer af gården til Sct. Hansdag 1824.
Ole-OCS-Christensen

Til vitterlighed:
Peder-PWS-Willumsen
Christian-CIS-Jensen"

Den i punkt 8 nævnte huslod er nuværende matr. nr. 15, som ved udskiftningen blev tillagt et af Rønnebæksholm's huse i byen.

Som det ses, var det under Hans Olsens far's, Ole Christensens, bestyrelse og opsigt, den nye gård blev opført, og først da alt var i orden, blev der udstedt fæstebrev til Hans Olsen. Først måtte Hans Olsen opføre den nye gård, godt nok med økonomisk støtte af godset, for derefter at fæste den med en stor indfæstningsafgift, ydelser til den tidligere fæster, brandforsikring af bygninger (som stadig var godsets) og alle skatter og afgifter samtidig med, at godset stadig beholder den gamle gård med toft. Det var tilmed i de økonomiske urolige tider efter statsbankerotten, men heldigvis for Hans Olsen blev det bedre tider for landbruget og Danmarks økonomi i de følgende årtier.

Da alt var i orden, skulle den nye gård synes, besætning og inventar tælles og vurderes, og der skulle forefindes indhøstet korn nok til

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

det kommende år iberegnet såsæd og skattekorn. Til dette blev der udpeget to samvittighedsfulde vurderingsmænd, som foretog synsforretningen (vurderingen), som derefter blev fremlagt og tinglyst i Tybjerg herredsret i Næstved. (Oversat til nutidig dansk):

"Morten Smith Schønheyder, etatsråd, herredsfoged i Tybjerg herred
GØR VITTERLIGT:
at anno 1824, d. 8 sept, blev Tybjerg herreds ret holdt i overværelse af stokkemændene Baade, Knudsen, Holm og Michelsen for de for retten mødte de af samme udmeldte mænd sognefoged Peder Nielsen af Herlufmagle og gårdmand Rasmus Hansen af Gjedsted, som fremlagde en af dem under 6, d. md, foretaget synsforretning over en udflyttet gård fra Næstelsø som tiltrædes af nye fæster Hans Olsen.

Den fremlagte forretning er følgende:
Anno 1824 d. 6 sept. mødte efter begæring undertegnede 2 mænd i en fra Næstelsø beliggende udflyttergård, for over denne gårds bygninger med besætning, inventarium, sæd og foderkorn, at foretage syn og besigtelse i overensstemmelse med forordningen 8. juni 1787 og samme til nye fæster Hans Olsen at overlevere til ansvar og vedligeholdelse.

Ved forretningen var tilstede førnævnte nye fæster og på herskabets vegne, forvalter Christensen og befandt således:

1. Gårdens bygninger:

a. Stuelængden, som er den nordre længde (længe) består af 13 fag, opført af ege under- og fyrre overtømmer, sat i fod og stenlagt og klinede vægge, indrettet fra vestre ende, 3 fag til øverste stue med 2 fag vinduer, 2 fag til 2 kamre med 1 fag vinduer hvert sted. 3 fag til daglig stue med 2 fag vinduer, 3 fag til køkken med skorsten og bageovn og et enkelt vindue og 2 fag til 2 kamre. Bræddeloft over hele længden. Bislag til forstuen for 2 fag, 2 murede stengulve og iøvrigt er hele længden forsynet med de fornødne døre med beslag og i god stand uden mangler.

b. Den østre længde består af 12 fag opført som sidste uden fod, indrettet til at bruges til svinehus, hestestald, lo med lade og port, kostald og hølade- på denne længde befindes de fornødne døre med beslag og i god stand uden mangler.

c. Den søndre længde består af 10 fag opført som sidste, indrettet og bruges til byglade, 2 fag til lo med port og ruglade. Denne længde er ligeledes forsynet med de fornødne døre med beslag i god stand og uden mangler.

d. Den vestre længde består af 14 fag opført som sidste, indrettet og bruges som lade, 1o, faarehus, vognskur, port med bræddeport og tørvehus. Denne længde er ligesom de øvrige forsynet med de fornødne døre med beslag i god stand og uden mangler.

2. Besætning og inventarium:

1 rød hest 10 år	*24 rbd.*	
1 sort hest 12 år	*20 -*	
1 sort hoppe med føl 8 år	*20 -*	
1 grå hest 6 år	*14 -*	
1 blakket hoppe 18 år	*10 -*	
1 brun hest 18 år	*6 -*	
1 beslået vogn med fjæle	*20 -*	
1 beslået vogn med mindre fjæle	*14 -*	
1 plov med tilbehør, jern	*6 -*	
1 jernharve	*3 -*	
1 træharve	*1 -*	*3 mark*
2 par høstharver med behør	*4 -*	
1 rejse seletøj	*3 -*	
	145 -	*3 mark*

Hvilken besætning og inventarium vi anser tilstrækkeligt efter gårdens tilliggende som hoverifrie.

3. Sæde og fødekorn:
Af dette blev af den i år indhøstede rigelige høst forefunden det behøvende til næste år, iberegnet såsæd, skattesæd etc.
Og således blev det foranførte i komplet stand overleveret den tiltrædende fæster til ansvar og vedligeholdelse.
Således er denne forretning foretaget efter vores samvittigheds bedste skøn, det vi til næste ting med ed vil stadfæste.

Datum ut supra
(Dagen som anført)
Sign./Peder Nielsen *Rasmus Hansen*

Fornøjet med forretningen
På herskabets vegne *Nye fæster*
Christensen *Hans Olsen*

Fremlagt og afhjemlet
ved Tybjerg herreds ret d. 8.9.1824.
Clausen
konstitueret

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Bemeldte forretning blev mændene forelagt, hvorefter de med lovens ed at samme af dem er foretaget efter deres overbevisning og bedste skønnende.

Clausen
Konstitueret

Således passeret bevidner
J.P. Clausen, konst."

Først da alt dette var synet, vurderet og godkendt fik Hans Olsen sit fæstebrev udstedt af godset. Det ses heraf, at hoveri til godset er afskaffet af en økonomisk ydelse bortset fra to årlige Københavnsrejser med anordningsmæssige læs fra Rønnebæksholm: (Oversat til nutidig dansk)

"Jeg underskrevne
Ellina Cathrina Kirstina
enkegrevinde af Moltke til Rønnebæksholm
gør vitterlig:
at have stedt og fæst, ligesom jeg herved stæder og fæster til Ungkarl Hans Olsen af Blangsløv en mig tilhørende fra Næstelsø sogn og by beliggende udflytter-gård med tilliggende jordlod bemeldte Hans Olsen må nyde, bruge og i fæste beholde sin livstid på følgende conditioner:

1. *Gårdens bygninger, besætning, inventarium, sæde og fødekorn som fæsteren efter herved hæftet syns og taksationsforretning er overleveret uden mangel forpligter ham til i fæstetiden at vedligeholde i samme stand og ved dødsfald eller anden fortrædigelse for manglerne på samme at stå til ansvar.*
2. *Fæsteren svarer af gårdens fulde hartkorn, ager og eng 7 tdr. 1 skp. 2 fjd. 1 ½ alb., alle kongelige skatter og præstationer, som nu er eller herefter påbudne vorder i og til alle forfaldstider; i lige måde udreder han alle af øvrigheden påbudne onera (byrder, afgifter), det være i afbud eller penge når sådant påfordres. Den allernådigst anordnede landskat, svarer han uden nogen godtgørelse af ejeren, ligesom fæsteren og bærer gårdens skatter som i fremtiden måtte pålægges dette sted og dets hartkorn, hvad enten det bestemmes at skatten skal bæres af ejer eller fæster.*
3. *Udi i landgilde og hoveripenge svarer fæsteren årlig i byg 8 tdr. og i penge 25 rbd, i rede sølv. Landgilden betales enten efter hvert års kapitelstakst eller og leveres på steder af længde som anordningerne bestemmer for sammes transport alt på hvad måde ejeren fastsætter 4 uger før Mikkelsdag. Hoveripengene betales hvert års påske og Mikkelsdag, hver gang med det halve og betales første gang Michaeli (29 sept.) 1823. For kornvarerne er fæsteren fritaget sålænge forrige fæster Lars Sørensens enke lever, imod at fæsteren udreder den hende tilståede og herefter specificerede underindtægt; men den første Mikkelsdag efter bemeldte enkes dødsfald leverer eller betaler fæsteren anførte korn afgift.*
   Endvidere forretter fæsteren årligt tvende kørende Københavnsrejser med anordningsmæssigt læs fra Rønnebæksholm eller og med forspand- alt som han derom tilsiges, dog bliver i de tvende første år 1823 og 1824 ikkun at forrette en Københavnstur.
4. *Gårdens jorder skal fæsteren forsvarlig dyrke og drive, oprydde sten og sætte stengærde, brække og lægge i jorden i rette tid, ikke så mere i et indtaget stykke jord end 3 halm (halmafgrøder)og så udlægge den med kløver og når han således har den i drift, da inddele den i 7 dele, hvorefter han da driver den således som jorderne her under hovedgården drives.*
   Han må ikke bortføre hø, halm eller gødning fra stedet.
5. *Udi den gården tillagte tørvemose skal fæsteren blive anvist fornødent tørveskær årlig om samme der findes, og siden må ikke skæres eller tillades andre at skære og heller ikke sælge eller bortgive tørv.*
6. *Indsiddere må ikke indtages uden dertil haves herskabets skriftlige tilladelse.*
7. *Skulle herskabet finde det hensigtsmæssigt at lade gårdens bygninger assurere i brandkassen skal fæsteren bestride omkostningerne derpå og betale det årlige brandkontingent og skulle ildsvåde på godset indtræffe da betaler fæsteren til det brændtes igenopbyggelse hus eller gård 2 rbd. sølv.*
8. *Undertægt som er tilstået Lars Sørensens enke sålænge hun lever nemlig: 8 læs tørv, 1 ½ td. rug, 1 ½ td. byg, 2 lp. flæsk, samt 1 ko og et får i frit foder og græs iblandt gårdens egne kreaturer udreder og præsterer fæsteren upåklagelig i alle måder.*
9. *Ved gårdens udflytning som nu er sket bliver gårds- og havepladsen tilligemed den derved liggende toft reserveret og fæsteren således uvedkommende dog skal fæsteren nyde årlig for skatter og anden i navnlig måde, tiende altså undtaget 2 rbd. sølv, derimod beholder fæsteren hidtil tilståede godtgørelse for ved udskiftningen afgivne jord til hus lod,*

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

10. *Skulle der ellers ved udskiftningen eller noget andet fradrag være tilstået forrige fæster af denne gård nogle fordele, da bliver de denne fæster aldeles uvedkommende.*
11. *Udi indfæstning er betalt 300 rbd, sedler og 30 rbd. sedler i fogedpenge, tils. 330 rbd. så betaler fæsteren desforuden alle i anledning dette fæste og overleveringsforretning flydende omkostninger, iberegnet afgiften efter forordningen af 8. febr. 1810.*
12. *Iøvrigt skal fæsteren rette sig efter de udgangne love og forordninger og give mig som hans herskab og befuldmægtigede, hørig og lydig- alt under dette fæstebrevs fortabelse.*
    Dette til bekræftelse under min hånd og segl med laugværges underskrift

Rønnebæksholm, d. 2o sept. 1824
A.P. Neergård.

Eine Moltke
(segl)
Fremlagt og læst i Tybjerg
herreds ret onsdagen, d. 6. okt. 1824.
samt skødernes pante-prioriterings indhold

Folio 37 b *J. Clausen konst.*

Den i dette fæstebrev benævnte gård i Næstelsø by er i den nye matrikel anført for gammelskat 49 rbd. 21 sk. og nyt matriculs-hartkorn uprivil. Hrtk. ager og eng 7 tdr. 5 skp. 2 fdk. ¼ album.
J. Christensen"

Hans Olsen mestrede skrivningens kunst, hvad der var de færreste forundt på det tidspunkt. Han førte dagbog, som er bevaret, og var en dygtig mand, der fik ryddet og opdyrket den del af gården, som ikke var dyrket ved hans overtagelse. Ved folketællingen 1834 var der to karle og to piger på gården. I 1838 blev Hans Olsen beskikket som sognefoged for Næstelsø sogn. Dette hverv havde han til 1847, da han blev afløst af gårdmand Niels Jørgensen, Lille Tvede. Desuden var Hans Olsen medlem af sogneforstanderskabet først i 1850erne. På samme tid var han forpagter af jorden til Næstelsø præstegaard dog uden kontrakt. Det var i den kendte præst Bruun Juul Fogs tid, som senere blev biskop.

Forpagtningsforholdet var baseret på gensidig tillid. Præstens og forpagterens kreaturer græssede sammen og indtægterne af jorden deltes. Fog fandt det var en god ordning, for som han sagde, Hans Olsen var en ærlig mand, og jeg fik ikke så få penge mellem år og dag. Hans Olsen købte gården som arvefæsteejendom i 1848 med en kontant betaling på 2.000 rdl. som fragik den endelige købesum på 4.572 rdl. 3 skl., da han i 1853 købte gården til rent selveje.

Det var Rønnebæksholms daværende ejer, Marie Toft, der har underskrevet skødet sammen med sin mand N.F.S. Grundtvig.

Som selvejer fortsatte Hans Olsen med at forbedre driften af sin jord. Det gik bl.a. ud over de syv gravhøje, der lå på gårdens jord. De blev jævnet og brugt som fyld i det lave område lige syd for byen, som hedder Volters eng.

I Karen Clausdatters og Hans Olsens ægteskab fødtes børnene: Peder 1826, Lars 1827, Ane 1830, Ole 1833, Hans 1838.

Peder Hansen blev i 1856 gift med Else Andersdatter, datter af gårdmand Anders Nielsen, matr. nr. 5 Næstelsø. Lars Hansen blev i 1860 gift med Jacobine Karmark, datter af Karmark, der var smed og senere væver i Brandelev, matr. nr. 14. Ane Hansdatter døde ugift i 1864. Ole Hansen blev gift i 1868 med Ane Marie Andersdatter, datter af gårdmand Anders Nielsen matr. nr. 5 Næstelsø. Hans Hansen blev gift i 1866 med Kirstine Andersdatter, datter af gårdmand Anders Nielsen, matr. nr. 5, Næstelsø. Der var således tre brødre fra Ellekildegaarden, der blev gift med tre søstre fra matr. nr. 5, Næstelsø, som der også er fortalt om under matr.nr. 5's historie. Peder Hansen blev ejer af Flintebjerggaarden i Nr. Tvede. Ole Hansen overtog Ellekildegaard og Hans Hansen blev ejer af Aagaarden matr. nr. 12a Brandelev.

Karen Clausdatter døde i 1867 63 år gammel, og Hans Olsen døde i 1874 78 år gammel.
I 1874 overdrog Hans Olsen gården til sønnen Ole Hansen, der som nævnt var gift med Ane Marie Andersdatter. Han var sognefoged for Næstelsø sogn i årene fra 1876 til 1885, da han fravalgte sig dette betroede hverv i protest mod Estrup's provisoriske regering, der bl.a. styrede landet ved hjælp af et gendarmkorps. Der var stærke konfrontationer i disse år mellem Venstre, som Ole Hansen tilhørte, og Højre. Ane Marie og Ole Hansen havde sønnerne: Anders Hansen f. 1868 og Hans Hansen f. 1869.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

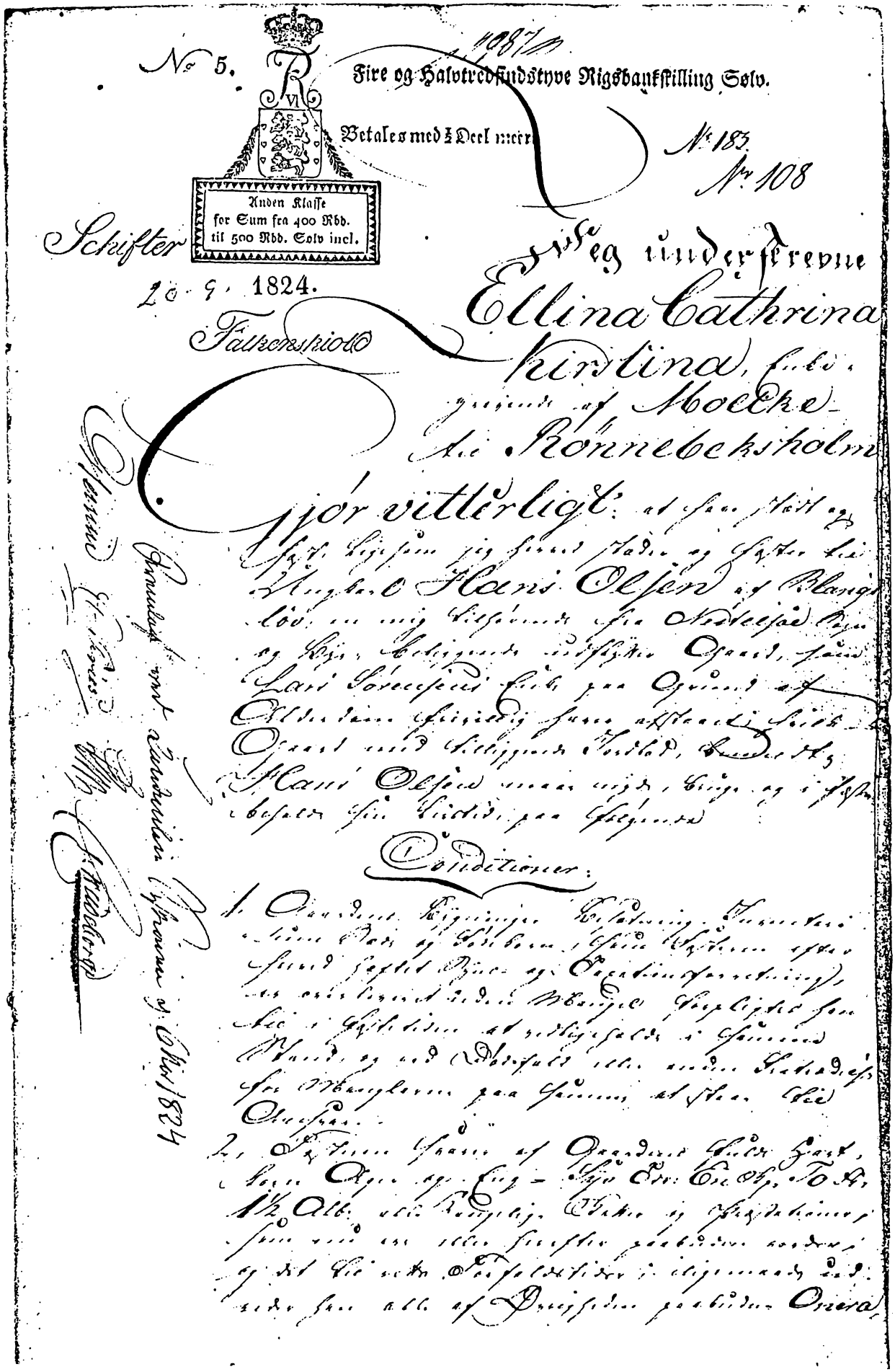

No 5. Fire og Halvtredsfindstyve Rigsbankskilling Sølv.

Betales med ½ Deel mere

Anden Klasse
for Sum fra 400 Rbd.
til 500 Rbd. Sølv incl.

Schifter

20 · 9 · 1824.

Fæstebrev

Ellina Cathrina Kirstina, fødte Grønne af Moeske

Hans Olsen

Conditioner:

Pinsdagen mit Zuhørerskab Kjøbenhavn d. 9 Oktober 1824

Matr. 8. Forsiden af Hans Olsens fæstebrev 1824. Privateje

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

11056

T. 24 nr. 18
1854

Fierde Klasse

til Documenter efter Stempletpapirs Forordningens § 5 litt. d.

№ 4.

42 Rigsbankskilling.

Bentzen. 1853. Mallinge.

Skøde!

Jeg undertegnede Ane Marie Elise Grundtvig, født Carlsen, Ejendomsmand af Rønnebæksholm Gaard og Gods, afsender og Kjøber herved, i Overensstemmelse med nedenstående Indbetalingsbevis af 27 Juni f. A., til Hans Olsen og hans Hustru, Jørgen Matz. Nr. 8a. i Nørre Ellekilde By og Sogn, Hammer Herred, Præstø Amt, Gaarden for Gammel Taxt 46 Rdl. 33 Sk. og Jordtaxt Agre og Eng 7 Td. 5 Skp. 2 Fdk. 14 Albuer, tilligemed de derpaa opførte Bygninger, saaledes som samme nærmere er beskrevet i Indbetalingsbeviset, og med de deri bestaaende Rettigheder og Forpligtelser.

Undertegnede Indbetaling 4572 Rdl. 3 Sk., siger Fire Tusind fem Hundrede og halvfjerdesindstyve og to Rigsbankskilling, 3 Skilling er betalt; og forpligter mig til at fremle Indbetaling det Resterende efter Loven.

Det til Bekræftelse under min Hand og Segl.

Kiøbenhavn, d. 7de December 1853.

Marie Grundtvig

Ane Ludvigsen
N.F.S. Grundtvig

Afgjort efter Lov 4 Juli 1840 betalt
Noteret den 10 Januar 1854
[illegible]

Lest under Tgl. Forhandling dat. d. 11 Januar 1854 og ført Fol. 77a.
[illegible]

Tgl. — 4 Rd 30 sk
~~Indlæg — 32 sk~~
Copi Pengr — 30
4 Rd 60 sk
Sejer Rd. 1 Rd 60 sk

Noteret.
Vordingborg Amtstue, d. 15 Juli 1854
[illegible]

Matr. 8. Skøde ved køb af Ellekildegaarden i 1853. Bemærk underskrift af Marie og N.F.S. Grundtvig, Rønnebæksholm. Privateje.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Matr. 8. Hans Olsen ca. 1866. Privatfoto

Matr. 8. Karen Clausdatter ca. 1866. Privatfoto

Matr. 8 Anne Marie Andersdatter ca.1870. Privatfoto

Matr. 8. Ole Hansen ca. 1870. Privatfoto

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Matr. 8 Ole Hansen ca. 1900. Privatfoto

Anders Hansen blev gift med Kirstine Hansen i 1898. Han var løjtnant i marinen, men købte i 1898 Skovgaard matr. nr. 3 i Brandelev. Han var sognerådsformand for Næstelsø Mogenstrup kommune i 1907-1914. I 1914 solgte han Skovgaard og købte Gambakkegaard i Nr. Tvede, Toksværd sogn. Også her blev Anders Hansen valgt til sognerådsformand, men han døde i 1926 ved en ulykke, idet han faldt ned fra et piletræ, som han var ved at styne, og brækkede halsen. Hans Hansen overtog Ellekildegaarden i 1909, se mere derom i næste afsnit. Anne Marie Andersdatter døde allerede i 1877. I sit andet ægteskab var Ole Hansen gift med Else Andersdatter, der var enke efter gårdmand Poul Hansen, Greisgaarden, Rønnebæk. Hun var født i 1834 som datter af gårdejer Anders Christiansen, Ornebjerg. Hun døde i 1902, og Ole Hansen døde i 1909.

Som nævnt overtog næste generation, Hans Hansen, gården. Han blev gift i 1903 med Marie Petersen, datter af gårdmand Jørgen Petersen, Skrændtskovgaard i Kulby. I deres ægteskab fødtes børnene: Poul 1904, Kaj 1905, Agnes 1907, Knud 1909. Hans Hansen havde fået en god uddannelse i sine unge år. Han blev landbrugskandidat i 1891 og tog lærereksamen i 1898. Han var lærer på flere højskoler, og han var medforstander på Thylands højskole sammen med Thyge Thygesen fra Lille Tvede i 1901-1905, da han rejste hjem til Ellekildegaarden for at aflaste sin fader med gårdens drift. Hans Hansen var meget interesseret i forenings og kulturlivet også på fagligt plan som formand for landboforeningens planteavlsudvalg i 30 år, formand for havebrugsudvalget og Østifternes haveselskab i Præstø amt. Desuden var han i bestyrelsen for Brøderup Højskole og Historisk Samfund. Da Næstved Museumsforening blev oprettet i 1939, blev Hans Hansen indvalgt i bestyrelsen. Ved den stiftende generalforsamling overrakte han museet Næstelsø's

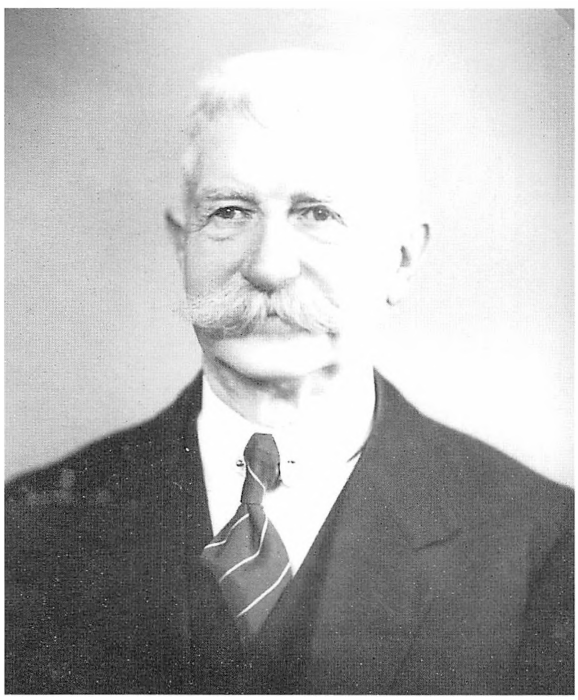

Matr. 8. Marie og Hans Hansen ca. 1935. Privatfoto

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

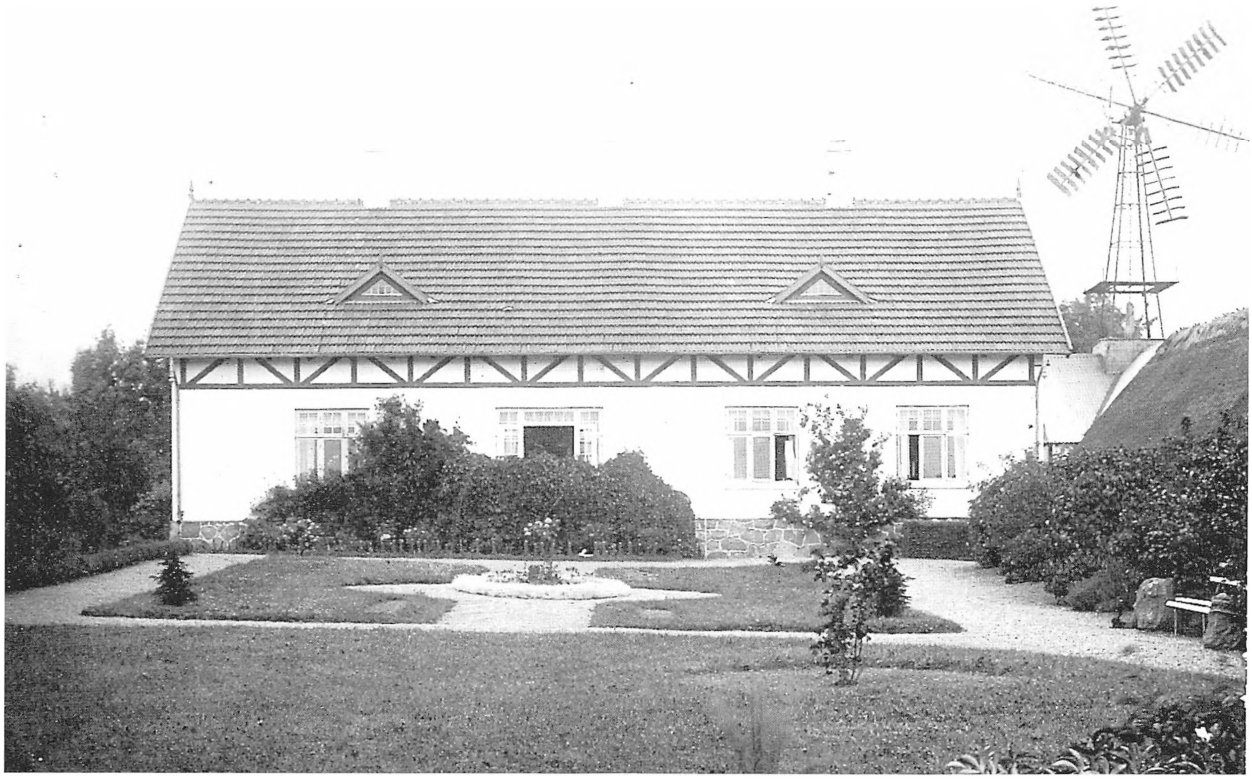

Matr. 8. Stuehus bygget 1909. Mølle bygget 1914. Privatfoto

37 Matr. 8 Ellekildegaard ca. 1950. Privatfoto

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

gamle byhorn, som han havde fundet henkastet i smedens skrotbunke. Endvidere skænkede han museet sin enestående samling af oldsager (stenredskaber) som var fundet på gårdens jord. I 1941 overdrog Hans Hansen gården til sin ældste søn, Poul Hansen. Hans Hansen døde i 1943 og Marie Hansen i 1957.

Poul Hansen blev gift i 1933 med Gudrun Jensen. De var præstegårdsforpagtere i Næstelsø i årene 1933-1938. I 1938 flyttede de til Ellekildegaarden, og som nævnt overtog Poul Hansen gården i 1941. Gudrun og Poul Hansen fik børnene: Annemarie, Ole, Hans og Lars. I 1972 overdrog Poul Hansen Ellekildegaarden til Hans. Foruden at passe gårdens drift var Hans R. Hansen lærer på Lundby landbrugsskole, indtil den blev nedlagt. Efter at have været medlem af kommunalbestyrelsen i en årrække blev Hans R. Hansen i 2002 valgt til borgmester i Fladså kommune. Han blev den sidste borgmester i Fladså kommune og er nu anden viceborgmester i den nye Næstved storkommune.

Matr. nr. 8b
Ellekildegaards gårdtomt med toft
Holmevej 7

Margrethe Pedersdatter med datter og svigersøn og deres familie blev boende i gårdens bygninger med en jordlod på ca. 2½ td.l., og de er fortsat fæstere under Rønnebæksholm. Desuden fik Margrethe Pedersdatter aftægtsydelse fra gården på livstid. Ved folketællingen 1834 består familien af Christen Jensen, hans kone Ane Jensdatter og deres børn: Jens Christensen 20 år, Ellen Christensdatter 8 år, og konens moder, Margrethe Pedersdatter, der som nævnt døde i 1836, 81 år gammel.

I 1845 tællingen nævnes Christen Jensen som væver og husmand og er da 58 år, og hans

Matr. 8. Gudrun og Poul Hansen 1957. Privatfoto

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

kone Ane Jensdatter er 61 år. Sønnen Hans Christensen bor hjemme og er væversvend. Hvad den anden søn, Jens Christensen, er, vides ikke. Datteren, Ellen Christensdatter, blev gift med Peder Nielsen fra Rønnebæk og boede i Næstved.

I 1850 bor Ane og Christen Jensen stadig på ejendommen, og han nævnes som husmand og væver. Sønnen Hans bor stadig hos forældrene nu med sin familie og nævnes som inderste og væver. Han er blevet gift med Kirsten Jensdatter fra Ørslev i Sorø amt, og de har en datter på 5 år Maren Hansdatter. I 1853 køber Hans Christensen ejendommen til selveje af Rønnebæksholm for 400 rdl. I 1855 sælger Hans Christensen 2 skp. land til Jens Andersen for 80 rdl. Denne ejendom får matr. nr. 8c, se nærmere om dens videre historie under 8c.

I 1857 sælger Hans Christensen matr. nr. 8b for 700 rdl. til Søren Frandsen. Hvor Hans Christensen og hans familie rejste hen, ved jeg ikke. Hverken han, hans kone og svigerforældre døde i Næstelsø sogn. Den nye mand på matr. nr. 8b, Søren Frandsen og hans kone Margrethe Frederiksen, var født i Toksværd sogn. Han var 55 år og Margrethe 58 år. Deres datter, Dorthea Sørensen hendes mand Peter Andersen og deres nyfødte søn Hans Peter Andersen bor hos dem. Dorthea og Peter Andersen overtog senere ejendommen, og Peter Andersen var tækkemand. I 1922 overdrog de ejendommen til deres datter Christine og svigersøn Jens Rasmussen. Efter Jens Rasmussens død købtes ejendommen af Rudy Pedersen.

Matr. 8b Christine og Jens Rasmussen privatfoto ca. 1960

Matr. 8b Huset på Ellekildegaards gårdtomt 1980. Foto Knud Hansen

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Matr. nr. 8c
Holmevej 9

Efter at Jens Andersen havde købt grunden i 1855 opførte han et hus. I 1891 solgte han til skrædder Peder Hansen for 2.075 kr. med aftægt for sælgeren. I 1927 solgte Peder Hansen til Christian Jensen der herfra dyrkede 4 td.l. af præstegaardsjorden. Han solgte i 1927 til Niels Peter Thorkildsen, der omkring 1940 byggede den villa, der ligger på grunden nu.

Gammel ven og gammel vej
siger folket svigter ej,
og hvad folk fra slægt til slægt,
siger højt med alle munde.
Det har grund og det har vægt
må forglemmes ingenlunde.

Grundtvig

Matr. nr. 8e
Holmevej 4

Det oprindelige hus, matr. nr. 31, er opført på gadejord. Der er senere købt jord til huset fra matr. nr. 8 Ellekildegaarden, hvor det nye hus er opført, matr. nr. 8e. Det første skøde er udstedt den 22. december 1893 fra murermester Jørgen Hansen til tømrer Niels Poulsen . Han var søn af møller Jacob Poulsen, Myrup, og således bror til Frederik Poulsen, matr. nr. 4c, Næstelsø. Han var gift med Mette Jensine Rasmussen, datter af gårdmand Niels Rasmussen, Tvedegaard, Lille Tvede. I 1908 solgte Niels Poulsen til tømrer Hans Rasmussen, Brandelev. I 1921 købte Niels Poulsen huset tilbage og fortsatte sin tømrervirksomhed herfra. Efter Niels Poulsens død overdrog Jensine huset til sønnen Christian Poulsen, der i 1946+ solgte til Erik Nielsen.

Matr. nr. 8c.
Privatfoto ca. 1970.

Matr. nr. 8e.
Privatfoto 2008.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Matr. nr. 9 Skovbo
Skovbovej 8

I 1664 hedder fæsteren Niels Olsen og gården ejes af Sorø kloster som hører under kronen. I landgilde skal han svare 2 pund byg, 2 tønder og 1 skp. havre, ½ bolsvin, 1 lam, 1 gås, 2 høns, 10 æg, ½ fodernød, 2 mark sølvpenge. I 1673 udlægges denne gård sammen med matr. nr. 11 Svingkærgaard til Københavns Slotspræsteembede. Herfra går disse to gårde tilbage til kronen i 1687, men administreres nu fra Vordingborg slot, hvorfra den udlægges som ryttergods. Niels Olsen er stadig fæster i 1688. Gårdens hartkorn er 6-3-3-1, men der står, at to tønder hartkorn er matr. nr. 11 Svingkærgaardens tilliggende, som drives under matr. nr. 9 Skovbo. Det første fæsteskifte på denne gård, der nævnes i rytterdistriktets protokol, er fra 1720 hvor Lars Hemmingsen fæster denne gård som Christen Hansen fradøde bestående af 4 længer, 40 fag, brøstfældig for 10 rdl. Besætningen med rugsæden beregnet til 148 rdl.

Lars Hemmingsen havde ellers i 1718 fået faderens, Hemming Ibsens gård matr. nr. 5, men er allerede i 1720 fraflyttet denne igen. Lars Hemmingsen blev gift med enken på matr. nr. 9. I 1735 blev hans steddatter, Maren Christensdatter, trolovet med Jens Andersen, som tjente Hans Madsen matr. nr. 7. Enken må have været ung, hvis ikke hun er død før 1728, da kirkebogen begynder, hvilket er mere sandsynligt, for den sidste barnedåb er i 1747. Lars Hemmingsen var i sit andet ægteskab gift med Maren Hansdatter. Han døde i 1754, 58 år gammel, og Maren Hansdatter døde 1759. Deres søn, Jens Larsen, overtog fæstet af gården efter faderen. Han var født 1729 og blev gift med Ane Thomasdatter. I 1740 solgtes gården til Bækkeskov, herfra i 1760 til Grevensvænge, hvorfra den i 1789 blev solgt til Sparresholm. Jens Larsen levede således under 3 ejere i de 40 år, han var fæster af gården. Ved folketællingen i 1787 er sønnerne Lars på 25 år og Thomas 15 år hjemme på gården. Af tjenestefolk er der kun en pige på 14 år. Det var således et lille folkehold på gården, også på baggrund af at Ane og Jens nærmede sig aftægtsalderen. Ved udskiftningen i 1794 blev gården tildelt 78 td.l. jord yderst mod nord ved Bonderup skel. Gårdens bygninger måtte nedbrydes og blev genopført midt i lodden ved vejen til Bonderup, der på det tidspunkt lå øst for gården. Indtil udskiftningen lå gården i byen, hvor matr. nr. 11i Holmevej 29 ligger nu. Her har 11i's nuværende ejer, Kresten Thorslund, fundet rester af gårdens brolægning og en 2 skilling dateret 1672 med Chr. V initialer. I

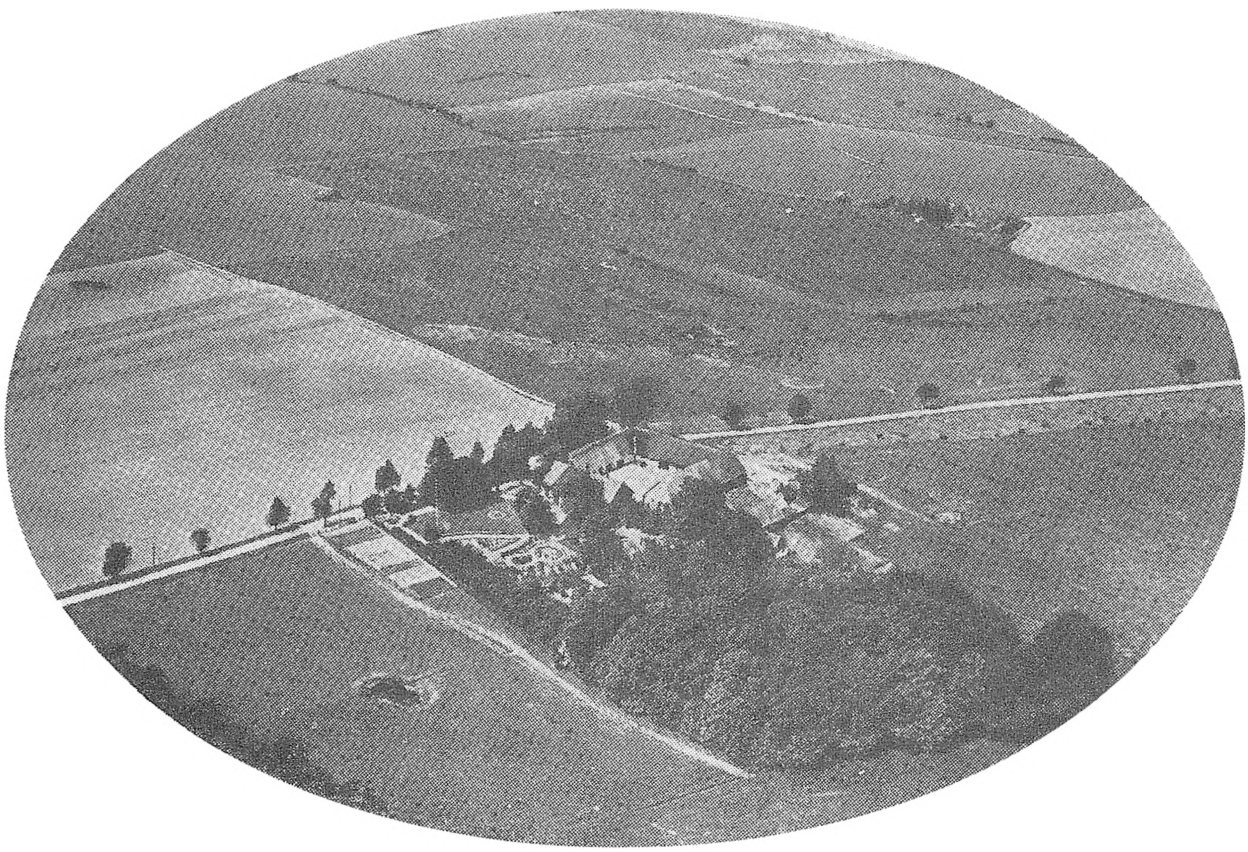

Matr. 9 Skovbo 1933. Privatfoto

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

udskiftningsforliget står der intet om at gårdens fæster får økonomisk hjælp ved udflytningen af gården i modsætning til fæsteren af byens anden udflyttede gård matr. nr. 6 Bøttekildegaard. Samme år, 1794, afstod Jens Larsen fæstet efter 40 års forløb til ældste søn Lars. Fæstebrevet lød således: *"Jeg, Johan Frederich Heinrich til Sparresholm og Raadegaard haver stedt og fæst til Ungkarl Lars Jensen samme Gaard udi Sparresholm Gods tilliggende, som under Næstelsø Sogn og By beliggende nys udflyttede "Frederichsminde" kaldet som hans Fader Jens Larsen, hidtil paaboede. Hvilken Gaard, der staar for Ager og Engs Hartkorn 8-2-1-6/7 samt Skovskyld 0-0-1-6/7 og udflyttet af Fællesskabet med dens tilliggende og nu for sig udskilte Lodder der forbeholdes Husmandslodden undtagen bemeldte."* Husmandslodden er matr. nr. 24. Sparresholm ejede 3 huse i byen, og de blev tillagt hver en mindre jordlod, der blev taget ud af de 3 gårdes tilliggende som Sparresholm ejede.

Godsejeren giver her gården navnet *"Frederichsminde."* Han navngav også andre gårde, som godset ejede i andre byer. Sparresholms 2 andre gårde i Næstelsø blev mig bekendt ikke navngivet. At navnet *"Frederichsminde"* senere er brugt, har jeg aldrig set eller hørt. Hvornår den fik sit nuværende navn, Skovbo, ved jeg ikke. Ved folketællingen i 1801 er der følgende beboere på gården: *"Husbonde Lars Jensen og hans Kone Ellen Nielsdatter. Som Tjenestefolk Lars´s Broder, Thomas Jensen og Lars Larsen Tjenestedreng på 12 Aar og som Aftægtsfolk Ane Thomasdatter og Jens Larsen."* Der er stadig meget få tjenestefolk på gården. Lars Jensens yngre broder, Thomas, er stadig på fødegården som tjenestekarl. Sparresholm fik en ny ejer, som i 1805 solgte fæstegårdene og dermed også *"Frederichsminde,"* til selveje. I skødet står: *"Grandjean af Sparresholm til Lars Jensen paa Udflyttergaard i Næstelsø for 2.375 Rdl."* I 1809 solgte Lars Jensen gården til Chr. Suhr, men beholdt 20 td.l. af det yderste af gårdens lod langs skellet til byens gamle fællesskov, og der byggede han en ny ejendom. I 1811 solgte Chr. Suhr til Grev Moltke på Rønnebæksholm. I 1828 solgte Grev Moltke til Christen Christensen og Ane Jensdatter. Lars Jensens jord kom tilbage til gården, og bygningerne blev revet ned.

Den nye ejer på gården var født i 1784 i Hemmestrup og var indtil da herskabskusk på Bækkeskov. Den 29. oktober 1828 blev han gift med Ane Jensdatter, der var kokkepige på Bækkeskov. I sine erindringer skriver Dorthea Neerup fejlagtigt Ane Pedersdatter. Hun var født i Lille Tvede 1794 som datter af gårdmand Jens Hansen. Kort tid før Ane´s konfirmation i 1809 er Jens Hansen og hans familie flyttet til Everdrup sogn, men Ane bliver konfirmeret i Næstelsø kirke 9. april 1809. Der var ingen børn i Ane og Christen Christensens ægteskab og den 3. februar 1840 døde Christen Christensen 56 år gammel. Ane´s enkestand varede kun 5 måneder. Den 9. juli blev Ane Jensdatter gift med Jens Olsen fra Blangslev, søn af gårdmand Ole Christensen i Blangslev og kaldet Ole Kusk, og bror til Hans Olsen, Ellekildegaard, matr. nr. 8.

Jens Olsen var 32 år og 14 år yngre end Ane Jensdatter. Dorthea Neerup fortæller i sine erindringer, at han var meget velhavende og straks byggede stuehuset betydeligt større. Da der heller ikke i dette ægteskab var børn, adopterede Ane og Jens Olsen hans broderdatter, Margrethe, datter af Peder Olsen, Søndergaard, Bøgesø, i 1865. Margrethe blev gift med Niels Nielsen søn af sognefoged Niels Jørgensen matr. nr. 4 Lille Tvede. Niels havde været med i krigen 1864, hvor han blev taget til fange af tyskerne og kom i fangelejr i Koblenz. Han var meldt savnet fra dansk side, og ingen på hjemegnen kendte hans skæbne, før han vendte uskadt hjem. Ane Jensdatter døde 1871, 75 år gammel og Jens Olsen døde 1873, 64 år gammel. Margrethe og

Matr. 9 Niels og Margrethe forlovet 1863. Privatfoto

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Matr. 9 Niels Nielsen som soldat 1864. Privatfoto

Niels Nielsen overtog gården. Han var en dygtig og velbegavet mand, der fik gården i god drift. Han deltog meget i det offentlige liv og var bl.a. kommunekasserer og sognefoged fra 1896 til sin død 1905.

Heller ikke i Margrethe og Niels Nielsens ægteskab var der børn. Så hentede man atter en lille pige på Søndergaard i Bøgesø, Dorthea, født 1880, der var datter af Margrethes søster, Ellen Pedersdatter, og hendes mand, Ole Jensen Neerup.

Margrethe og Niels Nielsen døde begge i 1905. Dorthea overtog gården og giftede sig i 1906 med Hans Peter Hansen søn af Simon Hansen Høagergaard matr. nr. 7. I deres ægteskab var der børnene Margrethe født 1905, Niels født 1913, han var født med hareskår, og døde, da han var 7 måneder, og Ingrid født 1917. Margrethe og Ingrid overtog senere gården, men ingen af dem havde børn. Ingrid og hendes mand, Knud Bæk, ejede gården til Ingrids død, hvorefter den købtes af Hans P. Hansens broder, Frands Hansens sønnesøn, Jørgen Simon Hansen, Høagergaard.

Dorthea Neerup har skrevet sine erindringer der er meget velskrevet og fortæller om livet og forholdene på gården og egnen, dog er der en del historiske unøjagtigheder. Jeg har derfor valgt at lade uddrag af disse erindringer være afslutningen på Skovbo´s historie.

Matr. 9 Niels Nielsen 1902. Privatfoto

Matr. 9 Margrethe Pedersdatter 1902. Privatfoto

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Matr. 9 Dorthea Neerup ca. 1935.
Privatfoto

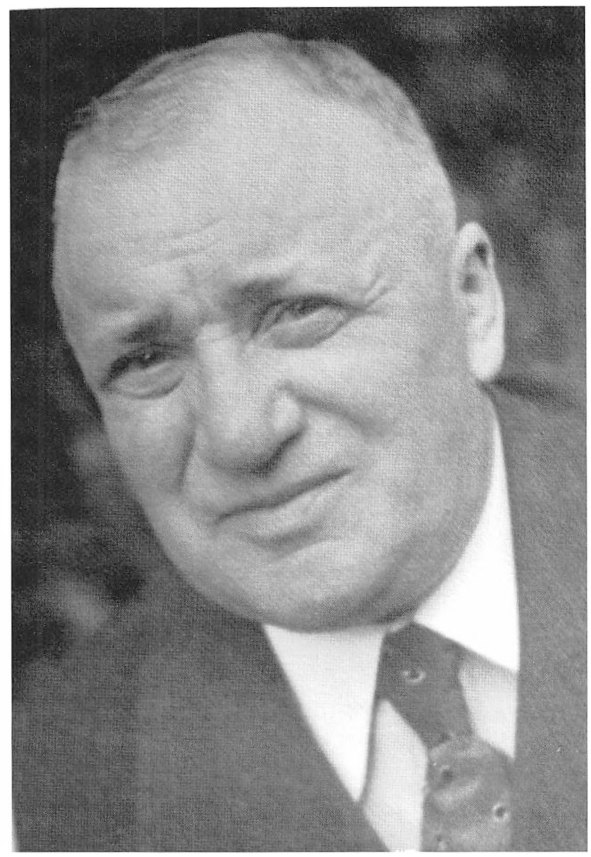

Matr. 9 Hans P. Hansen ca. 1935.
Privatfoto

matr. 9 Ingrid Bæk Privatfoto ca. 1957

matr. 9 Knud Bæk Privatfoto ca. 1957

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Uddrag af
Dorthea Neerups erindringer:

På mine døtres indtrængende opfordring vil jeg nedskrive nogle træk fra min barndom og ungdom, om hvad jeg har hørt de gamle fortælle om deres arbejde og livet på en bondegård. Efterfølgende drejer det sig om tre slægtled – fra 1810 til vor tid.

For det første om Ane Pedersdatter, født 1794 i Lilletvede, gift 1. gang med Chr. Christensen fra Hemmestrup, 2. gang med Jens Olsen fra Blangslev. For det andet om deres plejedatter Margrethe Pedersdatter, født 1837 på Søndergård i Bøgesø, gift med Niels Nielsen, født 1838 i Lilletvede. Og for det tredje om deres plejedatter Dorthea Neerup, gift med Hans Peter Hansen, født 1876 i Næstelsø. Som vi ser, var der ikke børn i de to første ægteskaber, så vor datter Margrethe er det første barn, der er født på gården her siden 1820.

Ane Pedersdatters fader var fæstebonde under Bækkeskov gods, og de voksne børn kom med faderen på hoveri i såtid og høst. De kørte hjemmefra ved midnatstid for at være på gården, når solen stod op. De havde forplejning med til flere dage, og de sov i høet om natten. I efterårstiden gjorde de vejarbejde: Pigerne gravede jord, og karlene kørte den væk. Det var strengt arbejde, men de var unge, og om aftenen gik dansen lystigt i loen.

Ane var dygtig og kvik, så hun kom i tjeneste på gården, lærte at lave mad og kom som husjomfru op i herskabskøkkenet. Der lærte hun kusken Christen at kende. De blev forlovet og tjente sammen i flere år. De fik samlet så mange penge sammen, at de kunne købe gård i Næstelsø.

Den lå oprindelig i byen på toften, hvor vejen drejer til Brandelev, men ved udskiftningen 1797 blev bygningerne flyttet ud ved Bonderup skel, hvor gårdens jorder lå. Gården hørte under Rønnebæksholm gods ligesom de andre gårde i byen, og den ejedes af grevinde Moltke. Man formoder, at gården var bygget som en forpagtergård under godset, meget rummelig i alle måder og stuehuset så velbygget, at det stod endnu i 1911, da det blev revet ned.

Gården er beskrevet i matrikelbogen fra 1820 ved den tid, da vor slægt overtog den:

"En selvejergård, matr. nr. 9a og 9b, 71 tdr. land agerjord, 14 tdr. land eng og mose. Af beskaffenhed middelgod jord med nogen muld og lerblanding i veldyrket tilstand. Areal 85 tdr. land. Hartkorn 8 tdr., 2 skæpper og 2¾ album."

Grevinde Moltke solgte nr. 9b til Lars Jensen, som byggede en lille gård på bakken ved enden af den nuværende markvej. Ved statsbankerotten måtte han forlade den. Bygningerne faldt sammen og udslettedes. I min barndom stod kun nogle kirsebærtræer og hyldebuske samt et vandhul til minde om, at her havde en familie boet. Nr. 9b faldt atter ind under hovedparcellen, og grevinden solgte det hele til Ane og Chr. Christensen. Af et dokument, som ligger her, kan det ses, at de kom til at skylde 1000 rigsbankdaler, som først blev betalt i 1828 af den senere mand på gården.

Chr. Christensen døde tidligt, og hans enke giftede sig atter. Med den nye mand kom der velstand til huse. Jeg har hørt at han kom kørende til brylluppet i den første hamborgervogn, der var set på egnen. Det var en fast vogn med to agestole, der hang i remme. Oven over var der smukke tæpper, som endnu er i brug. For vognen gik to flotte brune hopper med sølvpletteret seletøj. Han selv sad på bukken i ternet kavaj med to slag, blå vadmels skødefrakke med sølvknapper, høj silkehat og merskumspibe. Alle disse sager samt et krus med sølvlåg fra 1588 og mange andre sølvting findes endnu på gården.

Jens Olsen var søn af den velhavende selvejerbonde Ole Kusk fra Blangslev. Jens begyndte straks at bygge til stuehuset, for der måtte dog være plads til den store familie, når der var gilde. Der blev bygget 6 fag til den østre gavl og en stor udbygning mod syd, så der blev en stor og rummelig bolig, højt til loftet og vidt til væggene. Stod man i køkkendøren, kunne man se gennem køkken, folkestue, lillestue, havestue og storstue, for dørene sad lige over for hverandre. At der var rent og fint over det hele sørgede Ane for. Hun var jo ikke for intet herregårdskokkepige.

Heller ikke i dette ægteskab kom der børn. Men på Søndergård i Bøgesø gik en lille pige, som de måske kunne få lov til at få. Hendes fader Peder Olsen, var broder til

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Jens Olsen. Han døde tidligt og hans enke giftede sig igen, så hun var glad for at overlade sin yngste datter til Ane og Jens Olsen. Det var min elskede plejemor Margrethe. Hun var seks år, da hun blev hentet hjemmefra. Lille Margrethe blev strengt opdraget, som det var skik i de tider. Der vankede ris for den mindste forseelse, og riset måtte hun selv hente i stubberne. Var det ikke smidigt nok, blev der hentet et bedre. Værst var det at blive sat ned i den mørke kælder, hvor der var tudser og firben. Lemmen blev lukket i, og der stod moster og rystede. Tidt kom hendes gode farbror og lukkede hende ud, men da var der skænd til dem begge.

Moster voksede op og blev ferm til husarbejdet, dygtig med rokken og flink til at sy hulsøm og hvidsøm til hendes udstyr, som der blev samlet til fra hendes 10 år. I sognet fandtes ingen med så kostbare korsklæder og sølvnakkehuer med tønderkniplinge-lin som moster. Intet blev sparet, for Ane så gerne, at moster var den flotteste, når de kom ud til de store bondegilder. Så kom "skafferen" ridende ind i gården, og inden han stod af hesten, afleverede han sin remse: Indbydelse til bryllup, barsel eller begravelse, de første to dage til middag kl. 12, den tredje til aftensmad og dans i loen. Den dag kom alle gårdens folk også med. Min moster, der jo var enebarn, kom med til det hele. Kvindfolkene havde forskellige hvergarnskjoler og huesæt på hver dag, og de kappedes om at klæde deres døtre på så smukt som muligt.

Bruden var i sort ulddamask kjole, tønderkniplinger ved hals og hænder og dertil guld- og sølvnakker med skønne, brede silkebånde i brus ned ad nakken. Kl. 12 om natten på bryllupsdagen fik bruden konehuen på. Den var sort med guldnakke, og siden i livet blev den kun brugt til altergang og begravelse. Det var skik, at de unge brudepiger havde brudekrone på. Den lå højt på hovedet oven på fletningerne, og pigerne var glade for at have dem, da det var den eneste lejlighed til at præsentere deres hår – ellers var det jo skjult under huen, der sad så stramt, at de fleste kvindfolk havde ligtorne på ørerne. Brudekronen måtte kun bæres, hvis bruden var jomfru, når brylluppet stod, og at dette spillede en stor rolle, ses af følgende:

"Der skulle være bryllup i Blangslev, og skafferne havde indbudt til gilde. De unge piger havde bragt føring til bryllupshuset. Fra hver indbudt familie kom datteren eller storpigen med en stor blankpudset kobberspand på hver arm. I dem var der slagtet fjerkræ, æg og smør. Smørslaget var så kunstfærdigt sat op i sirlige rosetter, man kappedes om at komme med den fineste, for den skulle stå på brudebordet, og det var en stor ære. Til det omtalte bryllup var indbydelserne sendt ud og alt i orden, og folk glædede sig til festen, men tidlig om morgenen på bryllupsdagen kom skafferen sprængende ind i gården og meldte: "Pigerne må ikke "flettes," for bruden har i nat fået en søn. Gildet blev alligevel holdt, og bruden lå i sengen."

De gamle dragter, sølvknapperne, brudekronen, bryllupshuen, konehuen og de tønderske lin findes endnu på gården her. I 1863 blev moster Margrethe forlovet med sognefogedens søn Niels fra Lilletvede. I 1864 blev han indkaldt til krigen. Sammen med de andre unge karle fra sognet blev han kørt til Ringsted for at komme med toget ad Jylland til. Dengang var der kun jernbane fra København til Korsør. De unge mennesker skulle melde sig i Fredericia for efter en omskoling der at sendes længere sydpå.

Onkel meldte sig under oberst Gerlach. Han var i tjenesten blevet korporal og har sikkert været en rask soldat med gåpåmod og et herligt humør. Han var under hele krigen fourer og ordnede indkvartering for officerer og menige, og han var med i mange træfninger. Han har fortalt, at han en tidlig morgen i klingrende frost gik syd på for at ordne en indkvartering. Han havde gået et par timer og kom til den by, hvor det skulle ske. Udenfor den første gård stod en mand og kaldte på ham:"Folkene her er tyskvenlige, kom med ind i stalden, så vil jeg fortælle dig, at dit regiment har forladt stillingen og er gået nordpå, så du er dårligt stillet. Men jeg vil vise dig et sted, hvor du kan gå over åen. Gå så østpå, så træffer du banelinien, og så finder du nok vej frem."

Han tog sit uldne halstørklæde og bandt det om onkels hals. Onkel havde det med hjem fra krigen sammen med den lille pibe, hans oberst gav ham, da han nåede sin deling. Onkel gav sig på vej og traf banelinien. Kort efter kom et lokomotiv brasende, og onkel trådte midt ud på banen. Det standsede, og

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

han bad om at måtte køre med. Det blev afslået, men det hjalp, da onkel tog en 10 rigsdalerseddel frem; den var dagen før kommet fra hans kæreste. Onkel sprang op ved siden af fyrbøderen, der blev sat fart på, og det gik rask igennem tyskernes linier. De var opstillet på begge sider af banen. Omsider nåede onkel sit kompagni. Hans oberst klappede i hænderne, da han så ham. Der var ingen, der havde ventet at se ham mere.

Onkel fortalte også om en anden episode: "Fjenden havde taget stilling på en bakke lige overfor de danske. Der var en dal imellem dem, og i dalen lå en gård, som tyskerne stadig havde ærinde ned til. Derfra kunne de også skyde på de danske, så det blev besluttet, at gården skulle skydes i brand, og folkene der skulle have bud om det, for at de kunne komme væk. Onkel fik ordre til at gå derned og vælge to af sine kammerater til at følge med. Tidlig morgen drog de af sted. De to blev forladt bag et gærde med påbud om at sætte huerne på bøssepiberne og vinke, hvis de så tyskerne komme. Da onkel kom ned til gården, stod en mand og postede vand. Han tog mod beskeden og sagde til onkel: "Vil du bjerge dit liv, danske soldat, så skynd dig, de kommer nok, for om et øjeblik har vi tyskerne." Onkel så nu, at kammeraternes huer fløj til vejrs, og han løb som aldrig før og kom godt fra det. Folkene på gården kom væk i en fart, og gården blev skudt i brand."

Den danske hær gik stadig tilbage, og soldaterne led meget under vinterens kulde. Utøj plagede dem, og det var strengt at ligge bag et gærde eller på åben mark og skifte undertøj. Der var ikke alene krig, men vinteren var dette år meget streng, og humøret var det småt med. Særlig tilbagetoget fra Dybbøl var rædselsfuldt. Vejene var ufremkommelige og opblødte, og artilleriet havde spoleret sine vogne og kanoner, der stod på vejene. I grøfterne lå stakkels halvdøde mennesker og heste. For i det hele taget at komme frem måtte soldaterne over broen til Als, men det var yderst farligt, for tyskerne beskød den, og der på broen faldt onkels bedste ven og kammerat. Onkel og den anden sidemand ville have ham med, men den sårede sagde: "Gå I kun – jeg er færdig, men hils min mor og min kæreste." Han var fra Vallensved, og onkel overbragte hans hilsener. De, der kom levende over broen, søgte ind i kirken i Sønderborg. De var så trætte og udasede, at de faldt om på gulvet og sov ind med det samme. Stivfrosne vågnede de om morgenen, hvor byens koner og piger kom ind i kirken med varme drikke og morgenmad.

Soldaterne blev indkvarterede i bunkevis hos de forskellige borgere i byen. Onkels yngste broder, Rasmus tjente hos borgmesteren, og der blev han indkvarteret, kom i bad, blev klippet og barberet og fik borgmesterens tøj på. Uniformen var jo ødelagt af sneen og regnen, og onkel promenerede i det fine tøj, der passede ham, som var det syet til ham. Borgmesteren fik den ide, at onkel skulle fotograferes i det, og billedet blev sendt hjem til kæresten. Det blev taget på glas – det kaldes Daguerotypi, og det er nu meget sjældent. Det hænger for tiden i "den gamle stue," men er næsten udslettet. Dog kan onkels ansigt og borgmesterens urkæde endnu ses på billedet. Trods soldaternes modstand varede det ikke længe, før fjenden erobrede broen over til Als, og danskerne blev trængt ud af byen og ned mod vandet, og mange tapre led døden der, da fjenden trods det hvide flag og soldaternes nedlæggelse af geværerne blev ved at skyde.

Kun få i onkels deling slap med livet. De overlevende blev taget til fange og ført sydpå. De blev lukket ind i kreaturvogne, og i tre dage kørte de uafbrudt sydpå, indtil de kom til Koblenz ved Rhinen. Lige over byen lå en fæstning, hvor de blev anbragt. Soldaterne led meget ved den dårlige forplejning. Brødet bestod af bark og ærter, og mange blev syge. Onkel fik en sangforening i gang, og soldaterne sang de danske sange så kønt, at der kom bud fra byens borgere, der bad dem synge for dem. Det gav lidt afveksling og et måltid mad, hvad de var glade for. Onkel var meget musikalsk og kunne sætte anden stemme til enhver sang.
Hjemme i sognet anede man intet om alt dette. Der var ingen efterretninger om noget, og der var sorg i mange hjem i sognet. En dag, da moster stod i bryggerset, gik døren op, og en mand i lang kappe og med skæg til bæltestedet kom ind. Det var onkel, men moster kendte ham ikke, før han sagde: "God dag, min pige." Så blev der glæde.

Nu et spring frem til 1880-81. Onkel stod en dag uden for gården og røg på sin uundværlige pibe. En mand kom rask hen ad vejen, standsede og sagde:"God dag, korporal Nielsen." Onkel blev meget forbavset og kendte ikke manden. "Jo, vi var i fangen-

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

skab sammen, og jeg husker dig godt. Du ledede sangforeningen i Koblenz." Han selv hed Jørgen Esbensen og boede i Faksinge ved Præstø. Han havde hørt, at der var en lille ejendom til salg i Bonderup, og nu var han på vej for at købe den. Onkel tog med for at se huset, de købte det. Det ejes for tiden af en Polak ved navn Grabas. Jørgen fik køretøj og hentede sin familie, en dygtig kone og to smukke døtre. Jørgen fik arbejde og var der i 42 år. Han var snild til huggehusarbejde, lavede tøjrepæle, hammelstøj og repererede alt værktøj så godt. I sommertiden passede han haven og gjorde sig nyttig alle vegne. Han var med sit glade sind og gode humør afholdt af alle.

Moster og onkel holdt bryllup den 25. maj 1865. Det var sikkert et smukt par. Moster var meget pæn, hun havde en teint så hvid og rød og et dejligt langt, lysblondt hår, der skinnede som guld, når det blev slået ud. Onkel var høj og flot af skikkelse med det kønne krøllede hår, godt begavet, kvik og livlig og med et enestående humør. De blev tilskrevet gården, men overtog den først, da de gamle døde. Moster sørgede så meget over dem begge, dog vist mest over sin gode farbroder, som hun lignede meget. Hun holdt aldrig op med at sørge over dem, ikke alene fordi de overlod hende alt, men også fordi hun elskede dem oprigtigt.

Onkel begyndte straks at dræne og mergle jorden. Alle de dybe mergelgrave, der fandtes i min barndom, minder om det strenge arbejde, der blev gjort disse år. Der er og har altid været en masse store sten på marken. De blev brudt op og kørt hjem til gården til senere afbenyttelse. Driften blev lagt om, og jorden kom i orden, så godt det lod sig gøre med den tids hjælpemidler. De forskellige holme havde navn: Møllebakken bag den lille lund, Bonderup-agrene, Koksagre, Lillemarken, Jernmosen, Lars Jensens bakke, Hans Henriks-agrene og Svinehøj, hvorpå der blev lavet en høj med et firkantet rum i midten og trappetrin op til toppen, hvor der var en god udsigt. Hans Mortensen fra Bonderup og onkel lagde en flaske i højen med deres og deres hustruers navne og data. I mange år var det vor søndagsudflugt at gå derop og være lidt sammen med vore gode naboer og venner. Jo, den høj havde vi megen glæde af, og vore børn med os. Senere blev der bygget en lille jagthytte der. Og nu kunne bare nogen falde på at kalde højen Svinehøj. Nej, nu hedder den Margrethehøj. Det hed den i min barndom, og det hedder den endnu.

Da marken var nogenlunde i orden, begyndte onkel at samle sammen til bygning af stald og lade samt svinehuset, der blev bygget af ene kampesten. Moster havde en fætter, som var murermester på Bækkeskov. Han kom med sine svende og ordnede murerarbejdet. En tømrermester fra Næstelsø ordnede tømrerarbejdet. Det var en travl tid både inde og ude. Håndværkerne var alle på kost, tømrerne var der også om natten. Der blev kun brugt 1. klasses materialer, og bygningerne var solide og rummelige. 1880 var de i orden og alt betalt.

I de påfølgende år blev haven anlagt, og der blev ikke sparet på noget. Gode frugttræer og sjældne sirbuske blev hentet på Hesede planteskole. Kun det gamle pæretræ fik lov at stå, det stod på volden, da vejen forhen gik på den anden side af gården, og det stod endnu i 1939, da en storm fældede det. På begge sider af den brede gang ned til lunden var plantet æble og pæretræer, og når de blomstrede, var det som et eventyr. I Næstved Tidende stod der engang en artikel netop om denne skønne i sognefogdens granplantage, hvor et lille vandløb gik igennem med to broer under. Haven er flere gange siden lagt om, men aldrig har den været så smuk som min barndoms have. I lunden blev lavet brede gange og en mindesten rejst til minde om Ane og Jens Olsen. En herlig keglebane blev lagt under de gamle bøgetræer, og i sommertiden blev gangene i lunden skuffede samtidig med havegangene.

Tiden gik med arbejde og godt humør, men heller ikke i Margrethes og Niels Nielsens ægteskab kom der børn. Så hentede de en lille pige, ja to, på den gamle gård i Bøgesø, hvor moster var født. Der boede hendes yngre søster, og hun og hendes mand havde syv børn, så de mente nok, de kunne undvære et par stykker. Jeg var den ene af dem, den anden var min lille, kære søster på 4½ år. Hun græd hver dag og længtes efter sin moder, så onkel måtte køre hende hjem igen. Den 14. januar 1886 kom jeg til Næstelsø kørende i kane i klingrende frost. Pigerne kom ud og bar søster og mig ind i den varme stue, og jeg var som hjemme i samme stund. Jeg var da 6 år og havde aldrig været hjemme fra en dag, men jeg befandt mig

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Matr. 9 Dorthea's forældre Ellen og Ole Neerup Jensen ca. 1900, Bøgesø. Privatfoto

Matr. 9 Dorthea Neerup ca. 1900. Privatfoto

godt og var glad, og jeg gjorde mig afholdt med det samme – siger man.

Jeg husker meget lidt fra hjemmet i Bøgesø, men ét står levende i min erindring. Jeg sad en sommerdag med min barnepige på volden ved vejen imod byen. Pludselig ser vi flammerne stige i vejret, og luerne slår ud i et halmtag. Hele byen på nær mit hjem brændte. Det lå kun få meter fra en anden gård, men stuetaget blev dænget til med vand, og da folk så, at det var den eneste gård, der kunne reddes, blev alt sat ind på at redde den. Vi småbørn fik vort søndagstøj på og sendt med barnepigen ud i marken, alt indbo stod der, og jeg huskede at vi legede omkring det. Mange år efter kunne jeg vågne og være forvildet, og jeg troede, der var ildebrand, at sådant indtryk havde denne oplevelse gjort.

Søndergård i Bøgesø var min mormors fødegård; det var en fæstegård under Rønnebæksholm. Til gården hørte 80 tdr. land af Sjællands bedste jord. Min mormor var gift tre gange. Hendes første mand døde tidligt og efterlod sig en lille pige, Dorthea, hvem jeg er opkaldt efter. Da hun var 18 år, blev hun meget imod sin vilje gift med en gårdmand fra Ypmose i Nørretvede. Hun var hans tredje kone. Han var en stor kunstner og billedskærer. Han skar bibelske billeder i egetræ på skabe, buffeter og vægbilleder. Han tjente mange penge, men han var en hård mand. Min mor fortalte, at hendes søster Dorthea en dag kom hjem og ikke ville tilbage til manden mere. Hun knælede for min moder og tiggede og bad, men hendes moder bad hende holde ud. Morgenen efter fandt de hende i brønden. Hun efterlod sig en lille dreng, der kom i pleje hos faderens familie. Han blev siden en dygtig lærer.

Min moder Ellen var eneste barn efter mormoderens tredje mand. Hendes fader hed Willum Pedersen fra Lillenæstved. Han var en smuk mand og var velhavende. Gamle proprietær Carlsen, Vindsminde, har fortalt mig, at det var et smukt syn, når Willum Pedersen og hans kønne datter kom op ad kirkegulvet ved de store højtider i Everdrup kirke. Ingen i sognet havde smukkere bondepigedragt med strålende korsklæde, sølvnakkelin med det fineste tønderkniplingelin end Willums Ellen. Carlsens fader var godsforvalter på Bækkeskov, og de hørte til Everdrup kirke. Moder var meget omsværmet,

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

men tog en udensogns mand, hvad hendes fader var meget ked af. Fader forpagtede da en gård, Viegård, under Hellestrup i Flinterup. Der blev de første børn født, jeg den 5. februar 1880, jeg blev døbt i Kirkeflinterup den 11. april.

I 1883 døde min morfader, og mine forældre overtog gården i Bøgesø, hvor de boede til deres død. Fader var født på Sparresminde på Møn. Hans farmoder var kammerjomfru hos godsejerfruen på Liselund. Hendes herskab flygtede fra Frankrig under revolutionen. Hun fulgte med dem og blev senere gift med forvalteren på godset. De blev forpagtere af Sparresminde, og der fødtes min fader. Fader var en velbegavet og oplyst mand, og hele sit liv var han meget religiøs. Han var landvæsenselev på herregården Højstrup, hvor forpagter Ovesen var en meget varm forkæmper for Grundtvigs livssyn og begejstret for folkelig oplysning.

Fader kom i berøring med mange gode mænd og højskolefolk, så han tog på Hindholm to vintre i træk. Der lærte han at nivellere, og da landmændene just i de dage begyndte at dræne deres marker, fik fader meget arbejde rundt i landet på de store gårde. Da han drænede i Sønderjylland en sommer, gik han de 3 mil til kirke i Gylling, hvor pastor Møller prædikede, det var den eneste grundtvigske præst på den egn, hvor folk hørte til Indre Mission.

Mor og fader dannede et godt hjem på Søndergård, og børnene var kvikke og livlige. Efter den lange arbejdsdag lød der sang og musik. Fader og de to ældste sønner spillede violin, og de andre børn sang meget smukt. Der blev dannet en sangforening der på egnen, og Neerups børn var virksomme i mange år. Brøderup højskole havde stor betydning for hjemmet på Søndergård. Selv om arbejdsdagen var lang, løb mine søskende gerne den lange vej til højskolen for at deltage i sang og gymnastik. Der kom megen fornøjelig ungdom i hjemmet, og der var liv og glade dage trods de små kår. Tiderne var dårlige for landmanden i de år, hvor børnene voksede op, og de havde en del sygdom.

Det hjem jeg kom til, var helt modsat det, jeg kom fra, men jeg befandt mig vel og var glad og savnede ikke mine forældre og søskende. Moster var endnu en smuk og rask kone. Hun var meget stilfærdig og lo sjældent – vel på grund af hendes strenge opdragelse. Jeg var hendes ét og alt, og intet var for godt til mig. Når jeg var syg, og det var jeg desværre ofte, var moster meget bedrøvet og mild og god mod mig. Hun forsøgte at få lidt skik på mig og opdrog mig temmelig strengt. Jeg var for højrøstet og for urolig, men hun kunne godt more sig over mine tossestreger. Jeg tror hun inderst inde var lidt stolt, når jeg var med dem på besøg hos deres omgangskreds, der alle var barnløse.

Min onkel var meget livlig og altid oplagt til spøg, men han var streng, hvis man ikke passede sit arbejde. Alt gik efter klokkeslæt, og ingen slinger i valsen tåltes. Han var sognefoged i mange år og formand for mange foreninger. Folk kom og gik, og alle skulle beværtes. Gæstfrihed og nøjsomhed blev holdt i ære, og jeg tror at deres hjem fik betydning for de unge mennesker, der tjente der, for de blev der i reglen, til de selv skulle stifte hjem. De kom fra børnerige familier, og den ene afløste den anden. Moster holdt pigernes bryllup og sørgede for deres udstyr. Jeg har senere talt med flere, der kun havde lovord om den tid, de havde tjent i den gamle sognefogedgård. Jeg tænker lidt med taknemlighed på mine kære plejeforældre, i mit gode barndomshjem gav de mig alt, og jeg må beskæmmet vedgå, at jeg gav meget lidt til gengæld for hvad de to begge var for mig.

Det kunne knibe lidt med at få tiden til at gå, for der var jo ingen legekammerater. Jeg havde en fin dukke, der sad på en fin dukkestue, men hende måtte jeg ikke røre, for så blev hun snavset, men blev jeg til tider lidt ked af det, løb jeg ned i stalden eller hen på sort lo, hvor Jørgen Espensen stod og tærskede rug med plejl. Han havde tøfler på, og hans træsko stod ved døren, der satte jeg også mine, fik kludeskoene på og satte mig i halmen. Man måtte passe på ikke at træde i halmen, for den er Guds gave. Jørgen var min bedste ven og forstod så godt en lille, forknyt pige. Han dansede på strå for mig og fortalte eventyr, så tiden gik så godt dernede. For det var lidt kedeligt med den støveklud, der altid blev trevlet op, hvor godt den ellers var strikket.
Moster lærte mig at læse, og onkel tog sig af at skrive og regne, så jeg var ferm til det forskellige, da jeg kom i skole. Og det var en fest at gå der, for der var legekammerater, og

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

man kunne næsten gøre, hvad man helst ville. Den gamle lærer Nielsen havde moster og onkel gået i skole hos, og han var min ven. Han kom med eventyrbøger til mig, og da han tog sin afsked, gav han mig sin datters klaver, da hun giftede sig. Jo, det var herligt at gå i skole.

I 1888 var jeg til et stort bondebryllup i Køng, det stod hos min onkels familie. Da vi kom kørende ind i gården, blev vi modtaget med hornmusik, så hestene stejlede. Der var et langt vogntog til kirke. Musikken sad i første vogn og stod og spillede ved kirkegårdsporten. Jeg var brudepige. Vi stod i række op gennem kirken, og efter vielsen gik vi til offers op til alteret. Præsten og degnen vendte ryggen til, men skævede alligevel til kassen, hvor pengene blev lagt. På vejen hjem til bryllupshuset blev der atter musik, og den fortsatte i telte, hvor vi spiste. Der blev danset hele natten. Onkel havde lært mig polka. Valsen gik ikke så godt, men Rheinlænderpolka var vort glansnummer.

Samme sommer var der stavnsbåndsfest i Mogenstrup skov. Der var så mange mennesker, at jeg blev bange og ville hjem. Der så jeg noget så vidunderligt: Et festfyrværkeri. Dagene løb hurtigt for mig nu, jeg gik i skole, og der var jo meget at opleve på en gård. Alene stuehuset og hvad det indeholdt var spændende. I bryggerset, hvor de store indmurede kobberkedler stod, var der en loftstrappe. For at få loftslemmen op trak man i et reb, som blev slået over en krog i væggen. Kunne man det, var man en stor pige. Loftet var et kapitel for sig med mange mærkelige sager og indretninger. Der var et rækværk med dør og hængelås. Man kunne titte derind og se syltetøjskrukkerne på hylderne, kassen med æbler, poser med uld og hør og årets spind af garn, rokke, garnvinder, uldhække, karter og meget andet. På loftet var der 3 skorstene, på den ene hang noget flæsk, spegepølser, røget gåsebryst og røgede lammelår. På den anden skorsten var der tørrede urter: Humle, Perikon, Timian, Kommen og Løvstikke. På den tredje, der hørte til køkkenet og altid var varm, hængte man arbejdstøj, våde sokker og frakker til tørre.

Foruden dette stod der to bukke, en til det sølvpletterede seletøj og en til rejseselerne, begge med gamle lagner over. På den østre side af stuehuset stod 4 store kister, de to med hængelås. Deri gemtes ruller af lærred, dynevår og hvergarn til kjoler og til hverdagstøj til onkel. Der stod også malttønden og tønden til melet. Der var tæt låg på dem. Her var en herlig duft af urterne, det røgede flæsk og kornet, der lå i dynger på selve loftet. Under stråtaget var der lunt om vinteren og køligt om sommeren. På hanebjælken over storstuen hang to knipper langhalm, som gammelmor og gammelfar havde ligget lig på, til deres kister blev lavet. Fjernede man dem, ville der ske ulykker på gården. De blev brændt, da vi byggede nyt stuehus i 1911. Vi slap for ulykker, men ikke for sygdom og sorg.

Nu lidt om det daglige liv på gården. Det var præget af flid og nøjsomhed, som ingen kender i vor tid. For at kunne nå hvad man skulle, begyndte vi dagen tidligt, kl. 4 om morgenen og kl. 5 om vinteren, hvor man brugte olielygter i staldene.

Kl.	*6*	*davre, et stk. rugbrød med fedt, ½ sild*
Kl.	*9*	*frokost med snaps*
Kl.	*12*	*middag med to retter mad*
Kl.	*1½*	*kaffe med kandis*
Kl.	*4*	*midaften, smurt mad og snaps*
Kl.	*7*	*kvældsnadver, mælkegrød eller mælkebrød og te med hvedekage.*

Karlene sov til middag, pigerne fik ikke søvn. Var karlene i marken, blev frokost og midaften bragt ud samt dagligt øl og snaps. Hvilken fryd at få lov til at gå i marken med mad og spise sammen med karlene at ligge bag et gærde eller en kornhob og spise af sin egen madpakke, der var pakket ned i ens egen madkurv. Der var to voksne karle og en konfirmeret dreng samt en eller to husmænd, der arbejdede på gården. Desuden to lidt ældre piger. Der blev malket tre gange om dagen, og det var min fornøjelse at gå med til middagsmalkningen, sidde på min lille malkestol og synge med på de forskellige sørgmuntre viser med de mange vers. Pigerne malkede i takt, og mælken strippede livligt ned i spanden. Jeg synes, at pigerne havde det værste slid; først op om morgenen og til malkning kl. 8 om aftenen, når karlene for længst havde holdt fyraften. Og så var der opvask efter den varme aftensmad. Kun lørdag aften havde de fri fra kl. 6 til aftenmalkningen – og hver anden søndag eftermiddag.
Søndag morgen blev malkespandene skurede, staverne var snehvide, og ringene som

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

sølv. Jeg kom med min lille skammel og fik lov at skure den.

Ville folkene på en lille aftentur, lød det: Må jeg gå hjem? Og søndag morgen ved kaffen blev der spurgt om hvem der skulle i kirke. Det var nemlig skik i sognet, at der fra hvert hjem skulle en eller flere i kirke. Vi blev mindet om, og der blev spurgt om, hvornår man sidst havde været til alters. Det blev ordnet, og den dag var der fri fra morgenstunden. Helst måtte man gå fastende til alters. Man sagde til lykke og velsignelse til hinanden, og det var meget højtideligt. Man levede på gårdene som i et lille samfund. Når porten var lukket og mørket faldet på, samledes man i den lune stue, hvor der var paneler fra gulv til loft. Der sad onkel på bordendsbænken og læste eller skrev, moster og pigerne ved rokken og karlene med lidt snitarbejde. Kl. 8 gik pigerne til malkning og kl. 9 forkarlen ud at "fodre af." Onkel tænder sin lille lygte og går en omgang i staldene og svinehuset. Det kaldes "at lygte af." Forkarlen skulle sørge for, at alle døre og porte var lukket og slippe bindehunden løs. Som man ser var det umuligt at komme ind i gården for udenforstående.

Lørdag og søndag aften blev der spillet kort. Moster og onkel spillede 66, da jeg blev større, spillede vi lhombre, et spil, onkel havde lært, da han var i fangenskab. Moster var meget dygtig til kortspil og holdt meget af det. Det var almindeligt, at konerne spillede skærvensel, når de kom sammen til gilde, og det gjorde de hver uge. Der var nemlig en jagtforening, hvor byens gårdmænd og koner kom sammen til spisning og kortspil. Der var også en sommerudflugt, så blev charabancen kørt frem, dækket taget af og de røde heste fik det fine, nypudsede sølvpletterede seletøj på, og så gik det.

Inden mejerierne kom i gang, vel omkring 1888, kærnede vi selv smør. Det blev slået i dritler og med kommisionær sendt til København. Det nymalkede mælk blev siet op i store fade og sat i kælderen for at sætte fløde. Dagen efter blev der skummet og fløden sat til varme for at syrne. Så hældtes den op i kærnen, der stod i sorte lo, og en hest kom for omgang udenfor. Lillepigen og jeg gik bag hesten og passede på, at den gik langsomt. Moster stod ved kærnen for at se, når fløden samlede sig til små klumper, der blev taget op med hulslev, trykket sammen og æltet med salt. Dagen efter blev det slået i dritlen. Det var ikke altid, at det lykkedes at få smør, når det var varmt eller frostvejr. Engang mislykkedes det i mange dage at få smør, og moster græd og spekulerede om, hvad dog grunden kunne være. De blev enige om, at der nok havde været en mand med onde øjne i stalden og ildeset køerne, så det gjaldt om hurtigst muligt at få bud til den kloge kone i Tjørnehoved, der vidste råd om den slags.

Og Jørgen Espensen måtte af sted; der var 3 mil at ride, så det blev sent, inden han kom hjem igen. Så gik onkel og Jørgen i stalden og bandt røde bændler om køernes ører og horn, og mens det skete, måtte de passe på ikke at komme til at nyse, for så hjalp det ikke. Køerne fik så et lille strøg tjære om næsen, og så var kuren endt. Næste dag var der smør, og så var den klaret.

I sommertiden lavedes der ost. Når mælken kom fra mejeriet, blev den slået op i en træbalje og dækket til, og osteløben blev sat på. Nogle timer efter var mælken løbet sammen, og med hænderne blev massen taget op i et ostekar, beklædt med et stykke linned klæde, og der blev lagt en tung sten over, så vallen kunne løbe af. Lidt efter blev den taget op og æltet med salt og kommen, og karret blev sat i en ostepresse med en sten over. Dagen efter blev den taget op og var nu en fast, pæn ost, der blev lagt på hylde i kælderen. Når den var tørret ind, blev den lagt i sæddyngen på loftet. Da jeg blev større, var det mit job, og det var morsomt at komme med en god ost til bordet. Mejerierne tog ikke imod mælk på højtidsdagene, da lave moster selv ost af nymalket mælk, og bedre ost end den har jeg aldrig smagt.

I fårefolden bag kostalden havde vi 4 får. Ved forårstid blev de koblet sammen to og to og kom så ud i marken, hvor de stod tøjret på de græstotter, som køerne efterlod sig. To gange om året blev de vasket og ulden klippet af dem, og det var morsomt at være med til det. Luden fra storvasken dagen før blev hældt i det store kar ude ved vandposten. Et får blev plumpet i, og karlene holdt benene og lillepigen hovedet, for at dyret ikke skulle få vand i øjnene. Nu kom moster og storpigen og tog fat, skrubbede og klemte ulden mellem hænderne, til den var ren, så blev fåret løftet forsigtigt op og blev skyllet i rent vand. Der var en brægen og hylen af lam-

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

mene, der ikke kendte deres mor igen og ikke turde gå til hende. Dagen efter var ulden tør, hvid og lækker, og nu kunne de begynde at klippe dyrene. Fåret blev lagt op på et bord, og moster kom med saksen. Herligt at putte den hvide, fine uld i posen og hænge den på loftet.

I tiden før jul spandt man ulden, og var man ikke blevet færdig dermed, stod moster og storpigen op før den dag, for færdig skulle man være. Der var megen anvendelse for ulden. Den lækreste blev brugt til at strikke undertrøjer af. Moster kunne trække en tråd ud så fin og tynd, for den skulle i væven til hvergarns kjole eller topper. Man farvede selv ulden margentarødt, indigoblåt, safrangult og kønsrøgsort. Valnødskallen gav en smuk beige farve. Den lille bryggekeddel blev grim efter en farvning. Moster stod og dyppede farvekludene, indtil de fik den rigtige kulør. Det var et meget vanskeligt arbejde at få den klare farve frem, som man ønskede, og det var spændende, når det blev tørt, for da forandrede farverne sig, og smittede de af, var det en katastrofe, for så kunne garnet ikke bruges til andet end køre- og hestedækkener.

Men moster forstod sine ting og havde tålmodighed til atter og atter at dyppe garnet, så resultatet blev efter ønske. Sidst blev det skyllet i eddikevand og hængt på et par lægter til tørre. Det blev vundet i bløde nøgler med hul i begge ender. Der kunne jeg være med, og jeg fik også lov til at gå med til væven og bestemme, hvordan striberne og farverne skulle sættes sammen, for det var jo til mit udstyr. Når dynevåret kom fra væven i store ruller, blev det lagt op i kisten på loftet og kun taget frem, når konerne fra gårdene kom på besøg for at beundre det.

I november blev vædderen slagtet. Det gav herlige rullepølser, røget lammelår og tælle til lys. Når disse skulle støbes, stod man op før dag, da det var meget sent arbejde. Vægerne til lyset blev flettet af tykt tvisttråd. De blev dyppet utallige gange i den smeltede tælle, der måtte have ens temperatur for at kunne hænge ned. I bryggerset var anbragt en stige på et par bukke, og der blev lysene hængt mellem hver gang de blev dyppet i tællen. Naturligvis gav disse ikke det klareste lys, men de kunne bruges i værelserne og i staldlygterne.

Efter høsten blev der købt russergæs, nogle magre og forpjuskede fyre, som man sagde havde spadseret hertil fra Rusland. De blev jaget ud på marken for at samle de kerner op, der var spildt i høsten. 1. oktober blev de sat på fedestald og fik al den sæd, de ville æde. Dagen før mortensaften blev de slagtet, og det var en stor dag for mig. Jeg sad højt oppe på loftstrappen og fulgte det hele. Det var som et eventyr. Dampen fra de store kobberkedler fyldte hele bryggerset, så man næsten ikke kunne kende alle de mennesker, der færdedes der. Karlene kom med de skrigende gæs. Onkel stod med en spids kniv og stak dem i nakken og lod blodet løbe ned i en gryde. Omkring det store kar, med en tændt lygte over, sad husmændene og pillede gæssene, så fjerene stod om ørerne på dem. Pigerne gik til og fra og hentede de pillede gæs til moster, der stod og skoldede dem ved en lille kedel. I Køkkenet sad husmændenes koner og renpillede gæssene, sved dem med en halmvisk, tørrede dem af og lagde dem i et kar med koldt vand. Det var et kønt syn at se gæssene ligge på rad i kælderen, lækre og fine.

Dagen efter blev de skåret op og "kråset af." Indmaden, hoved og ben blev trådet på et bånd og solgt for 1 kr. sammen med gæssene. Skindet på de lange halse blev trukket af og fyldt med blodet, der var æltet med småtskårne flæsketerninger og tørrede pærer. Det blev kogt til nadver og regnedes for en stor delikatesse. Gæssene blev solgt i Næstved til mortensaftensmad. De blev lagt i bunden af en lille fjedervogn, pænt anbragt på et fint hvidt lagen, og de tog sig flotte ud. Alt dette gav meget arbejde og vel lidt fortjeneste. Kun fjerene og fedtet var det, der blev af sliddet, men fjerene var gode at fylde i dynerne og i de kønne dynevår. Der var altid 3-4 landgæs, som blev slagtet til jul eller gilder. På de 2 blev brystet skåret fra, sukkersaltet og røget til pålæg. Hvor var det herligt på et stykke rugbrød med fedt.

Det interesserede mig ikke så meget, når grisen blev slagtet, men blodpølser var dejlige. Der blev slagtet gris til høstgildet i november, til onkels fødselsdag den 21. januar og naturligvis til julen. Sidst i marts blev den store gris slagtet; den var et år gammel og meget fed. Så blev der lavet spegepølser, og de store fedtkrukker blev fyldt og lagt i kælderen med bunden opad, så kunne de holde sig i årevis. Når den gam-

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

le saltbalje – en udskåret egestub – var fuld af småkød, rullepølser og saltet medister, og når de røgede flæskesider næsten skjulte skorstenen, kunne vi gå sommeren i møde uden at være bange for at sulte hvad flæsk og pålæg angik. Døde en gris, blev der kogt sæbe af den. Den lille kobberkedel blev fyldt med vand og grisen skåret ud i småstykker. Sæbesten og soda kom i små trækasser og sat på loftet. Tøjet, der blev vasket i denne sæbe, blev meget kønt og hvidt og duftede af lavendel. Der blev købt ½ pot lavendelvand på apoteket til denne brug.

Efter gammel skik begyndte man allerede på juletravlheden den 1. december. Man bryggede godt øl, vaskede storvask og bagte. Mange hvedekager blev delt ud til fattige koner, der kom med deres kurve, og der skulle helst ligge et stykke flæsk på bunden, for dengang var det nødvendigt at hjælpe. Der var ingen forsorg eller anden hjælp til fattige med mange børn, og så måtte konerne ud med kurvene, særlig fra Rønnebæk kom de to og to ifølge. Moster hjalp helst dem fra vort eget sogn. Børnene fra et nabohus hentede deres skolemad i flere år, og mange læs brænde blev kørt hen i deres tomme udhuse. Der blev bagt sandkage og søsterkager i de store kobberfade så tidligt, at fadene kunne blive pudset til julen. Lillejuleaften blev der pudset hvad der kunne pudses. Karlene kom ind med deres lygter og var med. Der var en snakken og fløjten, så det var en lyst, og moster sad ved komfuret og bagte æbleskiver, der forsvandt lige så hurtigt som de kom af panden.

Ved kvæld juleaften fik alle dyrene ekstra forplejning, og bindehunden kom ind i det varme køkken, havreknippet hængt ud ved flagstangen til fuglene. I mørkningen kom karlene ind i søndagstøjet og med salmebøgerne i hånden. Vi fik risengrød med sødt øl, flæskesteg og æbleskiver med hindbærsyltetøj. Efter spisningen tog onkel salmebogen og læste juleevangeliet, og vi sang de dejlige gamle julesalmer. I den tid var der ikke juletræ eller gaver, men der var en højtid og julestemning om den gamle gård. Vi tog hinanden i hånden og ønskede glædelig jul rigtig af hele vort hjerte. Nytårsaften blev fejret som juleaften med læsning og sang, men efter andagten løb ungdommen ud og lavede løjer, jeg var ked af at skulle blive hjemme.

Ved fastelavnstid var der megen halløj. De unge karle i sognet "red fastelavn," udklædt i de brogede dragter. Forrideren på den kønneste hest kom først ind i gården, sprang af hesten, kom ind i stuen og bød ungdommen til fest på en eller anden gård, der havde et sted, hvor de unge kunne danse. Han raslede med bægeret og bad om penge til festen, og så snart han var ude af gården, kom de andre ryttere og lavede sjov. De fik punch og var i reglen i strålende humør. Narren kom bagefter på et gammelt øg. Han sad baglæns på hesten og blæste trompet, så jeg blev bange og krøb ind under sengen i sovekammeret.

Op til påskedagene var der livlig trafik med konerne fra Næstved og omegn. De bad om påskeæg, og flere kom ifølge, så det tømte i æggekurven. Dengang havde man ikke mange høns, og de man havde gav kun lidt udbytte. Det var morsomt at farve æg til påsken. Man havde dem i alle farver og med sjove tegninger, og de skulle være hårdkogt, når man trillede dem på foderloen, hvor der var et godt bræddegulv. Der lærte jeg at danse. Pinsemorgen var vi tidligt oppe for at se solen danse. Jeg havde samlet kulørte glasskår til samme formål, men sjældent så vi solen.

Var den lille bøg i skovbrynet sprunget ud store bededagsaften, brød vi grene af og satte i hovedenden af sengen. Det kaldtes "at maje ud." Så kom ungdommen fra Bonderup og Maxhavegård for at lege i skoven eller på vejen. Jeg ville så gerne lege med, men der blev sagt;"Du passer dig selv og blander dig ikke i det". Så kom høsten med herlig sol, godt humør og ekstra forplejning. Det var strengt arbejde, men der var mange hjælpere, så alt gik så fornøjeligt. Husmændene havde deres koner med. Tit var der 10-12 når sæden blev mejet. Forkarlen gik først med storpigen til at binde op efter sig, så kom de i række efter hvor længe de havde været på gården. Der var spøg og latter, og glæde var der, når moster og jeg kom med kaffe til konerne og gammelt øl med pind i til mændene. Og hvilken glæde, når det sidste læs var i hus. Så fik vi punch og æbleskiver, men det var mig en sorg, at jeg aldrig måtte køre med høstlæssene. Tænk, hvis jeg skulle falde af eller komme noget til.

Ved høstgildet blev der spist og drukket godt, og skålsangene lød: "Og dette skal være

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

o.s.v." både for moster, onkel og mig. Vi dansede på foderloen. En solskinsdag efter høst blev den pæneste høstvogn trukket frem. Langhalms-kærve blev lagt på tværs i den, og store kurve med smørrebrød, øl og snaps blev pakket ned. De brune heste spændtes for, og så drog hele selskabet til Svinø eller ud til Vejlø strand, hvor der var et traktørsted. Der drak de kaffe og fik siden en lille svingom. Jeg kom bare ikke med, men måtte hjælpe til derhjemme, og der var nok at tage sig til.

Således gik årene, fornøjeligt og godt. Adspredelser var der ikke mange af, men vi fik da avis hver dag og "Ugens Nyheder" hver fredag. Ved juletid fik vi Wisbechs almanak, hvor den kønne frihedsgudinde med dannebrogsflaget stod på omslaget sammen med de sande ord "Gud råder for, hvad året vil bringe." Her ligger en Næstved Avis fra 1860 med sjove avertissementer: Rejseselskab til og fra Ringsted for at benytte ekstratog til København søges i morgen den 11. september 1860. Man henvendte sig på bladets kontor. En ternet herreparaply. – En nål med ravperler efterlyses. Den ægte hydroelektriske gigtkæde fås, lindrer alle sygdomme, o.s.v.

Vi sang meget i hjemmet – mest sange fra 64, senere af højskolesangbogen. Når vi havde været i kirke, sang vi de salmer fra kirkegangen og øvede os i de nye melodier, der kom frem. Onkel kunne med det samme synge melodien, og da jeg senere fik klaver, var det ham, der brugte det mest. Når hans søster fra Lilletvede kom på besøg en søndag eftermiddag, satte de to sig på bordendsbænken og sang, deres stemmer lød så smukt sammen. Og når mine søskende kom, var det altid sangen, vi samledes om. De kunne så mange nye melodier fra højskolen, så der var noget at lære. Vor prægtige præstekone fru Borch lærte os mange nye salmer. Hun sang og spillede så smukt, og vi har haft mange dejlige timer i den hyggelige gamle præstegård. Pigebørnene der var mine bedste venner, og vi har fulgt hinanden livet igennem.

Der var et livligt samkvem mellem hjemmene i Bøgesø og Næstelsø. Mine søskende kom tidt løbende en søndag morgen, men skulle være hjemme inden aften. Jeg fulgte dem på vej til kirkestien og gjorde gengæld søndagen efter. Denne tur på 7 km regnede vi ikke. Årene gik, og jeg klarede mig pænt i skolen. Jeg blev konfirmeret den 3. april 1894. Jeg "stod" i sort, lang kjole, højhalset med lange ærmer, klædt på som en gammel kone. Jeg var meget bevæget ved den højtidelige handling, og jeg tudede en del, da jeg stod på kirkegulvet – ligesom de andre piger. I stolen overfor, der hvor mandfolkene sad, havde Simons Hans taget plads. Han var en køn, lyskrøllet gut på 18 år. Han fulgte mig med øjnene og tænkte "hende vil jeg have og ingen anden."Det skete jo også, men der gik nu 12 år. Anna fra Fiskebæk havde lagt mærke til ham, og hun sagde til Anders, da de kørte fra kirke: "Jeg er vis på, at det engang bliver sognefogdens Thea og Simons Hans."

Efterhånden kom jeg nu mere ud, og disciplinen var ikke slet så streng. Der kom mange unge mennesker, særlig i ferien. Det var jo et livligt hjem; der var kroketplads, keglebane, og min onkel var fuld af gavtyvestreger og havde jo altid lyst og tid til at give sig af med ungdommen. Men retfærdigt skulle det gå til; ingen skulken med kroketkuglerne, de skulle rammes med et smæld. Keglebanen var noget for sig selv. Der nede i skoven mellem de gamle bøgetræer lå den. Et bord og bænke var der også. Onkel sad ved bordet og holdt regnskabet; 1 øre for hver kegle på lige bane, 2 øre for spændkeglerne, 5 øre for alle 9 og 10 øre for 8 om kongen. Endelig 10 øre til keglerejseren for hver pot, der blev spillet. Man satte 50 øre ind, men de 10 øre for kuglen uden for banen gav godt i kassen. Tidt havde vi lygter, der hang i grenene over firkanten, hvor keglerne stod, og en petroleumslampe måtte jo onkel have på bordet, når regnskabet skulle føres. Når der absolut ikke skulle spilles mere, samledes vi i askelysthuset, hvor lampen blev sat midt på bordet. Så kom pigerne med kaffen eller øl, og tiden gik med samtale og sang.

(Her er udeladt en beskrivelse af et højskoleophold på Testrup højskole i Jylland i 1899 og senere på Sorø husholdningsskole.)

Selve husholdningsskolen havde jeg ikke meget udbytte af, da min moder havde lært mig godt op. Selv var hun en dygtig husmoder. Jeg overtog så husholdningen, da jeg kom hjem, og moster sad mest ved rokken, for der skulle være rigeligt i kisterne til mit udstyr. Lidt efter lidt forandredes levemåden hos os. Nu fik vi morgenkaffe med smørrebrød i stedet for sild og brød. Vi fik

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

hver sin tallerken, og de store fade, vi spiste grød af sammen, blev sat til side. Der blev set gennem fingre med et og andet. Moster og onkel var blevet ældre, og tiderne forandrede sig jo også. Og så havde jeg jo været lidt ude i verden og se, hvordan andre levede. Altså blev livet på gården lettere at leve, og jeg havde ferierne at se hen til. Der blev nemlig sagt til mig: "Er du flink og passer dit arbejde, får du ferie," og det blev en fast regel, at jeg fik en rundrejse efter høst og kunne besøge mine søskende og veninderne. Penge til rejsen tjente jeg selv ved mange forskellige gøremål.

Ved skiftedag 1. maj og 1. november fik jeg 25 øre for hver skudsmålsbog, jeg skrev i, og 10 kr. for at hjælpe onkel med forskellige skriverier. Alle pengene for mine skind, som jeg trak af selvdøde dyr, og én 25 øre for ét og andet. Og så drog jeg af sted så snart høsten var kommet i hus. En søster boede i Esbjerg, en på Fyn og en broder i Skive. Af kammerater rundt i landet var der nok at besøge, og jeg nød friheden i fulde drag. I min barndom kom jeg hvert år på vinterferie i København hos vore gode venner postbud Petersens. De viste mig rundt, og jeg fik meget at se og høre. Deres børn Oline og Valdemar var så i hver sommerferie hos os. Oline kom til Siam og blev gift med en dansk søofficer, der skulle lære prinserne at navigere. Men da han en dag straffede en af dem, blev han afskediget. Valdemar var hovmester på store skibe og boede i mange år i Bergen.

I sommerferien var alle senge optaget hos os. Onkels fætter var postmester i København, og hans tre sønner Holger, Valdemar og Knud var vore kære gæster. Holger blev havebrugskonsulent og levede i Amerika, Valdemar var i mange år konsul i Brasilien, og Knud kom til Store Nordiske med bolig i Shanghai. De var alle tre livlige og kvikke, og dagene gik så hurtigt i deres selskab. Men arbejdet skulle passes, og det blev passet.

I min barndom var der strenge vintre med megen sne og hård frost. I 1888 lå sneen på markerne langt ind i maj, og sneen var føget sammen med jord, så den lå langs gærderne, da der var sået, og solen kunne ikke nå ind. I flere måneder gik tre mand fra gården tidlig morgen på snekastning. Mælkevognen skulle jo frem og vejen gøres klar i ét spor, så en kane kunne komme frem, hvis doktor og jordemoder skulle hentes. Folkene fra gården havde mad og drikke med til hele dagen, og vi havde travlt med at tørre deres tøj, der skulle på igen næste morgen. Træskostøvlerne blev stoppet fulde af halm og sat ind i kostalden. Men karlene var altid glade trods kulde og slid og syntes, det var sjov at være sammen med så mange mennesker der. Nede i villa Hul var de helt indesneet. To af sønnerne derfra tjente på gården, de sørgede for at skaffe forældrene brød og varer. Sneen lå højt over taget, og der var gravet løbegange i sneen for at hente vand.

I vinteren 1903 var moster ude for et uheld og fik knust den ene fod. Hun kaldte mig hen til sengen og sagde: "Nu ligger jeg her og kommer vel aldrig op mere, nu må du overtage husførelsen og vise, hvad jeg har lært dig." Og fra den dag overlod hun alt til mig og var glad og tilfreds med hvad jeg gjorde. Vi havde to flinke piger, søstrene Anna og Kristine, og de hjalp mig så godt, og alt gik ved det gamle. Moster kom dog op igen, men fik aldrig sin førlighed tilbage, men hun levede i flere år endnu.

Ølbrygningen var det mest krævende. Husmoderens ry for dygtighed afhang af hvordan øl var, som hun bryggede. Det skulle være sødt og fyldigt og skulle kunne holde sig en måned, og det var ikke let om sommeren. Dagen før brygningen blev alt, hvad der skulle til, skoldet og skrubbet meget omhyggeligt. Det store kar med hul i bunden blev båret ind i bryggerset og sat på en trefod. En tapstang blev sat i hullet, og om den blev lagt tre små langhalmskærve, en tveje (en pind som et V) og små gråsten til at holde det hele sammen med. Tidligt næste morgen blev store kobberkeddel fyldt med vand, som blev bragt i kog. Imens kom man to skæpper malt og en humleknop i karret, og 3 spande vand blev hældt over karret. Nu kom der 8 spande kogende vand på karret, og det stod og trak til næste morgen. Baljen med det første bryg blev afkølet, og når det havde en temperatur som nymalket mælk, blev der sat gær på og baljen dækket til.

Gæren var opbevaret siden sidste bryg. Det var storpigens ansvar at få skiftet vand så tidt, at den ikke blev rådden. Gæren blev også anvendt til bagning; dengang kunne man ikke købe gær. Tidt kom der koner og

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

lånte gær hos os. Det var ikke alle, der havde kælder til at opbevare den i. Havde øllet sat godt med gær, blev der skummet godt af, og øllet kom på et anker og båret i lille kælder, hvor den lå i 14 dage for så senere at blive tappet på flasker. I lille kælder lå også ankre med rom, et med cognac og et med brændevin. Dette øl blev kaldt "godt øl." "Daglig øllet," der stod natten over i karret, blev behandlet som foranstående. Den store tønde blev svovlet, inden øllet kom i. Den blev lagt i store kælder og spundset med ler. Gammelt-øllet blev brygget i oktober. Der blev brugt dobbelt portion malt, og når der blev spundset til, blev der hængt en pose humle og 2 æg forbundet med en snor ned i tønden. Når der et halvt år senere blev spundset op, var æggene som gele. Det var et spændende øjeblik, når der blev taget hul på "gammelt-øllet." Efter gammel skik kom mændene fra nabolaget til for at sætte smag på det. Var det godt og stærkt, var brygningen vellykket og husmoderens ære reddet.

Når det rygtedes, at nu havde sognefogdens taget hul på "gammelt-øllet," kom også forstmester Fangel, Maxhavegaard for at smage. Han tog altid tjener Johan med, for det var godt at være to, når de skulle hjem om aftenen, for øllet var meget stærkt og en del berusende, men alle kunne lide det. Forstmester Fangel havde haft embede i Oldenburg, men da han faldt for aldersgrænsen, tog han til Danmark og købte Maxhavegaard. Hans eneste barn, en datter, var gift med direktøren på Magle Mølle. Hans tjener lærte aldrig at tale dansk. Han gik altid 3 skridt bagefter sin herre, og han var sjov at se med den gamle uniform, grøn med røde kanter og lange støvler, der var alt for store til den lille mand. Fangel kom tidt på besøg. Han spillede lhombre med moster og onkel og var en kavaler mod mig, kyssede på hånd og bukkede dybt og sagde frøken Thea.

Dagene gik, og jeg klarede det helt godt, fik næsten aldrig skænd, og jeg var så glad. Men også den gode tid fik ende. En aften den 2. september 1905, just som det sidste læs sæd var kommet i hus, sov min elskede moster ind. Hun faldt om i mine arme. Aldrig glemmer jeg den stund. Onkel var meget syg og lå i sengen ved siden af, og han levede kun 3 måneder efter mosters død. Ved siden af min sorg kom forberedelserne, for onkel ville have, at alt skulle gå som i gamle dage. Der blev slagtet en gris og en kalv, langloen blev ryddet og beklædt med presseninger og gran, og lange borde og bænke blev sat frem. Folk skulle jo spise efterhånden, som de kom. Vore gode venner dyrlæge Hansens og Anders Hansens i Bonderup hjalp os, for der var jo ikke mange dage at ordne det i. Moster døde lørdag aften og blev begravet onsdag. Efter gammel skik var begravelsen fra hjemmet. Mosters kiste var sat ud i haven, og dannebrogsfaner fra forskellige foreninger vajede over den. Mosters yndlingssalmer blev sunget, og mange gode ord blev talt, for min gode plejemoder var afholdt. Hun havde hjertet på rette sted, og hun havde på sin stilfærdige måde hjulpet, hvor hun kunne, og ingen fattige gik uhjulpne fra gården. Vi gik til fods efter kisten, og jeg synes, at hverken før eller efter har kirkeklokkerne lydt så stemningsfuldt som den dag, da min elskede moster blev stedet til hvile.

Efter hendes død gik det straks ned ad bakke med onkels helbred. Han sad mest i sin stol både nat og dag, og det var meget tungt for ham at finde hvile. Han ville kun have hjælp af mig, så efterhånden blev det svært for mig også. Min yngre broder Ole var mig en stor trøst. Han kom ridende hjemmefra hver morgen og tog af sted tidligt dagen efter. Fader havde kun ham på gården og kunne ikke undvære hans arbejde. Fader var selv svag efter en kørselsulykke. Onkel fik gjort sit testamente og indsatte mig som sin arving kun med en lille udbetaling til mosters og hans søskendebørn. Den 10. december lukkede han sine gode øjne, og der blev tomt i det gamle hjem. På 3 måneder døde begge de to mennesker, der havde gjort alt for mig, og uden fortjeneste overlod de mig hjemmet med alt tilbehør, de gamle arvestykker, sølvsager, tønderkniplinger og de gamle nationaldragter. Der var meget stor begravelse for onkel. Han var en rigtig danemand, retskaffen og ærlig i al sin færd, afholdt i sognet. Hans jordefærd var som mosters. Det var jo vinter, så der var mange petroliumskakkelovne i loen, men koldt var det alligevel, så folk samledes i stuerne, så der blev trængsel.

Efter den strenge tid siden mosters død var jeg aldeles udkørt, og der var tillige så meget, jeg skulle tage stilling til og så mange problemer, der meldte sig. Jeg følte mig ene på den store gård, og den 5. februar 1906 på min 26 års fødselsdag holdt jeg

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

bryllup med min barndoms og ungdoms kammerat Simons Hans fra Næstelsø. Han var da 30 år, god og køn, og det har jeg aldrig fortrudt, for finere og bedre følgesvend gennem livet fandtes ikke. Når jeg tænker tilbage på de mange lykkelige år, vi fik lov at leve sammen, synes jeg, at dagene sammen med ham var som perler på snor, lyse og kønne minder.

Tør vi sige, at "Et jævnt og muntert, virksomt liv o.s.v." kan passe på vort kære hjem og det liv som der rørte sig?

Matr. 9 Dorthea Neerup og Hans P. Hansen i ponyvogn 1940. Privatfoto

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Matr. nr. 10 Næstelsøgaarden
Næstelsø Kirkestræde 2

Matriklen 1664 fortæller, at denne gård ejes af Sorø kloster, som var ejet af kronen og dens hartkorn er 17-2-1-0. Fæsteren hedder Anders Nielsen, og han skal årlig svare i landgilde: *"1 pund rug, 2 pund byg, 2 tdr. og 1 skp. havre, 1 bolsvin, 1 faar, 1 lam, 1 gaas, 4 høns, 20 æg, ½ fodernød, 2 mark penge."*

I 1673 solgtes gården til Henrik Tot til Boltinggaard sammen med seks andre af byens gårde. Da Henrik Tot døde samme år overtog kronen atter disse gårde, men nu administreres de fra Vordingborg slot, hvorfra de udlægges som ryttergods. I matriklen 1688 er Anders Nielsen stadig fæster af gården. Han afløses af Niels Christensen Jyde, som i 1719 afstår gården til sønnen Peder.

I Vordingborg rytterdistrikts protokol står der: *"1719 Peder Nielsen Jyde fæsted den Gaard som hans Fader Niels Christensen Jyde godvillig afstod formedelst Alderdom og Svaghed bestaaende af 48 fag Hus ansat brøstfældigt 16 rdl. Besætning med Sæden beregnet til 150 rdl. 4 skl."*

Matr. 10 Næstelsøgaard set fra gårdsplads 1981. Foto Knud Hansen

Matr. 10 Næstelsøgaard set fra haven 1981. Foto Knud Hansen

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Niels Christensen Jyde døde 1733, 72 år gl. og hans kone, Bodil Nielsdatter, døde 1738, 73 år gl. I 1740 solgtes gården til Bækkeskov, og Peder Nielsen Jyde og hans familie fik nyt herskab. Peder Nielsen Jydes kone hed Anne Ibsdatter og var sikkert søster til Lars Ibsen matr. nr. 11.
Deres datter, Bodil, blev gift med Jørgen Jensen matr. nr. 3, søn af Jens Hansen matr. nr. 4. En anden datter blev gift med Frederik Pedersen Brandelev matr. nr. 12-13-14. Sønnen Niels Pedersen Jyde f. 1736 blev i 1767 gift med Johanne Jensdatter, Jørgen Pedersens steddatter Brandelev matr. nr. 11. Peder Jyde døde 1759, 64 år gl., og hans kone Anne Ibsdatter døde 1787, 86 år gl.

Niels P. Jyde fik gården efter faderen, hvornår vides ikke, men i 1760 fik gården atter en ny ejer og familien nyt herskab, da Grevensvænge købte gården. Efter tre års ægteskab i 1770 døde Niels Jydes kone, Johanne Jensdatter, 28 år gl.. I Grevensvænges skifteprotokol står der: *" Paa Hofapoteker Bechers vegne (Grevensvænges ejer) mødte hans Fuldmægtig at holde Skifte efter afgangne Johanne Jensdatter Gaardmand Niels Pedersens Hustru i Næstelsø mellem Enkemanden og hans Kones lovlige Arvinger. Da hun ingen Børn efterlod sig arver hendes Moder Johanne Jeppesdatter gift med Jørgen Pedersen Brandelev matr. nr. 11."*

Niels Jyde blev gift igen. Hans anden kone hed Maren Nielsdatter og var 21 år yngre end Niels. Hvornår brylluppet fandt sted, og hvor Maren Nielsdatter kom fra, vides ikke. I 1782 får de døbt en søn, Peter, og 1784 en datter, Inger. I årene mellem 1784 og 1787 er Niels Jyde og hans familie flyttet fra gården uvist af hvilken grund. Familien flyttede ind i et af byens huse, som ved udskiftningen blev tillagt knap fire td.l. jord og ejedes af Sparresholm. Det fik matr. nr. 24 og blev udflyttet til sin jordlod i det sydvestre hjørne af gård matr. nr. 9's jorder, hvor det stadig ligger. Niels Jydes og Maren Nielsdatters søn, Hans, fik denne ejendom efter forældrene. Han var væver og havde på et tidspunkt to væversvende.

Ved folketællingen 1787 nævnes Casper Mørch og Maren Hansdatter som bonde og gårdbeboer på nr. 10. Hvem de var, og hvorfra de kom, vides ikke, og de har kun boet på gården ganske få år.
I 1789 solgte Knud Lind til Grevensvænge gården til præsten Mariager i Næstelsø for 673 rdl. 89 skl. Om han selv har ønsket at drive gården vides ikke, men Casper Mørch er nok flyttet fra gården kort tid efter ejerskiftet. Det ser ud til at gårdens bygninger blev lejet ud. Lejeren var enken Michele Dorothea Schumacher. Hun døde i februar 1792 og i Vordingborg amts register og forseglingsprotokol 1790-1808 er følgende indført den 19. februar 1792: *"Byfoged Wulf fra Næstved for Amtmand Kammerherre Bjelke mødte i Stervboet efter Krigsraad Schumacher i Næstelsø var nærværende frøken Schumacher, og kgl. Landinspektør Schønning som var han Arving her i boet på sin Datters vegne hvis Moder var afgangne Krigsraad Schumachers Datter som er død og i Ægteskab med inspektør Schønning."*

Derefter følger optælling og vurdering af, hvad der fandtes i husets forskellige rum, og det giver et indtryk af husets indretning. Der var dagligstue + sovekammer, spisekammer, en gang til haven, en gang til gården, storstue, gæstekammer til gården, gæstekammer til haven, et kammer ved køkkenet, køkken, bryggers, spisekammer ved bryggerset, rullestue, kammeret næst ved, karlenes kammer, kælder. Denne indretning tyder ikke på en almindelig bondegård, men minder om en beboelse til mere fornemme folk.

I fortsættelsen af opgørelsen fra udlængerne står der da også: *"Endvidere blev anmeldt Stervboet tilhørende en Careth staaende for præsten hr. Mariager, en rødhjelmet Ko for Jørgen Andersen i Bøgesø, to Faar for Husmand Hans Hugger i Brandeløv, en (ulæseligt) for Captajn Post paa Assendrup."* I tjenestepige Anne Ibsdatter og karlen Friderichs og frøken Schumachers nærværelse blev skifteforretningen forseglet. Frøken Schumacher og Schønning bestyrer husholdningen og sørger for den salige frues begravelse. Fru Schumacher blev begravet på Næstelsø kirkegård, og det anføres, hun var 69 år gammel.

Straks efter Næstelsø by's udskiftning i 1794 solgte Mariager Næstelsøgaarden i 1795 til Christian Frederik Gasmann for 4.000 rdl. Selv havde han givet 673 rdl. 89 skl. så den gode præst Mariager, der ofte henviste til sit lille og ringe embede, har dog haft en god forretningssans. Nævnes skal dog at gården i mellemtiden fik samlet sine jorder, ca. 70 td.l. i en lod skrånende mod syd fra dens beliggenhed i byen + en part i Brandelev tørvemose.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Hartkornet var 8-2-1-⅝. Desuden var der på det tidspunkt ikke ret mange selvejergårde, hvad der øgede prisen i de økonomiske set, ikke mindst for handel og søfart, gode tider.

Dermed fik Næstelsøgaarden en ejer, som ikke var af bondestanden. Gasmanns far, Friderich Gasmann, var født i Thyringen 1703. Han fik borgerskab i København 1736 som grosserer. Han handlede med oversøiske varer, som han hjemførte på egne skibe. Senere fik han også privilegium på en lakfabrik som fabrikant. Desuden producerede han stærk-vand, der er en gammel benævnelse for salpetersyre. Hans mor hed Anna Maria Sultzer og var ligeledes af tysk afstamning. Familien var tysktalende og tilhørte den tyske menighed i Sct. Petri kirke i København.

Christian Friderich Gasmann blev født 1767. Hans far var død fire måneder før han blev født, og moderen døde, da han var to år. Den forældreløse dreng kom til at bo hos sin morfar, Julius David Sultzer. Men da Christian var treogethalvt år gammel, døde også morfaderen. Derefter kom han til at bo hos sin voksne halvsøster af faderens første ægteskab, der var gift med fabrikant Hoffmann fra klædefabrikken Jonstrupværk ved Værløse, som også var værge og formynder for den lille dreng. Da Christian var ti år ophørte Hoffmann med at være hans værge og formynder uvist af hvilken grund, og det var derefter fremmede, som måtte påtage sig disse hverv. Den tiårige Christian må have følt sig alene i denne verden, men han blev elev i Roskilde katedralskole, hvorfra han blev student i 1787. Han blev indskrevet som studiosus ved Københavns universitet, hvor han studerede jura vistnok uden at få afsluttende eksamen. I 1789 fik han udbetalt sin arv, hvorefter han købte lystejendommen Kongsvilje i Bagsværd, som han ejede til 1791. I 1790 købte han en gård i Herlufmagle, som han gav navnet Frederikseg efter sin fader, og som stadig bærer dette navn.

Her traf han sin tilkommende hustru, Henriette Susanne Egeberg, der var præstedatter fra Als. Hun boede hos sin søster, Johanne, gift med præsten i Næsby og Tyvelse, Bernhard Preen Wellejus. Henriette var ligesom den unge Christian forældreløs, og i 1792 blev de gift. Året efter, 1793, fødtes deres første barn Frederikke Louise. Foruden Frede-

Matr. 10 Frederikke Louise Gasmann tegning ca. 1810. Privateje

rikseg var Gasmann også forpagter af præstens mensalgaard i Herlufmagle. I 1795 købte Gasmann Næstelsøgaarden, og familien flyttede hertil. I 1796 blev Frederikseg solgt, men Gasmann beholdt forpagtningen af mensalgaarden i Herlufmagle. Han var en aktiv og foretagsom mand, dertil var han studeret og kunne altså skrive, hvad der på det tidspunkt stort set kun var forundt præst og degn. Noget nyt og usædvanligt i byens og sognets hverdag.

I 1797 blev der oprettet et fugleskydningsselskab i Næstved, hvor Gasmann sammen med tre andre udarbejdede lovforslag. Ret hurtigt købte eller opførte han fem-seks huse som hørte til gården i 1798. Dette år solgte han Næstelsøgaarden til Næstelsø-degnens far, Gert Beck, tidligere forpagter af Sorø St. Ladegaard og Gasmann familien flyttede til Skullerupgaard. Den nye ejer døde straks efter, han var flyttet ind på Næstelsøgaarden. Gasmann købte derefter gården tilbage efter ikke at have været ejer i to måneder og otte dage.

I 1801 blev familien Gasmann forøget med en lille pige Martine Marie. Hun døde, da hun var syv uger gammel. I 1802 købte Gasmann som arvefæste af grev Danneskjold til Holmegaard to huse med vænger, haver hus og gårdsplads. Denne ejendom var sammenbyg-

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

get med Næstelsøgaarden, og var resterne af kirkens gård, nuværende Bøttekildegaard, der blev flyttet ud på bymarken ved udskiftningen. En del af de omtalte vænger lå syd for kirkegården som senere er inddraget til kirkegård. Samme år solgte Gasmann Næstelsøgaarden for anden gang. Køberen var løjtnant Schach von Thestrup. Samme år køber Gasmann gården tilbage. Denne gang var det fire måneder, Gasmann ikke ejede Næstelsøgaarden. Årsagen til disse mærkelige handler kendes ikke.

I 1803 døde sognefoged Peder Nielsen. Gasmann blev udpeget som ny sognefoged, på det tidspunkt et meget stort og betroet hverv, og derfor lyder det også i forordningen om valg af sognefogeder: *" Dertil bør altid vælges en af de skikkeligste redeligste og mest kyndige blandt sognets almue."* I 1804 fødtes en søn på Næstelsøgaarden, som fik navnet Frederik Christian Egeberg Gasmann.

Efter slaget med englænderne på Københavns Red i 1801 blev der oprettet et landeværn af bønder, der skulle stå til rådighed, når landet var i fare, men kun på deres hjemegn, lovede man dem. Christian Gasmann blev fra 16. marts 1804 sekondløjtnant i Søndersjællandske Landeværn Regiment. I august 1807 kom englænderne for at tiltvinge sig den danske flåde. De gik uantastet i land ved Vedbæk og nord for Køge, for den danske hær lå i Holsten for at værne landets sydgrænse. Englænderne lagde sig i en ring uden om København og flåden forberedte et bombardement.

I hast blev landeværnet fra Midt og Sydsjælland mobiliseret. Som en militær enhed var det nærmest en parodi. Middelmådig træning, ingen mundering, ingen udrustning, da Tøjhuset lå inden for fjendens linier. Sekondløjtnant Gasmann tog af sted fra Næstelsøgaarden sammen med bønder i træsko og vadmelstrøjer med høtyve og leer som våben. 5.700 landeværnsfolk mødtes ved Køge. Foran dem stod 3.500 veltrænede og veludrustede linjesoldater. Det var den 28. august og Gasmanns 40 års fødselsdag.

Næste morgen gik bondeværnet til angreb med deres høtyve og leer mod den overlegne fjende. I tre timer brugte landeværnsfolkene deres primitive våben mod den overlegne fjende. Da var der faldet 100, 150 var såret og 1.150 taget til fange, og danskerne kapitulerede. Briterne gad ikke tage sig af resten, men lod dem gå hjem i fred hver til sit. Men et britisk infanteriregiment og to husareskradoner forfulgte den danske general Oxholm og 150 mand af dem fra syd. De forskansede sig på kirkegården i Herfølge og udholdt lange beskydninger fra engelske kanoner på Møllebakken, mens nærkampene rasede på og omkring kirkegården. Kl. fire om eftermiddagen indså Oxholm, at situationen var håbløs, og han overgav sig med sine sidste tapre mænd. På kirkegården lå to døde og tretten sårede. Hvor mange der lå udenfor er ikke angivet. Under provstinde Tønnesens ledelse fik de sårede, såvel danske som engelske, den omhyggeligste pleje i præstegården. Løjtnant Gasmann kom hjem vist nok uskadt.

Den 13. november 1807 fik Gasmann sin afsked som sekondløjtnant ved Sønder Sjællandske Landeværns Regiment. Det var umiddelbart efter Københavns bombardement og englændernes bortførsel af den dansk-norske flåde.

I de følgende krigsår uddelte Det kgl. Danske Landhusholdningsselskab prisopgaver til bønder for at forbedre deres jorder og øge produktionen. Gasmann satte stengærder om sin jordlod i alt 1.050 favne, hvortil alle sten var opbrudt på egen jordlod, forsynet med tre alen jordvold, dækketørv pålagt, og beplantet med pile. Desuden afvandede han to moser på i alt seks-syv td.l. Dels ved at udgrave vandet og dels ved at påføre god jord, så der kunne høstes god hvede. Endelig lod Gasmann opføre seks huse og tillagde hvert hus tre td.l., hvor seks familier fik deres ophold. Disse huse fik nuværende matr. nr. 16-17-18-19-20 og 21. Husene forblev fæste eller lejehuse og ejedes af Gasmann.

Landhusholdningsselskabet bevillingsskrivelse lød således:*" I anledning af Lieutenant Gasmanns Ansøgning om at tilstaaes Præmie for i 3 Aaar at have opsat 1050 Favne Steengjierder og udtørret 2de Moser på 6 til 7 tdr. Land paa den ham tilhørende Gaards Grund i Nestelsøe Bye, da fornemme vi, at han derfor kunne være at tilstaae et Sølvbæger til 20 Rdls. Værdi med Indskrift "for Flid og Jordbrug." I Henseende af den anmeldte Etablissement af 6 Husmands-Familier paa bemeldte Gaards Grund maa vi yttre den Formening at det ikke kan bedømmes, hvorvidt et saadant Etablissement af Huusmænd kan være nyttige for det*

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Almindelige eller ikke, saalænge det ikke er oplyst under hvilke Vilkaar fornævnte Huusmænd der ere etablerede. København den 24de Juni 1810, R. Aagaard, Vorgt, P. Petersen, W. Schegel, F. Scavenius."

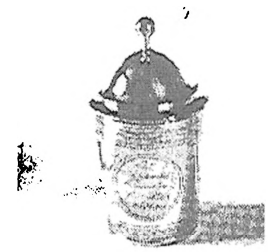

Matr. 10 Landhusholdningsselskabets sølvbæger 1810 til Christian Gasmann. Privateje

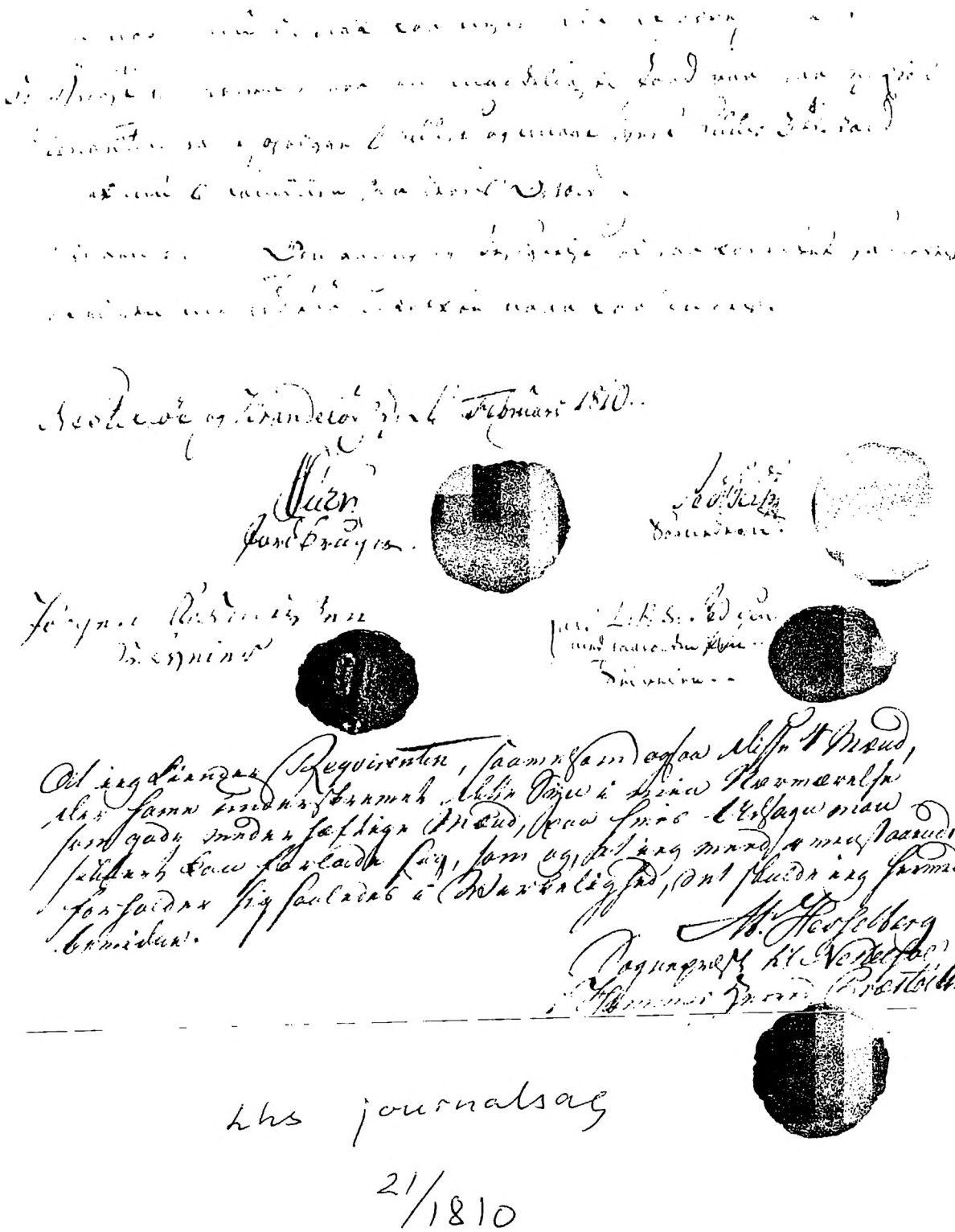

Matr. 10 Ansøgning 1810 til Landhusholdningsselskabet. Privateje.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

I 1817 blev gårdens datter, Frederikke, gift med Niels Hansen, der var ansat på gården.

Søndag den 17. november 1821 var der et sjældent besøg på Næstelsøgaarden. Henriette Gasmanns lillebror fra Norge, Westye Egeberg, og to af hans sønner, Johan Henrik og Westye Martinus, var rejst fra Norge på forretnings- og dannelsesrejse den 7. juli 1821 til Fyn, Hamborg, London, Paris, hvor de var til taffel hos dronningen, gennem Nederlandene, Jylland, Fyn til Næstelsø. Under hele rejsen er der ført dagbog, hvorfra efterfølgende oplysninger er hentet: Den 15. november til den 17. november besøgte de en anden søster, Johanne Martine Egeberg, der var gift med provst Bryndom i Marvede. Her mødte de Gasmanns søn, Christian på 17 år, der omtales som et kønt og godt menneske, hvis bekendtskab glædede dem meget.17. november fortsatte man rejsen til Næstelsø. Hos Gasmanns var der kusine Frederikke, der var gift med Hansen. De havde en datter på 4 år, der var overordentlig stor og rask af sin alder. 17. november er der selskab hos Gasmanns. Blandt gæsterne er præst Petersen fra Norge og birkedommer Beck, meget behageligt selskab, i løbet af aftenen blev der danset lidt. Dagen efter er de til middag hos pastor Hesselberg, der er gift med fru Pløns søster. Gasmanns ejendom er en stor gård i Næstelsø, har meget god jord og samtidig meget betydelig og bliver nu bygget meget godt. 20. november kørte Gasmann med firspand for sin karet gæsterne til Ringsted, hvorfra de fortsatte rejsen over København til Norge.

22. december 1826 døde Gasmann, 62 år gammel. Svigersønnen, Niels Hansen bestyrede derefter Næstelsøgaarden for sin svigermoder, som yderligere købte to gårde i Bonderup matr. nr. 6a og 6b + en mindre ejendom matr. nr. 13. I 1828 døde Henriette Gasmann og sønnen Frederik overtog Næstelsøgaarden med tilhørende 10 huse og en smedie og matr. nr. 6a, og 6b, og 13 i Bonderup. Huset matr. nr. 38, som Christian Gasmann havde opført på gadejord gik i arv til søsteren og svogeren, Frederikke og Niels Hansen.

I 1830 blev Frederik Gasmann gift med Marie Elisabeth Simonsen, der var datter af afdøde møller Simon Pedersen Mogenstrup mølle, og i ægteskabet fødtes børnene Henriette i 1831, Christian Frederik 1839, som senere blev ejer af Fladsaagaard og Anne Marie Elisabeth i 1844. I 1836 købte Gasmann endnu en ejendom i Bonderup matr. nr. 4b, men den blev solgt igen i 1839.

Foruden at drive Næstelsøgaarden og ejendommene i Bonderup forpagtede Frederik Gasmann også præstegaarden med tinglyst kontrakt fra 1. marts 1841. Det har været et landbrug på ca. 200 td.l., en meget stor bedrift i de tider. Ved folketællingen 1845 er der ikke mindre end 10 medhjælpere på gården alle voksne, syv mandlige, hvoraf en er gift, og tre piger. Dertil Gasmanns svigermor, Ane Pedersdatter, der var anført som aftægtskone, de tre børn og Marie og Frederik Gasmann, altså en husholdning på 16.

I 1847 købte Frederik Gasmann den nedlagte Fladsaa by og solgte derefter Næstelsøgaarden med samtlige tilhørende ejendomme i Næstelsø og Bonderup til Georg Frederik Keil, som var født i København 1822. Hans kone var Bolette Mariane (Tvørcke) og var født 1825 i Næsby. I ægteskabet fødtes to børn, sønnen Frederik Carl Christian i 1849, og datteren Anna Charlotte Marie i 1853. Keil titulerede sig som proprietær. Da børnene nåede skolealderen, holdt man privatlærer, Jacobine Bojesen, som boede på gården. Ved folketællingen 1860 desuden en kvindelig elev og seks voksne tjenestefolk.

Efter at have ejet Næstelsøgaarden i 28 år solgte Keil i 1875 til Hans Mortensen. Med i handelen var samtlige ejendomme, som Gasmann i sin tid havde ladet opføre eller købt til gården. Det vil sige matr. nr. 10-14-16-17-18-19-20-21-22-23-og 28 af Næstelsø by og 6a-6b-13a og 13b af Bonderup by alt af hartkorn 13 td. 5 skp. 2 fk. 21/4 album. Pris 90.000 kr.

Hans Mortensen beholdt gården i 26 år og solgte i 1901 til Kaj Mørch. På det tidspunkt havde han dog solgt matr. nr. 6b-13a-og 13b i Bonderup. Mørch ejede Næstelsøgaarden med tilhørende ejendomme til 1906, da han solgte til godsforvalter G. Fris og mejeriejer P. Jensen. Samme år solgte de først gården, matr. nr. 6a Bonderup, og derefter Næstelsøgaarden med tilhørende huse til Frederik Brogaard. Brogaard solgte i 1917 noget af jorden til Simon Hansen Høagergaard. I 1919 flyttede Brogaard til Næstved, hvor han startede vognmandsforretning.

Det blev et meget stort og omfattende vognmandsfirma. Næstelsøgaarden blev samme år, 1919, solgt til Carl Hemmingsen Kalby, der

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Matr. 10 Margrethe og Jens Christian Jensen 1950. Privatfoto

var broder til Peder Hemmingsen matr. nr. 12 Næstelsø. Carl Hemmingsen døde i 1925, hvorefter hans enke, Anna Hemmingsen, solgte Næstelsøgaarden til Ole Christian Larsen. På dette tidspunkt hørte endnu matr. nr. 20b-21b-23a og 28 til gården. I 1930 solgte Christian Larsen til Margrethe og Jens Christian Jensen fra Kalby, hvis datter og svigersøn, Birgit og Anders Madsen, senere overtog gården.

Matr. nr. 10b
Næstelsø Præstemark 5

Grunden købtes af Næstelsø Mogenstrup kommune i 1914 og her opførtes kommunens hus for husvilde, som senere blev omdannet til alderdomshjem. Oprindelig var der kun plads til fire beboere, men desuden var der bolig for en gift bestyrer og en sygeplejerske under Næstelsø Mogenstrup sygeplejeforening. Margrethe Haut var bestyrerinde indtil 1923, og hun efterfulgtes af Christine Hansen. Senere bestyrere var Johanne Jacobsen og Else Sørensen. I 1982 solgtes ejendommen til Marjattas støttefond og fik navnet Odiliegården.

Efterskrift

Lærer Jensen, Snesere, som var født i 1847 og opvokset i Brandelev og som er forfatter til Gavnøbogen, fortæller i denne bog, at Næstelsøgaarden først i 1700 årene var en større gård og beboet af ritmester W. Frederik Leesten. Dette mente jeg måtte være forkert, men ved gennemgang af Everdrup kirkebog i 1701 står der ved en dåb hos kromand og fæstebonde sign. Jens Christensen Lindholm i Bøgesø: *"Blev fremstillet ved Daaben Seign. Jens Christensens Barn i Bøgitzøe, tilforn hjemmedøbt og kaldet Maren, bar Oberstinden paa Rønnebæksholm derhos fuldte Hendes Velbaarenhed Fru Ritmester Leestens paa Næstelsøegaard. Fadd.: Hr Oberst-Leutnant Steen Schinchel til Becheskov, Velbyrdig Jochum Christopher Steensøn til Grefæens Vænge, Vel. = Enke Monsr. Lauritzens paa Nyesøe, Hr. Knud Walter i Næstelsø (sognepræsten), Fruer pigen Else paa Rønnebæks-Holm. Jordemoder Maren Hvids i Lille Næstved."*

Fru ritmester Leesten på Næstelsøgaarden hed Sofie Amalie og var datter af Thale Mundt og Joachim (også skrevet Jochum) Christopher Steensen på Grevensvænge, der er fadder ved samme dåb, og datterdatter af

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

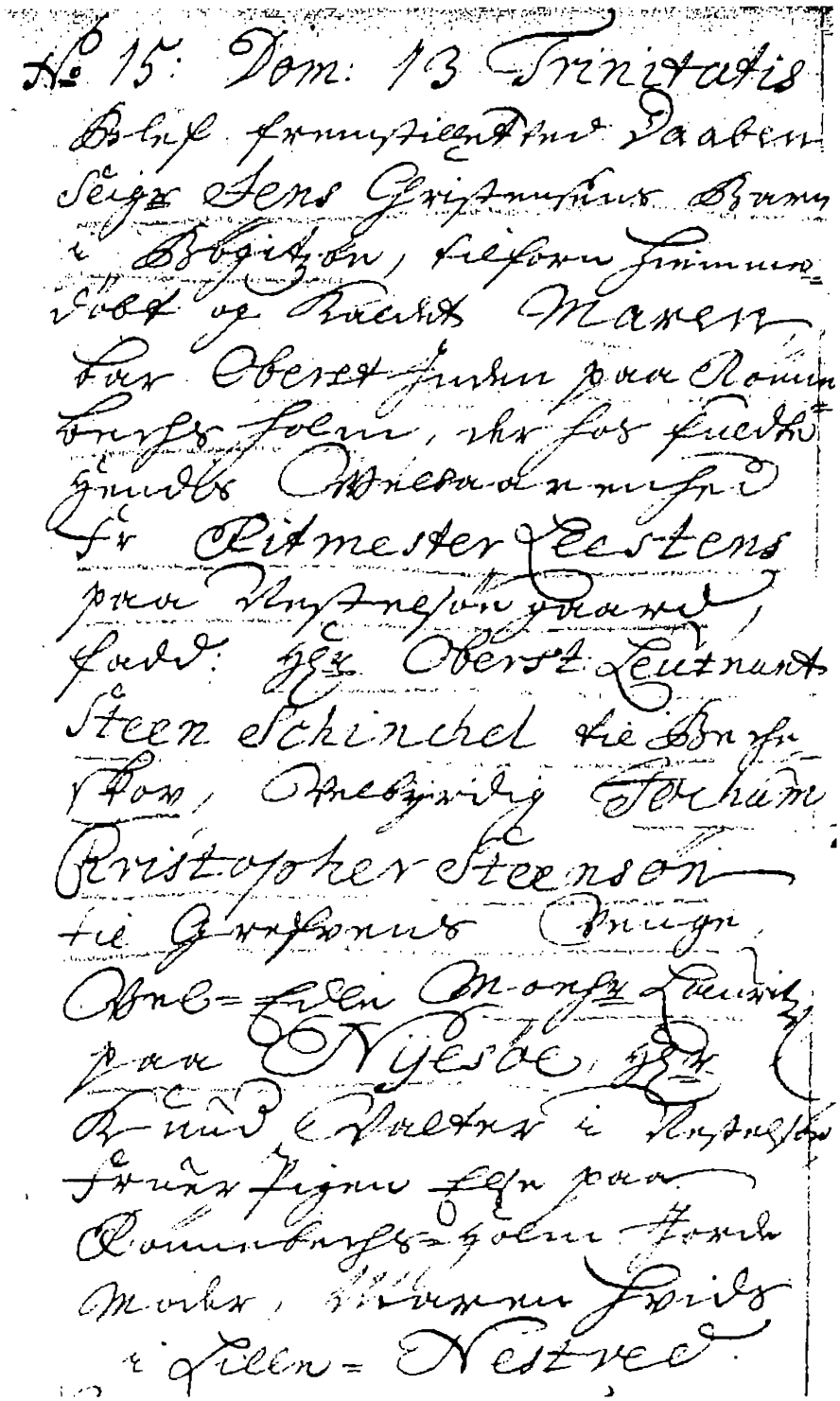

Matr. 10 Kopi fra Everdrup kirkebog 1701

oberst Pros Mundt til Rønnebæksholm, hvis frue er gudmoder til barnet.

Ritmester W. Frederik Leesten på Næstelsøgaarden gjorde tjeneste i general Numsens regiment, der var med hjælpetropperne i Brabrand, og her faldt han i 1702, idet en kanonkugle bortrev hans hoved.

Navnet Næstelsøgaarden har altså været brugt omkring år 1700, hvilket bekræfter, at det må være resterne af den gamle hovedgård. Det forklarer også indretningen af gårdens stuehus ved skiftet i 1792 som omtalt ovenfor. Hvorfor ritmesteren boede på Næstelsøgaarden på dette tidspunkt er mærkeligt. Gården ejedes af kronen og nævnes i matriklen 1664 og 1688 samt i Vordingborg rytterdistrikts protokol 1719 uden navn som en almindelig bondegård og er beboet af fæstebønder.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Matr. nr. 11 Svingkærgaard
Holmevej 24

I 1664 hedder fæsteren Peder Madsen, og gården ejes af Sorø kloster, som var ejet af kronen. I landgilde skal han svare: 1 pund rug, 3 pund byg, 2 t. 1 skp. havre, 1 lam, 1 gås, 4 høns, 20 æg, 1 får, 1 bolsvin, ½ fodernød, 12 mark penge. I 1673 udlægges denne gård sammen med matr. nr. 9 Skovbo til Københavns slotspræsteembede. Herfra går disse to gårde tilbage til kronen i 1687, og matriklen 1688 fortæller, at gården ejes af kronen, men administreres fra Vordingborg slot, hvorfra den udlægges som ryttergods. I 1688 hedder fæsteren Peder Nielsen, og hartkornet er ansat til 11-0-1-1. Dermed er det byens største gård, hvad den nok har været hele tiden.

Da Bækkeskov køber gården i 1740, står der, at 2 td. af gårdens hartkorn drives under matr. nr. 9 Skovbo. Selv om det ikke nævnes i matriklerne, har det nok været sådan langt tilbage i tiden, og de to gårde udlægges da også sammen til slotspræsteembedet. Min formodning er, at matr. nr. 9 er udskilt fra matr. nr. 11, som sammen med matr. nr. 10 Næstelsøgaarden, hvorfra er udskilt matr. nr. 6 i forbindelse med kirkebyggeriet, har udgjort den oprindelige hovedgaards tilliggende sammen med præstegaarden, der er udskilt som præstens underhold i 10ende eller elvte århundrede.

I Vordingborg rytterdistrikts specifikationer står der i 1729*: "Laurits Ibsen fæster den Gaard som Jep Laurs beboed og fradøde og Enken fra hanem godvillig har afstået hrtk. efter Matrikulen under matr. nr. 3 (gl. nr.) 9-0-0-2."* Besætningen og sædekornet foruden rugsæden blev angivet til 172 rdl. 5 skl. Gården som består af fire længer 45 fag hus ansat brøstfældig 20 rdl. tilsammen 192 rdl. 5 skl. At betale i fæste 13 rdl.

I 1731 blev Laurits (i kirkebogen står der Lars) Ipsen trolovet med Bodil Pedersdatter, som var datter af afdøde gmd. Peder Jensen Brandelev og søster til Jørgen Pedersen matr. nr. 11 i Brandelev. Men det blev hurtigt trange tider for Lars Ipsen og hans familie. Meget tyder på, der var sygdom både hos kreaturer og heste i Næstelsø, sandsynligvis kvægpesten som kulminerede omkring 1740. I 1737 noterer rytterdistriktet et mishold hos Lars Ipsen, hvor der nævnes 6 bæster og 8 rdl. Det vil sige, 6 af Lars Ipsens heste har været døde, og han har ikke haft råd til at købe nye heste. Derudover har han haft en gæld på 8 rdl. Men også hos gårdens beboere var der en smitsom sygdom, hvoraf der på den tid var mange muligheder, som man var magtesløse overfor. I 1740 står der i Næstelsø kirkebog under begravelser: *"Inger Jeppes 70 Aar her af Næstelsø død i Lars Ipsens Hus, samme dag blev Lars Ipsens Datter Johanne 8 Aar gammel begravet."* Det var Lars Ipsens mor, som er begravet samme dag som hans ældste datter. Det har været et hårdt slag at miste mor og datter på én gang, men flere i familien har været syge og svækkede, for allerede året efter, 1741, døde Lars Ipsen selv, 35 år gammel.

Tilbage på gården var den unge enke, Bodil Pedersdatter, og 4 små børn, Maren 6½, Peder og Lars 3 år og Inger ½ år. Det var året efter at gården var solgt til Bækkeskov. I Bækkeskovs skifteprotokoller står der, at enken fik godsets skifteforvalter, Thorm, til laugsværge. Bormand Peder Nielsen Jyde matr. nr. 10 Næstelsøgaarden, der var gift med Bodil Pedersdatters halvsøster Johanne Jensdatter, blev værge for de fire små børn. Ved skiftet var Lars Hemmingsen og husmand Peder Hansen begge af Næstelsø vurderingsmænd. På bygningerne var der fæld som følger: stuelængden 15 fag hus á 5 rdl., gadelængden som er 17 fag á 4 alen 8 rdl., ladelængden 10 fag á 3 alen= 5 rdl. Toftelængden 15 fag á 2 alen= 5 rdl. 3 mark. Af besætning var der 8 heste og 4 køer. Af redskaber var der plov og harve med tilbehør samt vogn med tilbehør.

Gården skulle straks have ny fæster, og der blev udstedt fæstebrev til Hans Jensen født i Næstelsø som søn af Jens Hansen og Bodil matr. nr. 4 Højgaard. I Bækkeskovs fæsteprotokol står der: *"Bredo Munthe til Bækkeskov steder og fæster til Hans Jensen født i Næstelsø den Gaard i Næstelsø matr. nr. 3 (gl. nr.) som Lars Ipsen beboede og fradøde af hrtk. 9 tdr., 2 album, skovskyld 1 skp. 2 album, men som forne tillige med de andre mig tilhørende 6 Gaarde i Byen driver Jord. Alle samtlige deres indstændige Lejere vorder nu for Haanden afmaalt i lige Skyld som tager sin Begyndelse nu."* Det vil sige, at disse syv gårde blev gjort lige store med 8 tdr. 2 skp. 1 fdk og ⅞ album til hver.

Hans blev gift med enken Bodil Pedersdatter, men det varede kun kort tid, trængslerne fortsatte. Allerede 3 år efter døde også Bodil. Et af hendes børn, Lars, var død før moderen

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

men nu var der 3 forældreløse børn. Desuden var det for alvor galt med økonomien. Ved skiftet efter Bodil står skrevet, at hun skyldte karlen 2 rdl. og pigen Sidsel Jensdatter 2 rdl. Desuden skyldte hun sin broder Jørgen Pedersen, Brandelev, matr. nr. 11, 167 rdl. (er nok sletdaler). Hvor Jørgen Pedersen havde de mange penge fra, er en gåde. Han havde kun været gårdmand i 2 år. Det var et kolossalt stort beløb efter tidens forhold, Jørgen havde lånt sin søster, selv om han må have vidst, at han aldrig ville få dem igen. Det er et enestående eksempel på famliesammenhold og menneskelig godhed på et tidspunkt, der måske var det hårdeste og fattigste i bondestandens historie.

Der var også gæld til herskabet, hvor meget kan ikke ses, da de nederste linier i skifteprotokollen mangler. Videre står der:*"Som da Frederik Pedersen Brandelev havde til sig deraf taget det ene Pigebarn, Inger, og Jørgen Pedersen fra Brandelev lovede at til sig tage den anden Pige, Maren, saa overlod Herskabet saa alle den afdøde Kones efterladte Gangklæder som Hans Jensen havde givet til Barnet i Brandelev tillige med 1 Kiste, hvilke allerede have bortførte og Frederik Pedersen med det mindste Pigebarn, Inger. Dernæst lovede Peder Nielsen, Næstelsø at medtage Drengen Peder Larsen indtil videre hvilket Enkemanden med Klæder holde, som han for Herskabet forsvare. Hermed da Skiftet blev sluttet og det registrerede Bohave med Besætning overladt Hans Jensen indtil videre på Herskabets opgivelse af Gælden til Gaardens vedligeholdelse til bekræftelse under mine medskrevne tvende Mænd som overværede Skiftet paa Gaarden.*
Th. Amos – Hans Rasmussen – Christoffer Uldriksen, Lille Tvede."

Hans Jensen fik altså lov at fortsætte som fæster på gården, men der var ikke nogen kvægbesætning på gården, kvægpesten har nok revet de sidste kreaturer væk, og det har ikke været nemt at drive gården videre. Men i 1745 blev Hans Jensen gift igen, og det var med degnens pige, Caren Nielsdatter. Endnu 7 år lykkedes det ham at blive på gården, men så måtte han give op, nok på grund af sygdom og sandsynligvis også dårlig økonomi. Året efter, 1753, døde han som indsidder i Hans Rasmussens gård i Lille Tvede, 40 år gammel, uden at efterlade sig noget som helst. Hans enke, Caren Nielsdatter, blev samme år gift med en ungkarl af Lille Tvede, Hans Knudsen.

Ny fæster på gården blev Lars Hansen og han var søn af Maren Larsdatter og Hans Christensen på matr. nr. 5 i Næstelsø. Han var 21 år og blev samme år gift med Margrethe Nielsdatter, datter af Niels Jensen, Bonderup. Dette ægteskab varede kun to år, for den 17. august 1755 døde Margrethe. Lars Hansen blev derefter gift med Birthe Andersdatter, som ikke var fra Næstelsø sogn. I 1760 solgte Bækkeskov også denne gård til Grevensvænge. Lars havde fæstet til sidst i 1770erne. Birthe Andersdatter døde 1786, hvorefter Lars Hansen giftede sig med jordemoder Sidse Jørgensdatter, som var enke efter Peder Jørgensen matr. nr. 8 Ellekildegaarden. Lars Hansen døde 1792 og var da husmand og boede i et af de tre huse Sparresholm ejede i byen. I skiftet nævnes to børn, begge fra andet ægteskab, en søn, Lars 24 år, som tjente i Blangslev og en datter, Bodil 20 år, som tjente på Borupgaarden. Enken Sidse Jørgensdatter flyttede tilbage til matr. nr. 8, hvor hun var kone i sit første ægteskab, og boede hos datteren Margrethe, som først var gift med Jens Johansen og siden med Lars Sørensen. Hun fik sin broder, gårdmand Jørgen Andersen i Bøgesø, som værge.

Lars Hansen blev efterfulgt af sin yngre bror Mads sidst i 1770erne. Mads Hansen var gift med Sidse Nielsdatter og de havde børnene Hans født 1780, Rasmus 1786, Lars 1791, Maren 1798. I 1789 solgte Grevensvænge gården til Sparresholm. I 1794 blev byen udskiftet, men gården blev liggende i byen med jorden, 69 td.l., langs skellet til Brandelev ud til matr. nr. 9 Skovbo's skel. Dog blev skolelodden på 4 td.l. udlagt i det sydøstre hjørne af gårdens jord. Endelig blev den nye vej til Brandelev anlagt nord om gården i skellet til præstegaardens jord. Oprindelig var denne vej planlagt at skulle ligge syd for gården, men derved kom den ind på præstens jorder. Da præsten, Mariager, som lodsejer i byen, både for Præstegaarden og matr. nr. 10, Næstelsøgaarden, som han ejede, selv var med i de vanskelige forhandlinger om byens udskiftning, fik han forhandlet sig til, at vejen førtes nord om gården og derved uden for Præstegaardens jorder. Derefter skulle al færdsel fra gården og til dens marker, både for dyr og mennesker, ske over vejen. Det betød ikke så meget de første mange år, men blev meget generende, da færdselen af motorkøretøjer blev ganske stor.

Mads Hansen døde 1801, 45 år gammel. I

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Sparresholm skifteprotokol står følgende om skiftet efter Mads Hansen: *"For de umyndige Børn mødte afdødes Broder Chresten Hansen, Fladsaa, saa var og tilstede afdødes Bror Anders Hansen (matr. nr. 12) som Laugsværge for Enken. Til vitterlighed og Vurderingsmænd Jens Hansen medtagen Sognefogden Gasmann og Gmd. Lars Sørensen her af Byen."*

Og så følger vurderingsforretningen som omfatter, hvad der var af indbo, inventar og besætning på gård matr. nr. 11 i 1801 oversat til nutidig stavemåde:

I stuen:
Et fyrretræsbord m. fyrrefod 1-4-0, 1 kistebænk 0-2-0, 1 fyrrebænk 0-1-8, 1 hængeskab af fyrre med lås og nøgle 1-2-0, 4 tintallerkener 0-3-0, 1 fyrreskab med lås og nøgle 1-2-0, 1 fyrreseng med egestolper og grønt omhæng 1-2-0, 1 rødstribet olmerdugsoverdyne 4-0-0, 1 stribet linneds underdyne 2-0-0, 1 ulden underdyne 1-2-0, 3 hovedpuder 1-0-1, 1 par blårlærredslagner 0-4-0, 1 fyrreseng med fyrrestolper og grønt omhæng 1-2-0, 1 olmerdugsoverdyne 3-0-0, 1 blåstribet underdyne og linned 2-0-0, 1 rødstribet hampedyne 3-0-0, 1 par blårlærredslagner 0-4-0, 2 hovedpuder 1-0-0, 1 fyrre kiste med lås, nøgle og beslag 1-4-0, 1 jernbilægger kakkelovn 3-0-0, 2 røde stole 0-1-0, 1 fyrre gåsebænk 0-2-0, 1 fyrrekiste uden lås 0-2-0, 10 alm. Bolster 0-3-12.

I den anden stue:
1 fyrretræssengested uden omhæng 0-4-0, 1 hampeoverdyne 1-0-0, 1 linnedsunderdyne 1-0-0, 1 vadmels underdyne 0-4-0, 1 linneds hovedpude 0-1-8, 1 vadmels underdyne 0-4-0, 1 linneds hovedpude 0-1-8, 1 par blårlærredslagner 0-2-0, 1 gl. kiste 0-1-8, 1 gåsebænk med rum 0-0-5.

I køkkenet:
1 fyrretræs vægskab 0-1-0, 1 håndkværn 1-0-0, 1 kaaber kjedle 2-0-0, 1 messing kjedle 0-1-0, 1 ditto 0-1-0, 1 jerngryde 1-0-0.

På loftet:
1 justeret skæppe 0-0-8, 4 halvtønder 0-2-0, 2 stk. forke 0-0-1, 4 andre ting 1-2-0.

I gården:
1 gl. beslagen vogn 8-0-0, 1 ditto med fadning 8-0-0, 1 harve 1-0-0, 4 par seler med tommer 2-0-0, 1 plov med behør 1-0-0, 1 hakelse kiste med kniv 0-4-0, 1 par høstharver 2-0-0, for og bagreb til tvende vogne 0-3-0, 1 slæde af bøg 1-0-0, 1 sort hest 16 år 12-0-0, 1 ditto 13 år 14-0-0, 1 sort hoppe 9 år 10-0-0, 1 brun hestplag 3 år 6-0-0, 1 brun følhoppe 16 år 4-0-0, 1 føl 1-0-0, 1 brun hoppe 24 år 0-2-0. (I alt 6 heste og 1 føl). 1 sortbroget ko 12 år10-0-0, 1 sortbroeget kullet ko 12 år 11-0-0, 1 kullet rødstjærtet ko 10 år 10-0-0, 1 tyr sortskjoldet 2 år 7-0-0, 1 blådraget kvie 6-0-0, 1 rødskjoldet ditto 3 år 8-0-0 (i alt 3 køer, 2 kvier og 1 tyr). 12 får og 1 vædder 17-2-0, 3 grise 4-0-0, 6 gæs 6-0-0, 6 høns og 1 hane 1-0-0.

Boets værdi udgjorde i alt 199 rdl 2 mrk. 12 skl.

Ved Mads Hansens død forsvandt denne slægt fra gård matr. nr. 11 i denne omgang. Hvad der blev af Mads Hansens børn ved jeg ikke, men hans enke, Sidsel Nielsdatter, giftede sig med den nye fæster på gården, Jørgen Larsen.

I 1805 solgte Grand-Jean på Sparresholm godsets tre gårde i Næstelsø, og dermed også matr. nr. 11, til selveje. Jørgen Larsen blev selvejergårdmand for en pris af 2.375 rdl. I 1822 solgte Jørgen Larsen to parceller fra gården, matr. nr. 11b og 11c, og i 1827 endnu en parcel 11d. Samme år, 1827, solgte Jørgen Larsen også hovedparcellen til Ole Jensen, som så vidt vides ikke var i familie med Jørgen Larsen. Ole Jensen var født i Vallensved sogn og gift med Karen Jensdatter, der var født i Hyllinge sogn, og de havde en plejesøn, Mads Larsen, som var søn af Karen Jensdatters søster. Ole Jensen havde i 1843 købt parcellen matr. nr. 11d, som hans forgænger havde solgt fra gården i 1827, tilbage og denne ejendom blev nu tilskødet plejesønnen Mads Larsen i 1867.

Ole Jensen og senere hans kone, Karen Jensdatter, havde i de sidste år af deres ejertid en bestyrer, som hed Jens Nielsen, og han blev den næste ejer af gården. Jens Nielsen var gift med Trine Olsen, og deres datter, Karen, blev gift i 1895 med Peder Poulsen søn fra matr. nr. 12 og for tredje gang blev en søn fra denne gård mand på matr. nr. 11. En søn af Jens Nielsen, Peter Nielsen, blev gift med Johanne Pedersen, plejedatter på Boulsbjerggaard matr. nr. 8 i Brandelev, og de overtog denne gård.

Karen og Peter Poulsen fik 9 børn: Jens, Poul Aage, Johanne Katrine, Anna Dorthea, Hans

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Emil, Kristine, Else Margrethe, Ejner og Johannes. Foruden at drive Svingkærgaarden var Peter Poulsen også præstegaardsforpagter en del år. I 1939 blev deres søn, Hans Poulsen, ejer af Svingkærgaarden, men han døde allerede i 1953, hvorefter hans enke, Marie Poulsen, drev gården indtil 1965, da den blev overtaget af datteren, Anni, og svigersønnen Svend Bille Olsen. De solgte i 1968 til Verner F. Aagaard, der i 1972 solgte til Jens Steffen Hansen.

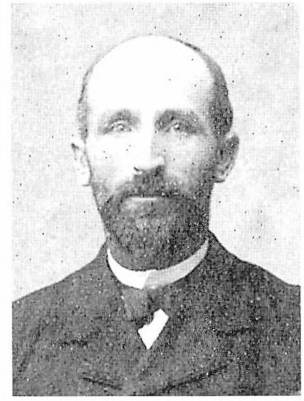

Matr. 11
Peter Poulsen
1913, Privatfoto

Matr. 11 Svingkærgaard ca. 1987. Foto Fladså Arkiv

Matr. nr. 11b
Skovbovej 6

Som nævnt solgte Jørgen Larsen nogle parceller af gårdens jord længst mod nord og dermed fjernest fra gårdens bygninger. I 1822 solgtes matr. nr. 11b til Hans Jørgensen, 6 fag hus og jord af 1 tønde hartkorn for 640 rdl.-sølv. Enten har der allerede ligget et hus her eller også lader sælger det opføre. I 1830 sælger Hans Jørgensen til sønnen, Christian Hansen, halvdelen af parcellen med 6 fag hus, og det får matr. nr. 11bb. Den anden halvdel af parcellen sælges til svigersønnen, Hans Pedersen, og fortsætter som matr. nr. 11b.

Efter Hans Pedersen overtages ejendommen i 1834 af Christen Pedersen, der gifter sig med Hans Pedersens enke. Efter hendes død bliver Christen Pedersen gift med Kristine Rasmusdatter fra matr. nr. 4, Brandelev. I dette ægteskab fødes datteren, Ane Christensen,

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Matr. 11b Ane Christensen 1910. Privatfoto

der efter forældrenes død overtager ejendommen i 1895. Ane Christensen får sin fætter, Christian Nielsen, Gyldendal, Lille Tvede, som formynder og efter hans død en anden, fætter Rasmus Jensen, matr. nr. 4b, Kroghbrogaard, Brandelev. Albert Hansen og hustru flytter ind som bobestyrer af ejendommen. Albert Hansen havde da solgt sin ejendom matr. nr. 11c (se omtalen af Albert Hansen her). Efter Albert Hansens død fik Ane Hansigne og Thorvald Larsen som bestyrere. De købte Næstelsø gamle skole (1853 skolen) efter Anes død i 1938, 80 år gammel.

Matr. 11b Poul Jensen 1954. Privatfoto

Derefter sælges ejendommen til Poul Jensen, der i 1945 solgte til Christen Knudsen. Næste ejer er Kirstine Jensen, der købte ejendommen i 1960 og solgte i 1973 til Orla Nicolaisen.

Matr. nr. 11bb
Skovbovej 3

Christian Hansen købte som nævnt matr. nr. 11bb af sin far 1830. Han har sikkert været fæster af huset matr. nr. 25 Skovbovej 3, ligesom de følgende ejere har været indtil 1911, da matr. nr. 25 købtes til selveje, og matr. nr. 11bb blev lagt til denne ejendom. Christian Hansen var ejer til 1866, da parcellen overtages af sønnen Hans Christiansen. Hans enke sælger i 1900 til Gustav Berg. I 1911 købes matr. nr. 11bb af Hans Otto Poulsen der samtidig køber matr. nr. 25 af godsejer O. de Bang, Sparresholm, og siden har matr. nr. 25 og matr. nr. 11bb udgjort én ejendom. Hans Otto Poulsen solgte i 1913 til Lars Frederik Andersen, der havde ejendommen i 37 år, til han i 1950 solgte til Peder Jensen, der i 1962 solgte til Birgit og Jørgen Erik Jensen.

Matr. nr. 11c
Skovbovej 1b

Den første ejer af denne parcel på ca. 4 td.l. er Lars Mortensen, som Jørgen Larsen sælger til i 1822. Lars Mortensen er ejer i 31 år og sælger i 1854 til slagter Søren Jensen, dog med aftægtsbolig for Lars Mortensen og hustru på livstid. I 1875 købte Hans Albertsen ejendommen. Han var født på Næstved Ladegaard i 1823, som hans far, Albert Nielsen, ejede. Farimagsvej i Næstved blev længe kaldt Ladegaardsstrædet efter denne gård. Han deltog som menig i treårskrigen 1848-50 og blev i 1851 gift med Ane Marie Hansdatter, datter af husmand Hans Christiansen, Brandelev.

Derefter lejede Hans Albertsen matr. nr. 26 Skovbovej 5 i Næstelsø, et hus med ca. 3 td.l. jord, som ejedes af O. de Bang, Sparresholm. Han var tømrer og hjulmand og havde salg af honning og bivoks. Han var formand for Brandforsikringen for udflytterhusmænd og parcellister i Præstø amt. Den 15. december 1869 blev han valgt i Præstø amt, tredje kreds, Næstvedkredsen som medlem af folketinget og genvalgtes to gange. Han blev valgt for det samarbejdende Venstre, og denne politiske aktivitet medførte, at O. de Bang

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Matr. 11c Hans Albertsen ca. 1870. Fladså Arkiv

på Sparresholm opsagde hans lejemål af huset. Det var den måde mange godsejere, som tilhørte Højrepartiet, førte politik på i en meget lang periode kulminerende med Estrups nærmest diktatoriske provisoriestyre, der medførte til tider meget stærke konfrontationer mellem Venstre og Højre også i Næstelsø sogn. Så vidt jeg ved, boede Hans Albertsen med sin familie hos naboer, efter de måtte forlade deres hjem.

Som nævnt købte Hans Albertsen matr. nr. 11c i 1875, men han døde nytårsaften samme år, kun 52 år gammel. Hans enke, Ane Marie Hansdatter, ejede huset indtil 1878, da hun overdrog det til sønnen, Albert Hansen, der blev gift med Eva Katrine Hansen født i Tørring sogn, Viborg amt. Han fortsatte og øgede forretningen med biavl, opkøbte bistader og indførte de nye bistader og havde et stort salg af honning og voks. Han var på emne som folketingskandidat, men trak sig som kandidat efter et vælgermøde, hvorfor ved jeg ikke. I flere perioder var han indvalgt i sognerådet og efterfulgte sin far som formand for Brandforsikringen, et hverv, som hans søn, Hans Hansen, der var uddeler i Lille Næstved brugsforening, senere videreførte. Han var formand for sygekassen i 20 år, formand for 100 mandsforeningen og regnskabsfører for brugsforeningen. Han byggede det nuværende stuehus i røde sten. I 1896 solgte han ejendommen og flyttede ind som bestyrer for Ane Christensen matr. nr. 11b. Her boede Katrine og Albert Hansen til hans død i 1913, 60 år gammel.

Matr. 11c Albert Hansen ca. 1900. Privatfoto

Dyrlæge Christensen købte ejendommen i 1896 for 5.000 kr. Han solgte til dyrlæge A.P. Hansen i 1901 for 4.500 kr. A.P. Hansen flyttede til Brandelev og solgte ejendommen i 1916 til Emil Madsen, dog med den klausul at der ikke måtte drives dyrlægevirksomhed på ejendommen i et tidsrum af fem år. I 1918 købtes ejendommen af Alfred Christiansen, der i 1923 solgte til Niels Frederik Andreas Madsen. Allerede 1924 solgte han til Johan Emil Madsen, der to år senere, 1926, solgte til Niels Hansen. Han solgte i 1933 til Martin Rasmussen, hvis enke solgte ejendommen til Asta Poulsen, der i 1971 solgte til Helmer Køier Andersen. Jorden fra matr. nr. 11f og 26 er lagt til ejendommen, hvornår vides ikke.

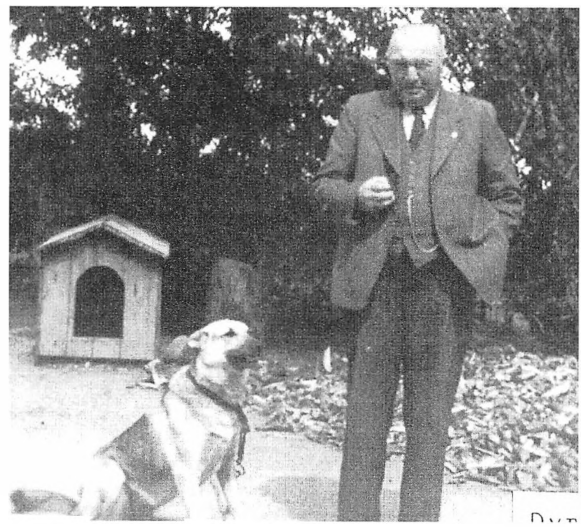

Matr. 11c Dyrlæge A.P. Hansen 1946. Privatfoto

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Matr. nr. 11d
Skovbovej 2

I 1827 solgte Jørgen Larsen matr. nr. 11a en parcel af gårdens jord til Peder Jensen af hrtk. 1 td. og 4 skp. for 300 rdl. Peder Jensen var fra Øllerup. Han havde ejendommen til 1843, da han solgte den tilbage til matr. nr. 11a´s ejer, som nu var Ole Jensen. I 1867 sælger Ole Jensen matr. nr. 11d til plejesønnen Mads Larsen. Mads Larsen var født i Kagstrup, Skelby sogn, i 1838 som søn af gårdmand Lars Madsen og hustru Ane Jensdatter, som var en søster til Karen Jensdatter, gift med Ole Jensen matr. nr. 11a. Mads Larsen var med i krigen 1864. Han blev gift med Dortea Hansdatter født 1843 i Neder Vindinge, Kastrup sogn. Mads Larsen havde ejendommen i 40 år til 1907, da den blev overtaget af sønnen Niels Larsen. Niels Larsen var indvalgt i sognerådet og var sognefoged i Næstelsø sogn 1933 til 1959. Niels Larsen døde 1960 hvorefter hans hustru i tredje ægteskab, Karen, født Jensen havde ejendommen til 1973, da den blev overtaget af Niels Larsens sønnedatter af andet ægteskab, Hanne, og hendes mand, Steen Jessien.

Matr. 11d Mads og Dorthea Larsen 1880. Privatfoto

Matr. 11d Mads og Dorthea Larsen 1900. Privatfoto

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Matr. 11d Ella og Niels Larsen 1907.
Privatfoto

Matr. nr. 11e
Holmevej 27

I 1857 udsteder Ole Jensen matr. nr. 11a arvefæsteskøde til Peder Hansen på matr. nr. 11e, hrtk. 2 ¾ album, som bebygges af køber. I 1866 køber Ole Jensen huset tilbage og fra dette år hører matr. nr. 11e sammen med matr. nr. 11a indtil 1965.

Matr. nr. 11g
Holmevej 31

I 1905 sælger Hans Peter Poulsen matr. nr. 11a byggegrunden matr. nr. 11g til lærer Jørgensen. Han lod opføre det hus, som stadig ligger på grunden. Lærer Jørgensen solgte i 1929 huset til forhenværende salmester på Maglemølle papirfabrik i Næstved, A. Hansen. To år senere, 1931, sælger han til murermester Georg Hansen. I 1958 købtes huset af graver ved Næstelsø kirke Ernst Hansen.

Matr. 11d Sognefoged Niels Larsen 1940.
Privatfoto

O-der er gamle bind med blanke spænder,
på deres blade gamle luer brænder.
Hænder som skrev dem og blev støv
i graven rækker dig gaven.

Thøger Larsen

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Matr. nr. 12 Birkemosegaard
Holmevej 19b

Matriklen 1664 fortæller, at gården ejes af Sorø kloster, og hartkornet er 17-2-1-0. Fæsteren hedder Niels Hansen Hugger, hvilket formentlig betyder, at han også har været tømrer. I landgilde skal han svare 1 pund rug, 2 pund byg, 2 tdr. 1 skp. havre, 1 bolsvin, 1 får, 1 lam, 1 gås, 4 høns, 20 æg, ½ fodernød, 2 mark penge. Denne gård var blandt de 7 gårde i Næstelsø, der blev solgt fra kronen i 1673 til Henrik Tot, Boltinggaard, men da han døde samme år, gik den tilbage til kronen.
I matriklen af 1688 hedder fæsteren Niels Nielsen sikkert Niels Hansens søn. Hartkornet ansættes til 7-6-3-1. Gården ejes stadig af kronen nu administreret fra Vordingborg slot og udlægges som ryttergods.

I Vordingborg Rytterdistrikts specifikation over alt dets Bøndergods i 1730 står der: *"Hans Nielsen beboer den Gaard matr. nr. 9 (gl. nr.) har mistet i disse tvende sidste Aar 5 gode Bæster har ikkun igen 4 vil enklig behjælpes 2 Bæster til 16 rdl. Maa forstyrkes af Cassen."* Hans Nielsen har haft trange kår og får her et lån på 16 rdl. af Rytterdistriktets kasse til indkøb af 2 heste. I 1733 skylder han endnu 8 rdl. af dette lån.

I 1734 opgiver Hans Nielsen fæstet, og der står i protokollen:*"Michel Hansen fæsted den Gaard, som Hans Nielsen beboed og grundet sin og Hustrus alderdom og skrøbelighed godmæssigt har afstanden 6 rdl."* Hans Nielsen har altså ved afståelsen skyldt 6 rdl. nok resten af hestelånet.
Om gårdens tilstand og Hans Nielsens yderligere økonomiske forhold står der intet. Michel Hansen var i 1733 blevet trolovet med Maren Rasmusdatter i Næstelsø kirke, og der står i kirkebogen, at disse folk bor i Næstelsø. I 1740 blev gården ligesom de andre ryttergårde i byen solgt til Bækkeskov.

3. januar 1766 fæstes gården ud til Rasmus Hansen, og Michel Hansen nævnes som indsidder, der får undertægt af sin forrige gård. Han døde 1780, 74 år gammel. Rasmus Hansen og hans kone Birthe Jørgensdatter er ikke blevet gift i Næstelsø sogn. De var ikke helt unge, da de overtog gården og har sikkert været gift en del år. Rasmus Hansen døde året efter overtagelsen, og gården fik straks en ny fæster og Birthe en ny mand. Han hed Anders Hansen, og præsten skriver ved trolovelsen, en ung karl fra Everdrup. Forlover var Hans Madsen, måske brudgommens far, og hendes far, Jørgen Larsen, Engelstrup. Anders Hansen drev gården med hjælp af Birthes søn af første ægteskab, Jørgen Rasmussen, der ved sessionen var erklæret udygtig til krigstjeneste. Ved folketællingen i 1787 er han 28 år, Birthe og Anders Hansens datter, Mette, er 15 år, og der er en tjenestedreng på 14 år.Ved udskiftningen i 1794, da Bækkeskov og Sparresholm byttede gårde og fæstere som omtalt under matr. nr. 5, måtte familien forlade matr. nr. 12 og flytte de få meter til matr. nr. 5. Om det var medvirkende til Anders Hansens død samme år, 1794, vides ikke, men han blev kun 53 år gammel.

Unge Anders Hansen og hans familie flyttede som omtalt ind på matr. nr. 12. Gården havde fået tillagt godt 67 td.l. af byens bedste jord af høj bonitet med over 8 td. hrtk. Sparresholm var et af de godser, som tidligt solgte deres fæstegårde til selveje. Og i tingbogen står da at læse*: "27-12-1805, Skøde fra Grandjean af Sparresholm til Anders Hansen paa Gaarden nr. 1 (gl. nr.) i Næstelsø af hartkorn 8 t. 2 ⅞ alb. for 2.375 rdl."* Dermed var Anders Hansen selvejergårdmand. Men Anders begyndte at blive en ældre mand, og i 1811 lod han tinglyse følgende deklaration om gården: *"Sønnen Hans Andersen skal arve Gaarden mod en bestemt Betaling til en Broder. Og de tvende Søstre Maren og Kirsten, skal arve hver en 1/4 af Gaardens samlede areal."*

I 1813 fik Hans Andersen skøde på halvdelen af gårdens jord med bygninger. Allerede i 1809 var han blevet gift med Karen Jensdatter, som var født i Glumsø 1784. I ægteskabet var der børnene Poul født 1812, Anders født 1821, Maren født 1824, og Birte født 1828. Hans Andersen blev ingen gammel mand men døde allerede i 1832, 49 år gammel.

Hans enke drev gården videre med hjælp af sine børn indtil 1840, da sønnen Poul Hansen overtog gården. Han var året før (1839) blevet gift med Maren Nielsdatter født 1816, datter af Niels Jensen, Toksværd. De fik børnene Ane Margrethe 1841, Kirsten 1843, Hans 1845, Niels 1847. Allerede 1861 døde Maren 45 år gammel. I 1863 blev Poul Hansen gift med Johanne Andersdatter, datter af Anders Hansen og Sidse Larsdatter i Lov. I dette ægteskab fødtes sønnen Hans Peter Poulsen i 1869 og Marie Poulsen i 1875. Hans Peter Poulsen blev senere gift med Jens Nielsens datter, Karen, Svingkærgaarden matr. nr. 11,

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Matr. 12 Johanne Andersdatter ca. 1910. Privatfoto

Mart. 12a Peder Hemmingsen. Privatfoto ca. 1940

som han senere blev ejer af, og deres historie fortsættes på denne gård. Marie Poulsen blev gift med vognmand Hans Hansen, Sønderdræsset. Deres søn Johannes Hansen drev forretningen videre indtil ca. 1985.
Poul Hansen døde i 1890, hvorefter Johanne drev gården videre i mange år med Hans Hansen fra Køng som bestyrer. I 1914 solgte Johanne gården til Maren og Peder Hemmingsen, som indtil da ejede matr. nr. 12c, der nu blev solgt til Hans Hansen. Dermed skiltes denne gamle Næstelsøslægt fra denne gård. Peter Hemmingsens søn og svigerdatter, Erik og Ellen Hemmingsen, købte gården efter at have været forpagter i en årrække. Han solgte i 1972 gården til Mogens og Frits Carlsen, Vindsminde, hvorefter jorden kom under Vindsminde og bygningerne solgtes til Jens Arne Jensen.

Mart. 12a Maren Hemmingsen. Privatfoto ca. 1940

Mart. 12a Ellen og Erik Hemmingsen. Privatfoto ca. 1960

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Matr. 12 Birkemosegaard ca. 1987. Foto Fladså Arkiv

Matr. nr. 12b,
nu under matr. nr. 12i
Knohammervej 6

Anders Hansen havde bestemt, at hans døtre, Maren og Kirsten skulle have hver ¼ af gårdens areal. Kirsten og hendes mand, Jens Pedersen, der var søn af Peder Nielsen matr. nr. 6, Bøttekildegaard, fik parcellen matr. nr. 12b i 1815. I 1830 deltes denne parcel endnu en gang, idet Jens Pedersen solgte halvdelen af jorden matr. nr. 12b, 12i, 12l og 12f med 9 fags hus til Anders Andersen. Han solgte i 1865 matr. nr. 12b og 12f til Jens Andersen. Hans enke, Maren Jørgensen, solgte matr. nr. 12b i 1911 til Peder Nielsen, men beholdt matr. nr. 12f (se under matr. nr. 12f).

Peder Nielsen solgte samme år 1911 matr. nr. 12b til Ferdinand Hansen, der i 1913 solgte til Rasmus Thorkildsen som tidligere havde været smed i Dysted og Nr. Tvede. I 1927 solgte Rasmus Thorkildsen til Frede Sørensen. Ejendommens areal omfatter nu også jorden fra huslodden matr. nr. 26, nu 26b, som Rasmus Thorkildsen havde købt. Frede Sørensen solgte ejendommen i 1972 til Søren Lodal.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Matr. nr. 12c
Knohammervej 3

Anders Hansens anden datter, Maren og hendes mand Anders Jensens fjerdedel af gården fik matr. nr. 12c og de overtog den i 1813. De solgte allerede i 1826 til indsidder Niels Hansen fra Vejlø, han var gift med Ane Jensdatter født i Olstrup sogn. De havde ejendommen 32 år og solgte i 1858 til Niels Isaksen. Hans søn af samme navn overtog ejendommen i 1894 og sælger året efter, 1895, til Jens Jacobsen, som kun var ejer i 2 år . Han sælger 1897 til Hans Peter Hansen, der i 1901 sælger til Jens Pedersen. Derefter overtages ejendommen af Niels Peder Hemmingsen ved fogeduddlægsskøde. I 1914 køber han matr. nr. 12a af Johanne Andersen og hendes bestyrer, Hans Hansen, køber derefter matr. nr. 12c. Hans Hansen solgte i 1929 til Villy Johannessen som 40 år senere 1969 solgte til sønnen Denver Johannessen.

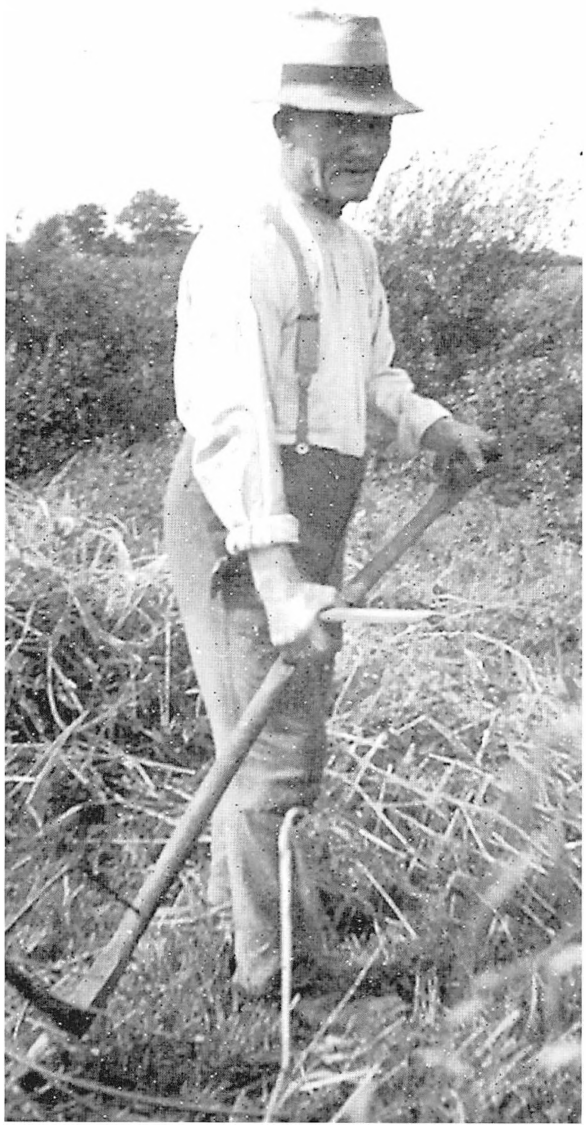

Matr. 12c Hans Hansen ca. 1938.
Foto Inge Eriksen

Matr. nr. 12d
Knohammervej 1

Den anden halvdel af matr. 12b, 12d, solgtes i 1857 af Jens Pedersens enke, Kirsten Andersdatter, til sønnen Hans Jensen. 1858 deltes denne parcel endnu en gang, idet halvdelen af matr. nr. 12e frasolgtes til væver Anders Jensen. Disse små parceller er hurtigt lagt sammen igen, idet Anders Jensen i 1883 sælger matr. nr. 12d og 12e til Herman J.J. Bang Lauritsen. Han havde ejendommen i 5 år til 1888. Ny ejer var Jens Christiansen, som i 1920 solgte til sin datter og svigersøn, Astrid og Holger Sørensen. De solgte ejendommen i 1963 til Kristoffer Pedersen, der indtil da ejede Fiskebækgaarden i Brandelev. I 1975 købtes ejendommen af Henning Nielsen.

Matr. nr. 12f
Knohammervej 4

I 1830 udskilte Anders Andersen matr. nr. 12f fra matr. nr. 12b 1 td.l. jord hvorpå opførtes et 9 fags hus. Huset blev overtaget af sønnen Jens Andersen, hvis enke Maren Jørgensdatter i 1916 overdrager det til sin ugifte datter, Maren Andersen, der boede i huset sammen med 2 ugifte søstre. De ejede også de 3 gamle huspladser i byen. Jorden er på et tidspunkt solgt fra huset og tillagt matr. nr. 11c. I 1955 købes huset af Poul Valentin Nielsen. Han sælger i 1962 til Vagn Andersen, der samme år solgte til Johannes Petersen, der igen samme år 1962 solgte til Gunnar Brogaard Christensen. Disse ejendomme alle udstykket fra gård matr. nr. 12 havde vej til Næstelsø by gennem matr. nr. 12a´s jord. De fik det ejendommelige navn Knohammerlauget, hvis oprindelse er ukendt. Siden blev der købt vejret ud til nuværende Skovbovej, og denne vej kom naturligvis til at hedde Knohammervej.

Matr. nr. 12k
Holmevej 25

I 1826 udlejer 12a's ejer, Hans Andersen, matr. nr. 12k til indsidder Hans Madsen til herpå at bygge et hus ? fag langt 3 fag bredt for en leje af 2 rdl. årlig. Det må være dette hus eller resterne af det, der ses på billedet. Hans P. Hemmingsen købte huset af sønnen Niels P. Hemmingsen og byggede det nuværende hus i 1916. Efter faderens død overtog Niels P. Hemmingsen atter huset og boede her sammen med sin hustru, Maren. Efter deres død blev huset overtaget af deres børn Agnes og Villy, som i 1970 solgte til Villys søn, Gunnar Hemmingsen.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Matr. 12k Ejendommen i 1890erne. Foto Frederik Borch

Matr. 12k Husmand Lars Jensen også kaldet "skovfoged Lars" i 1890erne.
Foto Frederik Borch

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Klubben i Næstelsø. Det var en lille men ret eksklusiv forening der kun omfattede bønderne i Næstelsø, lærerne og jordemoder og jordemodermanden var således ikke medlemmer, men deltog som gæster. Klubbens formål var af rent selskabelig karakter. Man spillede kort på skift hos medlemmerne og holdt en årlig sommerudflugt. Billedet er fra sommerudflugten 1895.
Bageste række fra venstre: Gaardmand Simon Hansen, Høagergaard, gaardmand Jens Nielsen, Svingkærgaard, gaardmand Niels Nielsen, Skovbo, gaardmand Ole Hansen, Ellekildegaard, gaardmand Lars Larsen, Næstelsø, lærer Jens Petersen, Næstelsø, lærer Nielsen, senere Gelsted og gaardmand Hans Mortensen, Næstelsøgaarden.
I anden række siddende fra venstre: Maren Hansen, Høagergaard, Trine Nielsen, Svingkærgaard. Margrethe Nielsen, Skovbo, Else Hansen, Ellekildegaard, madam Knudsen (jordemoder), fru lærer Christensen og Ane Mortensen, Næstelsøgaard.
I forreste række fra venstre: Gaardmand Lars P. Rasmussen Stage og fru Rasmussen Stage, Bøttekildegaard, Knudsen (jordemodermand) og lærer Christensen, senere Ring.
Foto: Frk. Lone Christensen, Næstved

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Huse i Næstelsø 1584 til nutiden

Allerede i Frederik II's skøde i 1584 på Gavnø kloster med alt tilliggende nævnes i Næstelsø fem gadehuse, som beboedes af Hans Andersen, Svend Jensen, Simon Jensen, Peder Jyde og Svend Staldsvend, og de skulle hver betale en tønde havre årlig.

I matriklen 1664 er der stadig fem huse, der ejes af Sorø kloster, det vil sige kronen, foruden degneboligen, som svarer tre mark til kirken. De fem huse bebos af Jens Pedersen, Jens Hansen, Laurits ?, Jens Andersen og Laurits Jørgensen. Deres ydelse er den samme en tønde havre årlig hver.

I matriklen 1688 er der stadig fem huse, men degneboligen, som er ubeboet, er én af de fem. Der må således være forsvundet et hus siden 1664. Der angives, at de ikke har jord, hvad de nok heller ikke har haft tidligere. Der nævnes ikke nogen afgift af husene, og de ejes af kongelig majestæt ligesom de otte af byens gårde. Husene var beboet af Hans Andersen, Lars Nielsen, Jørgen Smed, Lars Jørgensen og Mikkel Degn. Da Helena Marie Brumond til Bækkeskov købte syv af byens gårde i 1740, er tre eller fire af byens huse fulgt med i handelen, selvom de ikke nævnes i skødet.

I et af disse huse boede skomager Lars Christensen, som døde i 1750. I Bækkeskovs fæsteprotokol står der 1. oktober 1750: "*Et Hus i Næstelsø By bestaaende af otte Fag med dertil beplantet Hauge som forhen har været beboet af Lars Christensen. For hvilket Hus med tilhørende Gaardrum og Hauge han til aarlig Avgift efter Fæstebogen betaler mig fire rdl. i tvende Terminer aarlig lige med de andre Gadehusmænd fire Arbejdsdage om Aaret og de to rejser til København ikkun holder Huset og dets tilliggende Jord i forsvarlig Stand.*"

I 1753 døde husmand Hans Nielsen i Næstelsø efterladende sig to børn, gårdmand Niels Hansen i Sjolte og Ane Hansdatter, hvis fæstemand Christen Christensen overtager huset: "*Med tilhørende Hauge og lidet Vænge Huspenge tre rdl. to mark, fire Dages arbejde og to Københavnerrejser.*" Christen Christensen havde fæstet til 1790, da det ifølge Sparresholms fæsteprotokol bortfæstes til indsidder Hemming Nielsen, Raunstrup. Dette hus får i 1844 matr. nr. 26, Skovbovej 5.

Ligeledes i 1753 ifølge Bækkeskovs fæsteprotokol: "*Bortfæstes et mig tilhørende og i Næstelsø beliggende Hus bestaaende af seks Fag med dertil liggende Hauge og liden Vænge som forhen har været beboet af Jørgen Ollufsen.*"

Ved udskiftningen i 1794 ejede Sparresholm tre huse, sikkert opført på gadejord, som lå syd for den nuværende bygade udfor Næstelsøgaardens jord. Disse tre huse fik hver en jordlod, som blev taget ud af Sparresholms tre gårdes jord, for alles vedkommende i det fjerneste hjørne af gårdens jord. Rønnebæksholm ejede to huse, og de fik også hver en lille jordlod, som blev taget ud af Rønnebæksholms to gårdes jord, også i deres yderste tilliggende. Hvor disse to huse har ligget inden udskiftningen, ved jeg ikke. Endelig lå der et hus i præstegårdens have.

Matr. nr. 2b
Holmevej 17

Her lå den gamle degnebolig. Den nævnes i Sjællands Stifts Landebog 1567, men på det tidspunkt beboes den af en bonde. Da den benævnes som degnebolig, har der tidligere været en fastboende degn. Matriklen 1664 fortæller, at der heller ikke er nogen fastboende degn på det tidspunkt. Mikkel Degn nævnes omkring 1684, men matriklen 1688 fortæller, at Mikkel Degns bolig er øde. Omkring dette tidspunkt nævnes Lauritz Andersen Bjørn som degn i Næstelsø. Han var gift med Kirstine Bertelsdatter, som ved skiftet efter hans død 1704 fragik arv og gæld. Samme år, 1704, bliver student Peter Olsen Alrum degn i Næstelsø, men han døde eller forlod embedet i 1716. Han efterfulgtes af Rasmus Nielsen Hertz, født 1685, student 1709. Men i 1734 fik sognepræsten, Ole Brøndby, ham tiltalt for en provsteret og afsat ved en landemodedom for: "*Adskillige grove forsyndelser i liv og levned i og udenfor sit embede, hvilket han med foragtelig drukkenskab forsømte i kirken og ved læsning i byerne.*" Han var gift med Sybille Benjaminsdatter, som sognepræsten tillagde skylden for mandens forseelser. Sybille optræder som gudmor ved mange børns dåb i sognet, så hun har været mere afholdt af sognets beboere end af præsten.

Øvrige degne i Næstelsø:
1734-1761 Niels Madsen Lundorph
1761-1794 Andreas Brøndby
1794-1854 Peder Bech.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Matr. 2b Gammel degnebolig. Viggo Hansen med trillebør. Foto 1980 Knud Hansen

Matr. 2c Gammel skole fra 1741. Foto 1980 Knud Hansen

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Degne og skolehistorien er udførligt omtalt i *"Næstelsø Sogns Historie I Del."*

Matr. nr. 2c
Holmevej 19a
Det er Næstelsøs første skole. Den første skoledag var den 26. november 1741. Skolehistorien er udførligt omtalt i *"Næstelsø Sogns Historie I Del."*

Matr. nr. 13
Næstelsø Præstemark 17
Huslodden på Præstegaardens jord fik matr. nr. 13 og beboedes ved udskiftningen af Hans Mikkelsen, se under Præstegaardens historie.

Matr. nr. 14
Huslod matr. nr. 14 som var taget ud af matr. nr. 7 Høagergaards jord og ejet af Rønnebæksholm. Fæsteren ved udskiftningen hed Christen Olsen. Arealet var 42360□alen=3 $^{360}/_{14000}$ td.l., hvoraf kun 5070□alen var opdyrket. Ved folketællingen 1801 har Christen Olsen stadig fæstet på ejendommen. Han er 38 år, hans kone Mette Poulsdatter er 44 år, og deres børn Ole, Christiane og Maren er henholdsvis 3, 12 og 9 år. Ved folketællingen i 1834 er de ikke i Næstelsø sogn. Huset er på et tidspunkt købt af Gasmann, da han sælger det sammen med Næstelsøgaarden i 1847 til Keil. Da Keil sælger til Hans Mortensen i 1875, er nr. 14. med i handelen og det er det også, da Kaj Mørch køber gården i 1901. Kaj Mørch har derefter solgt huset, da det ikke nævnes, da han sælger Næstelsøgaarden i 1906. Huset er nu nedrevet og matriklen slettet.

Matr. nr. 15
Præstø Landevej 2
Huslod matr. nr. 15 var taget ud af matr. nr. 8 Ellekildegaardens jord og tilhørte ligeledes Rønnebæksholm. Arealet var på 41810□alen= $^{1381}/_{14000}$ td.l., hvoraf 8010□alen var opdyrket. Fæsteren ved udskiftningen hed Jens Rasmussen, og han bor stadig på ejendommen i 1801. Han er da 41 år, hans kone Johanne Hemmingsdatter er 50 år, og de har en søn, Hemming Jensen, som er 10 år. Jens Rasmussens forældre, Rasmus Christensen og Lisbeth Andersdatter, der er henholdsvis 67 og 72 år, bor også i huset. I 1834 har Hemming Jensen overtaget fæstet af huset. Han er gift med Sofie Hansdatter, og de har sønnerne Peder Hemmingsen på 16 år og Christian Hemmingsen, som er 14 år, og gamle Jens Rasmussen, som er 83 år, bor hos dem. Familien forsvinder fra ejendommen.

Den nye fæster hedder Hans Thomsen og er hugger (tømrer). Både han og hans kone, Ane Rasmusdatter, er født i Rønnebæk sogn. I 1845 har de seks børn, og der er to huggerkarle. En af deres sønner, Hans Hansen, overtager ejendommen og tømrervirksomheden, foruden han nævnes som hjulmand. I sit første ægteskab var han gift med Ane Cathrine Jensen, men hun døde som 24 årig i 1868 efterladende sig foruden sin mand to små børn. Hans Hansen var i sit andet ægteskab gift med Birthe Larsen, født i Sværdborg sogn 1835. Ved folketællingen i 1890 bor der på ejendommen, foruden Birthe og Hans Hansen, deres syv børn, to tømrersvende, en tjenestepige og Birthes forældre, Kirsten Andersdatter og Lars Mikkelsen, som er 57 og 70 år gamle.

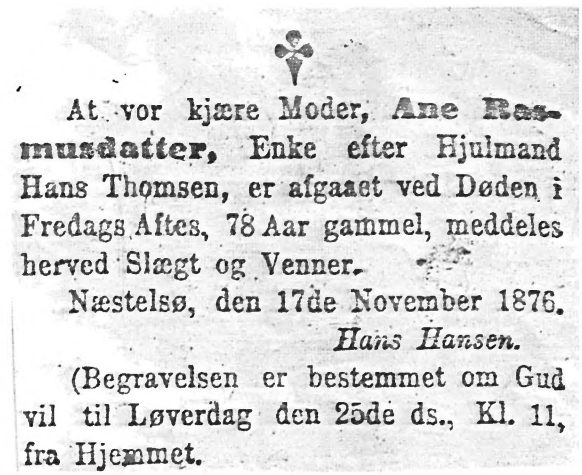
At vor kjære Moder, **Ane Rasmusdatter,** Enke efter Hjulmand Hans Thomsen, er afgaaet ved Døden i Fredags Aftes, 78 Aar gammel, meddeles herved Slægt og Venner.
Næstelsø, den 17de November 1876.
Hans Hansen.
(Begravelsen er bestemmet om Gud vil til Løverdag den 25de ds., Kl. 11, fra Hjemmet.

Matr. 15 Dødsannonce Ane Rasmusdatter 1876

Matr. nr. 16, 17, 18, 19, 20 og 21
Præstø Landevej 18, 9, 3, 5 og 7
Matrikelnumrene 16,17,18,19,20 og 21 er alle ejendomme, som Gasmann har oprettet, efter han i 1795 købte Næstelsøgaarden, og det var på matr. nr. 16, den smedie blev oprettet, der nævnes, da Frederik Gasmann overtager Næstelsøgaarden i 1828.

De er alle med i handelen, da Gasmann i 1847 sælger Næstelsøgaarden til Keil. I 1875, da Keil sælger til Hans Mortensen, er alle huse stadig med i handelen, bortset fra matr. nr. 16, hører de stadig under Næstelsøgaarden

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

helt frem til 1906, da Frederik Brogaard køber dem, og det må så være ham, der sælger ejendommene i sin ejertid. Keil har solgt matr. nr. 16 i perioden mellem 1847 og 1875. Omkring 1918 købtes matr. nr. 16 af Karl August Jacobsen, som indtil da var smed i Blangslev, og også i hans tid var der stadig smedie på ejendommen.
Matr. nr. 20 og 21 er nedlagt, og jorden er lagt til matr. nr. 17, 18 og 19

Matr. nr. 22
Næstelsø Præstemark 6
På huslodden nr. 22 var der smedie. Det er nok ikke byens oprindelige smedie, men da den blev opført, har den ligget i passende afstand fra byen nok på grund af brandfaren. I 1664 matriklen nævnes der ingen smed, men i 1688 nævnes Jørgen Smed i et af byens jordløse huse. I 1740 står der i Vordingborg rytterdistrikts protokol: *"Hans Frandsen (matr. nr. 3), Gaardmand, fæst den øde Jord som Hans Steffensen Smed hidintil har fæstet til hans Hus hvis og nu formedelst anden fæstning til hannem godvillig har afstaaen hrtk. efter Matriculen under nr. 6 1 t., 3 skp., 2 fjk."*

I årene mellem 1688 og 1740 er der altså udlagt jord til smeden, der dog ligger øde,

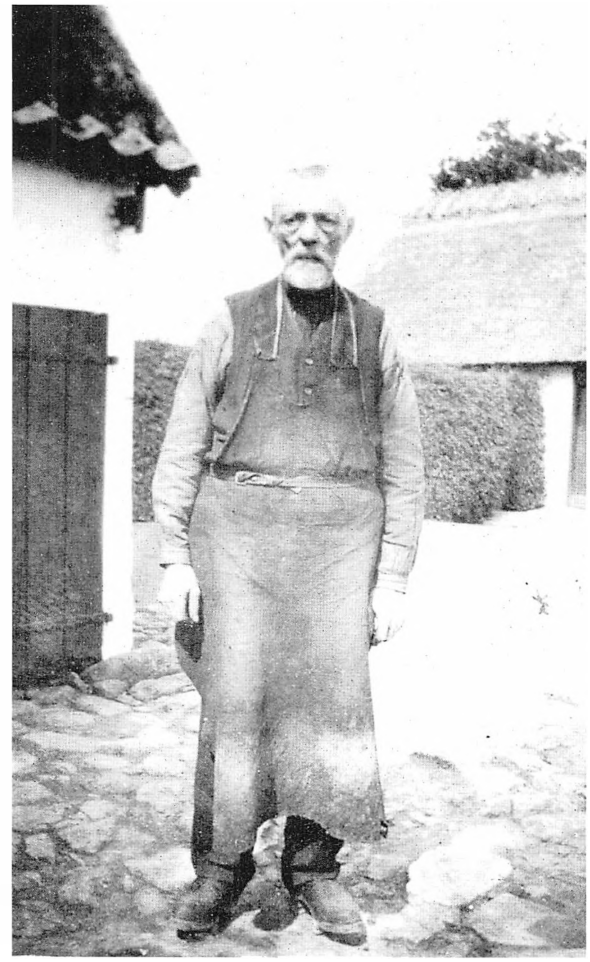
Matr. 22 Smed Frederik Rasmussen 1910. Privatfoto

Matr. 22 Ejendommen 1977. Foto Knud Hansen

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

men alligevel har smeden fået et andet stykke jord. På udskiftningskortet er der nævnt en smedetoft syd for bygaden lige vest for Næstelsøgaarden, hvor der også er afsat en grund uden hus. Der findes stadig brolægning på grunden (nuværende matr. nr. 10i, Holmevej 20b), som kan være resterne af den gamle smedie. Det er sikkert her, smedien har ligget og er flyttet uden for byen ved udskiftningen eller senere på nuværende matr. nr. 22. Denne lod lå på Næstelsøgaardens jord, som måske er afstået mod at huspladsen i byen er lagt under denne gårds jord, hvad den er blevet. Hans Mortensen sælger den sammen med Næstelsøgaarden til Kaj Mørch. Da denne sælger Næstelsøgaarden i 1906, er matr. nr. 22 ikke nævnt, og det er således sandsynligt, at Kaj Mørch har solgt matr. nr. 22 i årene mellem 1901 og 1906.

Jacob Isaksen nævnes som smed i Næstelsø 1722, da der afsiges dom i en sag, som han har anlagt mod rytterbonden Jens Hansen (matr. nr. 4, Højgaard) for nogle beskyldninger, som Jens Hansen havde fremført imod ham.

I 1825 nævnes Anders Capion som smed i Næstelsø. Han var født i Præstø 1781 og blev i 1825 gift med den ca. 20 år yngre Maren Mandel, der var datter af murermester Mandel i Holme Olstrup. I årene mellem 1840 og 45 flytter Capion til Bonderup, hvor han nævnes som indsidder og smed i 1845. I 1850 er Capion smed i Brandelev, hvor familien bor i et hus. Han er nu 70 år, hans kone er 50 år, og de har nu fået et plejebarn på to år, som hedder Line Carlsen.

Som nævnt forlod Anders Capion Næstelsø smedie i årene mellem 1840 og 45, og han efterfulgtes af Rasmus Olsen, som var født i Vejlø sogn 1809. Han var gift med Pauline Rasmusdatter, der var født 1823 som datter af smeden i Fladsaa. Hvis smedens hus ikke var større dengang end det er nu, og det var det næppe, har der ikke været megen plads til hver enkelt beboer. Foruden smeden, hans kone og lille datter på et år, boede der smedelærlingen Hendrik Hansen på 18 år, daglejer Niels Hansen, hans kone Ane Pedersdatter, deres datter på seks år, daglejer Anders Hansen, hans kone Inger Jørgensdatter og hans far Hans Willumsen, som var 79 år, i alt 10 personer.

Rasmus Olsen døde i 1870 og efterfulgtes af sønnen Frederik Rasmussen, der var født i 1848. Han var i sit første ægteskab gift med Frederikke Hansen og i andet ægteskab med Ane Christine Rasmusdatter fra Aaside. Da Frederik Rasmussen blev ældre videreførtes smedien af Harry Petersen i nogle få år, indtil den blev nedlagt først i 1930erne. På det tidspunkt var der opført hus på matr. nr. 33, Holmevej 8, hvor der blev indrettet smedie. Frederik Rasmussen døde i 1935, og Ane Christine døde i 1945.

Matr. nr. 23

Matr. nr. 23 var resterne af Kirkebondens Gaard nuværende Bøttekilde matr. nr. 6. Den er ikke mere bebygget, grunden er lagt under Næstelsøgaarden, dog er en del afstået til kirkegårdens udvidelse. Se i øvrigt under matr. nr. 6 Bøttekildegaardens historie.

Matr. nr. 24
Skovbovej 7

I årene mellem 1784 og 1787 måtte Niels Pedersen, også kaldet Niels Jyde, forlade sin fæstegård matr. nr. 10, Næstelsøgaarden. Han flyttede med sin familie ind i et hus, som ved udskiftningen 1794 ejedes af Sparresholm. Det blev tillagt fire td.l., som blev taget ud af matr. nr. 9 Skovbo's gårdlod i det syd-vestre hjørne, og hertil blev huset flyttet ud.

Niels Pedersen var gift med Maren Nielsdatter. Det var hans andet ægteskab, og der var flere børn, men det blev sønnen, Hans Nielsen, der overtog fæstet af huset. Han var gift med Johanne Nielsdatter, og de havde tre børn Ane Sofie, Niels og Inger Marie. Niels Pedersen var væver, og i 1840erne var der to væversvende. Datteren Inger Marie blev i 1863 gift med tømrer Henning Pedersen fra Bonderup, og de overtog ejendommen. Henning Pedersen skal have bygget huset, som står endnu.

I 1917 sælges huset formodentlig af Sparresholm til dyrlæge A.P. Hansen, Brandelev, og gårdejer Carl Hemmingsen, Kalby. De sælger til H.P. Hansen, Skovbo. Ved folketællingen 1916 er huset beboet af Jens Jørgen Esbensen og hustruen Katrine Sofie Jensen.

Matr. nr. 25
Skovbovej 3

Sidst i 1770erne flyttede matr. nr. 11, Svingkærgaardens daværende fæster, Lars Han-

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

sen, ind i dette hus sammen med sin hustru Birthe Andersdatter, som døde i 1786. Derefter giftede Lars Hansen sig med jordemoder Sidse Jørgensdatter. Lars Hansen døde 1792, og Sidse Jørgensdatter flyttede tilbage til matr. nr. 8, Ellekildegaarden, hvor hun var kone i sit første ægteskab, og boede hos datteren Margrethe. Se i øvrigt under matr. nr. 8, Ellekildegaarden og matr. nr. 11, Svingkærgaarden.

Ved udskiftningen i 1794 ejes huset af Sparresholm, og det blev tillagt en jordlod på 3½ td.l., der blev taget ud af gård matr. nr. 11 Svingkærgaards jord i loddens nord-vestre hjørne ved vejen til Bonderup.

I 1822 købte Hans Jørgensen parcellen matr. nr. 11b af Svingkærgaardens daværende ejer, Jørgen Larsen, og fra da af har disse ejendomme fælles historie.

Matr. nr. 26
Skovbovej 5

Som omtalt i indledningen af afsnittet om byens huse ejedes mindst tre huse af Bækkeskovs gods. I forbindelse med ejerskifter af byens gårde, er disse tre huse overtaget af Sparresholm gods, i hvis fæsteprotokol der står, at i 1790 bortfæstes matr. nr. 26 til indsidder Henning Nielsen, Ravnstrup.

I 1851 fæstedes ejendommen af tømrer og hjulmand Hans Albertsen. I 1869 blev han valgt til medlem af folketinget for det samarbejdende Venstre. Denne politiske aktivitet medførte, at husets ejer, O. de Bang, Sparresholm, opsagde fæstet, og Hans Albertsen måtte fraflytte ejendommen. Se i øvrigt omtalen af Hans Albertsen under matr. nr. 11c.

I 1905 udlejes huset til Kristian Olsen. Sparresholm sælger matr. nr. 26 i 1916 til dyrlæge A.P. Hansen, Brandelev, og gårdejer Carl Hemmingsen, Kalby. De sælger i 1917 til husets lejer Kristian Olsens enke, Johanne Marie Nielsen, som har to små børn, Axel Peder og Karl Sigvald Olsen.

Ved handelen får Johanne hjælp af sin svoger gårdejer Hans Rasmussen, Højgaard, Rønnebæk, bl.a. som kautionist. Senere bliver Johannes søn, Axel ejer af denne gård i Rønnebæk, mens den anden søn, Karl, får en ejendom i Blangslev.

Johanne Olsen er kun ejer af huset i kort tid, hvorefter det købes af H.P. Hansen, Skovbo. Efter hans død i 1947 boede hans enke, Dorthea Neerup, og ældste datter, Margrethe, i huset. Efter at Ingrid og Knud Bæk havde overtaget Skovbo, flyttede Dorthea tilbage til Skovbo, og matr. nr. 26 blev solgt til malermester Johansen.

Matr. 26 Siddende Dorthea Neerup ca. 1950. Privatfoto

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Matr. nr. 27
Matr. nr. 27 lå i Præstegaardens have i hjørnet ved indkørslen til Præstegaarden og vejen til kirken. Der er afsat et lille hus på grunden ved udskiftningen, men dets historie kendes ikke.

Matr. nr. 28
Næstelsø Kirkestræde 4
Matr. nr. 28 ligger mellem vejen til kirken og Næstelsøgården. På udskiftningskortet er der afsat en temmelig stor vinkelbygning sammenbygget med kirkebondens gård, der igen var sammenbygget med Næstelsøgaarden. Adgangen til Kirkebondens Gaard skete gennem en indkørsel, som var mellem dette hus og Næstelsøgaarden. Sammenhængen i dette bygningskompleks kan tyde på et oprindeligt fællesskab, som kan have sin oprindelse i den gamle hovedgård. På et tidspunkt fortæller kirkebogen om to koner, der døde næsten samtidigt på Kirkebondens Gaard. På det tidspunkt har matr. nr. 28 sikkert været en del af Kirkebondens Gaard.

Det var her i dette forholdsvis store vinkelhus, madam Plum flyttede ind i 1799. Hendes oprindelige navn var Cecilie Christence Baden. Hendes madam titel skyldtes, hun havde været gift med degnen i Baarse, Claus Plum, der var blevet fortrædiget således af sognepræst Jens Tvede, at han nødsagedes til at indstævne præsten for provsteret ved landemode i 1783, hvor han blev idømt en bøde på 200 rdl., men alligevel blev han ved med sine forfølgelser til sin død 31. marts 1787. Først derefter kunne degn Plum sidde roligt i sit embede til sin død i 1799. Derefter blev degneboligen i Baarse solgt, og madam Plum flyttede til Næstelsø sammen med sin 19 årige datter Theresia Plum. Hun modtog en pension på 52 rdl. årligt et ganske anseligt beløb i de tider. Forhåbentligt har madam Plum haft nogle gode år i Næstelsø, hvor hun døde den 19. januar 1823, 79 år gammel. Se i øvrigt under matr. nr. 6 Bøttekildegaardens historie.

Matr. nr. 30
Holmevej 10
I 1914 købte Peter Carlsen denne grund, som tidligere havde været legeplads for børnene i sognets første skole. Den oprindelige vej fra Brandelev og Fladsaa mundede ud i byjorden her eller lige vest for på matr. nr. 33. Grunden har således været gadejord. I 1883 havde Hans Christensen fået skøde på grunden.

Peter Carlsen var født i 1851 i Næstelsø som søn af Gunild Eva Rasmusdatter, der var ugift. Hun var datter af smeden i Fladsaa, Rasmus Pedersen, og Peter Carlsen var således fætter til smeden i Næstelsø, Frederik Rasmussen. Peter Carlsens far var slagtersvend Carl Scheibel, København.

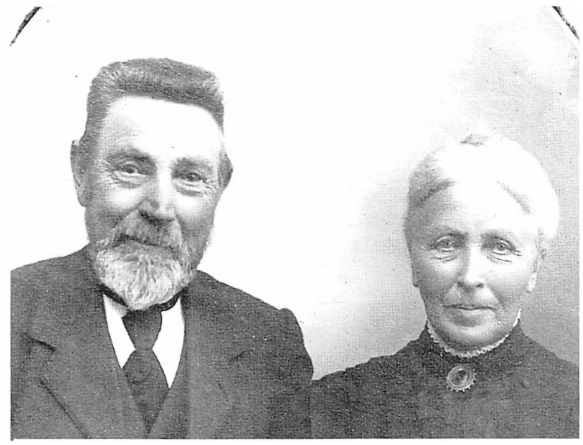

Matr. 30 Margrethe og Peder Carlsen ca. 1915. Privatfoto

Dette at være et *"uægte"* barn i de tider var absolut ingen fordel, men Peter Carlsen var dygtig med et udpræget regne og handelstalent. Han var møllersvend på Brandelev mølle, da Brandelev brugsforening blev dannet i 1875 og startede sit virke i lejede lokaler i huset matr. nr. 21b i Brandelev. Peter Carlsen blev valgt som uddeler, og i 1878 købte han huset, og derefter var brugsforeningen lejer hos Peter Carlsen. Han var i 1872 blevet gift med sypige Ane Margrethe Andersdatter, datter af husmand Anders Pedersen, Myrup, og søster til karetmager Peter Andersen, Lille Tvede . I 1913 brændte Peter Carlsens hus og dermed brugsforeningens butik. Peter Carlsen ønskede ikke at genopføre huset og solgte tomten til brugsforeningen, som derefter opførte den bygning, som stadig står på grunden. Samtidig opsagde Peter Carlsen sin kontrakt som uddeler efter 39 års virke. Men han havde stadig lyst og helbred til livet med handel og sammen med sin yngste søn, Jens Carlsen, der var murer, købte han grunden i Næstelsø og opførte den anselige bygning med butik og beboelse. Her startede den gamle brugsmand en ny husholdningsforening, som der står i protokollen, som er bevaret, men der menes vel det samme som brugsforening.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

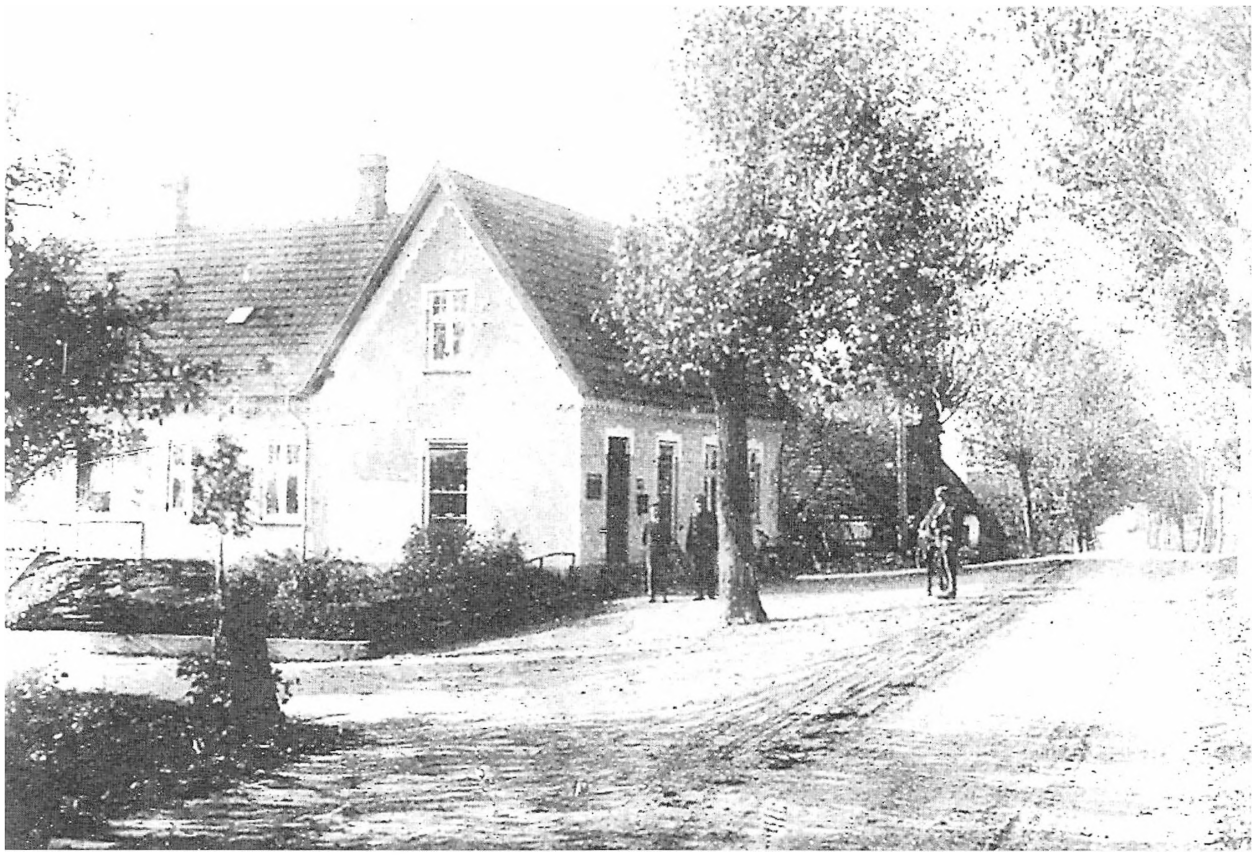

Matr. 30 Næstelsø købmandsforretning ca. 1915. Postkort

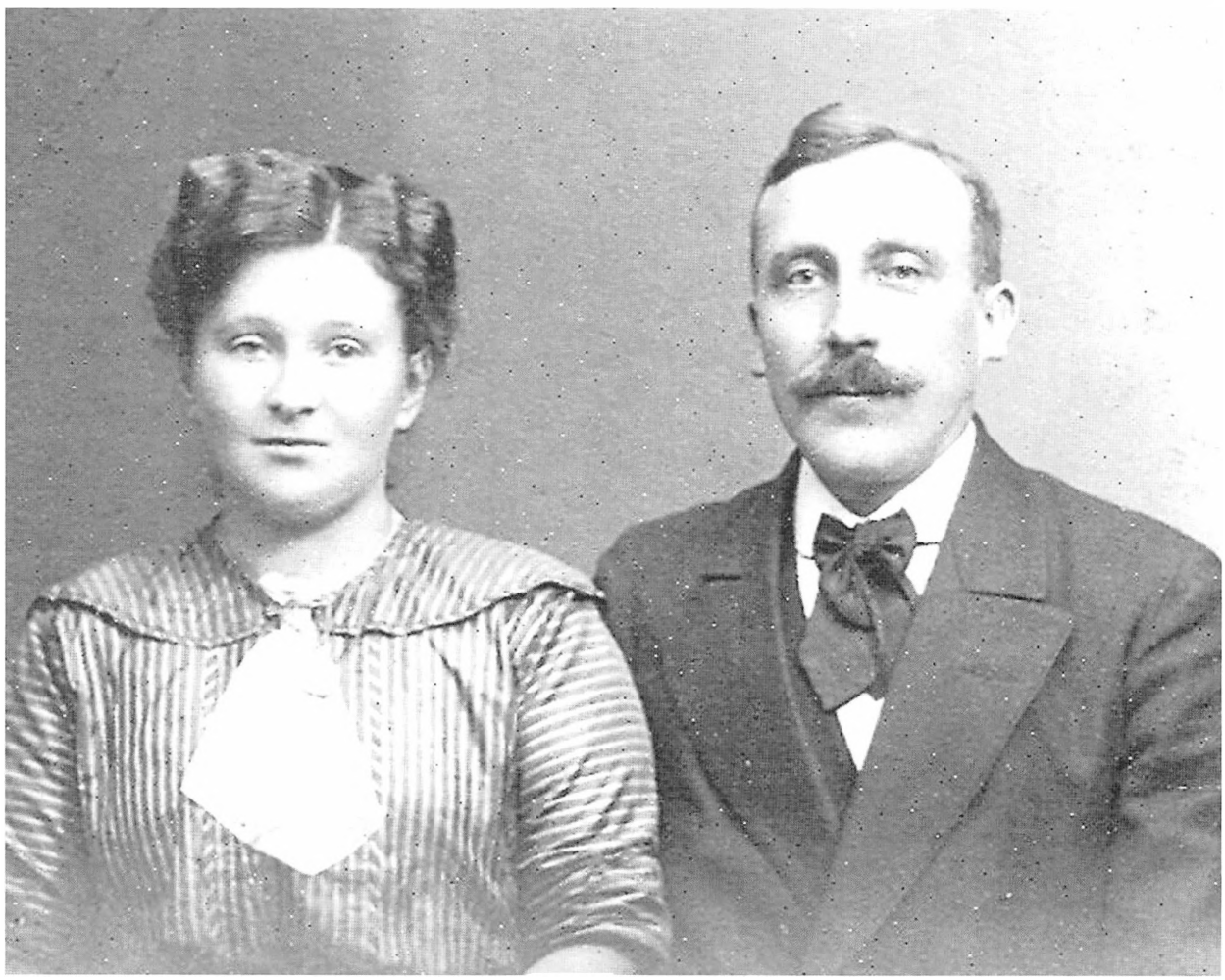

Matr. 30 Sofie og Jens Carlsen ca. 1915. Privatfoto

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Matr. 30 Jens Carlsen ca. 1935. Privatfoto

Matr. 30 Fra venstre smed Hans Olsen, handelsmand Peter Thorkildsen og købmand Jens Carlsen, ca 1935. Privatfoto

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Som forretningsfører antoges Jens Carlsen, og Peter Carlsen garanterer en sum på 2.000 kr. Foreningen fortsætter sit virke til den 21. maj 1921, da den ophæves, og der er nu købmandshandel samme sted, som der står i protokollen. Peter Carlsen døde 5. november 1925 og hans kone, Margrethe, døde den 15. juni 1931.

Jens Carlsen fortsatte med at drive købmandsforretningen. Han var udlært som murer og havde været i lære hos murer Hansen i Pederstrup, der var farfar til murer Hans Hansen, Lov. Jens Carlsen var meget musikalsk og sammen med Anders Carlsen og Jens Jensen (Baunegaard) tog han ud til egnens forsamlingshuse, hvor de spillede og underviste i folkedans. I 1914 blev han gift med Sofie Larsen fra Gelsted Nederland.

De fik en datter, Else, i 1915, men allerede i 1920 døde Sofie kun 31 år gammel. Jens Carlsen drev forretningen videre med hjælp af sin gamle mor og en pige, Dagmar Petersen, fra Dysted, som medhjælper og en ven af huset i 13 år. I 1939 solgte Jens Carlsen hus og forretning til sin datter, Else, og svigersøn, Hans Augustesen, som kom fra Vestsjælland.

Matr. nr. 31
Holmevej 4
Ligger ved byens vestre gadekær. Der er tilkøbt jord fra matr. nr. 8e. Det ligger ved byens fælles vandsted med meget rige kilder, som altid har sat vand ligeså hurtigt, som det blev pumpet op. Se under matr. nr. 8e.

Matr. nr. 32
Holmevej 16, 18, 20
Her lå oprindelig tre huse, som ejedes af Sparresholm. De blev tildelt jordlodder ved udskiftningen og er de nuværende matr. nr. 24, 25, 26. Ved reguleringen af bygaden i 1957 blev arealet mindre, da der blev afgivet jord til denne regulering. Derefter blev der opført tre huse på grunden.

Matr. nr. 33
Holmevej 8
Da Peter Thorkildsen købte matr. nr. 8c. i 1927 af Chr. Jensen, havde denne en skuragtig bebyggelse syd for vejen. Oprindelig var det gadejord, hvor den oprindelige vej fra Fladsaa og Brandelev mundede ud i bygaden. Her byggede Peter Thorkildsen det hus, som stadig er på grunden, der fik matr. nr. 33. Her boede Peter Thorkildsen med sin familie, mens hans far, Rasmus Thorkildsen, boede i det gamle hus på matr. nr. 8c, Holmevej 9. Der blev indrettet smedeværksted ved matr. nr. 33, som blev lejet ud til smed Hans Olsen. Han var ungkarl og boede hos Rasmus Thorkildsen i det gamle hus. Senere solgte Peter Thorkildsen matr. nr. 33 og flyttede ind i den villa, som stadig ligger på matr. 8c, og som han byggede omkring 1940.

Der kom nogle år med stadig skiftende ejere af matr. nr. 33 med smedeværkstedet indtil 1960, da det købtes af Helena og Haakon Pedersen. Deres søn, Rudy, havde smedeværkstedet som fuldtidserhverv her indtil 1978, da han købte en parcel af matr. nr. 1c Næstelsø Præstemark, hvor han byggede et nyt stort maskinværksted, og her fortsatte han sin virksomhed.

Matr. nr. 34
Holmevej 12
Det er den gamle jordemoderbolig, som blev opført i 1870 på gadejord, hvor skolen havde haft gymnastikplads. Den første telefoncen-

Matr. 34 Smed Lars P. Pedersen ca. 1940. Privatfoto

Matr. 34 Jordemoder Marie Pedersen ca. 1940. Privatfoto

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Matr. 34 Jordemoderbolig 1980. Foto Knud Hansen

tral i Næstelsø blev åbnet her nytårsaften 1909 hos den daværende jordemoder, Marie Pedersen. I 1945 solgte amtet huset til Frands Hansen matr. nr. 7 Høagergaard. Hans søn, Kaj Simon Hansen, solgte huset i 1972. Imellem matr. nr. 34 og 32 lå den oprindelige jordemoderbolig, der var i meget dårlig stand og til sidst blev brugt som svinehus. Se i øvrigt den meget udførlige jordemoderhistorie i *"Næstelsø Sogns Historie 1. Del."*

Matr. nr. 35
Holmevej 22

Huset er opført på gadejord først i 1800 årene af løjtnant Gasmann på Næstelsøgaarden. I 1828 arvedes det af dennes datter og svigersøn, Frederikke Louise Gasmann og Niels Hansen. Efter Niels Hansens død i 1842 boede Frederikke Louise Gasmann i huset til sin død i 1870. Derefter blev det solgt til tømrer og hjulmand Peder Hansen, som var fra Snesere sogn og hans hustru, Mette Sophie Sørensen, der var født i Toksværd sogn. Peder Hansen døde i 1881, og i 1888 giftede Mette Sophie sig med enke og arbejdsmand Peder Jensen født i Næstelsø sogn 1834. Efter deres død blev huset overtaget af Mette Sophies søn af første ægteskab, Hans Frederik Hansen.

Matr. 35 Niels Hansens hus i 1890erne. Foto Frederik Borch

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Nyere huse i Næstelsø

I 1930erne og senere er der opført en del huse på Næstelsø Præstemark, der næsten udgør en lille by for sig selv, og som stadig udbygges. I starten kaldtes den nye bebyggelse Hartvigstrup eller Chicago. Ligesom adskillige andre nyere huse i byen, er deres ejerforhold og historie ikke undersøgt

Matr. nr. 8e Brandelev
Holmevej 28

Det første hus i Næstelsø, når man kommer fra Brandelev, ligger i Brandelev, men jeg vil omtale det her, da det forekommer som en del af Næstelsø by. Grunden matr. nr. 8e Brandelev er solgt fra Baunegaarden i 1902 af dennes ejer sognefoged Søren Jensens enke, Ane Lisbeth, født Hansen. Køber var Anna Kirstine Hansen, som var enke efter lærer P. Hansen, Haldagerlille. Lærer P. Hansen var halvbroder til lærer J. Pedersen, Næstelsø. Anna og P. Hansen var forældre til Meta, gift med lærer Aage Ravn. I 1913 solgtes huset til slagter Peter Mortensen, der oprindelig var fra Nr. Tvede, men havde været vært i Brandelev forsamlingshus 1906 til 1913. I 1923 solgte Peter Mortensen huset til Christian Frederik Jensen, der i 1924 solgte til lærer J. Pedersen. I 1941 solgte lærer Pedersens enke, Kirsten Kristine Pedersen, huset til Benedikte Pedersen. Hun solgte i 1943 til Harald Andersen, der ligesom Peder Mortensen havde været vært i Brandelev forsamlingshus, for Harald Andersens vedkommende i årene 1938 til 1944. Harald Andersen solgte i 1950 til Ruth og Axel Baunegaard.

Matr. 8e Brandelev ca. 1915. Fra venstre Hans Frederik Hansen, Jens Jensen (Baunegaard), Laurits Hansen, Emmy Mortensen, Maren Mortensen, Peter Mortensen

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Udskiftningen af Næstelsø 1794

Allerede i 1761 oprettedes i hvert amt en landvæsenskommission, bestående af amtmanden og to landvæsenskyndige mænd, til at sørge for og afgøre tvistigheder ved kommende nødvendige mageskifter ved udskiftninger.

Ved forordning af 28. juli 1769 blev der åbnet mulighed for, at den enkelte lodsejer kunne få jord, der svarede til, hvad han hidtil havde haft liggende spredt på flere steder, udlagt i en samlet lod på grundlag af opmåling og taksation.

En af de kongelige udnævnte landinspektører skulle foretage opmåling og taksation samt udarbejde delingsplan. Hidtil havde landvæsenskommissionerne ikke haft tvangsmidler overfor modvillige lodsejere, men denne mangel blev afhjulpet ved forordningen af 13. maj 1776, som også gav den enkelte lodsejer ret til at kræve sin andel i ager og eng særskilt udlagt på højst tre steder og fastsatte, at alle lodsejere i byen skulle tage del i omkostningerne ved jordernes opmåling af en autoriseret landmåler, taksation af uvildige mænd og deling af landinspektører. Der blev tilsagt en udflytningshjælp på 50 til 100 rigsdaler pr. gård. Med forordning af 23. april 1781 blev alle ældre bestemmelser om udskiftningen samlet og suppleret bl.a. med bestemmelser om jord til husmænd og regler vedrørende indsendelse af kort og skriftlig beretning til rentekammeret og til største lodsejer. Denne forordning er den mest betydningsfulde af landboreformerne. Den gav stor fremgang for øget udbytte og velstand i landbruget og dannede rammen om det landskab med spredt bebyggelse, vi kender i dag. Inden udskiftningen var der stort set ingen bebyggelse uden for landsbyerne.

I Næstelsø havde man, som i næsten alle landsbyer, trevangsbruget. Byens jorder var delt i tre vange, hvor man dyrkede byg i én vang, rug i én vang og brak i én vang. Man havde Skovmarken senere kaldet Bonderupmarken mod nord, Rønnebæksmarken mod vest og Kirkemarken mod syd. Hver vang var opdelt i åse, d.v.s. dyrkede områder, hvor hver gård kunne have èn eller flere agre. Enkelte åse kunne dog være så små, at ikke alle gårde havde èn ager. Dette system, der var baseret på den dybeste retfærdighed om at alle skulle have lige dele af god og dårlig jord, havde man brugt i århundreder. I Næstelsø var der 108 sådanne åse af vekslende størrelse, og d.v.s., at hver gård alt efter størrelse har haft jord 70 til 80 steder, dog havde Præstegaarden en del af sin jord samlet nordøst og navnlig syd for Præstegaarden og dermed færre agre i bymarken.

Skellene mellem de enkelte byer fulgte ofte vandløb eller lignende. Men hvor der var overdrev udenfor byjorden, var disse oftest fælles med andre byer uden egentlig faste grænser. Da de forskellige forordninger kom angående den forestående udskiftning, valgte lodsejerne i flere byer at få afsat faste skellinjer mellem byerne inden udskiftningen. Det skete her i sognet mellem Brandelev og Nr. Tvede og Bonderup og Nr. Tvede i 1791. Allerede i 1778 var der blevet fastsat nyt og endeligt skel mellem Brandelev og Næstelsø byer. I landvæsenskommissionens protokol for Vordingborg og Tryggevælde amter 1776-90 har jeg fundet følgende:

"28. juli 1778. Fællesskabets ophævelse mellem Næstelsø og Brandelev. Af lodsejere mødte Beringsskjold til Rønnebæksholm, Munthe af Morgenstjerne til Bækkeskov, doktor Murhhauge til Grevensvænge og sognepræsten hr. Peter Hersom i Næstelsø, alle lodsejere i Næstelsø. På fru Trolles vegne mødte forvalter Anthon (Holmegaard) hvor under Brandelev by henhører. Efter Bækkeskovs og Grevensvænges rekvisition af 10. juni. Vi lod os da forevise det gamle skel mellem Næstelsø og Brandelev som og det lodsejerne forhen skal have ventileret om. Og efter at adskillige overlæg og ventilationer blev udfundet en lige strækning til skel mellem benævnte 2de byer som af samtlige lodsejere og reselv tilstedeværende fæstere blev vedtaget værende.

Fra en høj hyt (måske hyld eller lignende) som står i hjørnet på gærdet imellem Næstelsø byes marker noget overfor Præstegaarden drages en lige linje til huset imellem Brandelev mark og præstens jorder i Næstelsø hvilken foruden følger så langt præstens jorder går ud til et nedenfor liggende engdrag derfra drages nu begge linjer om til Tulle ager aas og lige på stenen imellem de 2de agre på samme som fæster i Brandeløv værens: Hans Larsen på østre og Hans Jørgensen på den vestre og beboere af deres gaarder have tilhørt hvilken endnu imellem benævnte 2de agre følgende til på søndre side paastødende engdrag og skel imellem Brandeløv og Næstelsø

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

marker på den plads (eller punkt) som derfra følger nedenforen til tørvemosen imod Lille Tvede og ud i hvilken strækning blev langs ageren i vores og lodsejernes genværelse nedrammet pæle. Imellem Lille Tvede og Brandeløv byer fandtes og en liden strækning derfra imod Lille Tvede tørvemose hvor Næstelsø mark paastøder Brandeløv som vedkommende værende enige udi det forenævne udi værkestedet til fællesskabets ophævelse.

Amtmand Bjælke, by og herredsfoged Wulf, Næstved, Vordingborg amts autoriserede landvæsenskommissionær kancelliraad og byfoged Badstouber af Præstø, kommerceraad og landinspektør Wederking, Ringsted."

Det var mange fornemme folk, der mødtes i Næstelsø hin 28. juli 1778. Selv bønderne fik lov at deltage, da det nok var dem, der vidste mest om det, sagen drejede sig om. Der har været diskussion mellem lodsejerne om, hvor et fremtidigt fast skel skulle være. Bønderne vidste naturligvis hvilke agre og åse, der tilhørte deres gårde, men områderne her i mellem, som havde ligget sådan siden den gamle bebyggelse og dens tilliggende var blevet delt imellem Næstelsø og Brandelev d.v.s i ca. 1500 år, ønskede lodsejerne delt med en fast skellinje. Udgangspunktet i denne skellinje blev fra en høj hyt (måske en hyld eller lignende), som jeg ikke kunne oversætte med sikkerhed, da det var meget utydeligt skrevet ligesom flere ting i protokollen. Dette punkt stod, hvor gærdet imellem Næstelsø's Skovvang og Kirkevang møder skellet til Brandelev. Der nævnes intet om skellet herfra og mod nord til Bonderup skel, så det har ikke været denne strækning, der har været uenighed om. Skellet fra omtalte punkt drages i en lige linje til præstens hus, som ligger imellem Brandelev's marker og præstens jorder. Dette hus må have ligget i byskellet som et ledhus eller lignende. Jeg har ikke set det nævnt andre steder. Det er ikke afsat på udskiftningskortet, og der lå normalt ikke huse udenfor landsbyerne. Den beskrevne linje er den, som senere blev fastsat ved udskiftningen dog med undtagelse af partsfordelingen i tørvemosen.

I 1790 begyndte forhandlingerne om udskiftningen af Næstelsø på foranledning af rentekammeret. Referaterne herfra har jeg ikke kunnet opspore, men med fem lodsejere i byen på dette tidspunkt opstod der store uenigheder, navnlig om ejerforholdet til byens fællesskov, som Bækkeskov mente at have ejet siden 1740, da man købte syv af byens gårde af kronen. I 1790 var ejerforholdet til byens elleve gårde således: Bækkeskov ejede tre af de syv gårde, de købte i 1740 nemlig matr. nr. 3, 4, 5, d.v.s. de to Vindsmindegaarde og Højgaard. Kirken d.v.s. Holmegaard ejede matr. nr. 6 Bøttekildegaard, der var en halvgård og således betydelig mindre end de øvrige gårde. Sognepræsten, Mariager, repræsenterede Præstegaarden og ejede desuden matr. nr. 10 Næstelsøgaarden. Rønnebæksholm ejede to gårde matr. nr. 5 Høagergaard og matr. nr. 8 Ellekildegaard. Sparresholm ejede tre gårde matr. nr. 9 Skovbo, matr. nr. 12 Birkemosegaard og matr. nr. 11 Svingkærgaard.

Da man ikke kunne blive enige, blev sagen overdraget til landvæsenskommissionen for Vordingborg og Tryggevælde amter. Denne protokol er bevaret i landsarkivet, her fylder udskiftningen af Næstelsø 34 A3 sider, som jeg efter bedste evne har oversat. Enkelte steder var skriften meget utydelig og næsten ulæselig. Der var på den tid ingen egentlig retskrivning. Man skrev som datidens sprog var, i dette tilfælde blandet med et snørklet kancellisprog, der i nogle tilfælde gør det vanskeligt at forstå, hvad man mener i hvert fald ved første gennemlæsning. For at give et indtryk af de store problemer der var med udskiftningen af Næstelsø, gengiver jeg det første og det fjerde møde stort set ordret og det andet og tredje møde i uddrag, dog er nogle ord ændret til nutidens stavemåde for at gøre det mere forståeligt. Tegnsætningen er meget begrænset, og det har jeg ikke ændret. Det, der er gengivet ordret, er fremhævet med *kursivskrift.*

Landvæsenskommissionens første møde

Anno 1792 den første august blev af undertegnede amtmand og landsvæsenskommissionær i Vordingborg amt foretaget møde i Næstelsø for at afhandle en imellem de herrer ejere i bemeldte Næstelsø eksisterende tvistighed betræffende en såkaldt fælles skov af hartkorn to skæpper som ligger i bemeldte byes marker ifølge hr. conferensråd Morgenstjernes repartion af omgangne cirkulære skrivelse af 20. juli med vedkommende påtegninger. Af bemeldte lodsejere var mødt velbårne conferensråd Morgenstjerne til Bækkeskov, hr. kammerherre Wedel Sparre til Rønnebæksholm, hr. major Post til Holmegaard, præsten i Næstelsø velærværdige hr. Mariager og

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

på hr. conferensråd Heinrichs vegne forvalter Andresen fra Sparresholm, ligeså var mødt hr. landinspektør Lund som foreviste det over Næstelsø marker optagne kort.

Forvalter Andresen fandt fornødent at erindre ligesom han og formente det måtte være ham tilladt at lægge alle sine lige og lovlige argumenter for dagen ved den i dag samlede respektive landvæsenskommission i anledning den omtvistede fællesskov eller grunden hvorpå samme i fordomstid skal have været på Næstelsø byes mark. Da ejendom er den største og fuldkommeste ret man kan have i tingen så er det alt ud en fornærmelse på nogen måde at forhindre en ejer i at udøve den rådighed over tingen der er i hans ejendom er ejere og besiddere forskellige personer om også den første ting er i et bekræftende fællesskab så hvorom desputsen er vil man antage at sådant fællesskab drøftes imellem mange ejere og endnu flere besiddere. Ejendom er som meldt ret i tingets besiddelse hvorimod er hvis tingens fysiske …? ihændehavelse. (sidstnævnte var vanskeligt at oversætte).

At konferensråd Morgenstjerne ligesåvel i dag som ved testamonia af 19de dennes soriveres påstand om at være ejer af den forhugne fælles skov på Næstelsø byes mark så nær som en andel som hr. konferensråden dog vil tilstå er af Rønnebæksholm's bønder slår vel ikke fejl, thi det er jo i den anledning at kommissionen i dag er samlet på åstedet men må så ikke erindre med hr. konferensråden lade sig det være ligegyldigt at miste ejendom hvortil man tror at have ligeså fuldkommen ret som hr. konferensråden og derfor måtte stedse så give sig den underdanigste frihed at fremføre af de argumenter hr. konferensråd Morgenstjerne fører kan ikke betrygge ham. Vold og ran kan ikke her finde sted, thi her var et andet tilfælde hvorpå det onde ran og vold anses ganske upassende. Andresen husker virkelig at det berørte ord vold og ran kunne antages passende hvis så der ikke hr. Morgenstjerne eller Bækkeskov's forrige ejere var så allerede formente dertil at være berettiget i tide påtalt dagen efter 1te bog's 14de capitel 1te artikel fremad og med ret tilstår 5te bog's 10de capitel 12te og 13de artikel hr. konferensråd Morgenstjerne til at kunne forunde sig større lod og del i fælles skoven end han nu eller mænd før ham har haft over 1 eller 200 år ja muligen længere tid. Den 13de artikel som meldt modsiger jo ganske hr. konferensrådens påstand først når der konfereres med bemeldte 5te bog's 10de capitel, 7de, 8de, 9de, 19de og 21de stk. Et taxateret tingsvidne over Næstelsø byes græsning og fælles del i den såkaldte forhugne fælles skov begyndt den 30. maj 1687 og sluttet den 20. juni samme år fremlægges hermed for kommissionen under vort sålydende at dets form er rigtigt viser dokumentet i og for sig selv og at det bør og skal være lovligt så vil nogen at modsige lovgivningens vilje og hensigt nægte lovens 3de bog's 13de capitel stk. 28, 29 viser anledningen til sådant dokument og 1te bog's 14de capitel 1te, 3de, 4de stk. 1te bog's 16de capitel stk. 1, 12, 13 som 1te bog's 17de capitel og 1te bog's 18de capitel 12te stk. 3de artikel viser udtrykkeligt at det som lovligt skal gælde og når hertil endnu kommer lovens rene ord i 5te bog's 5te capitel stk. 1, 2, 3 og 4de artikel om hævd konferert med 5te bog's 3de capitel stk. 12 og 13 så er det jo et klart bevis at han hverken har eller kan få senere ret til eller i fællesskoven ved i forhold til hvad hans tre bønder nu er i besiddelse af, om aldrig andet bevis var, så ville det være nok til at legimitere og bevise at man henlægger samme ret til og i den omtvistede fælles skov på Næstelsø mark som hr. konferensråd Morgenstjerne, men er han endnu mere som denne lov bestyrker denne lige så fuldkomne fællesret til Rønnebæksholm's høje herskab lader jo fremlægge at kongens skøder dateret 19. september 1740 og hr. major Post til Holmegaard om matriculs beregning fra Arilds tid begge dele udviser udtrykkelig at hele Næstelsø by har én fællesskov, hvis hartkorn er to skæpper og hvor hele byen har været fælles om den der faldne olden efter bemeldte documenters formeld. Hvorledes altså hr. konferensråd Morgenstjerne nu først efter så utallige års forløb kan gøre påstand og vil sig tilegne den såkaldte fælles skov ja ingen ved hvor er, altså må først bevises fra hr. konferensråd Morgenstjerne's side. Kan man ikke forstå eller vide hvad han ser derved uden at standse udskiftningens fremme, thi fordi hr. konferensråden finder i sin jordebog én skæppe to fdk. to alb. skovskylds hartkorn mener med han eller Bækkeskov's forrige ejere har fundet at sætte i bøndernes fæstebreve som er udstedt på Bækkeskov og købekontrakten samt skødet hvorefter han har solgt disse beboere og grunden til Grevensvænge, kan ikke gøre noget til sagen og skulle da sådant være grund nok for hr. konferensråden at binde ejendom efter så lang tids forløb.

Hvis det nu til alle tider antages ligesom det og påstås at være en skrivefejl at vedkommende udsteder havde ellers nuværende eller forrige Bækkeskov's ejere ville forbeholde sig noget engjord eller skov på Næstelsø by's mark forudsat den sidste er virkelig eksisterende ved salg så er det da ikke bekvemt og reserveret i det derfra til

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Grevensvænge udmeldte skøde. På de samme nemlig Grevensvænge tilsolgte fire bøndergårde, hvoraf Sparresholm får de tre og præsten hr. Mariager den ene. Skødet som for nuværende Bækkeskov's ejere hr. konferensråd von Munthe af Morgenstjerne selv tilligemed købebrev af 4. oktober og 18. juni 1762 viser jo det modsatte når der i samme udtrykkeligt er nævnt fire med alt sit rette tilliggende i mark og by intet undtaget i nogen måde af alt hvis dertil nu ligger og med rette tillige hører, så og al den herlighed som efter samme forordninger disse gårde kan tilkomme mig og mine arvinger ingen mere lod, del, rette eller retfærdighed at have til eller undes må bemeldte fire gårde i Vordingborg amt, Næstelsø by og sogn, eller nogen med rette dertil hørende ejendom eller herlighed må at samme som foreskrevet står til evindelig og uigenkaldelig arv og ejendom i alle optænkelige måder at skal følge. Med dette skøde har nuværende Grevensvænge's ejer hr. Lind solgt disse fire gårde nemlig og som meldt, den ene til præsten hr. Mariager og de tre til hr. konferensråd Heinrich til Sparresholm som dennes sidstes nemlig Lind's egenhændige udstedte skøde af 11. december 1789 udvisende.

Når ellers hr. konferensråd von Munthe af Morgenstjerne eller formænd have eller havde troet og anset sig berettiget til nogen påtale om denne fælles skov og grund så havde det vel ikke frygtet ham, at et enigt eller lovligt...?(ulæseligt) for at samme var i besiddelse af og dertil haves jo 5te bog's 10de capitel 18de til 24de artikel ikke lagt nogen hindring i vejen må som meldt tilfældet have mere og er af en anden beskaffenhed saa 1te bog's og 14de stk. 1te artikel som vist at være modstandere. Hvorledes hr. konferensråd Morgenstjerne nu vedbliver at forsvare sin påstand i dette omstridte tilfælde om sit berørte fælles skov på Næstelsø mark, der er vist den efter al sandsynlighed og alle grundreglerne kan love de øvrige lodsejere til priodese (fortrin) i nogen måde. Så venter jeg og dog og påstår på hr. konferensråd Heinrich's vegne hvis ejendom i Næstelsø er ligeså dyrekøbt som for hr. konferensråd Morgenstjernes at selv er tilkendet og tildelt med foretagendet udskiftningslod og del, både i eng, skov, krat, tørveskær, intet i nogen måde undtaget, i forhold til hvis man nu har ejet og gårdbeboernes jord ubestridte og upåtalt i mange hundrede år har været og er i besiddelse af, efter nærmere over byens almindelige udskiftning forefaldende deleplan på et bekvemt sted samlet alt under reservation af hr. konferensråd Heinrich's lovlige ret og som den hidtil hr. konferensråd Morgenstjernes side kunne findes og afholde i alle navnlige måder.

Hr. kammerherre Wedelsparre fremlagde et skriftligt indlæg af dags dato med to påberåbte skøder som han i original foreviste og afleverede kopi af til at følge forretningen hvilket efter at være confererede originalerne blev adtaget og påtegnet indlægget nr. fire og kopierne nr. fem og seks. Hr. major von Post har da intet videre at erindre og påstår end at den jord som ligger til kirkens gård såvel i fælles skoven som allesteds på Næstelsø mark bliver ham ved udskiftningen efter opmåling og taxation udvist hvor det bedst mulig kan passe. Hr. Mariager forbeholdt sig ligeledes nu formentlige ret til en del i fælles skoven såvel som sin Præstegaard som her sin anden ejede og fra Grevensvænge tilskødede gård og i henseende til dette mødes forkastning reserverede han sin ret.

Forvalter Andresen måtte og på sit herskabs vegne exipere (gøre indsigelse) mod kommissionens møde forretning. Hr. konferensråd von Morgenstjerne reserverede sig for det første i korthed til sin jordprøve, cirkulære af 19. juli sidst ledende, den udviser at hans hensigt hvor han har været eller er at gøre nogen lodsejere sin ret stridig i den forhugne fælles skov, som med skøder eller anden adkomst kunne og ville godtgøre sig berettiget hans forhold skal derfor nu aldeles overensstemmende med den kongelige forordning af 9. april 1781 dens forskrift, at han ingen måde befrygte at denne commissions lovlige møder ville geråde ham til anden eller videre bekostning end i forhold til hans ejende hartkorn, men da måtte erfare at forvalter Andresen især med nogen vidtløftighed har villet erstatte den mangel der findes i det af ham fremlagte skøde i hvilket den forhugne fællesskov og i mindre lidet eller noget af dens hartkorn findes benævnt ligesom et indlæg fra hr. kammerherre Wedelsparre er fremkommen så anså hr. konferensråd det at stride aldeles imod den agtelse han skylder den respektive landvæsenskommission om han ville indlade sig videre eller anderledes i disse tilsyneladende vidtløftigheder med at benægte alt ulovviseligt og urigtigt og dernæst udbede sig ekstra at have erlagt såvel det til hans salig fader udstedte original skøde dateret 17. juni 1741 som og den til ham udfærdige skøde af dato 8. september 1759 hvilket begge hjemler ham grund om i den forhugne fælles skov for én skæppe, otte fjd., to album skovskylds hartkorn hvoraf én verificeret (stadfæstet) grund samt for så vidt Næstelsø byes hartkorn forderligt skal blive de herrer landvæsenskommissionærer tilstillet udbede sig det i dag fra de herrer lodsejere protokulerede og predirende i sit udskrift meddelt da samme så snart det til ham

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

indløber skal blive besvaret og pretionen således til anordnet eragtning indstillet hvortil føjes at denne tvistighed på ingen måde fra hans side under forbeholdelse af hans lovlige skal lægge hindrer i vejen for den attrådede udskiftning.

Forvalter Andresen måtte erindre imod hr. konferensråd Morgenstjerne's cortiaxalation (forsikre, gøre bekendt med) at han derved viste at han ville udsætte Næstelsø byes specielle udskiftning når han uagtet alle mod ham fremlagte bevisligheder om den fornævnte fællesskov der kan mindes at have eksisteret på Næstelsø byes mark og derfor først må forevises at den sådan skov der findes og hvor, har søgt og søger at udsætte tiden de øvrige lodsejere og deres beboere til besværelse og skade. Han protesterede altså imod hr. konferensrådens selvbeviselige tilførte og refererede sig i alle måder og under al reservation til sit allerede tilførte. Hvad angår hr. konferensrådens anmeldelse om at han ikke har imod at udskiftningen går for sig. Fælles skoven eller det sted han alene vil formene skal have navn af fælles skov alene undtaget, da havde Andresen heller noget derimod når hans herskab eller beboerne i byen kunne få deres jorde samlede på et sted hvor så dette måtte attrådedes og derunder at være indbefattet den dem ellers af fælles skovgrundens tilkommende andel i forhold til hvad de nu ejer og besidder, i øvrigt huskede Andresen at taxationen så hastigt som muligt måtte gå for sig. Hr. Mariager erklærede at han ligeledes var tilfreds med at afstå sin del i fælles skoven når han får jorden som han har i fælles skoven nyder vederlag andet steds og i stedet for parcellen bliver andetsteds anvist gærdselshugst efter det skovskylds hartkorn som ligger til hans Præstegaard såvel som hans ejendomsgård.

Hr. konferensråd Morgenstjerne for at vise sin hengivenhed til mindelig afhandling og udskiftningens fremme der aldeles måtte hvile muligt i flere år i fald den opkomne tvistighed imellem Sparresholm's ejer og hr. Mariager som ejer af den ene af de fire fra Bækkeskov afhændede gårde med lands lov og skulle afgivnes en rettighed i den forhugne fælles skov, thi Rønnebækholm's ejers rettighed til ibrugtagning skifter i fælles skoven er ingen i modsigelse underkastet, var villig at tilstå ovenmeldte gård vederlag af den i fælles skoven under brug hafte jord som jord efter sin blotte størrelse imod at samtlige syv lodder i fælles skoven der tilhører de tre Bækkeskov's gårde og de fire som har været brugt af beboerne på forbemeldte fire gårde selv om så og alene Bækkeskov tilhørende og ved en lige linje fraskilt dets øvrige indelukke hvorefter Rønnebæksholm's andel tildeles på et belejligt sted indtil Fredskoven ligesom Holmegaard's andel når delingsplanen er af landinspektøren propaneret (færdiggjort) og af lodsejerne vedtaget udlægges til en side på det belejligste hvorved hr. konferensråden dog udtrykkeligt forbeholder sig at intet af den underskov som han ved denne forening i den forhugne fælles skov kommer i duelig besiddelse af. De fire andre som i det forhugne skovskylds hartkorns rettighed som hans tre gårdes beboere har er i besiddelse af byens marker, men er derfor samme idelige ret ved de øvrige fire gårde af lige hartkorn. Og når dette således af samtlige ejere antages og tilstås, så havde han intet imod at taxationsmænd ved Vordingborg distrikt birketing blev udmeldte hvorefter foregående aktens varsel må vedkommende landinspektør at foretage det fornødne jordernes taxation.

Forvalter Andresen fandt for tiden ikke videre at erindre ved at det gjorte forslag og vedtagelse fra Sparresholm's side var den ikke anderledes eller måtte hentydes på anden måde end som han først havde tilført nemlig at Sparresholm's bønder istæden for fælles skovgrunden for deres del som nævnt samlet under et efter mål taxation og beregning, undtagen for så vidt fællesskoven betræffen hvor det bliver efter konferensråd Morgenstjernes propocitioner hvor de får jord for jord af lige bonitet dog uden hensigt til gjærdselen de øvrige lodsejere har da intet imod at Mariager's propocitioner at erindre for så vidt gjærdselshugst for ham efter situation kan udvises ligesom de ikke heller havde noget imod hr. konferensrådens sit tilførte og den om fælles skovens forening og var bevidst sig ved at begære taxationsmænd udmeldt. Således det passeret. Datum ut supra. Signeret/N. Bielke, A. Badstuber, Helm på hr. konferensråd Wedelsparre's vegne, Andresen, Morgenstjerne, Post, Mariager, N. Lund."

Det var ganske kraftige meningsudvekslinger, der blev fremført på dette møde ikke mindst af forvalter Andresen, Sparresholm. Det er, som han føler trang til at hævde sig i det fine selskab bl.a. med sin opremsning af love og paragraffer. Derimod syntes de øvrige lodsejere mere forhandlingsvenlige ikke mindst major Post til Holmegaard.

Landvæsenskommissionens andet møde

Det næste møde fandt sted den 3. oktober 1792 efter rekvisition af konferensråd Mor-

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

genstjerne til Bækkeskov. Forvalter Andresen repræsenterede atter Sparresholm, forvalter Saabye mødte fra Holmegaard og forvalter Soigt for Rønnebæksholm. Morgenstjerne havde gjort indsigelse mod planen for udskiftningen som var udformet af landmåler Lund og rentekammeret havde nu befalet landinspektør Rietz at forestå udskiftningen af Næstelsø. Morgenstjerne fremførte at: *"Ingen skal begære nogen med eller nogen at imodtage uhøfligheder, men alene for at den af det kongelige rentekammer forlangte ved hr. Lund."* Lund havde tilsyneladende Næstelsøpapirerne med sig til Løvenborg, og da han rejste derfra til Holmegaard, modtog han ordrer fra rentekammeret om at møde i Næstelsø med det kort og opmålinger, der var udarbejdet ved det første møde. Der har efter dette møde været ulovlig gjærdselhugst i fællesskoven, som var udlagt til Bækkeskov, som omgående vil have fastsat skellinjer. Forvalter Andresen, Sparresholm, afleverede atter et langt indlæg med henvisning til første møde, om de tab Sparresholm's bønder dels hidtil havde haft og dels for eftertiden ville få også nu på grund af det uforsvarlige ophold og øgede omkostninger ved udskiftningen, og at skellinjerne endnu ikke er bestemt. Det var altså en afvisning af den ulovlige gjærdselshugst, da skellene endnu ikke var fastsat. Forvalter Soigt fra Rønnebæksholm henholdt sig til Andresens fremførte med hensyn til skellene ikke var fastlagt mellem lodsejerne. Lund meddelte kommissionen, at han ikke herved åstedsmødet havde mødt nogen fra hr. provsten i Rønnebæk, som dog er lodsejer her i byens jorder.

Provsten i Rønnebæk var ganske rigtig lodsejer i Næstelsø, dog i meget beskedent omfang, idet han ejede en ager i Lille Lerpotaasen, hvor den er nævnt i 1688 matriklen, hvortil opmålingen i Næstelsø skete den 24. august 1682. Lille Lerpotaasen bestod af 18 agre, der lå nord og syd, der er betegnet som rødsand og grus. Rønnebækpræstens ager målte 31 alen i den ene ende og 32 alen i den anden ende og var 144 alen lang. Præstens andel af Næstelsø's jord bestod således af 1368□alen. Betegnelsen rødsand og grus lyder mærkeligt, da det i dag er meget stiv lerjord.

Forvalter Saaby, Holmegaard, erklærede: *"At tidens saa er bortgaaet med Næstelsø byes udskiftning og nu saa det ville borttage saa lang tid at intet rug dette efteraar ville blive saaet og alene ville blive til paa Holmegaard ejede bonde men især for hr. major Post som ejer Næstelsø konge og kirke tiende."* Forvalter Saaby kunne i øvrigt ikke ansvare (godkende) hans jorder til brug på major Post's vegne.

Hr. Mariager lod tilføre: *"Dog for de der gak saa langt ud paa aaret uden at føre til hvad det blev til med udskiftningen kan hvad de forsvarer at lade sine jorder saavel til Præstegaarden som hans ejendomsgaard ligge udgjørket hen da avlingen her til dette lille kald er det væsentligste, hr. Mariager have da for allerede restet de fleste jorder, pløjet til hvede og pløjet og saaet nogen rug, saa hr. Mariager for sin del ikke kan være tjent med at tage mod noget nogetsted til behandling dette efteraar, men paastaar at beholde sine gamle jorder i dette efteraar og tilstundende foraar til lovlig behandling, uden dette maa være hr. Mariager til et alt forbetydelig tab, thi han saae nogle og tyve tønder rug for begge gaarderne i den gamle jord som for nuværende tid ikke behøver videre behandling da det er på bygstubben ved alene at pløje og saa dermed naar sig ved saa langt ud paa aaret skulle tage imod en ny lod som formodentlig bliver i den sidstværende rugmark hvis jorder ikke alene er de maadeligste til havre i byen men og vanskeligste naar seldig de var behandlet og hvori (ulæseligt) kunne vente at saa ej mere end han kunne gjødske til de ej ville blive mere end 5 á 6 tdr. land som han dog maatte have været fornøjet med naar jorderne i rette tid var blevne behandlet med lagring og andet i det haab da at have faaet så meget bedre høst at det lidet maa nu da jorderne i rette tid er behandlet og heller kan ej vente at have grorvet den mængde grøfter som til hans lodder befordres dog der saa godt som bliver giellt rundt omkring ham. Saa paastod han i betragtning af alt dette at byens jorder for dette efteraar forblir i status qvo."*

Hr. Lind på Grevensvænge fremfører som største lodsejer i Fladsaa at markskellet imellem Fladsaa og Næstelsø ikke er fastlagt fremkom han med et: *"Pro Memorica"* af dags dato til landvæsenskommissionen hvilket blev påtegnet sagens akter.

Hr. landinspektør Reitz androg for kommissionen i anføring af landinspektør Lunds vedlagte *"Pro Memorica"* af dags dato, at han havde lovet at meddele ham, når han kunne begynde Næstelsø's udskiftning. Da han den 19. august lovede dette, ifølge Lunds begæring af 16. august, at han ville foretage udskiftningen 8 a 10 dage før høsten, men da

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

det *"bestandig"* dårlige vejr havde sinket ham i hans *"anbetroede"* opmåling på Jungshoved. Landvæsenskommissionsmødet i Næstelsø var nu indkaldt på foranledning af Morgenstjerne og berammet, så Lund ikke kunne nå at erholde kortet og beregningerne, d.v.s. at han mødte uden disse væsentlige ting. Han erfarede nu, at lodsejerne ikke var enige i udskiftningsplanen og heller ikke om de udvendige byskel.

Derefter fremfører Lund: *"Det var dog et ønske at lodsejerne ville beqvemme sig til dels at lade den forelægge en plan til udvendige skiælds rettelse, dels og i henseende til den indvendige separation saa tog han saadan frihed samme at proponere og om muligt naa de udvendige skiæld er antagne idet ringeste at kunne have bestemt med parterne ved byen hvorfra delingslinjen skulle udløbe paa det lodsejernes bønder endnu i dette efteraar kunne faa udkørt deres gjødskning paa de dem tildelte lodder, hvad hr. konferensraad Morgenstjernes udskiftning anbelanger hvilken ham egentlig er tillægs saa var han af den mening at saadant de lettere kunne ske da det markeskel hvorpaa hr. konferensraadens lod vil let komme til at støde paa vinerlig ikke er saa vanskeligt at fastsætte som nogle af de andre især ud til Fladsaa hvorfra han udbad sig at maatte bestemmes eller proponere det nye markeskel og uden hr. konferensraadens udskiftning med blemen anbelanger, thi en helkommen udskiftning bliver nu strax umulig, da hr. konferensraadens bønder skal udskiftes efter hartkornet og beregning over chortet fattes da hr. Lund lovet at have færdig saa snart skellene ved Fladsaa mark er bestemt og afgjort saaledes at markernes grænse er bestemt hvilke varer er nødvendige for at bestemme loddens sande areal og foretog han sig at foreslaa følgende plan:*

"Skellet imellem Næstelsø og Rønnebæk bliver alle lodsejerne i Næstelsø og hr. kammerherre Wedelsparre's forvalter paa Rønnebæk byes vegne enige om at samme skal være i lige linje fra A-B paa kortet saaledes at linjens faste punkt er ved bogstavet N hvor den bevægelige linje ved D efter maal og taxation og tages linjen imellem disse punkter". Dernæst proponerede landinspektør Rietz skellet imellem Bonderup og Næstelsø saaledes ligest at linjen C og D paa kortet bliver lige linjer men rykkes efter maal og taxation parallelt med den eller sønder hvorved lodsejerne som alle vare nærværende var fornøjet undtagen hr. forvalter Saabye på Holmegaard som sagde sig ikke at være vidend om slig hensigt af dette møde, hvorfor han ingen fuldmagt fra sit herskab herom haft. Angaaende markesskelsligning mellem Brandeløv og Næstelsø er proponerede begge landinspektører at det af lodsejerne vedtagne skel i aaret 1776 (skal rettelig være 1778) og hvorpaa sine steder er opført hegn som er anlagt paa kortet ved linjen E og F skal blive som det er uforandret saaledes at det som ligger indenfor samme Brandeløv mark tilhører Næstelsø. Vederlaget for samme efter maal og taxation sker af Næstelsø mark fra punktet E i det nordøstre hjørne af Præstegaardens qløye efter en lige linje op til Bøgstens C og saaledes kommer punktet C bevægelig til at uddrages indtil den skærer linjen fra E til C da punktet E er fast og ubevægeligt hvorved linjen D C først faar sin bestemte længde imod øster som ligeledes enstemmigt blev antaget. Skellet imellem Næstelsø og Fladsaa dets bestemmelse kunne for nuværende ikke afgøres da samme er under ventilation ved kommissionen. I henseende til skolen i Næstelsø dens græsningsrettighed på Brandeløv, Bunderup, Lille Tvede og Næstelsø byer som alene ere de byer der ere henlagt til skolen da blev af alle lodsejere vedtaget at de under skellenes ligning skal til Næstelsø mark indlægges den part af skolejorden som de øvrige byer efter taxation kan tilkomme at udlægge saalendes det Lille Tvede som tilhører hr. konferenceraad Morgenstjerne udlægges til Brandelev mark til skolejord fra hvilken baade denne og Brandeløvs byes egen part udlægges til Næstelsø by. Bunderup grænser umiddelbart til Næstelsø mark følgelig udlægger denne by ved markeskellets ligning sin anpart. Dernæst blev deliberet om en almindelig delingsplan men da de herrer lodsejere efter adskillig ventilation ikke derom imellem sig selv kunne forenes og at tilstedeværende landinspektører ingen bestemt forlig kunne gøres saa længe den betydelige markeskelsligning imellem og Fladsaa er uafgjort saa meget mindre da hr. landinspektør Rietz først i disse dage har begyndt at gøre sig bekendt med kortet og med markernes situation.

Hr. Lind paa Grevensvænge desuden protesterer imod at noget foretages førend den forventede decepfon paa landinspektør Schønnings plan til bemeldte skels bestemmelse af sammende her er paakendt saa saae commissionen sig nødt til efter beroede bestemmelser om forordningen af 23. april 1781 paragraf 2 og 3 at lade det ved delingsplanens leggelse bero indtil markeskellet imellem Næstelsø og Fladsaa uforanderligt er blevet bestemt. Hr. konferenceraad Morgenstjerne henholde sig til det Kgl. Rentekammers befaling til landmaaler Lund anførte ved at aflevere kortet og opmaalingsberegningerne og til land-

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

inspektør Rietz straks efter samme at foretage udskiftningen af Bækkeskovs trende gaarders andel med megen ubehagelighed maatte han fornemme at det Kgl. Rentekammers befalinger i begge henseerne fandt al mulig modstand og modsigelse af de øvrige lodsejere der noksom indviste at en del af dem hellere ønske udskiftningens standsning og tilendegørelse end dens pligtmæssige fremme men da Bækkeskovs bønder i tre aar var efter de øvrige gaardbeboeres eksempel havde været nødsaget at indeholde deres gødning til kendelse og dyrkningstab i deres avlings drift saa at det ville geraade vi alene jorderne til forevise men end og beboerne til total ødelæggelse saa paastod han at landinspektør Rietz efter den ham tillagte ordre i det mindste saaledes maatte bestemme punkterne for Bækkeskovs bønders andel fra byen og ud til den forhugne skov og en ved udskiftningen ikke førend til næste efteraar skulle linjen komme til fuldkommenhed bønderne dog kunne vide uden at komme de præliminære grænsepæle for nær hvor de med sikkerhed kunne gøde deres forhen og hidtil hafte lod ikke uden at befrygte ved udskiftningens tilendebringelse at miste baade jorder og derpaa anvendte gødning ligelendes maatte han i gentage og indberere sin paastand om den forhugne skovs linjetræknings bestemmelse paa det derom ham vigtige ejendom ikke herefter som hidtil for daglig ødelæggelse skal være udsat. Forvalter Andresen henholdt sig indtil videre til den af landvæsenskommissionens her i dag givne decission og reserverede i øvrigt det fornødne paa Sparresholms bønders vegne.

Paa Rønnebæksholms bønders vegne refererede hr. forvalter Soigt sig til det af hr. forvalter Andresens tilførte. Hr. Mariager forbeholdt sig sin lovlige ret til at hugge det nødvendige gærdsel til sine gærders hegn saavel af fælles skoven som i marken saa længe ingen udskiftning endnu er sket. Hr. landinspektør Lund henholdt sig til sit forrige og begærede kortet udleveret for at anlægge skellinjerne imellem Fladsaa og Næstelsøs marker paa samme saa snart det landkort er afsat på marken da han derefter uopholdeligt skal aflevere de fornødne beregninger hvilket forinden ikke er ham muligt som den respektive kommissions eragtning viser. I henseende til hr. konferencraad Morgenstjernes paastand i henseende til de mælimenaire punkter og delingslinjer at afsætte henholdt landinspektør Rietz sig til kommissionens kendelse. Kommissionen som erfarede at største lodsejer hr. konferenceraad Morgenstjerne saavel som de øvrige herrer lodsejere ansaa at kortet oppebie skellinjens uforanderlige afslutning imellem Fladsaa og Næstelsø og vedkommende hr. landinspektørers derefter forventede forslag til en almindelig delingsplan for i dag blev afsluttet. Datum ut supra A. Bjelke, L.B. Badstuber, J. Neergaard, Andresen, forvalter, Soigt, forvalter, R.H. Saabye, forvalter, R. Mariager, O. Rietz, N. Lund."

Således afsluttedes det andet møde om Næstelsø bys udskiftning. Det ses, at Holmegaards forvalter Saabye, mødte uden den fornødne fuldmagt fra sit herskab, som også var kirke og kirketiendeejer, og det må vel siges at være både uheldigt og mærkeligt. Dog blev man enige om, at skolejorden tillægges Næstelsø by med Lille Tvede, Brandelev og Bonderups andele ved byskellenes endelige placering. Ejerforholdet til byens fællesskov er man tilsyneladende forligt om, så den udlægges som Bækkeskovs ejendom. Det største problem var, at skellet til Fladsaa ikke var afsat og landinspektør Lunds forsinkelser på grund af dårligt vejr. Men stadig vidste man ikke med sikkerhed hvilket jorder, der ville blive tillagt de enkelte gårde, hvor man nu i tre år ikke have turdet køre gødningen ud af frygt for, det ikke blev på egen jord. Der har givetvis været noget at tale om i Næstelsø i disse år. Trods befalinger fra rentekammeret skulle der gå et helt år inden næste møde fandt sted, og endnu et års gødning var på lager. Der må have været kæmpemøddinger i Næstelsø i 1793.

Landvæsenskommissionens tredje møde

Det fandt sted den 7. oktober 1793. Eter rentekammerets ordre har landinspektør Rietz påtaget sig udskiftningen. Til dette møde er Holmegaards ejer, major Post, mødt personlig ligesom Wedelsparre til Rønnebæksholm. Forvalter Andresen repræsenterede Sparresholm og forvalter Frandsen Bækkeskov, og endelig er sognepræst Mariager naturligvis mødt. Endvidere deltog landinspektør Schønning, som har forrettet udskiftningen af Fladsaa by. Han fremviste skellinjen mellem Fladsaa og Næstelsø, som alle lodsejerne er *"fornøjet"* med, og som bifaldes af landvæsenskommissionen. Derefter fremlægger landinspektør Rietz sit forslag til Næstelsø's udskiftning, således at Sparresholm og Bækkeskov får deres jorder i Bonderupmarken: *"Saa som sammes jorder laa udfor den mark og hvad der manglede kunne de tage indenfor gærdet i Rønnebæksmarken."*

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Marken vest efter Bækkeskovs lod (hver lodsejer kunne forlange at få sine jorder samlet i en lod) mente landinspektøren, at Rønnebæksholm kunne *"beqvemt"* tage sin lod fra Rønnebæk markeskel og så langt ind i Rønnebæksmarken som de to bønders lod kunne tilstrækkes. Derfra tog de øvrige lodsejere og præstens lod blev da den sidste op til Brandelev markeskel. Da længden fra byen til Brandelev skel på dette sted er det korteste, og en vej fra Brandelev løber herpå, mente landinspektøren, at samme vej kunne blive skel mellem præstens og Sparresholms gods. Denne vej er den nye vej fra Brandelev. (Den oprindelige vej gik syd om kirkegården).

Landinspektøren fremførte følgende plan: *"Vejen maatte løbe fra Brandelev til punkt E derfra over toften til spidsen af Mads Hansens hauge (Svingkærgaarden) saa at vejen kom til at løbe imellem hans haugegærde og parken igennem præstens vænge til saa vidt bemeldte Mads Hansens hauge strækker hvorfor vejen da straks maatte løbe ind i byen på gaden. Vejen maatte være ti alens bredde og om fornødent da maatte tage en spids af Mads Hansens hauge paa de vejen imellem parken og haugen kunne naa sin fuldkomne bredde hvilken vej som løbende igennem præstens vænge maatte han godtgøres i sin lod saavel som hvad bonden mister ligeledes Sparresholm fik paa denne maade sin lod nord for byen og bemeldte vej op til Brandeløv og Bonderup marker og ved byen udfor de tre første gaarde og med skolens lod som siden vil bestemmes følger samme skolelod med den østre side og gavlen eller den anden side af bemeldte lod deres i tvende linjer ender saa at Sparresholm kom til at støde paa den halve part af skolelodden og Bækkeskov paa den anden halve følgelig bliver skolens lod midt imellem Sparresholm og Bækkeskov."*

Skolelodden var således afsat midt i byen nord for skole og degnebolig, hvad der syntes naturligt og mest bekvemt for degnen. Den nye vej til Brandelev er projekteret til at gå syd for Svingkærgaarden gennem præstens vænge og park. Præstegaarden har altså på det tidspunkt haft have og park helt over til Svingkærgaarden. Dernæst følger noget af det mest interessante og særprægede ved Næstelsøs udskiftning:

"Gamle Anders Hansen flytter ifølge magelæg imellem Sparresholm og Bækkeskov efter skadesløs taxation ind i unge Anders Hansens gaard og forbeholder da unge Anders Hansen sig fem alen med den vestre ende af toften til fortoug. Sparresholm bliver altsaa i bredden med byen fra markeskellet med punkt E til G omkring gaarderne fra G følger lodden skolelodden til den som meldt kommer midt paa gavlen fra hvilken den vil løbe i en lige linje til markeskellet medmindre separationslinjen kom til at støde paa fælles skoven så skulle den løbe ud med gærdet for fælles skoven saa at fælles skovens gærde blev separationslinjen mellem Sparresholm og Bækkeskov paa denne maade har Sparresholm alt sit samlet og gaar ud af fællesskoven."

Det, der sker her, er, at Sparresholm og Bækkeskov bytter gårde således, at hvert gods får en samlet del af byens jord. Det har man tilsyneladende lagt stor vægt på, hvorfor ved jeg ikke. Men ikke nok med man byttede gårde, man byttede også bønder. Om der har været tale om tvang, eller det er sket mere eller mindre frivilligt, er ikke til at sige. Stavnsbåndet blev godt nok ophævet i 1788, men først med virkning fra år 1800, så juridisk set har godsejerne sikkert endnu i 1793 kunnet bestemme, at deres fæstebønder skulle leve på godsets gårde.

Endvidere står der i protokollen: *"Bækkeskov beholder fælles skoven undtagen hvad Rønnebæksholm skal have af samme og det øvrige af marken og hvad der da mangler i Bækkeskovs lod maatte rimeligst tages i den paagrænsende Rønnebæks mark og altsaa vest resten nord for byen omkring vænget. Rønnebæksmarken til punkt E til det vestre byland hvorfra vejen løber til Rønnebæk og bliver denne vej i Bækkeskovs lod separationslinjen mellem Bækkeskov og Rønnebæksholm løber ud fra det faste punkt i i lige linje til Rønnebæks markeskel dog forbeholder Rønnebæksholm for Jens Johansens gaard tvende tønder land til vænge lige udfor begge hans hauger efter samme bredde."*

Jens Johansens gård nuværende Ellekildegaard matr. nr. 8 lå nord for bygaden og får jord syd for bygaden, men tildeles her et vænge på to tønder land ind i Bækkeskovs del af byen. Protokollen fortsætter *"Rønnebæksholms lod falder altsaa synden for den linje der løber ud for punktet I og ved byen beholder den sin bredde til punktet K med vandingen udenfor bygaden og vil delingslinjen mellem Rønnebæksholm og præstens ejendomsgaard løbe udfor det faste punkt K til Fladsaa markeskel i lige linje. Præstens ejendomsgaard vil herfor med fra byen gaa fra den bemeldte linje fra K til N derfra vil delingslinjen løbe ud i lige lin-*

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

je til Fladsaa markeskel. Kirkebonden udflytter paa lange agre og de jorder deromkring imellem Brandelev og Fladsaa marker. Præstegaarden faar da sin lod op til ejendommen fra punkt N til Brandeløv og Fladsaa marker så vidt maal og repation for alle lodsejere kan tilstrække og bliver da det overblevne som meldt til kirkebonden undtagen den saakaldte Tvede tørvemose der bliver til fælles for alle lodsejere undtagen Sparresholm som faar alt sat på et sted i en lod dog saaledes at ifald Bækkeskov faar noget af tørvemosen i marken qvitteres han derfor saa meget i Tvedemosen som han faar mose i marken af den andel som af Sparresholm kunne tilkomme. Præstegaarden og kirkebonden have nu intet i Tvede tørvemose men den sidste nyder nu vederlag derfor det han mister."

Det ses her, at det er væsentligt alle gårde får tørvemose. Derefter følger et afsnit om vejene til mosen og til fællesskoven. Den sidste del af referatet af dette møde lyder sådan:

"De tilstedeværende herrer lodsejerne erklærede at antage og samtykke hr. landvæsensinspektørens plan og nedmenere for at facilitere den vanskelighed med udskiftningen som forvoldes dermed at kirkebonden faar sin lod yderst paa grænsen imod Tvede tilstod de øvrige herrer lodsejere ham for sig at ville til juli til udskiftningsomkostningerne give saasom Sparresholm og Bækkeskov hver 20 rigsdaler, Mariager ligeledes 20 rigsdaler og Rønnebæksholm 12 rigsdaler og havde intet imod at kirkehuset som kirkebonden forlader faar et tønder land vest op til huset og Præstegaardens jorder. Hr. major Post antog saaledes dette tilbud og samtykkede udskiftningsplanen dog ville han have kirkebonden reserveret vej til sine jorder indtil han udflytter og ville for resten med dette møde bringe i erindring at det med udskiftningen af Fladsaa byes jorder blev vedtaget at Mogenstrup kirkes jorder på Næstelsø mark udlægges til Pederstrup skole og Fladsaa følgelig yder vederlag mod Næstelsø skel hvilket han saaledes ventede at landinspektøren eragtede. Med skellinjens bestemmelse imellem Næstelsø og Fladsaa byer hvorimod fandt intet at erindre.

Hvad vejen der falder over byens marker som hidintil nødvendige bliver at afsætte idet ringeste ti alen brede. Hr. Mariager alene at som lodsejerne havde tilstaaet at hvor den forfra omtalte vej igennem hans vænge aabnes bliver samme at fratrække hans vænge for ikke at forvolde ham ufred hvilket sker af samtlige ni gaardbeboere som og fremdeles holder fralukningen ved lige da sognefogeden dels som udflytter og dels som den der skal have tilsyn med vejen fritages for at tage del i denne aflukning hvilket og med videre blev samtykket. Foruden det som ved forrige møde var fastsat at skulle magelægges af Brandeløv mark med den linje C E anmærkes endvidere at i samme linje magelægges tillige de jorder som kirkebonden haver på Størlinge, Krymplinge, Lille Tvede samt Brandeløv i hvilken Næstelsø her godtgøres. I henseende til leddene blev vedtaget at Sparresholm tager leddet fra gaden og ud til Bonderup, fra Brandeløv til byen det led tager Mariager og leddet fra byen til Fladsaa tager Rønnebæksholm, hvorimod Bækkeskov tager leddet fra byen til Rønnebæk. Leddene i de udvendige skel deles halvt imellem de paagrænsende lodsejere. Byens gade bliver som hidintil tilfælles for alle lodsejerne og enhver lukker for sin hauge og lod til gaden og hvor lodden støder til den aabne gade hegner enhver lod for sig selv. Og i henseende til husene der lovede enhver lodsejer at faa skaffet sine den fornødne græsgang ligesom det og blev vedtaget at skoleholderen skulle have fire tønder land i bedst fort jord på forhen anførte sted. Og da lodsejerne saaledes i mindelighed var blevet forenede saa gav kommissionen med megen fornøjelse dertil sit samtykke og tvivlede ikke paa at jo hr. landinspektøren det saa vidt muligt tilendebringer udskiftningen. Datum ut supra Bjelke, A. Badstuber, Rehn, O. Rietz, Wedelsparre, P.Post, paa hr. konferenceraad Heinrichs vegne Andresen, på konferenceraads Morgenstjernes vegne Frandsen, R. Mariager."

Her aftales at der ydes økonomisk hjælp til kirkebonden, dog er der ikke nævnt nogen støtte fra hans eget herskab på Holmegaard. Den stakkels kirkebonde måtte flytte længst muligt ud fra byen til de ikke særlig attraktive jorder ved Tvede mose. Dertil skulle han også bestride det meget omfattende hverv som sognefoged. Det endte med den ellers dygtige kirkebonde og sognefoged Peder Nielsens tragiske død, men se derom under matr. nr. 6 Bøttekildegaard. Da Mariager skal have den nye vej fra Brandelev igennem sit vænge, må de øvrige bønder minus kirkebonden, der er sognefoged, sørge for aflukningen til præstens domæne. Endnu engang skal byskellene reguleres helt fra Krymplinge, Størlinge, Lille Tvede gennem Brandelev til Næstelsø, som nu også tillægges kirkebondens andele i de pågældende byer, ligesom Mogenstrup kirkes jord i Næstelsø skal tillægges Pederstrup skole, hvorfor den jord skal reguleres fra Næstelsø til Fladså. Vold-

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

somme uenigheder om fællesskoven er endt med at Bækkeskov beholder den som sin ejendom. Endelig aftales der hvem der skal passe byleddene både ved byskellene og i byen. Byens gadejord og hver ejendom var indhegnet med risgærder, og det har byskellene tilsyneladende også været, indtil man fik rejst stengærder og gravet grøfter. Således sluttede dette møde hin oktoberdag i 1793 tilsyneladende i enighed. Men denne enighed varede ikke længe, for der kom flere indsigelser, så endnu et møde blev nødvendigt.

Landvæsenskommissionens fjerde møde

Dette møde fandt sted den 7. juni 1794, og det vil jeg gengive ordret:

"Anno 1794 den 7. juni var mødt i Næstelsø by undertegnede amtmand Bjelke og Vordingborg amts landvæsenskommission kancelliraad Badstouber af Præstø og kammerraad Prehn af Vordingborg efter reqvisition af landinspektør Lund som af det Kgl. Rentekammer er beordret til at endebringe udskiftningen af Næstelsø ved cirkulære af 31. maj sidst som med tvende bilager A og B blev fremlagt til forretningens indlemmelse nr. 1. Dernæst blev fremlagt den i saadanne anledning til de herrer lodsejere afgaaede cirkulære skrivelse af 1. juni dette møde betræffende med sine paategninger nr. 2. De herrer lodsejere vare samtlige tilstede hr. kammerherre Wedelsparre undtagen som dog paa hvis vegne hr. forvalter Soigt fra Rønnebæksholm. Ligesaa var mødt reqviraten hr. Lund. Inspektør Lund som vedleverede til kommissionen sin skriftlige indberetning af dags dato indeholdende de vanskeligheder som møder med denne udskiftnings iværksættelse efter den forfra lagte plan tilligemed hr. landinspektørens forslag hvorledes samme saaledes afvikles som blev paategnet nr. 3 og hvorom altså kommissionen udbad de herrer lodsejernes betænkning og siden den første post af landinspektørens disposition angaaende det afsatte markeskel imellem Næstelsø by paa den ene og Brandeløv og Bonderup byer paa den anden side saa bliver disse tvende byers bønder som var de der fører klage over skellet indkaldt for kommissionen og landinspektørens forslag til skellets rettelse dem forelæst som Brandeløv bønderne efter megen ventilation samtykkede saaledes, at dem tillægges den berørte triangel med 40 alens bredde i norden side eller med Bonderup skel og den jord som Peder Holme faar paa Lille Tvede mark efter uvildige mænds taxation vorder udlagt paa et for Brandeløv by bestemt sted i lige maade erklærede Bonderup mænd at være fornøjet naar dens langs med de nu afsatte skel bliver udlagt et stod jord af 20 alens bredde i stedet for de af landinspektøren forslagne 15 alen og da de øvrige herrer lodsejere erklærede intet at have herimod saa erklærede og hr. major Post at han i henseende til skellets fastsættelse saaledes intet videre haver at erindre hvorved altsaa dette er i mindelighed afgjort.

I henseende til de 57013□alen udlæg til Rønnebæksholms bønder langs med Rønnebæks skel erklærede lodsejerne at være tilfredse med at saadant sker saaledes som landinspektøren har foreslaaet. Angaaende skolens jord da indvilgede saavel skolens patron som de øvrige lodsejere dens omlægning paa toften bag Madses saaledes som den af landinspektøren i dag er forevist og følgelig saaledes med dets angaaende ved mødet den 7. oktober forrige aar blev vedtaget. I lige maade vedtog lodsejerne det proponerede skel mellem Bækkeskovs og Sparresholms jorder og Rønnebæksholm blev forenet med Bækkeskov om at Jens Johansen bag ved sin gaard beholder to tønder land som lægges saaledes at imellem disse to tønder lands nordøstre hjørne og Sparresholms skel bliver en vidde af 100 alen hvor Bækkeskovs bonde for resten bliver længden og bredden af disse to tønder land saaledes som det af landinspektør Rietz er afsat på kortet. Angaaende skellinjen mellem Bækkeskov og Rønnebæksholms ejendomme da ønskede lodsejerne intet skade paa samme men foretrak den engang proponerede lige linje. I lige med blev de enige om at Rønnebæksholm skal have det første stykke hegn 10 alen udevest byen paa det Rønnebæksholm med hjørnet af Broagertoften saa have lejlighed og ret til at sætte et land som er fornødent for udkørsel for Jens Johansen til hans lod.

Da Peder Holme alene er den som mister saa meget som Brandeløv by troede sig formedenert og da Næstelsø har udlagt jord for at fornøje Brandeløv mænd saa indvilgede hr. major Post at Peder Holme udlægger til Næstelsø by 1½ tønder land fra ham nu paa kortet afstukne lod ud til Præstegaardens ejendom. Den jord som Næstelsø by udlægger mere til Bonderup og Brandeløv ved hvad bemeldte 1½ tønder land kan godtgøres fordeles efter enhvers hartkorn paa alle lodsejere Præstegaarden undtagen saa at Rønnebæksholm hvis jorder udlægges efter specielle dertil afgiver sin andel det erindres tillige at Sparresholms tre bønder, Bækkeskovs tre ditto, Præstens selvejergaard og Rønnebæksholms Simon Hansen afgiver den jord efter deres halve

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

hartkorn til Næstelsø skole da de af deres øvrige halve hartkorn svarer penge til Vester Egesborg skole saavel som halv fourage med videre.

Disse jorder på marken angaaende, da bliver alle lodsejerne enige om at Sparresholm beholder hele Vibelyng som falder i dens ejendom, Bækkeskov hele Thranelyng, Peder Holme al den tørvejord som falder i hans lod til de gamle grænser af Tvedelyng, altså bliver hele Tvedelyng at dele imellem Rønnebæksholms bønder og præstens selvejergaard efter hartkorn således at præstens selvejergaard tager yderst mod Tvede skel parallelt ved samme saa vidt dens andel kan strække. Resten beholder altsaa Rønnebæksholms bønder. Vejen til denne tørvemose stikker fra Fladsaavejen ind på Peder Holmes lod med Askeagre og gaar langs igennem samme med 6 alens bredde saaledes som den på kortet er afsat og med trende indkørsler til mosen. Da Brandeløv og Lille Tvede jorder har forbrugt kirkevej fra det nordøstre hjørne af Præstegaardens vænge ved Madses gaard som gaar forbi præstens have til den østre kirkeport saa indvilgede lodsejerne samme med 6 alen bredde imod at Brandeløv by selv holder det fornødne led ved indkørslen paa præstens lod i lige maade forbeholdes Lille Tvede en kirkesti over præstens lod til kirken som godtgives med 1½ alens bredde.

Efter at kirkebonden Peder Holme og Rønnebæksholms tvende bønder samt Præstegaarden ere indkaste hvad de efter speciel paragraf kan tilkomme bliver den øvrige mark fælles skoven inklusive skal den efter taxation og nu vedtagne plan i .....? (ulæseligt) af men mellem de syv tilbageværende lodsejere. Lodsejerne tilstod Sparresholms jorder Mads Hansen godtgøres i gødskning for ham hvad som han har gødet i den sidst proponerede skolelod hvilken gødning de lovede ham tilkørt paa hans sted som han udvise i sin lod. Angaaende om Rønnebæksholms Toft, skolelod og Peder Holmes land ved kirkegaarden, da blev lodsejerne enige om at de som have bemeldte tofter og ejendomme ved samme det øvrige hegn og føres og vedligeholdes af hele byen efter enhvers hartkorn dog saaledes at de mænd som kommer til at grænse til steder tager bemeldte halve hegn men godtgøres hvis den begrevne steder i det øvrige hegnsstrækning. (Dette afsnit er meget utydeligt og vanskeligt at oversætte men omhandler fordelingen af hegnenes vedligeholdelse.)

Da præsten har opgødet den tønder land som er udlagt af kirken så lovede hr. major Post paa kirkebondens vegne ligesaa godt at gøde en tønder land paa præstens lod hvor samme maatte ønske det. Hr. major Post som kirkens patron ville forvente at hr. landinspektøren nu skel blive afsat imellem Præstegaarden og præstens ejendomsgaard for i sin tid at forebygge al mulighed. Inspektøren havde allerede paa kortet anlagt blivende linjer hvis begyndelsespunkt med byen bliver det sydvestre hjørne af Peder Holmes tønder land med kirken gaar nu lige linje til Fladsaa skel efter maal og taxation, de øvrige grænser er Præstegaardens lod er ved forrige aastedsmøde bestemt. Og da ingen af lodsejerne havde videre at erindre og kommissionen er overbevidst om at skolejordens beliggende saaledes om den herfra var proporneret baade var iberegnen for skolen og for udskiftningen i al almindelighed og at den i dag aftalte forandring er til nytte for begge saavel skolen som udskiftningen samtykke altsaa gerne foranførte som af lodsejerne indgaaet og vedtaget hvormed forretningen blev sluttet."

Det ses her, at Brandelevs bønder, og ikke deres herskab, major Post til Holmegaard, har rottet sig sammen og klaget over skellinjen til Næstelsø. Da Bonderups bønder, som også hørte under Holmegaard gods, hørte dette, klagede de også over skellinjen til Bonderup. For første gang under disse uenigheder om udskiftningen blev bønderne indbudt til møde, og det var dog ellers deres fremtidige virke og eksistens, det drejede sig om. Landinspektøren tilbød Brandelevs bønder "en stod jord" det vil sige en trekant, hvis spids er cirka, hvor Holmevej er i dag og i en bredde på 40 alen ved Bonderup skel. Efter megen ventilation samtykkede de i dette tilbud. Bonderups bønder blev tilbudt et stykke jord på 15 alens bredde i hele skellets længde, men blev først "fornøjet," da de fik 20 alen. Skolejorden blev udlagt til toften "bag Madses," det vil sige Svingkærgaarden matr. nr. 11, hvor senere den nye skole blev opført i 1853, og hvor der nu er sportsplads på resten af arealet.

Den nye vej til Brandelev blev nu anlagt her og kom således til at ligge nord for Svingkærgaarden, i stedet for som projekteret syd for denne gård gennem Præstegaardens tilliggende, hvad pastor Mariager sikkert havde været yderst tilfreds med. Men Mads havde kørt gødning på den jord, som nu blev udlagt til skolen. Man måtte så love ham at tilkøre tilsvarende gødning, hvor han ønskede det på sin lod. Ligeledes havde præsten gødet det tønde land, som nu blev udlagt til kirkens

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Matr. 2 Næstelsø skole. Postkort. Bagest ses 1853 skolen. Forrest ses skolens elever i vinteren 1923 "på is" i en lavning på Præstegaardens jord, hvor der altid stod vand om vinteren. På det mellemliggende område byggedes den nye skole i 1926, som nu ejes af Marjatta og hedder Sofiegården.

gårds toft. Men her lovede major Post på kirkebondens vegne at gøde et tønde land på præstens lod, hvor han måtte ønske det.

Under omtalen med afgivelse af jord til skolelodden, ses det, at de 8 oprindelige rytter-gårde stadig svarer både penge og naturalydelse til Vester Egesborg skole. Hvor længe denne ordning varede, ved jeg ikke, men den er formedentlig blevet ophævet senest med skoleloven i 1814. Det store stridsemne ved udskiftningens første forhandlinger, ejerforholdet til Fællesskoven, blev afgjort med, at Bækkeskov stort set fik hele området. Det blev fælles ejendom for Bækkeskovs tre gårde matr. nr. 3, 4 og 5. Først i 1826 blev området delt i opmålte parter, så hver gård fik sin part. Se nærmere herom under de nævnte gårdes historie.

Der blev aftalt, hvilke moseparter på Tvede Lyng præstens selvejergård og Rønnebæksholms to gårde skulle have og vejforhold hertil, samt øvrige hegnsforpligtelser med mere. Skellene mellem Næstelsø og nabobyerne blev fastsat, hvor de stadig findes ligesom skellene imellem de enkelte ejendomme. Et helt nyt landskab dannedes efterhånden, som der rejstes gærder og blev gravet grøfter i skellene mellem de nye jordlodder, hvor al jord efterhånden blev afvandet og opdyrket. Det er det landskab, vi kender i dag.

Næstelsø's areal ved udskiftningen var 850 12/14 tønder land med 90-6-0-1 i hartkorn. Ved folketællingen i 1787 var der 91 beboere i Næstelsø fordelt på 18 husstande. Til sammenligning kan nævnes, at der var 40 beboere i Lille Tvede, 49 i Bonderup og 140 i Brandelev. I alt 320 beboere i Næstelsø sogn.

Året efter, 1795, blev Bonderup udskiftet. Lille Tvede blev udskiftet i 1796, og endelig blev Brandelev udskiftet i 1797. Men disse byer havde kun én lodsejer i hver by, Holmegaard i Bonderup og Brandelev og Bækkeskov i Lille Tvede. Det gjorde udskiftningen i disse byer nemmere, end den havde været i Næstelsø.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

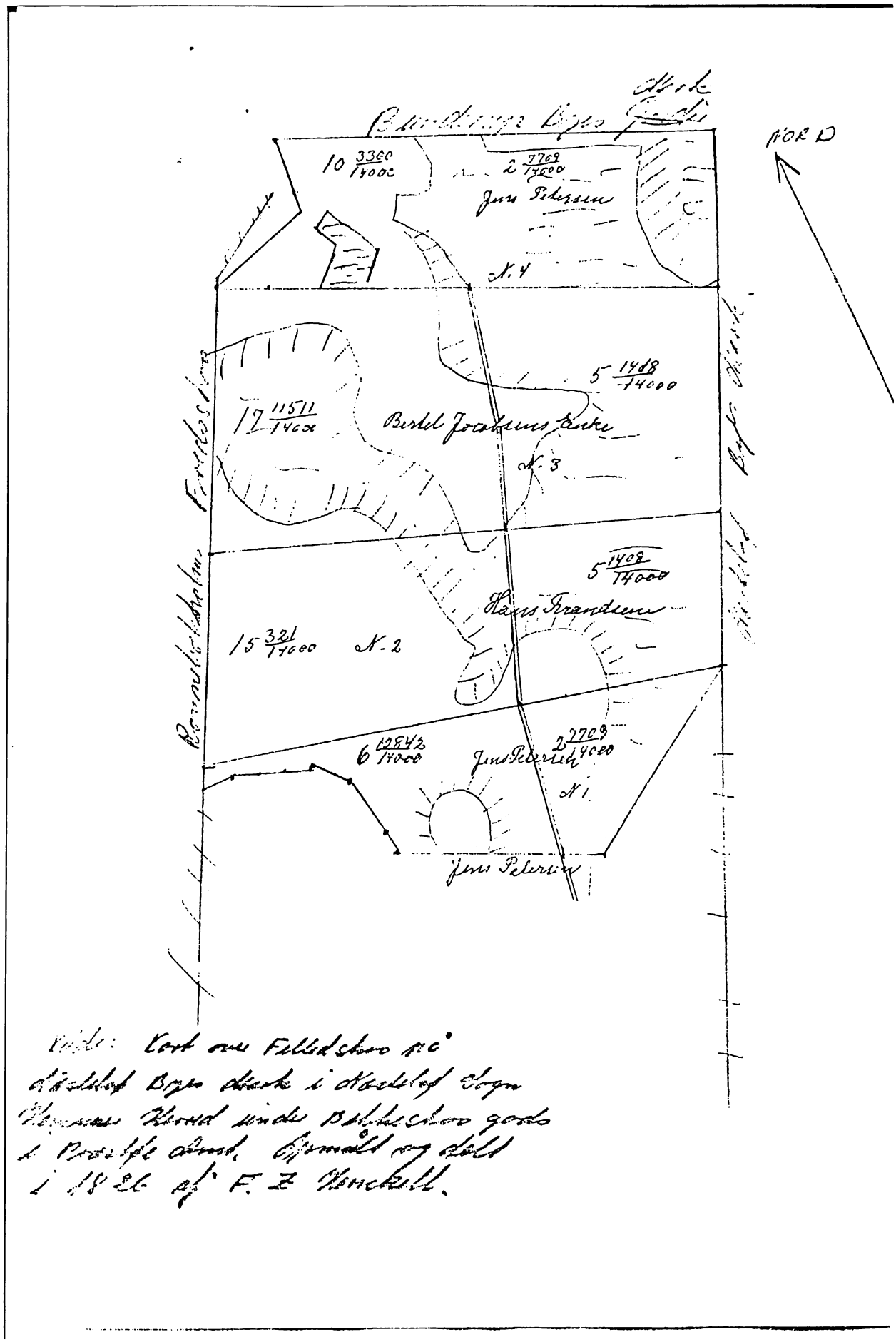

92 Tegning af Fællesskoven ved dens udskiftning i 1826. Ole Stig Andersen efter original i Landsarkivet. Med tilladelse fra Kort & Matrikelstyrelsen .

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

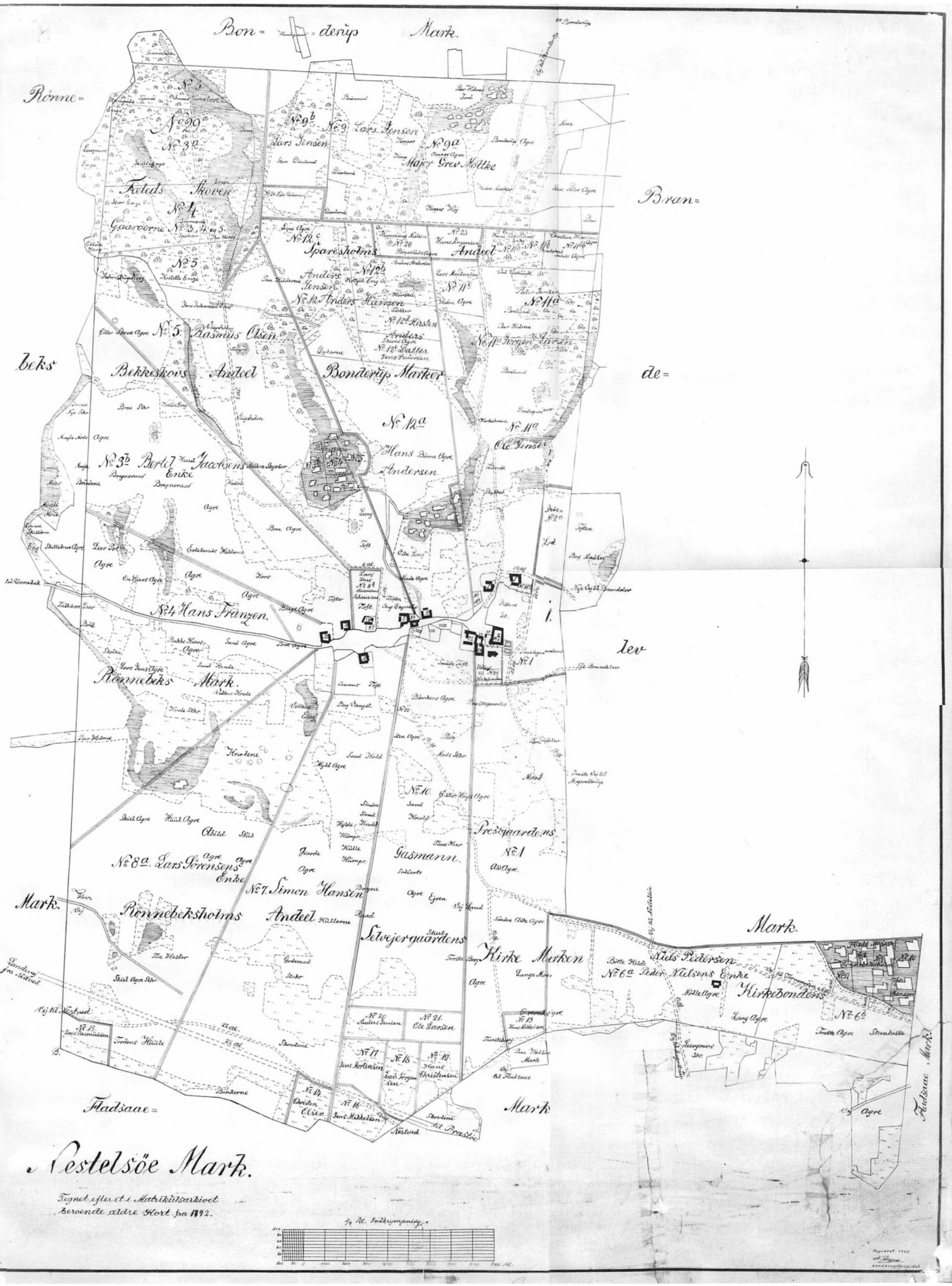
Bon= derup Mark.
Rønne=
beks
de=
lev
Bran=
Fladsaae=
Mark.
Mark.
Mark.
Mark
Fladsaae Mark.
Foteds Skoven
Gaarverne
Sparesholms Andeel
Anders Jensen
Anders Hansen
Rasmus Olsen
Bikkeskors Andeel
Bonderup Marker
Hans Andersen
Ole Jensen
Jacobsens Enke
Hans Franzen.
Rønnebeks Mark.
Prestgaardens
Gasmann.
Lars Sørensens Enke
Simon Hansen
Rønnebekholms Andeel
Selvejergaardens
Kirke Marken
Niels Pedersen
Peder Nielsens Enke
Kirkebondens
Vestelsøe Mark.
Tegnet efter et i Matrikulsarkivet
beroende ældre Kort fra 1792.

Næstelsø som garnisonsby under englandskrigene

Af kirkebogen fremgår det, at der lå soldater i cantonnement i Næstelsø 1812. Den 16. oktober dette år er indført i kirkebogen:

"Havde den i Næstelsø cantonerende Trompeter ved Liv Regiment Ryttere Friderich Finduer og hustru Else Marie Bentzen en Søn til Daabs Konfirmation kaldet Georg, Ludvig, Henrich baaret af Korporal Hansens Kone ved Liv Reg. Faddere var: Hans Frandsen, Rasmus Olsen begge Gaardmænd i Næstelsø."

Hvor mange og hvor længe, der lå soldater i cantonnement i Næstelsø i 1812, vides ikke, men man har dog kendt den lokale befolkning så godt, at to af byens gårdmænd er faddere ved trompeter Finduers søns dåb. Det var i de urolige år under Englandskrigene.

Menighedsråd

Igennem mange år søgte jeg efter oplysninger om Næstelsø menighedsråd hos tidligere menighedsrådsmedlemmer og andre relevante steder, men ingen vidste noget om de gamle protokoller eller andre ting. Min forespørgsel på Landsarkivet var også negativ, man havde intet om Næstelsø menighedsråd. Ved et besøg på Landsarkivet i 2004 spurgte jeg igen om arkivalier fra Næstelsø menighedsråd og nu var der gevinst. Arkivalierne havde været på Landsarkivet hele tiden, men var først da blevet registreret.

De afleverede arkivalier var endda ganske omfattende bl.a. en regnskabsbog for Mogenstrup kirke for årene 1606 til 1687. Mig bekendt er det den eneste protokol eller papir fra Næstelsø Mogenstrup pastorat, der ikke er brændt ved Næstelsø Præstegaards brand i 1727. Den må have været opbevaret et andet sted på det tidspunkt. Endvidere fortælles det i arkivalierne, at den nye kirkegård i Næstelsø d.v.s. kirkegårdens udvidelse blev indviet i 1883 af provst Gnudzmann.

Menighedsrådsprotokollerne er bevaret fra starten. Loven om menighedsråd kom den 15. maj 1903. Man fik fælles menighedsråd for Næstelsø og Mogenstrup sogne. Det første valg fandt sted den 17. december 1903 i Næstelsø skole. Valgt for Næstelsø sogn blev gårdejer Jens Bendtsens hustru i Bonderup, 55 år og lærer Pedersen, Næstelsø, 46 år, og for Mogenstrup sogn gårdbestyrer Jens Nielsen Pederstrup, 47 år, og syerske Nicoline Nielsen Pederstrup, 47 år. Lærer Hansen Pederstrup blev suppleant. Født medlem er sognepræsten, Borch, og som sådan også formand. Gårdejer Jens Bendtsens hustru hed Karen Marie og kom fra Gyldendal, Lille Tvede, fra en stærk missionsk præget familie. Hendes første mand var gårdejer Hans Mortensen Bonderup, der var sognerådsformand og amtrådsmedlem. Det første menighedsrådsmøde fandt sted den 14. marts 1904 i Præstegaarden.

Næstelsø kirke overgik til selveje den 8. februar 1911 og Mogenstrup kirke den 29. november 1916 fra 1. oktober 1916 at regne. Ved valget i 1912 valgtes for Næstelsø sogn gårdejer sognefoged L. P. Frandsen Brandelev og gårdejer landbrugskandidat Hans Hansen Næstelsø og for Mogenstrup sogn gårdejer sognefoged O. F. Olsen Blangslev og gårdejer Niels Hansen Pederstrup. Suppleanter blev gartner Nielsens hustru i Brandelev og gårdejer Anders Hansens hustru i Bonderup. I 1922 valgtes der menighedsråd for hvert sogn. Efter at Glenthøj var blevet sognepræst i Næstelsø Mogenstrup i 1922, var der lange møder om gravfæsteprotokollen med Hans Andersen, der havde været klokker ved kirken siden 1901.

I protokollen står der: *"De manglende navne på 150-200 var fremskaffet, dog mangler nogle endnu. Gravnumrene er indført i kirkebogen. Ønsket om at fremskaffe vedtægt for klokkerens bestilling, kirkegårdens brug o.s.v."*

I 1923 blev Chr. Jensen antaget som klokker. I protokollen er indført: *"Kirkekonens løn i henhold til en af Chr. Jensen i ansøgning stillet betingelse forhøjes til 150 kr. blev vedtaget under forudsætning af, at kirkekonen går til hånde ved de almindelige gudstjenester. Kirkeværgen foreslog, at lønnen blev ydet for alle bestillinger med 800 kr. årligt uanset antallet. Mens kirkekassen for hver grav oppebærer 30 kr. til gravningen og 2 kr. for klokkering."* Ligeledes er indført i 1923: *"Afgifter ved bryllup 2 kr. til klokkebrug og 1 kr. til rengøring eventuelt 5 kr. til opvarmning. Ved begravelse 32 kr. for gravning og pyntning af kirken, deri indbefattet 2 kr. for opvarmning. Børn under to år 15 kr. + eventuelt klokkeringning 2 kr."* I 1926 antogedes et tilbud fra tømrer Rasmussen Brandelev på 2.400 kr. for opførsel af ligkapel. Endvidere forelå et tilbud på 200 kr. fra enke Marie Hansen Faxe

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Ladeplads til hjælp til at flytte det gamle sprøjtehus fra Kirkestræde, på betingelse af hendes mors gravsted blev passet. Det blev modtaget med tak, idet gårdejer Chr. Larsen Næstelsøgaard har erklæret sig villig til at nedrive huset og afgive en del af grunden til Kirkestræde. I 1930 nævnes 600 kr. til indlæggelse af elektrisk lys i kirken, og 12. oktober 1932 er der tilbud på elektrisk lys i kirken fra installatør Olesen Toksværd. Elværket har nedsat prisen per stikledning til 100 kr. Der er ikke nævnt nogen pris for installationen. I 1933 er der tilbud fra arbejdsmand Hans Larsen om at overtage klokker og graverstillingen efter Chr. Jensen for 750 kr.

Matr. 1 Indkørsel til præstegaarden. Til højre ses gammel sprøjtehus. Sidst i 1890erne. Foto Frederik Borch

Er lyset for de lærde blot
til ret og galt at stave?
Nej, himlen under flere godt,
og lys er himlens gave,
og solen står med bonden op,
slet ikke med de lærde,
oplyser bedst fra tå til top,
hvem der er mest på færde.

Er lyset i planeter kun,
som ej kan se og mæle?
Er ikke ordet i vor mund
et lys for alle sjæle!
Det giver os for ånder syn,
som solens skin for kroppe,
det slår i sjælen ned som lyn
fra skyerne hist oppe.

Er lys på visse vilkår blot
så halvvejs at ophøje?
Gør det ej alle vegne godt!
Er lys ej livets øje!
Skal for misbrugens skyld måske
på åndens himmelbue
vi heller mulm og mørke se
end solens blanke lue!

Nej, aldrig spørges det fra Nord,
vi lyset vil fordunkle!
Som nordlys i fribårne ord
det sås på himlen funkle,
og ses det skal ved nordens pol,
ej blot i kroppens rige:
midsommerens den bolde sol
vil ej for midnat vige!

Oplysning være skal vor lyst,
er det så kun om sivet,
men først og sidst med folkerøst
oplysningen om livet;
den springer ud af folkedåd
og vokser, som den vugges,
den stråle i vort folkeråd,
til aftenstjernen slukkes!

Grundtvig

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Sted- og navneregister

Albertsen, Hans, matr. nr. 11c, 99, 100, 114
Alfred, tjenestekarl, *31*
Alrum, Peter Olsen, *109*
Amos, Th., *96*
Andersdatter, Ane Marie, Højgaard, *30*
Andersdatter, Ane Marie, matr. nr. 3,*25*
Andersdatter, Ane Marie, matr. nr. 8, *60*, *63*, *64*
Andersdatter, Ane Sofie, *25*
Andersdatter, Ane, *37*
Andersdatter, Dorte, *30*
Andersdatter, Else, *25*
Andersdatter, Else, matr. nr. 8, *60*, *64*, *108*
Andersdatter, Johanne, matr. nr. 12, *103*, *104*, *106*
Andersdatter, Karen, *30*
Andersdatter, Kirsten, *44*, *105*, *106*
Andersdatter, Kirsten, matr. nr. 12, *103*, *105*
Andersdatter, Kirsten, matr. nr. 15, *111*
Andersdatter, Kirstine, *25*
Andersdatter, Kirstine, matr. nr. 8, *60*
Andersdatter, Lisbeth, matr. nr. 15, *111*
Andersdatter, Maren, *25*, *26*
Andersdatter, Maren, matr. nr. 12, *103*
Andersdatter, Maren, matr. nr. 12c, *106*
Andersdatter, Mette, *43*, *44*
Andersdatter, Mette, matr. nr. 12, *103*
Andersdatter. Birthe, matr. nr. 11, *96*, *114*
Andersen, Anders, matr. nr. 12b+f, *105*, *106*
Andersen, Ane Sophie, *30*
Andersen, Christian, *30*
Andersen, Christine, matr. nr. 8b, *67*
Andersen, Hans Peter, matr. nr. 8b, *67*
Andersen, Hans William, karl, *52*
Andersen, Hans, 1584, *109*
Andersen, Hans, 1688, *109*
Andersen, Hans, graver, 52, *136*
Andersen, Hans, matr. nr. 12a+k, *103*, *106*
Andersen, Hans, matr. nr. 5, *36*
Andersen, Harald, matr. nr. 8e, Brandelev, *120*
Andersen, Jens, 1664, *109*
Andersen, Jens, matr. nr. 12b+f, *105*, *106*
Andersen, Jens, matr. nr. 3+9, *24*, *69*
Andersen, Jens, matr. nr. 8c, *67*, *68*
Andersen, Jens, Stenstrup, *30*
Andersen, Jørgen, Bøgesø, *56*, *88*, *96*
Andersen, Jørgen, V. Egesborg, *44*
Andersen, Karen, *36*
Andersen, Keld, *6*
Andersen, Kirsten, *36*
Andersen, Krøyer Helmer, matr. nr. 11c, *100*
Andersen, Lars Frederik, matr. nr. 11bb, *99*
Andersen, Maren, *36*
Andersen, Maren, matr. nr. 12f, *106*
Andersen, Niels, *25*, *26*
Andersen, Niels, Bøgesø, *55*
Andersen, Ole Stig, *134*
Andersen, Peder, matr. 4a, *30*
Andersen, Peder, sognepræst, *19*
Andersen, Peter, karetmager, Lille Tvede, *115*
Andersen, Peter, matr. nr. 5, *36*
Andersen, Peter, matr. nr. 8b, *67*
Andersen, Rasmus, *30*, *31*
Andersen, Richard, Brandelev, *25*
Andersen, Vagn, matr. nr. 12f, *106*
Andreasen, Gjertrud, *32*
Andreasen, Gustav, *20*, *21*
Ankersen, Christian, *21*
Arnesen, O, *52*
Askeagre, *10*
Askov Mølle, *48*
Augustesen, Hans, matr. nr. 30, *118*
Bang, Christian, Snesere, *25*
Bang, O. de, Sparresholm, *99*, *100*, *114*
Bang, proprietær, Mogenstrup, *11*
Baunegaard, Jens, *35*
Baunegaard, Kirsten, *35*
Baunegaard, Knud, *35*
Baunegaard, matr. nr. 8b, Brandelev, *10*, *37*
Baunegaard, Ruth og Aksel, matr. nr. 8e, *35*, *120*
Baunen, Bauneaasen, Bauneagrene, *11*
Bech, Peder, *109*
Becher, hofapoteker, *88*
Bechers, landsdommer, *16*, *17*
Beck, birkedommer, Norge, *92*
Beck, Gerd, Sorø St. Ladegaard, *89*
Bendtsen's, Jens, hustru i Bonderup, *136*
Benjaminsdatter, Sybille, *109*
Bentzen, Else Marie, *136*
Berg, Gustav, matr. nr. 11bb, *99*
Berritgaards arkiv, *18*
Bertelsdatter, Kirstine, *109*
Berthelsen, Claus, *25*
Bidstrup, Karna Katrine, *40*
Bille, Steen, Billesholm, Skaane, *15*
Biskop Peder af Roskilde, *14*
Bjelke, kammerherre amtmand, *88*
Bjørn, Laurits Andersen, *109*
Blangslev, *42*, *92*, *96*, *114*
Bojesen, Jacobine, *92*
Boltinggaard, *15*, *24*, *29*, *34*, *48*, *54*, *69*, *87*, *103*
Bonderup, *10*, *12*, *41*, *47*, *69*, *92*, *113*
Borch, Frederik, *18*, *23*, *107*, *119*, *137*
Borch, Karen, *40*
Borch, pastor, *40*, *136*
Borupgaarden, *47*, *96*
Brabrand, *94*
Brandelev brugsforening, matr. nr. 21b,Brandelev, *115*
Brandelev forsamlingshus, *120*
Brandelev Mølle, *115*
Brandelev tørvemose, *49*, *88*
Brandelev, *11*, *41*, *42*, *43*, *48*, *93*, *96*, *113*, *115*, *118 118*
Brandelevgaard, matr. nr. 9, Brandelev, *30*, *37*, *50*
Brandforsikringen for udflyttere i Præstø amt, *99*
Brandi, Brandesløff, *10*
Bremerholm, *17*
Brogaard, Frederik, *92*, *111*
Broholm, H.C., *9*
Brok, *14*
Brumond, Helene Maria, Bechershou, *16*, *17*, *48*, *109*
Brumondt, kommerceraad, *17*
Bryde, Hans Jensen, Risby, *48*
Bryndom, præst, *92*
Brøderup Højskole, *64*
Brøndby, Andreas, *109*
Brøndby, Ole, *109*
Bæk, Ingrid og Knud, *39*, *71*, *72*, *114*
Bækkeskov, *16*, *17*, *24*, *25*, *26*, *27*, *29*, *34*, *35*, *36*, *37*, *38*, *40*, *44*, *48*, *69*, *70*, *88*, *95*, *103*, *114*
Bøttekildeagre, *44*
Baade, stokkemand, *58*
Baarse sogn, *47*, *48*, *115*
Capion, Anders, matr. nr. 22, *113*
Carlsen, Aksel Johan, *37*, *40*
Carlsen, Anders, Brandelev, *118*
Carlsen, Andreas, *38*
Carlsen, Ane Margrethe, *115*, *118*
Carlsen, Edvard, København, *40*
Carlsen, Elsa, matr. nr. 30, *118*
Carlsen, Franziska, Rønnebæksholm, *5*, *12*, *55*
Carlsen, Frida Cecilie, *40*
Carlsen, Frits, *40*, *104*
Carlsen, Henrik, *40*
Carlsen, Jens, matr. nr. 30, *115*, *116*, *117*, *118*
Carlsen, Johanne Pauline, *40*
Carlsen, Kaja, *38*
Carlsen, Karen, *38*
Carlsen, Karna, *37*
Carlsen, Line, plejedatter, *113*
Carlsen, Mogens, *38*, *40*, *104*
Carlsen, Peder Andreas, *26*, *30*, *37*, *38*, *40*
Carlsen, Peter , matr. nr. 30, *115*, *118*
Carlsen, Sofie, matr. nr. 30, *116*
Cayce, Edgar, *17*
Chicago, *47*, *120*
Christensdatter, Christiane, matr. nr. 14, *111*
Christensdatter, Ellen, matr. nr. 8b, *66*, *67*
Christensdatter, Kirsten, *34*
Christensdatter, Maren matr. nr. 9, *24*, *69*
Christensdatter, Maren, matr. nr. 14, *111*
Christensdatter, Sidse, *48*
Christensen, Ane, matr. nr. 11b, *98*, *99*, *100*
Christensen, Christen, *109*
Christensen, Christen, matr. nr. 9, *70*
Christensen, Christian, *30*
Christensen, Clara Christine, *52*, *53*
Christensen, dyrlæge, *100*
Christensen, forvalter, *58*, *60*
Christensen, Frede, *31*
Christensen, fru lærer, *108*
Christensen, Gunnar Brogaard, matr. nr. 12f, *106*
Christensen, Hans, matr. nr. 30, *115*
Christensen, Hans, matr. nr. 5, *96*
Christensen, Hans, matr. nr. 6, Fladsaa, *34*, *35*
Christensen, Hans, matr. nr. 8, *54*, *55*
Christensen, Hans, matr. nr. 8b, *66*
Christensen, Ingeborg og Carl, *31*
Christensen, Jens, matr. nr. 8b, *66*
Christensen, Lars, skomager, *109*
Christensen, Lone, fotograf, Næstved, *108*
Christensen, lærer, senere Ring, *108*
Christensen, Ole, matr. nr. 14, *111*
Christensen, P. Willum, Spragelse, *52*
Christensen, Rasmus, *25*
Christensen, Rasmus, matr. nr. 15, *111*
Christiansdatter, Ane-Kirstine, *30*
Christiansen, Alfred, matr. nr. 11c, *100*
Christiansen, Anders, Ornebjerg, *64*
Christiansen, Hans, husmand, Brandelev, *99*
Christiansen, Hans, matr. nr. 11bb, *99*
Christiansen, Jens, matr. nr. 12e, *106*
Christiansen, Jørgen, *47*
Christiansen, Peder, *24*
Clausdatter, Karen, matr. nr. *8*, *56*, *60*, *63*
Clausen, konstitueret, *58*, *59*, *60*
Danelagen, *10*
Danmarks Riges breve, *14*
Danneskjold-Samsøe, *47*, *89*
Degn, Mikkel, 1688, *109*
Dronning Margrethe I, *14*
Dronning Sophie Amalie, *54*
Dybsø fjord, *8*
Dysted, *105*

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Efterskrift, *93*
Egeberg, Henriette Susanne, *89*, *92*
Egeberg, Johan Henrik, *92*
Egeberg, Johanne, *89*, *92*
Egeberg, Westye Martinus, *92*
Egeberg, Westye, *92*
Ejlertsen, Henrik, Gørslev (von Haftig), *15*, *16*, *17*, *54*
Elisabeth, matr. nr. 8, *54*
Ellekilden, *56*
Else, fruerpigen på Rønnebæksholm, *93*
Engelstrup, *34*
Eriksen, Egon, *27*
Eriksen, Erna, *7*
Eriksen, Inge, *6*, *27*, *28*, *106*
Ertebøllekulturen, *7*
Espensen, Jens Jørgen, matr. nr. 24, *113*
Estridsen, Svend, *18*
Estrup, *100*
Estrupgaard, *54*
Everdrup kirkebog, *13*, *37*, *93*, *94*
Evertsen, Niels, *47*
Falk, Ide, *14*
Falk, Peder, *14*
Feldtgaarden, *41*, *44*
Feldthusen, Johannes, *25*
Finduer, Friderich, *136*
Finduer, Georg Ludvig, Henrich, *136*
Fiskebækgaarden, Brandelev, *106*
Fladså Arkiv, *2*, *6*, *98*, *100*, *105*
Fladsaa by, *18*, *19*, *42*
Fladsaa storkommune, *45*, *66*
Fladsaa, *113*
Fladsaa, *115*, *118*
Fladsaa, *43*, *56*
Fladsaae, Jens Nielsen, *18*, *19*
Fladsaaen, *11*
Flintebjerggaarden, Nr. Tvede, *60*
Fog, Bruun Juul, præst, *60*
Folketælling 1787, *20*, *25*, *55*, *69*, *88*, *103*
Folketælling 1801, *20*, *70*
Folketælling 1834, *66*, *111*
Folketælling 1845, *66*
Folketælling 1860, *30*
Folketælling 1890, *111*
Frandsen, Hans, Brandelev, *50*
Frandsen, Hans, matr. nr. 3, *24*, *112*
Frandsen, Hans, matr. nr. 4, *29*, *136*
Frandsen, Hans, Næstelsø, *54*
Frandsen, Helge, Brandelev, *25*
Frandsen, Jens, Brandelev, *50*
Frandsen, Kirsten, Brandelev, *50*
Frandsen, Lars P., Brandelev, *25*, *50*, *136*
Frandsen, Maren, matr. nr. 7, *50*, *51*, *108*
Frandsen, Rasmus, Olstrup, *47*
Frandsen, Søren, matr. nr. 8b, *67*
Frederichsminde, *70*
Frederiksborg slot, *16*
Frederikseg, *89*
Frederiksen, Margrethe, matr. nr. 8b, *67*
Fredskoven, *12*, *26*
Friderich, karl, matr. nr. 10, *88*
Fridericsen, Johan, Fladsaa, *34*
Friis, G., godsforvalter, *92*
Fugleskydningsselskabet i Næstved, *89*
Fyn, *92*
Fynbo, Laurits, *41*
Fællesskov, *17*, *30*, *134*
Gad, Peder Nielsen, Gørslev, *54*
Gallien, *10*
Gambakkegaard, Nr. Tvede, *64*
Garnisonsby, *136*
Gasmann, Anne Marie Elisabeth, *92*
Gasmann, Christian Frederik, matr. nr. 10, *17*, *88*, *89*, *90*, *91*, *97*, *111*, *119*
Gasmann, Frederik Christian Egeberg, *90*, *92*
Gasmann, Frederik, *21*
Gasmann, Frederik, matr. nr. 10 senere Fladsaa, *21*, *47*, *92*, *111*
Gasmann, Frederikke Louise, *47*, *89*, *92*, *113*, *119*
Gasmann, Friderich, matr. nr. *10*, *89*
Gasmann, Henriette, *92*
Gasmann, Martine Marie, *89*
Gavnø bogen, *93*
Gavnø nonnekloster, 14, *109*
Gedde, Laurids, Kalkerup, *42*
Gerdorf, *31*
Gere-slægten, *14*
Germanien, *10*
Gisselfeld, *14*, *31*
Gl. Estrup, *14*
Gladsaxe i Skaane, *14*
Glenthøj, Robert, *21*, *23*, *136*
Gnudzmann, provst, *136*
Goethe, *45*
Grandjean, Sparresholm, *70*, *97*, *103*
Grevensvænge, *17*, *35*, *36*, *69*, *88*, *96*
Grundtvig, N. F. S., *49*, *60*, *61*, *68*
Gunderup, *50*
Gyldendal, *29*, *136*
Gørslev, *15*, *54*
Halland, *14*
Hamburg, *92*
Hans Nielsen, husmand, *109*
Hansdatter, Ane Elisabeth, *50*
Hansdatter, Ane, *109*
Hansdatter, Ane, matr. nr. 8, *60*
Hansdatter, Anna, *48*, *49*
Hansdatter, Anne Marie, matr. nr. 11c, *99*, *100*
Hansdatter, Anne Sofie, matr. nr. 24, *113*
Hansdatter, Anne, *42*
Hansdatter, Birthe, matr. nr. 12, *103*
Hansdatter, Bodil, *34*
Hansdatter, Bodil, Brandelev, *42*
Hansdatter, Dorthe, *50*
Hansdatter, Dorthea, matr. nr. 11d, *101*
Hansdatter, Ellen, Appenæs, *49*
Hansdatter, Inger Marie, matr. nr. 24, *113*
Hansdatter, Karen, *48*, *49*
Hansdatter, Karen, Bonderup, *42*
Hansdatter, Kirsten, *34*
Hansdatter, Maren, matr. nr. 10, *88*
Hansdatter, Maren, matr. nr. 12, *103*, *105*
Hansdatter, Maren, matr. nr. 8b, *67*
Hansdatter, Maren, matr. nr. 9, *69*
Hansdatter, Maren, Rønnebæk, *54*
Hansdatter, Mette, *24*, *25*, *26*
Hansdatter, Sara, *24*
Hansdatter, Sofie, matr. nr. 15, *111*
Hansen, A., salmester, matr. nr. 11g, *102*
Hansen, A.P., dyrlæge, *100*, *113*, *114*
Hansen, Agnes, matr. nr. 8, *64*
Hansen, Albert, matr. nr. 11b+11c, *99*
Hansen, Anders og Sisse, Lov, *103*
Hansen, Anders unge, *36*, *37*, *44*, *103*, *105*, *106*
Hansen, Anders, Everdrup, matr. nr. 12, *103*
Hansen, Anders, gammel, *36*, *37*, *103*
Hansen, Anders, matr. nr. 12, *97*, *103*
Hansen, Anders, matr. nr. 22, *113*
Hansen, Anders, matr. nr. 8, *60*, *64*
Hansen, Ane Elisabeth, *50*
Hansen, Ane Lisbeth, matr. nr. 8b, Brandelev, *120*
Hansen, Anna Kirstine, matr. nr. 8e, Brandelev, *120*
Hansen, Annemarie, matr. nr. 8, *66*
Hansen, Birgitte Borby, *6*, *8*
Hansen, C.V., *20*, *21*
Hansen, Carl Frederik, Trælløse, *39*
Hansen, Chr., enke, *34*
Hansen, Christen matr. nr. 9, *34*, *36*, *69*
Hansen, Christen, Fladsaa, matr. nr. 5+11, *97*
Hansen, Christian Vinzents, *47*
Hansen, Christian, Brandelev, *35*
Hansen, Christian, matr. nr. 11, *98*
Hansen, Christine, *93*
Hansen, Ernst, graver, *102*
Hansen, Eva Katrine, matr. nr. 11c, *100*
Hansen, Fanny og Laurids, *47*
Hansen, Ferdinand, *27*, *105*
Hansen, Frands, matr. nr. 7, *50*, *51*, *52*, *53*, *71*, *119*
Hansen, Georg, murermester, *102*
Hansen, Hanne, *2*, *6*
Hansen, Hanne, *25*
Hansen, Hans Frederik, matr. nr. 35, *119*, *120*
Hansen, Hans Peder, matr. nr. 12c, *106*
Hansen, Hans Peder, matr. nr. 7+9, *50*, *71*, *72*, *86*, *113*, *114*
Hansen, Hans R., matr. nr. 8, *25*, *66*
Hansen, Hans Simon, *52*
Hansen, Hans Søren, *27*
Hansen, Hans, Baunegaard, *37*
Hansen, Hans, Høagergaard, *48*, *49*
Hansen, Hans, kirkebonde, *41*, *42*
Hansen, Hans, Køng, matr. nr. 12c, *104*, *106*
Hansen, Hans, matr. nr. 15, *111*
Hansen, Hans, matr. nr. 8, *64*, *66*, *136*
Hansen, Hans, murer, Lov, *118*
Hansen, Hans, Ringkøbing, *55*
Hansen, Hans, uddeler Næstved brugsforening, *100*
Hansen, Hans, vognmand,
Hansen, Hans, Aagaard, *25*, *60*
Hansen, Hendrik, smedelærling, matr. nr. 22, *113*
Hansen, Henrik, Olstrup, *43*
Hansen, Jens , Lille Tvede, *70*
Hansen, Jens Jørgen, *50*
Hansen, Jens Steffen, matr. nr. 11, *98*
Hansen, Jens, 1664, *109*
Hansen, Jens, matr. nr. 3, *37*
Hansen, Jens, matr. nr. 4, *24*, *29*, *(30)*, *48*, *88*, *95*, *113*
Hansen, Jens, vurderingsmand, *97*
Hansen, Johan, Stenstrup, *55*
Hansen, Johannes, Sønderdræsset, *104*
Hansen, Jørgen Simon, matr. nr. 7+9, *52*, *71*
Hansen, Jørgen, Brandelev, *48*
Hansen, Jørgen, matr. nr. 4, *29*
Hansen, Jørgen, matr. nr. 7, *48*
Hansen, Jørgen, murermester, *68*
Hansen, Kaj Simon, *52*, *119*
Hansen, Kaj, matr. nr. 8, *64*
Hansen, Karen Kirstine, *50*
Hansen, Karen Sofie, *37*
Hansen, Kirstine, matr. nr. 8, *60*
Hansen, Knud, matr. nr. 4, *31*
Hansen, Knud, Olstrup, *5*, *8*, *20*, *46*,*54*, *55*, *64* *67*, *87*, *110*, *112*, *119*
Hansen, Knud, Rønnebæk, *54*
Hansen, Lars, matr. nr. 11, *55*, *113*, *114*
Hansen, Lars, matr. nr. 5, *34*, *96*
Hansen, Lars, matr. nr. 8, *60*
Hansen, Lars. J, matr. nr. 8, *2*, *6*, *11*, *35*, *66*
Hansen, Laurits, Bonderup, *42*
Hansen, Laurits, matr. nr. 8e, Brandelev, *120*
Hansen, lærer, Pederstrup, *136*
Hansen, Mads, matr. nr. 23, Svinø, *49*

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Hansen, Mads, matr. nr. 5+11, *34*, *35*, *96*, *97*
Hansen, Margit, *2*, *5*, *6*
Hansen, Margrethe, Krymplinge, *50*
Hansen, Margrethe, matr. nr. 9, *71*, *114*
Hansen, Marie, *47*
Hansen, Marie, enke, Faxe Ladeplads, *136*
Hansen, Meta, *120*
Hansen, Michel, matr. nr. 12, *103*
Hansen, Michel, matr. nr. 4, *29*, *35*
Hansen, Morten, *34*
Hansen, murer, Pederstrup, *118*
Hansen, Niels, daglejer, matr. nr. 22, *113*
Hansen, Niels, Dysted, *48*
Hansen, Niels, hugger, *103*
Hansen, Niels, matr. nr. 11c, *100*
Hansen, Niels, matr. nr. 23+28+10, *47*, *92*, *119*
Hansen, Niels, matr. nr. 24, *113*
Hansen, Niels, matr. nr. 6, *42*
Hansen, Niels, matr. nr. 9, *71*
Hansen, Niels, Pederstrup, *136*
Hansen, Niels, Sjolte, *109*
Hansen, Niels, Vejlø, matr. nr. 12c, *106*
Hansen, Ole, matr. nr. 8, *25*, *60*, *63*, *64*, *66*, *108*
Hansen, Otto, *52*, *53*
Hansen, P., lærer, Haldagerlille, *120*
Hansen, Palle Birk, *6*
Hansen, Peder, Brandelev, *48*
Hansen, Peder, husmand, *95*
Hansen, Peder, matr. nr. 11e, *102*
Hansen, Peder, matr. nr. 35, *119*
Hansen, Peder, matr. nr. 5, *34*
Hansen, Peder, matr. nr. 6, *42*
Hansen, Peder, matr. nr. 8, *25*, *60*
Hansen, Peder, matr. nr. 8, *55*
Hansen, Peder, matr. nr. 8c, *68*
Hansen, Peder, Søndergaard, *49*
Hansen, Poul, *21*
Hansen, Poul, Greisgaarden, Rønnebæk, *64*
Hansen, Poul, matr. nr. 12, *103*
Hansen, Poul, matr. nr. 8, *64*, *65*
Hansen, Rasmus, *50*
Hansen, Rasmus, Gjedsted, *58*
Hansen, Rasmus, matr. nr. 12, *103*
Hansen, Simon, matr. nr. 7+9, *48*, *49*, *50*, *51*, *52*, *71*, *92*, *108*
Hansen, Viggo, *110*
Hansen, Wilhelm, *39*
Hansen's, Anders, hustru, Bonderup, *136*
Hansen's, kone, korporal, *136*
Hardenberg, Krænkerup, *15*
Hartvigstrup, *120*
Hatt, Hemming Sørensen, Rønnebæk, *54*
Haut, Margrethe, *93*
Hein, Piet, *6*
Heinrich, Johan Frederich, Sparresholm, *70*
Hemmestrup, *70*
Hemmingsdatter, Apolone, matr. nr. 8, *54*
Hemmingsdatter, Johanne, matr. nr. 15, *111*
Hemmingsen, Agnes, matr. nr. 12k, *106*
Hemmingsen, Anna, *93*
Hemmingsen, Carl, matr. nr. 10, *31*, *92*, *113*, *114*
Hemmingsen, Christen, *31*
Hemmingsen, Christian, matr. nr. 15, *111*
Hemmingsen, Ellen og Erik, matr. nr. 12, *21*, *104*
Hemmingsen, Gunner, matr. nr. 12k, *106*
Hemmingsen, Hans P., *31*, *106*
Hemmingsen, Hans, Appenæs, *49*
Hemmingsen, Julie, *31*
Hemmingsen, Laurs, matr. nr. 9, *34*, *69*, *95*
Hemmingsen, Maren og Peder, matr. nr. 11, *104*, *106*
Hemmingsen, Morten, *48*
Hemmingsen, Niels Peter, *31*, *92*, *106*
Hemmingsen, Otto, *31*
Hemmingsen, Peder, matr. nr. 15, *111*
Hemmingsen, Peter, *26*
Hendriksen, Lars, matr. nr. 5, Brandelev, *48*
Henrichsen, Christen, *34*
Henriksdatter, Anna, *43*
Henriksdatter, Johanne, *43*
Henriksdatter, Karen, *43*
Henriksen, Carl, *30*
Herfølge, *90*
Herlufmagle, *89*
Herlufsholm gods, *15*, *47*
Hermansen, Jacob, *25*
Hersom, Jens, Rønnebæk, *54*
Hertz, Rasmus Nielsen, *109*
Hesselberg, præst, *92*
Historisk Samfund, *18*, *64*
Hoffmann, fabrikant, *89*
Holm, stokkemand, *58*
Holme, Anders Hanssøn, *42*, *43*
Holme, Niels Jensen, *43*
Holme, Peder Hansen, *43*
Holme, Peder Nielsen, *43*, *44*, *47*, *90*, *105*
Holmegaard, Holme, *14*, *42*, *43*, *47*, *89*
Holst, Niels Pedersen, *41*
Holsten, *90*
Holtemosen, *42*
Hugger, Hans, Brandelev, *88*
Hugger, Peder Christensen, *24*
Huntzlund, *14*
Hvids, Maren, jordemoder Lille Næstved, *93*
Ibsdatter, Anne matr. nr. 10, *88*
Ibsdatter, Anne, matr. nr. 10, *88*
Ibsen, Hemming, matr. nr. 5, *34*, *69*
Ibsen, Jens, *24*
Ibsen, Peder, *42*
Ibssøn, Hans, Ravnstrup, *42*
Imprint Grafisk, *2*
Ingvarsen, Anders, *18*
Ipsen, Laurits, matr. nr. 11(Laurs, Lars), *95*
Isaksen, Jacob, *29*
Isaksen, Jakob, matr. nr. 22, *113*
Isaksen, Niels, matr. nr. 12c, *106*
Jacobsen, Berthel, *25*
Jacobsen, Jens, matr. nr. 12c, *106*
Jacobsen, Johanne, *93*
Jacobsen, Karl August, matr. nr. 16, *112*
Jacobsen, Rasmus, *25*
Jensdatter, Ane Kirstine, Rønnebæk, *37*
Jensdatter, Ane, Kagstrup, *101*
Jensdatter, Ane, matr. nr. 8, *55*, *56*, *66*, *67*
Jensdatter, Ane, matr. nr. 9, *70*
Jensdatter, Anne, *24*
Jensdatter, Anne, Olstrup sogn, matr. nr. 12c, *106*
Jensdatter, Birte, *24*
Jensdatter, Johanne, matr. nr. 11+10, *88*, *95*
Jensdatter, Karen Marie, matr. nr. 2, Brandelev, *50*
Jensdatter, Karen, Glumsø, matr. nr. 12, *103*
Jensdatter, Karen, matr. nr. 11, *97*
Jensdatter, Karen, matr. nr. 8, *55*
Jensdatter, Kirsten, matr. nr. 8, *55*
Jensdatter, Kirsten, Ørslev, Sorø amt, *67*
Jensdatter, Kirstine, Brandelev, *50*
Jensdatter, Maren, matr. nr. 3, *24*
Jensdatter, Maren, matr. nr. 6, *44*
Jensdatter, Mette, *30*
Jensdatter, Sidsel, tjenestepige, *96*
Jensen, Anders, matr. nr. 12c, *106*
Jensen, Anders, matr. nr. 12d, *106*
Jensen, Anders, matr. nr. 3, *24*
Jensen, Anders, matr. nr. 5+5b, *37*
Jensen, Anders, matr. nr. 9, Brandelev, *30*, *37*, *43*
Jensen, Andreas, Krymplinge, *50*
Jensen, Ane Catrine, matr. nr. 15, *111*
Jensen, Ane, *37*
Jensen, Anna Elisabeth, Krymplinge, *50*
Jensen, Anna, *39*
Jensen, Birgit og Jørgen Erik, matr. nr. 11bb, *99*
Jensen, Boel, *24*
Jensen, Carl, *31*
Jensen, Casper, matr. nr. 8, *55*, *56*
Jensen, Catrine Sofie, matr. nr. 24, *113*
Jensen, Chr., graver, *20*, *21*, *22*, *30*, *68*, *118*, *136*, *137*
Jensen, Christen, Næsby, *56*, *66*, *67*
Jensen, Christian Frederik, matr. nr. 8e, Brandelev, *120*
Jensen, Christian, matr. nr. 4, *29*
Jensen, Christian, Rønnebæk, *57*
Jensen, Christiane, *32*, *33*
Jensen, Frands, matr. nr. 4, *25*, *29*, *30*, *35*
Jensen, Frans, Brandelev, *39*
Jensen, Gudrun, matr. nr. 8, *66*
Jensen, Hans Jørgen, Krymplinge, *50*
Jensen, Hans Laurids, *45*
Jensen, Hans, matr. nr. 12d, *106*
Jensen, Hans, matr. nr. 4+11, *29*, *95*, *96*
Jensen, Hans, matr. nr. 8, *55*
Jensen, Hemming, matr. nr. 15, *111*
Jensen, J.C.V., *20*, *21*
Jensen, Jens Arne, matr. nr. 12, *104*
Jensen, Jens Peder Johan, *45*
Jensen, Jens, Brandelev, *42*
Jensen, Jens, matr. nr. 1, *21*, *39*
Jensen, Jens, matr. nr. 8b Brandelev, *118*, *120*
Jensen, Jep, *24*
Jensen, Johannes V., *12*
Jensen, Johannes, *21*
Jensen, Jørgen, matr. nr. 3, *24*, *25*, *88*
Jensen, Jørgen, matr. nr. 4, *29*
Jensen, Kirsten, *37*
Jensen, Kirstine, matr. nr. 11b, *99*
Jensen, Lars, *45*
Jensen, Lars, kaldet skovfogedlars, matr. nr. 12k, *107*
Jensen, Lars, matr. nr. 9, *69*, *70*
Jensen, lærer, matr. nr. 3, Brandelev, *5*, *13*, *93*
Jensen, Maren, matr. *4*, *30*
Jensen, Maren, matr. nr. 6, *45*
Jensen, Margrete og Jens Christian, *93*
Jensen, Marie Martine, *45*
Jensen, Marie Rasmine, Krymplinge, *50*
Jensen, Niels Christian, *45*
Jensen, Niels, *45*
Jensen, Niels, Bonderup, *96*
Jensen, Niels, Toksværd, *103*
Jensen, Ole Krogh, *2*, *5*, *6*
Jensen, Ole, matr. nr. 11, *97*, *101*, *102*
Jensen, P., mejeriejer, *92*
Jensen, Peder, Lille Tvede, *43*
Jensen, Peder, matr. nr. 3, *24*
Jensen, Peder, matr. nr. 35, *119*
Jensen, Peder, matr. nr. 4, *29*, *30*, *32*
Jensen, Peder, matr. nr. 5, *37*
Jensen, Peder, matr. nr. 8, *55*
Jensen, Peder, Snertinge, *32*
Jensen, Peder, Øllerup, *101*
Jensen, Peter Johan, *39*
Jensen, Peter, Brandelev, *42*, *95*
Jensen, Peter, matr. nr. 11bb, *99*
Jensen, Poul, matr. nr. 11b, *21*, *99*
Jensen, Rasmus, Dysted, *34*

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Jensen, Rasmus, Kroghbrogaard, Brandelev, *32*, *99*
Jensen, Rasmus, matr. nr. 5, *37*
Jensen, Ruth, *5*
Jensen, Simon, 1584, *109*
Jensen, Sivert, *24*
Jensen, Steen Folmer, *39*
Jensen, Svend, 1584, *109*
Jensen, Søren, matr. nr. 11c, *99*
Jensen, Søren, sognefoged, matr. nr. 8b, Brandelev, 37, *120*
Jensen, Thomas, matr. nr. 9, *69*, *70*
Jensen, Valdemar, *45*
Jeppes, Inger, matr. nr. 11, *95*
Jeppesdatter, Dorte, *48*, *49*
Jeppesdatter, Johanne, Brandelev, *88*
Jessien, Hanne født Larsen, matr. nr. 11d, *101*
Jessien, Steen, matr. nr. 11d, *101*
Johannessen, Villy, matr. nr. 12c, *106*
Johansen, Ester og Vilhelm Grothe, *27*, *28*
Johansen, Jens, matr. nr. 8, *55*, *56*, *96*
Johansen, malermester, matr. nr. 26, *114*
Johansen, Peter, *26*
Johanssen, Denver, matr. nr. 12c, *106*
Johnsen, Emil, *45*
Johnsen, Svend Christian, *45*
Jonstrupværk, *89*
Jyde, Niels Christensen, matr. nr. 10, *87*, *88*
Jyde, Niels Pedersen, matr. nr. 10, *88*, *113*
Jyde, Peder Nielsen, matr. nr. 10, *25*, *87*, *88*, *95*
Jyde, Peder, 1584, *109*
Jylland, *92*
Jørgensdatter, Anna, *48*
Jørgensdatter, Birthe Marie, Næstelsø, *55*
Jørgensdatter, Birthe, matr. nr. 12+5, *37*, *103*
Jørgensdatter, Ingrid, matr. nr. 22, *113*
Jørgensdatter, Karen, matr. nr. 3+11, Brandelev, *34*
Jørgensdatter, Karen, Søndergaard, *49*
Jørgensdatter, Kirsten, *30*
Jørgensdatter, Kirsten, Brandelev, *43*
Jørgensdatter, Mette, *44*
Jørgensdatter, Sidse, matr. nr. 8, *55*, *96*, *114*
Jørgensen, Bodil og Svend Georg, *5*
Jørgensen, Christen, Bøgesø, *48*
Jørgensen, Christopher, Myrup, *55*
Jørgensen, Frands, *50*
Jørgensen, Hans, *29*, *48*
Jørgensen, Hans, Brandelev, *48*
Jørgensen, Hans, matr. nr. 11, *98*
Jørgensen, Hans, matr. nr. 24, *114*
Jørgensen, Ingvald Theodor, Norge, *52*
Jørgensen, Jørgen, Nr. Tvede, *42*
Jørgensen, Lars, 1688, *109*
Jørgensen, Lars, Lov, *39*
Jørgensen, Laurits, 1664, *109*
Jørgensen, lærer, *102*
Jørgensen, Maren, matr. nr. 12b, *105*, *106*
Jørgensen, Niels, matr. nr. 4, Lille Tvede, *48*, *60*, *70*
Jørgensen, Niels, Rønnebæksholm, *55*
Jørgensen, Peder, matr. nr. 8, *55*, *96*
Jørgensen, Thyra Mercedes, *52*, *53*
Kagstrup, *101*
Kalby Mejeri, *28*
Kalby, *93*
Karmark, Jacobine, matr. nr. 8, *60*
Karmark, smed, Brandelev, *60*
Kastrup sogn, *101*
Keil, Anne Charlotte Marie, *92*
Keil, Frederik Carl Christian, *92*
Keil, Georg Frederik, *47*, *92*, *111*, *112*
Kgl. Danske Landh.selskab, *90*, *91*
Kinch, Per, *21*
Kjær, Hartvig Monberg, *31*
Klein, Kirsten, *39*
Knohammerlauget, *106*
Knudsen, Chresten, matr. nr. 11b, *99*
Knudsen, Hans, Lille Tvede, *96*
Knudsen, jordemodermand, *108*
Knudsen, madam, jordemoder, *108*
Knudsen, stokkemand, *58*
Koblenz, *70*
Kong Christian II, *11*
Kong Christian IV, *15*, *19*
Kong Christian V, *15*, *41*, *69*
Kong Christian VI, *16*
Kong Frederik II, *14*, *15*, *109*
Kong Niels, *13*, *18*
Kong Valdemar Atterdag, *13*, *14*, *16*, *41*
Kong Valdemar den Store, *12*
KongFrederik IV, *16*
Kongsvilje, Bagsværd, *89*
Korshøjgaard, Rønnebæk, *25*
Kort & Matrikelstyrelsen, *10*, *11*, *134*, *135*
Krabbe, Otto, *42*
Kretz, J.G., *18*
Kristensen, Kristine, *25*
Kristensen, Peder, Bøgesø, *25*
Kristiansen. Benny, *21*
Kroghbrogaard, *32*
Kronens skøder, *16*
Krudtmølle, Rønnebæksholm, *11*
Krømlinge, *41*
Kusk, Ole Christensen, Blangslev, *56*, *57*, *70*
Københavns Red , *90*
Københavns Slotspræsteembede, *15*, *69*, *95*
Københavns universitet, *89*
Køge, *90*
Landrytteriet, *15*, *16*
Langagre, *44*
Larsdatter, Birte, matr. nr. 15, *111*
Larsdatter, Bodil, matr. nr. 11, *96*
Larsdatter, Bodil, matr. nr. 3, *24*
Larsdatter, Bodil, matr. nr. 4, *29*
Larsdatter, Bodil, matr. nr. 6, *43*
Larsdatter, Inger, matr. nr. 11, *95*, *96*
Larsdatter, Johanne, matr. nr. 11, *95*
Larsdatter, Maren, *34*, *36*, *95*, *96*
Larsen, Ejler, *31*
Larsen, Ella, matr. nr. 11d, *102*
Larsen, Hans, matr. nr. 1, *21*, *137*
Larsen, Hans, matr. nr. 5, *37*
Larsen, Hansigne og Thorvald, matr. nr. 11b, *99*
Larsen, Henrich, *34*
Larsen, Inger Marie, Spragelse, *52*
Larsen, Jens, matr. nr. 9, *69*, *70*
Larsen, Jørgen, Engelstrup, *103*
Larsen, Jørgen, Krymplinge, *50*
Larsen, Jørgen, matr. nr. 11, *97*, *98*, *99*, *101*
Larsen, Jørgen, matr. nr. 4 Brandelev, *55*
Larsen, Karen, født Jensen, *101*
Larsen, Karl, *21*
Larsen, Kristen, *21*
Larsen, Lars Peter, Krymplinge, *50*
Larsen, Lars, Guderup, *25*, *26*, *27*
Larsen, Lars, matr. nr. 1, *20*, *21*
Larsen, Lars, matr. nr. 11, *95*, *96*
Larsen, Lars, matr. nr. 3a, *108*
Larsen, Lars, matr. nr. 4b, *31*
Larsen, Lars, matr. nr. 9, *70*
Larsen, Mads, matr. nr. 11, *97*, *101*
Larsen, Niels, matr. nr. 11d, *101*
Larsen, Ole Christian, *93*, *137*
Larsen, Peder, matr. nr. 11, *95*, *96*
Larsen, Peder, matr. nr. 4, *30*
Larsen, Peder, matr. nr. 5b, *39*
Larsen, Poul, matr. nr. 5b, *39*, *40*
Larsen, Sofie, Gelsted Nederland, *118*
Larsen, Thøger, *102*
Larsens eftf., A., *45*
Lauridsdatter, Karen, Risby, *48*
Laurits ?, 1664, *109*
Lauritsen, Herman, J. J. Bang, matr. nr. 12e, *106*
Lauritzens, Monsiur, enke, Nysø, *93*
Laurs, Jep, matr. nr. 11, *95*
Laursen, Jørgen, *34*
Leesten, Frederik W., ritmester, Næstelsøgaard, *93*, *94*
Leesten, Sofie Amalie, fru ritmester, *93*
Lehn den yngre, Abraham, *18*
Leight-Smith, *25*, *29*
Lille og Nørrevang, *42*
Lille Tvede, *10*, *41*, *43*, *48*, *70*
Lind, Knud, *88*
Lindenov, Hans Johansen, *14*, *15*
Lindholm, Jens Christensen, seigneur, Bøgesø, *93*
Lindholm, Maren Jensen, *93*
Lodal, Søren, *105*
Lolland, *18*
London, *92*
Lucia, *43*
Lundby Landbrugsskole, *66*
Lundorph, Niels Madsen, *109*
Lunge, Mette Jakobsdatter, *14*
Lykke, Kaj, storgodsejer, *54*
Madsdatter, Ane, Svinø, *49*
Madsdatter, Lisbeth, *49*
Madsdatter, Maren, matr. nr. 11, *96*
Madsen, Birgit og Anders, *93*
Madsen, Emil, matr. nr. 11c, *100*
Madsen, Hans, matr. nr. 11, *96*
Madsen, Hans, matr. nr. 12, *103*
Madsen, Hans, matr. nr. 12k, *106*
Madsen, Hans, matr. nr. 7+9, *48*, *50*, *69*
Madsen, Hans, Rønnebæk, *54*
Madsen, Johan Emil, *100*
Madsen, Lars, Kagstrup, *101*
Madsen, Lars, matr. nr. 11, *96*
Madsen, Niels Frederik Andreas, *100*
Madsen, P. matr. nr. 11, *95*
Madsen, Rasmus, matr. nr. 11, *96*
Maglemølle Papirfabrik, Næstved, *102*
Mandel, Maren, matr. nr. 22, *113*
Mandel, murermester, Holme Olstrup, *113*
Maren, matr. nr. 8, *55*
Mariager, præst, *17*, *44*, *47*, *88*, *96*
Mariegaard, *21*
Marjatta Støttefond, *93*, *133*
Markbogen 1682, *10*
Marvede, *92*
Matr. nr. 1, *18*, *20*, *137*
Matr. nr. 10, *8*, *15*, *17*, *87*, *92*, *95*, *96*, *113*
Matr. nr. 10b, *93*
Matr. nr. 10i, *113*
Matr. nr. 11, *17*, *29*, *35*, *69*, *95*, *113*, *114*
Matr. nr. 11b, *97*, *98*, *114*
Matr. nr. 11bb, *98*, *99*
Matr. nr. 11c, *97*, *99*, *100*, *114*
Matr. nr. 11d, *97*, *101*
Matr. nr. 11e, *102*
Matr. nr. 11f, *100*
Matr. nr. 11g, *102*
Matr. nr. 11i, *69*
Matr. nr. 12, *17*, *36*, *37*, *97*, *103*
Matr. nr. 12a, *31*, *40*, *106*
Matr. nr. 12b nu under matr. nr. 12i, *105*
Matr. nr. 12c, *106*
Matr. nr. 12d, *106*
Matr. nr. 12e, *106*

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Matr. nr. 12f, *31*, *105*, *106*
Matr. nr. 12k, *106*, *107*
Matr. nr. 12l, *31*, *105*
Matr. nr. 13, *20*, *111*
Matr. nr. 14, *92*, *111*
Matr. nr. 15, *111*
Matr. nr. 16, *90*, *92*, *111*
Matr. nr. 17, *90*, *92*, *111*, *112*
Matr. nr. 18, *90*, *92*, *111*, *112*
Matr. nr. 19, *90*, *92*, *111*, *112*
Matr. nr. 1ao, *21*
Matr. nr. 1b, *20*
Matr. nr. 1c, *20*, *118*
Matr. nr. 1d, *20*
Matr. nr. 1e, *20*
Matr. nr. 1f, *20*
Matr. nr. 1g, *20*
Matr. nr. 1k, *20*
Matr. nr. 1m, *10*, *20*
Matr. nr. 2, *120*
Matr. nr. 20, *90*, *92*, *111*, *112*
Matr. nr. 20b, *93*
Matr. nr. 21, *90*, *92*, *111*, *112*
Matr. nr. 21b, *93*
Matr. nr. 22, *112*, *113*
Matr. nr. 23 og 28, *47*, *92*, *93*, *113*
Matr. nr. 23a, *93*
Matr. nr. 24, *70*, *88*, *113*, *118*
Matr. nr. 25, *99*, *113*, *118*
Matr. nr. 26, *99*, *100*, *105*, *109*, *114*, *118*
Matr. nr. 26b, *105*
Matr. nr. 27, *20*, *115*
Matr. nr. 28, *115*
Matr. nr. 2b, *26*, *109*
Matr. nr. 2c, *111*
Matr. nr. 3, *17*, *24*, *25*, *29*, *39*
Matr. nr. 30, *115*
Matr. nr. 31, *118*
Matr. nr. 32, *118*, *119*
Matr. nr. 33, *12*, *113*, *115*, *118*
Matr. nr. 34, *118*
Matr. nr. 35, *119*
Matr. nr. 3a, *26*, *27*, *28*
Matr. nr. 3b, *26*
Matr. nr. 3c, *26*
Matr. nr. 3g, *26*
Matr. nr. 4a, *7*,*8*, *17*, *24*, *25*, *29*, *30*, *39*
Matr. nr. 4b, *30*, *31*
Matr. nr. 4c, *7*, *8*, *28*, *30*, *32*, *33*, *68*
Matr. nr. 4d, *30*
Matr. nr. 5, *17*, *26*, *29*, *34*, *36*, *38*, *54*, *103*
Matr. nr. 5a, *37*, *38*, *39*
Matr. nr. 5b, *39*, *40*
Matr. nr. 5c, *26*
Matr. nr. 5d, *40*
Matr. nr. 6, *13*, *16*, *34*, *41*, *69*, *95*, *105*, *113*, *115*
Matr. nr. 6a, *21*, *41*
Matr. nr. 6b, *20*, *21*, *46*
Matr. nr. 6c, *47*
Matr. nr. 7, *17*, *25*, *29*, *48*, *71*, *111*, *119*
Matr. nr. 8, *7*, *15*, *16*, *17*, *25*, *26*, *34*, *54*, *68*, *96*, *111*, *114*
Matr. nr. 8b, *56*, *66*
Matr. nr. 8c, *20*, *67*, *68*, *118*
Matr. nr. 8e Brandelev, *120*
Matr. nr. 8e, *68*
Matr. nr. 9, *15*, *17*, *24*, *26*, *34*, *52*, *69*, *88*, *95*, *96*, *113*
Matriklen 1664, *4*, *15*, *19*, *24*, *34*, *41*, *48*, *54*, *87*, *94*, *103*, *109*, *112*
Matriklen 1688, *4*, *11*, *15*, *24*, *29*, *48*, *54*, *94*, *95*, *103*, *109*, *112*
Matriklen 1844, *4*
Mectild, *14*
Michelsen, Maren, *29*
Michelsen, stokkemand, *58*
Mikkelsdatter, Hilleborg, matrone, *54*
Mikkelsen, Hans, matr. nr. 13, *20*, *111*
Mikkelsen, Lars, matr. nr. 15, *111*
Mogenstrup kirke og sogn, *18*, *30*, *36*, *42*, *45*, *47*
Mogenstrup Mølle, *92*
Moltke, Ellina Cathrina Kirstina, enkegrevinde, *59*, *60*, *61*, *62*
Moltke, Rønnebæksholm, *57*, *69*
Morgenstjerne, Bredo Munte af, kancellerirråd, *24*, *95*
Mortens, Anne, Rønnebæk, *29*
Mortensdatter, Anne, *24*
Mortensen, Maren, matr. nr. 8e, Brandelev, *120*
Mortensen, Anne, matr. nr. 10, *108*
Mortensen, Emmy, matr. nr. 8e, Brandelev, *120*
Mortensen, Hans, *21*
Mortensen, Hans, Bonderup, *136*
Mortensen, Hans, matr. nr. 10, *92*, *108*, *111*, *113*
Mortensen, Jens, matr. nr. 8, *54*
Mortensen, Jørgen, *39*
Mortensen, Lars, matr. nr. 11c, *99*
Mortensen, N. Chr., *20*, *21*
Mortensen, P., *20*, *21*
Mortensen, Peder, matr. nr. 8e, Brandelev, *120*
Most, *14*
Mund, Pros, Rønnebæksholm, *94*
Müller, Rønnebæk, *55*
Müller, Samuel Andreas, fuldmægtig, *24*
Myrup, Maren Hansdatter, Rønnebæk, *54*
Mølleagre, *44*
Mørch, Casper, matr. nr. 10, *88*
Mørch, Kaj, *92*, *111*, *113*
Mørkeberg, Ejnar, *47*
Nationalmuseet, *8*, *9*, *11*,*12*
Nederlandene, *92*
Neergaard, A.P., *57*, *60*
Neerup, Dorthea, *49*, *50*, *70*, *71*, *72*, *77*, *86*, *114*
Neerup, Ellen og Ole Jensen, Bøgesø, *71*, *77*
Nestle, *8*, *10*
Nestleshøj, Næstelsø, *10*, *11*,*13*, *14*, *16*, *19*
Nicolajsen, Orla, matr. nr. 11b, *99*
Niels Larsen, matr. nr. 11d, *102*
Niels, tjenestekarl, *43*
Nielsdatter, Bodil, *44*
Nielsdatter, Bodil, matr. nr. 10, *88*
Nielsdatter, Caren, matr. nr. 11, *96*
Nielsdatter, Christiane, *47*
Nielsdatter, Ellen, matr. nr. 9, *70*
Nielsdatter, Inger, matr. nr. 10, *88*
Nielsdatter, Johanne, matr. nr. 24, *113*
Nielsdatter, Maren, Bonderup, *25*
Nielsdatter, Maren, matr. nr. 10, *88*, *113*
Nielsdatter, Maren, matr. nr. 12, *103*
Nielsdatter, Maren, matr. nr. 6, *45*
Nielsdatter, Margrethe, Bonderup, *96*
Nielsdatter, Marie, *47*
Nielsdatter, Mette, matr. nr. 6, *44*, *46*
Nielsdatter, Sidse, matr. nr. 11, *96*, *97*
Nielsen, Albert, Næstved *99*, *100*
Nielsen, Anders, matr. nr. 3, *25*, *44*, *50*
Nielsen, Anders, matr. nr. 5, *60*
Nielsen, Anders, matr. nr. 6, *44*
Nielsen, Anders, matr. nr., 10, *87*
Nielsen, Bodil Gudrun, *39*
Nielsen, Christian, *46*
Nielsen, Christian, Gyldendal, Lille Tvede, *99*
Nielsen, Erik, matr. nr. 8e, *68*
Nielsen, Frantz, Vejlø, *5*, *13*
Nielsen, Hans, Fladsaa, *34*
Nielsen, Hans, matr. nr. 10+24, *88*, *113*
Nielsen, Hemming, Ravnstrup, *109*
Nielsen, Henning, matr. nr. 12e, *106*
Nielsen, Henning, matr. nr. 26, *114*
Nielsen, Jens, Bøgesø, *30*
Nielsen, Jens, Dysted, *48*
Nielsen, Jens, matr. nr. 11, *97*, *108*
Nielsen, Jens, matr. nr. 6, *44*, *45*
Nielsen, Jens, Pederstrup, *136*
Nielsen, Jep, Brandelev, *42*
Nielsen, Johanne Marie, matr. nr. 26, *114*
Nielsen, Jørgen, Brandelev, *43*
Nielsen, Jørgen, Myrup, *43*
Nielsen, Karen, matr. nr. 11, *97*, *101*, *103*
Nielsen, Lars, 1688, *109*
Nielsen, lærer, senere Gelsted, *108*
Nielsen, Nicoline, syerske, *136*
Nielsen, Niels, *48*
Nielsen, Niels, matr. nr. 12, *103*
Nielsen, Niels, matr. nr. 9, *70*, *71*, *108*
Nielsen, Ole, matr. nr. 12, 13, 14, Brandelev, *37*
Nielsen, Otto, *31*
Nielsen, Peder, Brandelev, *45*
Nielsen, Peder, matr. nr. 10, *88*
Nielsen, Peder, matr. nr. 11, *95*
Nielsen, Peder, matr. nr. 12b, *105*
Nielsen, Peder, Rønnebæk, *67*
Nielsen, Peder, sognefoged, Herlufmagle, *58*
Nielsen, Peiter, Engelstrup, *24*
Nielsen, Peter, matr. nr. 11(matr. nr. 8 Brandelev), *97*
Nielsen, Poul Vallentin, matr. nr. 12f, *106*
Nielsen, Rasmus, *6*
Nielsen's, gartner, hustru, Brandelev, *136*
Normandiet, *10*
Numsens regiment, oberst, *16*, *94*
Næsby, *89*, *92*
Næstelsø Bylaug, *6*
Næstelsø kirke og sogn, *2*, *4*, *5*, *6*, *11*, *13*, *18*, *42*, *54*, *60*
Næstelsø skole, *5*, *133*
Næstelsø Sogns Historie 1. Del, *5*, *111*, *119*
Næstelsø-Mogenstrup kommune, *93*
Næstelsø-Mogenstrup sygeplejeforening, *93*
Næstved avis, *11*
Næstved Ladegaard, Farimagsvej, *99*
Næstved Museum, *2*, *6*, *8*, *10*, *64*
Næstved storkommune, *66*
Næstved Tidende, *21*
Næstved, *45*
Næstvedegnens Landbrugsfond, *2*
Næstvedegnens Lokalhistoriske Arkiv, *2*, *6*
Nøhr, prinsen af, *31*
Nørre Tvede, *10*, *41*, *105*
Odiliegården, *93*
Oldenburg, Marie, født Gasmann, *6*
Olesen, installatør, Toksværd, *137*
Ollufsen, Jørgen, *109*
Olsdatter, Birte, *35*
Olsdatter, Birte, Pederstrup, *45*
Olsen, Axel, matr. nr. 26, *114*
Olsen, Carl Sigvald, matr. nr. 26, *114*
Olsen, Christen, matr. nr. 14, *111*
Olsen, Christian, matr. nr. 26, *114*
Olsen, Claus, Aaside, *56*
Olsen, Hans, matr. nr. 8, *21*, *25*, *56*, *57*, *58*, *59*,*60*, *61*, *63*, *70*
Olsen, Hans, smed, *117*, *118*
Olsen, Jacob, Brandelev, *42*
Olsen, Jens, matr. nr. 9, *56*, *70*
Olsen, Jens, Næstelsø, *56*
Olsen, Niels, matr. nr. 5, *34*
Olsen, Niels, matr. nr. 9, *69*

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Olsen, O.F., sognefoged, Blangslev, *136*
Olsen, Peder, matr. nr. 26, *114*
Olsen, Peder, Søndergaard, Bøgesø, *70*, *71*
Olsen, Rasmus, *37*, *136*
Olsen, Rasmus, smed, matr. nr. 22, *113*
Olsen, Svend Bille, matr. nr. 11, *98*
Olsen, Trine, matr. nr. 11, *97*, *108*
Olstrup, *43*
Olufsdatter, Ide, *14*
Orebygaard, *18*
Outzen, Susanne, *6*
Ovesen, Henrik, *13*, *14*
Ovesen, Jakob, *14*
Ovesen, Niels, *14*
Oxholm, general, *90*
Paddeborg se Sparresholm
Paris, *92*
Pedersdatter, Ane, matr. nr. 10, *92*
Pedersdatter, Ane, matr. nr. 22, *113*
Pedersdatter, Ane, matr. nr. 9, *48*, *49*, *50*
Pedersdatter, Anne, matr. nr. 6, *43*
Pedersdatter, Augnete, matr. nr. 6, *42*, *43*, *47*
Pedersdatter, Bodil, Brandelev, *95*
Pedersdatter, Bodil, matr. nr. 10+3, *25*, *88*
Pedersdatter, Bodil, matr. nr. 4, *29*, *95*
Pedersdatter, Dorthea, *42*
Pedersdatter, Ellen, Bøgesø, *71*
Pedersdatter, Karen, *43*
Pedersdatter, Margrethe, gift nielsen, matr. nr. 9, *108*
Pedersdatter, Margrethe, matr. nr. 8, *55*, *66*, *96*, *114*
Pedersen, Anders, Myrup, *115*
Pedersen, Anne Kirstine, *45*
Pedersen, Benedikte, matr. nr. 8e, Brandelev, *120*
Pedersen, Chresten, matr. nr. 11b, *98*
Pedersen, Christen, matr. nr. 8c, Brandelev, *39*
Pedersen, Ellen, matr. nr. 8, *55*
Pedersen, Frede, *21*
Pedersen, Frederik, Brandelev, *25*, *88*, *96*
Pedersen, Hans, Brandelev, *42*
Pedersen, Hans, matr. nr. 11b, *98*
Pedersen, Hans, Rønnebæk, *55*, *56*
Pedersen, Helena og Haakon, matr. nr. 33, *118*
Pedersen, Henning, tømrer, matr. nr. 24, *113*
Pedersen, Jens, 1664, *109*
Pedersen, Jens, Lov, *44*
Pedersen, Jens, lærer Næstelsø, *120*, *136*
Pedersen, Jens, matr. nr. 12c, *106*
Pedersen, Jens, matr. nr. 12d, *106*
Pedersen, Jens, matr. nr. 5, *37*
Pedersen, Jens, matr. nr. 6, *43*, *44*, *105*
Pedersen, Jens, matr.nr. 5a, Brandelev, *50*
Pedersen, Jeppe, *48*
Pedersen, Johanne, matr. nr. 11, *97*
Pedersen, Jørgen, Brandelev, *88*, *95*, *96*
Pedersen, Jørgen, matr. nr. 6, *46*, *47*
Pedersen, Karen, matr. nr. 8, *55*
Pedersen, Kirsten Kristine, matr. nr. 8e, Brandelev, *120*
Pedersen, Kristoffer, matr. nr. 12e, *106*
Pedersen, L.M., *20*
Pedersen, Lars P., smed, *118*
Pedersen, Maren, matr. nr. 8, *55*
Pedersen, Margrethe, matr. nr. 9, *70*, *71*
Pedersen, Marie, jordemoder, *118*, *119*
Pedersen, Niels Rasmus, *39*
Pedersen, Niels, matr. nr. 6, *43*, *44*, *46*
Pedersen, Niels, matr. nr. 7, *48*
Pedersen, Niels, matr. nr. 8, *55*
Pedersen, Ove, *13*, *14*
Pedersen, P. Madsen, *21*
Pedersen, Peder, *32*
Pedersen, Peder, matr. nr. 10, Svinø, *49*
Pedersen, Peder, matr. nr. 6, *47*
Pedersen, Rasmus, matr. nr. 8, *54*
Pedersen, Rasmus, Svinø, *49*
Pedersen, Rudy, *21*, *67*, *118*
Pedersen, Simon, *92*
Pedersen, Sophie, matr. nr. 8, *55*
Pedersen, Søren, Fodby, *25*, *26*
Petersen, Christen, Enegaarde, *25*
Petersen, Dagmar, Dysted, *118*
Petersen, Gerhard V., *32*, *33*
Petersen, Hans, Bonderup, *47*
Petersen, Harry, matr. nr. 22, *113*
Petersen, Jens Peter, matr. nr. 11b, Brandelev, *52*
Petersen, Jens, lærer, *108*
Petersen, Johannes, matr. nr. 12f, *106*
Petersen, Jørgen, Skrændskovgaard, Kulby, *64*
Petersen, Marie, matr. nr. 8, *64*, *66*
Petersen, Oscar, *21*
Petersen, P., *91*
Petersen, Peter Andreas Vincents, *32*, *33*
Petersen, præst, Norge, *92*
Petersen, Rasmus, Sipperup, *25*
Petersen, Rasmus, smed i Fladsaa, *115*
Petersen, Rudolf, *31*
Plum, Claus, *115*
Plum, madam, *47*, *115*
Plum, Teresia, *115*
Pløn, fru, *92*
Post, captajn, Assendrup, *88*
Post, major, Holmegaard, *43*
Poulsdatter, Anne Margrethe, matr. nr. 12, *103*
Poulsdatter, Karen, *34*
Poulsdatter, Kirsten, matr. nr. 12, *103*
Poulsdatter, Mette, matr. nr. 14, *111*
Poulsen, Anna Dorthea, matr. nr. 11, *98*
Poulsen, Anni, *98*
Poulsen, Asta, matr. nr. 11c, *100*
Poulsen, Bundgaard, *27*
Poulsen, Christian, matr. nr. 8e, *68*
Poulsen, Ejnar, matr. nr. 11, *98*
Poulsen, Else Margrethe, matr. nr. 11, *98*
Poulsen, Hans Emil, matr. nr. 11, *98*
Poulsen, Hans Otto, matr. nr. 11bb, *99*
Poulsen, Hans Peter, matr. nr. 12+11, *103*
Poulsen, Hans, Grejsgaarden, *25*
Poulsen, Hans, matr. nr. 12, *103*
Poulsen, Jacob, Myrup, *68*
Poulsen, Jens, matr. nr. 11, *97*
Poulsen, Johanne Katrine, matr. nr. 11, *98*
Poulsen, Johannes, matr. nr. 11, *98*
Poulsen, Karen og Frederik, *31*, *32*, *68*
Poulsen, Kristine, matr, nr. 11, *98*
Poulsen, Marie, matr. nr. 11, *98*
Poulsen, Marie, matr. nr. 12, *103*, *104*
Poulsen, Niels, matr. nr. 12, *103*
Poulsen, Niels, tømrer, *68*
Poulsen, Peder, matr. nr. 11, *21*, *97*, *98*, *102*
Poulsen, Poul Aage, matr. nr. 11, *97*
Præstø, *113*
Rasmusdatter, Ane Christine, matr. nr. 22, *113*
Rasmusdatter, Ane, matr. nr. 15, *111*
Rasmusdatter, Gunhild Eva, matr. nr. 30, *115*
Rasmusdatter, Karen, *37*
Rasmusdatter, Karen, Svinø, *49*
Rasmusdatter, Kirsten, *37*
Rasmusdatter, Kristine, matr. nr. 11b, *98*
Rasmusdatter, Maren, matr. nr. 12, *103*
Rasmusdatter, Maren, Rønnebæk, *54*
Rasmusdatter, Mette, *25*
Rasmusdatter, Pauline, matr. nr. 22, *113*
Rasmussen, Anders, Vejlø, *30*
Rasmussen, Ane Kirstine, *30*
Rasmussen, Elsemarie, *6*
Rasmussen, Frederik, smed, matr. nr. 22, *112*, *113*, *115*
Rasmussen, godsforvalter, Gisselfeld, *5*
Rasmussen, Hans, Brandelev, *68*
Rasmussen, Hans, Højgaard, Rønnebæk, *114*
Rasmussen, Hans, Lille Tvede, *24*, *96*
Rasmussen, Hans, matr. nr. 1, *21*
Rasmussen, Jens, *2*, *6*
Rasmussen, Jens, Brandelevgaard, *37*
Rasmussen, Jens, Kroghbrogaard, Brandelev, *47*
Rasmussen, Jens, matr. nr. 15, *111*
Rasmussen, Jens, matr. nr. 4, *31*
Rasmussen, Jens, matr. nr. 8b, *67*
Rasmussen, Jørgen, *37*
Rasmussen, Jørgen, Brandelev, *49*
Rasmussen, Jørgen, Bækgaarden, Rønnebæk, *25*
Rasmussen, Jørgen, matr. nr. 12, *103*
Rasmussen, Martin, matr. nr. 11c, *100*
Rasmussen, Mette Jensine, matr. nr. 8e, *68*
Rasmussen, Niels, Bonderup, *42*, *43*
Rasmussen, Niels, Lille Tvede, *68*
Rasmussen, Rasmus Larsen, Kyse, *50*
Rasmussen, tømrer, Brandelev, *136*
Ravn, Aage, *120*
Reformationen 1536, *14*, *18*
Retsprotokollen 1722, *29*
Rigborg, *15*
Rigsarkivet, *4*
Ringsted Landsting, *49*
Ringsted, *12*, *92*
Romersk jernalder, *10*
Roskilde bispestol, *14*
Roskilde katedralskole, *89*
Roskildegaards registratur, *14*
Rudegaard, Rasmus, *43*
Rudolph, Andreas, *40*
Rønnebækken, *11*
Rønnebæksholm, *15*, *17*, *44*, *48*, *49*, *54*, *55*, *57*, *59*, *62*, *66*, *67*, *93*, *109*, *111*
Raadegaard, *70*
Sadolin, Poul, *29*
Scade, Jul. Cand. theol, *18*
Scavenius, F., *91*
Schach, von Thestrup, *90*
Schaffenberg, Karen, *47*
Stage, Lars P. Rasmussen, *108*
Stage, Lars Peder Rasmussen, *45*
Staldsvend, Svend, 1584, *109*
Stavnsbåndet, *36*
Steensen, Jochum Christopher, Grevensvænge, *93*
Steffensen, Hans, smed, matr. nr. 22, *24*, *112*
Stenkisten, *44*
Stensholmsgaarden, matr. nr. 7, Brandelev, *7*, *21*
Stenslunds isenkram, *45*
Størlinge, *41*, *42*
Suhr, Chr., matr. nr. 9, *70*
Sultzer, Anna Maria, *89*
Sultzer, Julius David, *89*
Susaaen, *11*, *14*
Svendsdatter, Cidce, Rønnebæk, *54*
Sværdborg fattiggaard, *32*
Søfrensen, Jørgen, Holmegaard, *42*
Sømosegaard, Brandelev, *25*, *50*
Sønder Sjællandske Landeværns Regiment, *90*
Sønderdræsset, *104*
Søndergaard, Brandelev, *48*
Søndergaard, Chr., *21*
Søndergaard, Svend, *21*
Søndre Askeagre, *10*

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

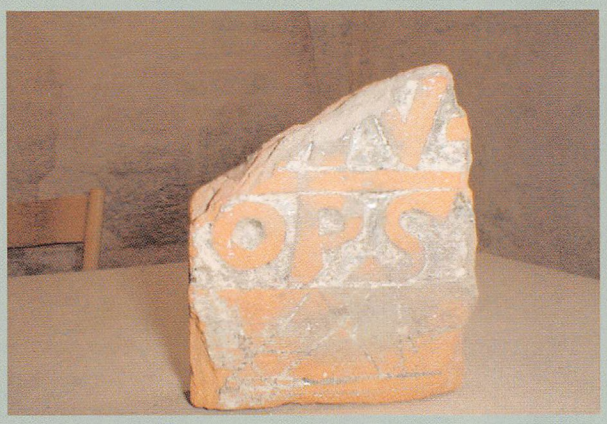

ISBN 978-87-9929[illegible]

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK